YER-SİS
Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması

TÜRKİYE'DE KIRSAL YERLEŞİMLER SAHA ÇALIŞMASI RAPORU

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
KALKINMA AJANSLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T. C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE KENTSEL VE KIRSAL YERLEŞİM SİSTEMLERİ ARAŞTIRMASI

(YER-SİS)

TÜRKİYE'DE KIRSAL YERLEŞİMLER

SAHA ÇALIŞMASI RAPORU

Ankara, 2020

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 8
Araştırma Raporu Sayı : 6
Aralık 2020, Ankara
ISBN : 978-605-7679-06-2

Bu yayın 750 adet basılmıştır.

TÜRKİYE'DE KIRSAL YERLEŞİMLER SAHA ÇALIŞMASI RAPORU

ÇALIŞMA RAPORU
Mustafa Işık, Mustafa Caner Meydan, Dr. Leyla Bilen Kazancık, Zeyneb Ersayın, Fulya Yatmaz, Adnan Saygılı, Yasemin Eryılmaz, Salih Acar, Hüseyin Ulubeyli, Ahmed Alper Yılmaz, Ömer Burak Tek

KİTAP TASARIM
Necmi KILIÇ

KİTAP BASIM
Renkform Matbaa Kağ. Gıda İnş San. Tic. Ltd. Şti.

PROJE İNTERNET SİTESİ : www.yersis.gov.tr

Ankara, 2020

Bütün hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir parçası Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün yazılı izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri yollarla çoğaltılamaz, aktarılamaz, yayınlanamaz. Bu çalışma Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmaz

TAKDİM

Türkiye'yi katma değerli üretim öncülüğünde büyütmek, Ar-Ge ve inovasyona yaptığı yatırımlar ışığında bir cazibe merkezi haline getirmek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı olarak en öncelikli hedeflerimizdendir. Bu noktada, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasını ve refahı ülkenin geneline yaymayı ulusal kalkınmanın vazgeçilmezi olarak görüyoruz.

Kalkınmanın çok boyutlu yapısı, iller ve bölgeler arası ilişki sisteminin ve yerleşimlerin bu sistem içindeki rollerinin ortaya çıkarılmasını gerekli kılmaktadır. Mekânın özelliklerini dikkate alan ulusal veya bölgesel politikalar, kaynakların daha etkin kullanılmasını ve daha etkili uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması'nın bir parçası olarak hazırlanan "Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu" kırsal yerleşimlere yönelik yürütülen kapsamlı bir saha çalışmasının sonuçlarını içermektedir. Ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin sosyo-ekonomik yapısını derinlemesine inceleyen bu çalışma, ulusal ve bölgesel kalkınma alanında gerçekleştirilmiş diğer çalışmalar için tamamlayıcı bir rol üstlenecek ve kalkınma politikalarının daha sağlam bir zemine oturtulmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışma kapsamında Bakanlığımıza veri temininde destek olan tüm kurum ve kuruluşlarımıza teşekkürlerimi sunuyor, başta Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü personelimiz olmak üzere bu titiz çalışmanın hazırlanması ve yayımlanmasında emeği geçen herkesi kutluyorum.

Mustafa VARANK
Sanayi ve Teknoloji Bakanı

YER-SİS PROJE EKİBİ

Bakanlık Proje Ekibi
Mustafa IŞIK
Mustafa Caner MEYDAN
Dr. Leyla BİLEN KAZANCIK
(Proje Koordinatörü)
Zeyneb ERSAYIN
Fulya YATMAZ
Adnan SAYGILI
Yasemin ERYILMAZ
Salih ACAR
Hüseyin ULUBEYLİ
Ahmed Alper YILMAZ
Ömer Burak TEK

Akademik Danışmanlar
Prof. Dr. K. Mert ÇUBUKÇU
Prof. Dr. Mehmet GENÇER
Dr. Öğretim Üyesi Zeynep ELBURZ

Proje Çözüm Ortağı
Başarsoft Bilgi Teknolojileri

Saha Çalışması Ortağı
Kalkınma Ajansları

Veri Derleme ve Analizi
Datamind
İstatistik Dünyası

TEŞEKKÜR

"Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması 2020 (YER-SİS)" sürecinde sundukları değerli katkı ve destekler nedeniyle akademik danışmanlarımız Prof. Dr. K. Mert ÇUBUKÇU, Prof. Dr. Mehmet GENÇER ve Dr. Öğretim Üyesi Zeynep ELBURZ'a,

Proje çözüm ortağımız Başarsoft Bilgi Teknolojileri A.Ş. ile veri derleme ve analiz çalışmalarında destek veren Datamind ve İstatistik Dünyası çalışanlarına,

Anketlerin tasarımından uygulamasına kadar büyük bir özveri ile çalışan, saha çalışmasının yerel koordinasyonunu sağlayan ve veri kontrollerinde Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğüne önemli katkılar sunan kalkınma ajansları çalışanlarına,

Projenin sahiplenilmesi ve çalışma ekibine sağladıkları yönlendirici katkılar nedeniyle Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Çetin Ali DÖNMEZ ile Kalkınma Ajansları Genel Müdürü Barış YENİÇERİ'ye teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bakanlık Proje Ekibi

İÇİNDEKİLER

TAKDİM i
YER-SİS PROJE EKİBİ iii
TEŞEKKÜR iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR vii
HARİTALAR ix
GRAFİKLER xi
GİRİŞ 1
1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ 3
1.1. SAHA ÇALIŞMASININ KAPSAMI 3
1.2. YÖNTEM VE UYGULAMA SÜRECİ 6
1.3. ANKET İÇERİĞİ 8
2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE NÜFUS 9
3. TÜRKİYE KIRSALINDA EKONOMİK YAPI 15
3.1. KIRSAL YERLEŞİMLERDE GEÇİM KAYNAKLARI 15
3.1.1. Yerleşim Türlerine Göre Geçim Kaynakları 20
3.1.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynakları 24
3.1.3. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynakları 29
3.2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIMSAL ÜRETİM YAPISI 36
3.2.1. Tarımsal Ürünlerin Birlikte Üretilme Durumu 39
3.2.2. Tarımsal Üretim Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Nedenleri 41
3.2.3. Yerleşim Türlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 44
3.2.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 47
3.2.5. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 56
3.3. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIMSAL ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİ, KÜMELENME VE YOĞUNLAŞMA 66
3.4. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ÜRÜNLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 81
3.4.1. Üretilen Ürünlerin Satıldığı Yerler 81
3.4.2. Üretilen Ürünlerin Satış Yöntemleri 83
3.4.3. Üretilen Ürünlerin Doğrudan Hammadde Olarak Değerlendirilmesi 91
3.5. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIM DIŞI EKONOMİK FAALİYETLER (İMALAT TESİSLERİ) 93

3.6. KIRSAL YERLEŞİMLERDE İŞ GÜCÜ HAREKETLİLİĞİ ... 96
3.6.1. Yerleşim Türlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri ... 100
3.6.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri ... 101
3.6.3. Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri ... 103
3.6.4. Kırsal Yerleşimlerde Yabancı Uyruklu Çalışanlar ... 107
4. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TEMEL HİZMETLERE ERİŞİM, TESİS VE ALTYAPI HİZMETLERİ ... 108
4.1. TEMEL KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİM ... 108
4.2. TEMEL İHYİYAÇLARI KARŞILAMAK İÇİN GİDİLEN YERLER ... 115
4.3. KIRSAL YERLEŞİMLERDE YER ALAN TESİS VE ALTYAPI HİZMETLERİ ... 118
4.3.1. Yerleşim Türlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 122
4.3.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 125
4.3.3. Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 130
5. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ULAŞIM ... 135
6. KIRSAL YERLEŞİMLERDE İHTİYAÇ VE BEKLENTİLER ... 143
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME ... 147
EK: Saha Çalışması Anket Formu ... 156

TABLOLAR

Tablo 1.1. Düzey-2 Bölgeleri İtibarıyla Anket Yapılan Kırsal Yerleşimlerin Dağılımı ... 5
Tablo 1.2. Pilot Çalışmanın Yapıldığı Kırsal Yerleşim Birimleri ... 6
Tablo 2.1. Yerleşim Türlerine Göre Nüfus Yapısı ... 11
Tablo 2.2. Coğrafi Bölgelere Göre Nüfus Yapısı ... 12
Tablo 2.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Nüfus Yapısı ... 13
Tablo 3.1. Türkiye Kırsalında Geçim Kaynakları ... 16
Tablo 3.2. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları ... 22
Tablo 3.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları ... 26
Tablo 3.4. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları ... 30
Tablo 3.5. Türkiye Kırsalında Gerçekleştirilen Üretim Faaliyetleri ... 37
Tablo 3.6. Tarımsal Üretim Faaliyetlerinin Birlikte Yapılma Durumu ... 40
Tablo 3.7. Kırsalda Üretim Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Nedenlerine Göre Dağılımı ... 42
Tablo 3.8. Yerleşim Türüne Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üretim Yapan Nüfus Oranları ... 45
Tablo 3.9. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üretim Yapan Nüfus Oranları ... 48
Tablo 3.10. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Nedeni Dağılımları ... 52
Tablo 3.11. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üreten Nüfus Oranları ... 58
Tablo 3.12. Coğrafi Bölgelerde Üretim Nedeni Dağılımları ... 62
Tablo 3.13. Tarımsal Üretim Faaliyetleri ve Üç Yıldız Analizi ... 68
Tablo 3.14. Kırsal Yerleşimlerde Ürünlerin Satış Yöntemleri ... 83
Tablo 3.15. Yerleşim Türüne Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı ... 85
Tablo 3.16. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı ... 87
Tablo 3.17. Coğrafi Bölgelere Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı ... 89
Tablo 3.18. Kırsal Yerleşimlerde Ürünlerin Değerlendirildiği Fabrikalara İlişkin Bilgiler ... 91
Tablo 3.19. Yerleşim Türlerine Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler ... 91
Tablo 3.20. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler ... 92
Tablo 3.21. Coğrafi Bölgelere Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler ... 92

Tablo 3.22. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Tesisleri ... 93
Tablo 3.23. Yerleşim Türüne Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı ... 94
Tablo 3.24. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı ... 95
Tablo 3.25. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı ... 95
Tablo 3.26. Yerleşim Türüne Göre İş Gücü Hareketleri ... 100
Tablo 3.27. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımı ... 102
Tablo 3.28. Coğrafi Bölgelere Göre İş Gücü Hareketleri ... 104
Tablo 3.29. Kırsal Yerleşimlerde Yaşayan Yabancı Uyrukluların Geçim Kaynaklarının Dağılımı ... 107
Tablo 4.1. Temel Kamu Hizmetlerine İlişkin Tesislerin Yerleşimlerde Bulunma Durumu ... 108
Tablo 4.2. Eğitim Tesisi İhtiyacı Bulunmayan Kırsal Yerleşimler ... 109
Tablo 4.3. Yerleşim Türlerine Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu ... 112
Tablo 4.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu ... 113
Tablo 4.5. Coğrafi Bölgelere Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu ... 114
Tablo 4.6. Yerleşim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km) ... 115
Tablo 4.7. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km) ... 116
Tablo 4.8. Coğrafi Bölgelere Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km) ... 117
Tablo 4.9. Kırsal Yerleşimlerde Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı ... 119
Tablo 4.10. Yerleşim Türlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 123
Tablo 4.11. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 126
Tablo 4.12. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri ... 131
Tablo 5.1. Yerleşim Türlerine Göre Toplu Ulaşım İlişkileri ... 135
Tablo 5.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Toplu Ulaşım İlişkileri ... 137
Tablo 5.3. Coğrafi Bölgelere Göre Toplu Ulaşım İlişkileri ... 138
Tablo 5.4. İllere Göre Kırsal Yerleşimlerde Yol Türleri ... 139
Tablo 5.5. Kırsal Yerleşimlere Göre Yol Türleri ... 142
Tablo 6.1. Kurulması İstenen Tesisler ... 143
Tablo 6.2. Yerleşim Türlerine Göre Kurulması İstenen Tesisler ... 144
Tablo 6.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kurulması İstenen Tesisler ... 145
Tablo 6.4. Coğrafi Bölgelere Göre Kurulması İstenen Tesisler ... 146

HARİTALAR

Harita 2.1. Kırsal Yerleşimlerde Kış Nüfusunun Dağılımı ... 10
Harita 2.2. Kırsal Yerleşimlerde Yaz Dönemi Nüfus Artışı ... 10
Harita 3.1. Kırsal Yerleşimlerde En Önemli Geçim Kaynakları ... 18
Harita 3.2. Kırsal Yerleşimlerde Fabrika İşçiliğinin Dağılımı ... 19
Harita 3.3. Kırsal Yerleşimlerde İnşaat İşçiliğinin Dağılımı ... 19
Harita 3.4. Kırsal Yerleşimlerde Hizmet Faaliyetlerinin Dağılımı ... 19
Harita 3.5. Kırsal Yerleşimlerde Maden İşçiliğinin Dağılımı ... 20
Harita 3.6. Kırsal Yerleşimlerde Ormancılık Faaliyetlerinin Dağılımı ... 20
Harita 3.7. Kırsal Yerleşimlerde Yağlı Tohum Yetiştiriciliğinin Dağılımı ... 38
Harita 3.8. Kırsal Yerleşimlerde Lifli Bitki Yetiştiriciliğinin Dağılımı ... 38
Harita 3.9. İlçelerin Herfindahl-Hirschman Endeksi Dağılımı ... 72
Harita 3.10. İlçelere Göre Üç Yıldızlı Faaliyet Sayılarının Dağılımı ... 73
Harita 3.11. İlçelerin Arıcılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 73
Harita 3.12. İlçelerin Büyükbaş Hayvancılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 74
Harita 3.13. İlçelerin Yem Bitkileri Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 74
Harita 3.14. İlçelerin Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 75
Harita 3.15. İlçelerin Süt ve Süt Ürünleri Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 75
Harita 3.16. İlçelerin İçecek Üretimi Bitkileri Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 76
Harita 3.17. İlçelerin Lifli Bitkiler Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 76
Harita 3.18. İlçelerin Meyve Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 77
Harita 3.19. İlçelerin Sebze Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 77
Harita 3.20. İlçelerin Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 78
Harita 3.21. İlçelerin Seracılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 78
Harita 3.22. İlçelerin Yağlı Tohum Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 79
Harita 3.23. İlçelerin Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 79
Harita 3.24. İlçelerin Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları ... 80
Harita 3.25. İlçelerin Kümes Hayvancılığı Faaliyetinde Yıldız Sayıları ... 80

Harita 3.26. Tütün Ürünlerinin Satıldığı Yerleşimler 81
Harita 3.27. Süs Bitkilerinin Satıldığı Yerleşimler 82
Harita 3.28. Seracılık Ürünlerinin Satıldığı Yerleşimler 82
Harita 3.29. Kırsal Yerleşimlerde Birincil Satış Yöntemlerinin Dağılımı 84
Harita 3.30. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Tesislerinin Dağılımı 94
Harita 3.31. Kırsal Yerleşimlerde Giden İş Gücünün Hareket Türleri 97
Harita 3.32. Kırsal Yerleşimlere Gelen İş Gücünün Hareket Türleri 99
Harita 4.1. Kırsal Yerleşimlerde Aktif İlkokul Bulunma Durumu 110
Harita 4.2. Kırsal Yerleşimlerde Aktif Aile Sağlığı Merkezi Bulunma Durumu 110
Harita 4.3. Kırsal Yerleşimlerde Eğitim İlişkileri-Bilecik 111
Harita 4.4. Kırsal Yerleşimlerde Eğitim İlişkileri-Kilis 111
Harita 4.5. Kırsal Yerleşimlerde Hastane İlişkileri-Çankırı 111
Harita 4.6. Kırsal Yerleşimlerde Temel İhtiyaçlara Erişim- Karaman 116
Harita 4.7. Kırsal Yerleşimlerde Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı 120
Harita 4.8. Kırsal Yerleşimlerde Genişbant İnternet Dağılımı 120
Harita 4.9. Kırsal Yerleşimlerde Mobil İnternet Erişimi 121
Harita 4.10. Kırsal Yerleşimlerde Sosyal Tesislerin Dağılımı 121
Harita 4.11. Kırsal Yerleşimlerde Üretici Birliği veya Kooperatiflerin Dağılımı 122
Harita 5.1. Kırsal Yerleşimlerde Ulaşım İlişkileri-Van 136
Harita 5.2. Kırsal Yerleşimlerde Ulaşım İlişkileri–Yozgat 136

GRAFİKLER

Grafik 3.1. Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları 17
Grafik 3.2. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Dağılımı 23
Grafik 3.3. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Önem Sırası 24
Grafik 3.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı 28
Grafik 3.5. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Önem Sırası 28
Grafik 3.6. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı 32
Grafik 3.7. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Önem Sırası 34
Grafik 3.8. En Fazla Birlikte Gerçekleştirilen Tarımsal Üretim Faaliyetleri 41
Grafik 3.9. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Nedenleri 43
Grafik 3.10. Yerleşim Türlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 46
Grafik 3.11. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 50
Grafik 3.12. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyeti Gerçekleştiren Nüfus Dağılımı 51
Grafik 3.13. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı 60
Grafik 3.14. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyeti Gerçekleştiren Nüfusun Oranı 60
Grafik 3.15. Coğrafi Bölgelere Göre İlçelerin 3 Yıldız Alan Faaliyet Sayısı ile HHI Skorları Dağılımı 71
Grafik 3.16. Kırsal Yerleşimlerde Üretilen Ürünlerin Satış Yöntemlerinin Dağılımı ve Kullanım Sıklığı Derecesi 83
Grafik 3.17. Kırsal Hizmet Merkezlerinde Satış Yöntemlerinin Dağılımı 86
Grafik 3.18. Coğrafi Bölgelere Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı 90
Grafik 3.19. Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketliliği Dağılımı 96
Grafik 3.20. Yerleşim Türlerine Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımı 101
Grafik 3.21. Coğrafi Bölgelere Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımı 105
Grafik 4.1. Temel Kamu Hizmetlerine Erişim İçin Gidilen Ortalama Mesafe 109
Grafik 4.2. Kırsal Yerleşimlerde Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı 118
Grafik 4.3. Yerleşim Türlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri Dağılımı 124
Grafik 4.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı 128
Grafik 4.5. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı 133
Grafik 6.1. Yerleşim Türlerine Göre Kurulması İstenen Tesislerin Dağılımı 144

GİRİŞ

Türkiye'nin sosyo-ekonomik mekânsal yapısını incelemek, yeni dinamikler çerçevesinde yerleşimler arası hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan ilişkileri belirlemek, ulusal ve bölgesel planlama ve yatırım faaliyetlerini yönlendirici bir karar destek sistemi kurmak amacıyla Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) yürütülmüştür. Araştırmada en küçük yerleşim birimi köylerden başlayarak metropollere kadar ülkemizin bütün yerleşimleri arasında sosyo-ekonomik ilişkiler, yerleşimlerin hizmet verme büyüklükleri ve önemleri analiz edilmiştir.

Sosyo-ekonomik ilişkilerin incelenmesi eğitimden sağlığa ulaştırmadan ticarete çok geniş bir yelpazede veri temin edilmesini gerektirmiştir. İlçe ve il düzeyinde ihtiyaç duyulan veriler resmi istatistikler ile kamu ve özel sektördeki kurumların idari kayıtlarından temin edilebilmiştir. Ancak, ilçe altı yerleşimler için kullanılabilecek veri kaynaklarının sınırlı olduğu görülmüş ve araştırmanın güvenilir bir sonuca ulaşabilmesi için bu yerleşimlere ilişkin veri ihtiyacını karşılamak amacıyla saha çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Bu amaçla saha çalışması yapılacak yerleşimlerin belirlenmesi ve uygulanacak anketin kapsamı konusunda ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin de alındığı ön çalışmalar yürütülmüştür.

Bu çerçevede yerleşimlerin idari statüsüne bağlı kalmaksızın ve bu araştırmada kırsal yerleşimler olarak nitelendirilen bütün yerleşimlerde anket uygulanmasına karar verilmiştir. Ülkemizde farklı tarihlerde yapılan kanuni düzenlemelerle köy, mahalle ve beldelerin statüsünde, sayısında ve sınırlarında değişiklikler yapılmıştır. Ancak kırsal yerleşimler YERSİS kapsamında mevcut köy ve beldeler ile sınırlı tutulmamıştır. Büyükşehir olmayan illerde tüm köy ve beldelerde anket uygulanmıştır. Büyükşehir olan illerde ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri uyarınca Ankara, İstanbul ve İzmir'in merkez ilçeleri dışında köy iken mahalleye dönüştürülmüş tüm yerleşim birimleri de saha çalışması kapsamına dâhil edilmiştir. Beldeden mahalleye dönüşen yerleşim birimleri açısından ise tüm büyükşehirlerde merkez ilçelerde bulunanlar dışında belde iken mahalleye dönüşmüş yerleşim birimlerine anket uygulanmıştır. Köy altı yerleşim yerleri kapsam dışında tutulmuştur.

Bu doğrultuda köyler, köyden mahalleye dönüşmüş yerleşimler, beldeler ve beldeden mahalleye dönüşmüş yerleşimler çalışma kapsamında kırsal yerleşimler olarak adlandırılmış ve toplam 37.036 yerleşim birimine anket uygulanmıştır. Böylece 5216, 5747 ve 6360 sayılı Kanunlarla statüsü değişen yerleşimlerin yerleşim sistemindeki konumları da belirlenmek istenmiştir.

Anket içeriğine ilişkin bakanlıklar ve kalkınma ajansları başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla uzun bir istişare süreci yürütülmüştür. Bu istişareler sonucu nihai hale getirilen anket formunda çalışmanın teorik çerçevesi için gerekli olan ve yerleşimler arası ilişkilerin belirlenmesine yönelik sorular öncelikli olarak ele alınmıştır. Bunlarla birlikte bu yerleşimlerdeki üretim yapısını, nüfus hareketliliğini, köy ve beldelerde bulunan atıl tesisleri ve yerleşimlerin temel ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sorulara da yer verilmiştir.

Saha çalışmasının sonuçlarının değerlendirildiği bu rapor, altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde saha çalışmasının kapsamı, uygulama süreci ve anket içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Kırsal alanda yaz ve kış nüfus değişimlerinin incelendiği ikinci bölümü kırsal yerleşimlerin ekonomik yapılarının ele alındığı üçüncü bölüm takip etmektedir. Bu bölümde yerleşimlerin geçim kaynakları, tarımsal üretim faaliyetleri, tarımsal ürün çeşitliliği, üretilen ürünlerin değerlendirilme yöntemleri, tarım dışı ekonomik faaliyetler ve kırsalda iş gücü hareketliliği; yerleşim türü, hizmet merkezleri ve coğrafi bölgeler bazında detaylı bir şekilde incelenmektedir. Dördüncü bölümde kırsal yerleşimlerde temel kamu hizmetlerine ve ihtiyaçlara erişim amacıyla gidilen yerler ile yerleşimlerdeki tesis, donatı ve altyapı hizmetleri ele alınmıştır. Beşinci bölümde kırsal yerleşimlerin ulaşım ilişkileri ortaya koyulmuştur. Altıncı bölümde ise yerleşimlerin ihtiyaç ve beklentilerine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Son bölümde çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Kırsal yerleşimlerdeki sosyo-ekonomik ilişkilerin tespit edilebilmesi için gerçekleştirilen saha çalışması; köy, kırsal mahalle (köyden veya beldeden mahalleye dönüştürülmüş yerleşimler) ve beldeler hakkında en güncel verilerin toplanmasına ve ülkemizin en küçük yerleşim birimine kadar derinlikli analizler yapılabilmesine fırsat vermesi açısından son derece önemlidir.

Saha çalışması sonuçları ile birlikte YER-SİS'te kullanılan veriler ve analiz sonuçları, coğrafi bilgi sistemleri altyapısıyla desteklenen internet tabanlı bir karar destek sistemi aracılığıyla kamuoyuna sunulmaktadır.

Kırsal yerleşimler çalışmasının kurum ve kuruluşların karar alma süreçlerinde önemli bir eksiği tamamlayacağı düşünülmektedir. Kırsalda yerleşim ilişkilerini tespit eden, kırsalın genel niteliklerini ve farklılıklarını ortaya koyan bu çalışmanın ulusal, bölgesel ve kırsal kalkınma politikaları ve uygulamaları ile kırsal alana yönelik yapılacak akademik çalışmalar açısından son derece faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu bölümde, Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) kapsamında gerçekleştirilen kırsal yerleşimler saha çalışmasının kapsamı ve yöntemine dair bilgiler sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılarak bu alandaki güncel akademik ve uygulamalı çalışmalar değerlendirilmiş, yerleşim sistemlerini konu alan teorilerde yaşanan gelişmeler gözden geçirilerek araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Kavramsal çerçeve netleştirildikten sonra çalışma kapsamında ihtiyaç duyulabilecek veriler ve analiz yöntemleri detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Bu süreçte çalışmanın içeriği, yöntem ve ihtiyaç duyulan veriler konusunda akademisyenler ve kamu-özel sektör kuruluşları ile çalışma toplantıları düzenlenmiştir.

Ön çalışmalar neticesinde ilçe ve il düzeyinde ihtiyaç duyulan verilerin resmi istatistikler ile kurum ve kuruluşların idari kayıtlarından temin edilebileceği anlaşılmış ancak ilçe altı yerleşimlerde veri kaynaklarının sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Veri ihtiyacının karşılanması amacıyla saha çalışması yapılmasına karar verilmiştir. Saha çalışmasının içeriği belirlenen kavramsal çerçeve gözetilerek ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde belirlenmiştir. Bu çerçevede, saha çalışmasının amacı kırsal yerleşimlerin sosyo-ekonomik ilişkilerini ve genel niteliklerini ortaya çıkaracak güncel veri setinin oluşturulmasıdır.

Saha çalışması kapsamında hazırlanan anket formlarının uygulamada işleyişi pilot çalışmalarla test edilmiş, pilot çalışma sonuçlarına göre revize edilen nihai anket formları ile saha çalışması uygulanmıştır.

1.1. SAHA ÇALIŞMASININ KAPSAMI

Çalışmanın coğrafi kapsamı köy, kırsal mahalle ve beldelerin oluşturduğu kırsal yerleşim birimlerinden oluşmaktadır. Köy ve beldeden mahalleye dönüşmüş yerleşimler çalışma kapsamında kırsal mahalle olarak adlandırılmıştır.

Saha çalışması uygulanacak kırsal yerleşimlerin (köy, kırsal mahalle ve belde) belirlenmesinde yasal düzenlemeler ile kurulan, birleşen, ayrılan ve kaldırılan büyükşehir, ilçe, köy, belde ve mahalleler dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda, 2004 yılında yasalaşan 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ile büyükşehir belediyelerinin sınırları, İstanbul ve Kocaeli illeri için il mülki sınırı, diğer 14 büyükşehir belediyesinde ise nüfusa bağlı olarak 20-30 ve 50 km yarıçaplı daire sınırı olarak belirlenmiştir. Ardından, 2008 yılında

çıkarılan 5747 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış ve 862 belediye köye dönüştürülmüştür. 2012 yılında ise 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde büyükşehir belediyeleri kurulmuş ve büyükşehir belediye sayısı 30'a ulaşmıştır. Bu yasa ile birlikte tüm büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumluluk alanı il mülki sınırlarına genişletilmiş ve bu sınırlar içerisinde kalan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Böylece 30 büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan nüfusun tamamı kentsel nüfus olarak kabul edilmiştir. Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki köylerin mahalleye dönüşmesi ile yasal anlamda kırsal yerleşim birimi ve kırsal nüfus azalış göstermiştir. Ancak idari statüleri değişmesine rağmen mahalleye dönüşen köy ve beldelerin sosyo-ekonomik anlamda kırsal özelliklerini devam edebileceği değerlendirilmiş ve bu yerleşimlerde de saha çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Bu çerçevede;

- Büyükşehir olmayan illerde tüm köy ve beldeler,
- Büyükşehir olan illerde ise 5216, 5747 ve 6360 sayılı Kanunlarla Ankara, İstanbul ve İzmir'in merkez ilçeleri dışında köy iken mahalleye dönüştürülmüş tüm yerleşim birimleri,
- Tüm büyükşehirlerde merkez ilçeler dışında belde iken bu düzenlemelerle mahalleye dönüşmüş yerleşim birimleri bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Büyükşehirlerin merkez ilçelerinde ise mücavir alanlar ve kanuni düzenlemeler öncesi il merkezleri olan ilçeler dikkate alınarak belirlenmiştir.

Bu sebeple, çalışma kapsamında incelenen kırsal yerleşim sayısı (37.036) ülkemizde hâlihazırda köy veya belde statüsüne sahip yerleşim sayısından fazladır. Sonuç olarak; 37.036 köy, köyden mahalleye dönüşmüş yerleşim birimi, belde ve beldeden mahalleye dönüşmüş yerleşim birimi saha çalışması uygulanacak adres çerçevesi olarak belirlenmiştir. Düzey-2 bölgeleri itibarıyla anket uygulanan yerleşimlerin dağılımı Tablo 1.1'de yer almaktadır.

Tablo 1.1. Düzey-2 Bölgeleri İtibarıyla Anket Yapılan Kırsal Yerleşimlerin Dağılımı

Düzey 2 Bölgesi ve Kapsadığı İller	Köy	Kırsal Mahalle	Belde	Toplam Anket Sayısı
TR10 (İstanbul)	–	159	–	159
TR21 (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)	432	284	20	736
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	576	938	11	1.525
TR31 (İzmir)	–	718	–	718
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	–	1.401	–	1.401
TR33 (Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak)	1.212	836	61	2.109
TR41 (Bilecik, Bursa, Eskişehir)	244	1.105	3	1.352
TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)	808	812	13	1.633
TR51 (Ankara)	–	825	–	825
TR52 (Karaman, Konya)	158	766	5	929
TR61 (Antalya, Burdur, Isparta)	397	619	13	1.029
TR62 (Adana, Mersin)	–	1.103	–	1.103
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	159	935	7	1.101
TR71 (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir)	896	–	57	953
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	1.791	466	29	2.286
TR81 (Bartın, Karabük, Zonguldak)	920	–	22	942
TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	1.890	–	3	1.893
TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat)	1.742	988	28	2.758
TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon)	1.536	1.123	22	2.681
TRA1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum)	692	1.055	8	1.755
TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars)	1.330	–	9	1.339
TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)	1.233	523	13	1.769
TRB2 (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van)	834	590	26	1.450
TRC1 (Adıyaman, Gaziantep, Kilis)	589	513	14	1.116
TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	–	2.100	–	2.100
TRC3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt)	747	605	22	1.374
TOPLAM	**18.186**	**18.464**	**386**	**37.036**

1.2. YÖNTEM VE UYGULAMA SÜRECİ

Anket uygulanacak yerleşim birimlerine ilişkin adres çerçevesi düzey-2 bölgeleri, iller ve ilçeler ayrımında hazırlanmış, kodlanmış ve internet tabanlı anket platformuna yüklenmiştir.

Ülke çapında uygulanacak olan anket çalışması öncesinde anket sorularının ve internet tabanlı anket platformunun test edilmesi için pilot anket çalışmaları yürütülmüştür. Pilot çalışmalar, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda ve kalkınma ajansları işbirliğiyle 2019 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmaların yapıldığı yerleşim birimlerine dair il ve ilçe bazında veriler Tablo 1.2'de sunulmaktadır.

Tablo 1.2. Pilot Çalışmanın Yapıldığı Kırsal Yerleşim Birimleri

İl Adı	İlçe Adı	Köy Sayısı	Belde Sayısı
Ankara	Güdül	23	–
Manisa	Sarıgöl	29	–
Antalya	Finike	15	–
Edirne	İpsala	19	1
Kars	Susuz	27	–
Karabük	Safranbolu	30	–
Adıyaman	Kâhta	30	2
Artvin	Hopa	16	–
Mardin	Midyat	30	–
TOPLAM		**219**	**3**

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve kalkınma ajanslarının katılımıyla pilot anketlerin uygulanması, İçişleri Bakanlığının işbirliğiyle ilçelerde kaymakamlıklar bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonrası hem anket formları hem de anket platformu kalkınma ajanslarıyla birlikte gözden geçirilmiş ve anket formu ile anket platformunda gerekli değişiklikler yapılarak saha çalışması başlatılmıştır.

Saha çalışmasının düzey-2 bölgeleri bazında koordinasyonu kalkınma ajansları tarafından sağlanmıştır. Çalışmalar öncesinde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından organize edilen ve kalkınma ajansları saha çalışması ekiplerinin katıldığı toplantılarda anket platformu tanıtılmış, uygulamada çıkabilecek aksaklıklar ve olası riskler ile ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır.

Bilgilendirme toplantılarının yanı sıra kalkınma ajanslarının etkin bir saha çalışması yürütebilmesi amacıyla anketlerin doldurulması ve anket çevrimiçi panelinin kullanımına ilişkin eğitim videoları hazırlanmıştır. Anket ara yüzünün kullanımına ve çalışmanın genel kurallarına ilişkin hazırlanan kullanım kılavuzları kaymakamlıklar, kalkınma ajansları, muhtarlar ve belde belediye başkanları ile paylaşılmıştır.

Bu çalışma kapsamında; dünyada ve ülkemizde en çok kullanılan kantitatif araştırma yöntemlerinden biri olan yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Anket çalışmasının verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi amacıyla hazırlanan anket formları, anket tarihinden önce kalkınma ajansları ve kaymakamlıklar aracılığıyla resmi olarak muhtarlara ve belde belediye başkanlarına gönderilmiştir. Böylece anket uygulanacak kişilerin anket görüşmelerine hazırlıklı gelmeleri sağlanmıştır.

Köy ve kırsal mahalle anketleri muhtarlarla yapılmıştır. Köy ve mahalle muhtarları kaymakamlıklara davet edilmiş ve anketler çevrimiçi bir platformda bilgisayarlar ile gerçekleştirilmiştir. Randevu sistemi ile muhtarlarla bire bir gerçekleştirilen anketler ortalama olarak 25 dakika sürmüştür. Beldelere yönelik yapılan anketler ise belde belediye başkanlarına yerinde ziyaretler ile uygulanmıştır.

Birinci turda herhangi bir sebeple yüz yüze anket gerçekleştirilemeyen muhtarlar için ikinci bir anket programı yapılmış ve anket yüz yüze tamamlanmaya çalışılmıştır. İkinci turda da uygulanamayan anketler için muhtarlara telefon ile ulaşılarak anket CATI yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem ile de tamamlanamayan az sayıda anket için köy ziyaretleri yapılmış ve anketler yerinde uygulanmıştır. Büyük çoğunluğu yüz yüze görüşme ile tamamlanan anketler köy taşınmaları nedeniyle sadece 10 yerleşimde gerçekleştirilememiş, bunlar dışında çalışma için belirlenen adres çerçevesinde yer alan tüm yerleşimler için anket uygulaması tamamlanmıştır.

Gerçekleştirilen anketlerin anlık kontrolleri Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve kalkınma ajansları tarafından anket platformu üzerinden yapılmıştır. Uygulamada ortaya çıkan sorunlara ivedilikle çözüm sağlanmıştır.

Anket sonuçlarının belirlenen formatta düzey-2 bölgeleri bazında oluşturulan veri tabanlarına aktarılması sağlanmıştır. Uygulama sonunda düzey-2 bölgeleri ayrımında oluşan veri tabanları birleştirilerek tek bir veri tabanı haline getirilmiştir.

Saha çalışmasının tamamlanmasının ardından veri madenciliğini de içeren çeşitli istatistiksel teknikler kullanılarak anketlerin kontrolleri yapılmış ve gerektiğinde muhtar ve belediye başkanları ile yeniden irtibata geçilerek veride gerekli düzeltmeler sağlanmıştır.

1.3. ANKET İÇERİĞİ

Anket formlarında çalışmanın temel çerçevesini oluşturan kırsal yerleşimlerin diğer yerleşimlerle ilişkilerinin belirlenmesine yönelik sorular öncelikli olarak ele alınmıştır. Bunlarla birlikte; bu yerleşimlerdeki geçim kaynaklarını, üretim yapısını, nüfus hareketliliğini, yerleşimlerin temel ihtiyaçlarını ve atıl tesislerini tespit etmeye yönelik sorulara da yer verilmiştir. Ek'te yer alan anket formunda ele alınan başlıca konular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Geçim kaynakları,
- Tarımsal üretim yapısı,
- Üretilen ürünlerin nasıl değerlendirildiği,
- Üretilen ürünlerin hammadde olarak imalat sanayiinde kullanılma durumu,
- Nüfusun dönemsel farklılaşması,
- Yabancı uyruklu çalışanlara dair bilgiler,
- Tesis, donatı ve altyapı hizmetleri,
- İmalat sanayii yapısı,
- Temel ihtiyaçların karşılanması için gidilen yerler,
- İş gücü hareketliliği,
- Ulaşım ilişkileri,
- Öncelikli sorunlar ve talepler.

Saha çalışmasında elde edilen ve köy, kırsal mahalle ve beldelere ilişkin yerleşimler arası ilişkileri gösteren veriler Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması'nda ülkemizdeki yerleşim sistemlerinin analizlerinde kullanılmıştır.

Saha çalışmasında elde edilen veriler yerleşim türü, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölge bazında çeşitli istatiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Bu analizlerin sonuçları takip eden bölümlerde sunulmaktadır.

2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE NÜFUS

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentlerin çekiciliği nedeniyle her geçen gün kırsalda nüfusun azaldığı bir gerçektir. Türkiye kırsal yerleşimlerinin niteliklerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanan bu raporda, yerleşimlerin nüfus dinamikleri de incelenmiştir.

Ankette kırsal yerleşimlerde yaz ve kış nüfusu büyüklükleri ile değişimleri ayrı ayrı sorulmuştur. Bu çerçevede, nüfus dinamikleri, coğrafi bölgeler, yerleşim türleri ve YER-SİS kapsamında belirlenen kırsal hizmet merkezlerine göre incelenmiş ve kırsal yerleşim haritaları ile mevcut durum gösterilmiştir.

Türkiye genelinde kırsal olarak tanımlanan yerleşimlerde kış döneminde yaklaşık 19 milyon kişi yaşarken yaz döneminde ise yüzde 61 artışla bu sayının 30 milyonun üzerine çıktığı beyan edilmiştir. Türkiye genelinde kırsal yerleşimlerde nüfusun ortanca değeri kışın 207 kişi olurken bu değer yazın 305 kişiye kadar yükselmektedir. Bu durumun temel nedenlerinin ise yaz mevsimindeki akraba ve memleket ziyaretleri ile turizm olduğu beyan edilmiştir.

Anket kapsamında kırsal yerleşimler itibarıyla derlenen kış nüfusu büyüklükleri her sınıfta eşit sayıda (*quantile*) yerleşim olacak şekilde tematik sınıflandırma ile Harita 2.1'de verilmiştir. Bu sınıflama yöntemi doğrusal dağılım yapısına uygun olması nedeniyle tercih edilmiştir. Haritada birinci kategoride 61 kişinin altında kış nüfusuna sahip yerleşimler yer almaktadır. Bu yerleşimler genel olarak İç Anadolu Bölgesi'nin doğusu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin batısında yoğunlaşmakta olup; Sivas, Erzincan, Tunceli, Bingöl, Gümüşhane ve Giresun illerinin kırsal yerleşimlerini içermektedir. Ayrıca İç Anadolu Bölgesi'nin kuzey kesimleri ve Orta Karadeniz Bölgesi'nde aynı kategoride yoğunlaşma görülmekte olup bu bölge Ankara'nın kuzey kesimleri, Bolu, Çankırı, Kastamonu, Sinop ve Karabük illerini içermektedir. Söz konusu bölgelerde kırsal yerleşim nüfusu diğer bölgelere göre oldukça seyrektir. Marmara Bölgesi'nde Çanakkale ile Tekirdağ'ın güneyinde de kırsal nüfus nispeten düşük seyretmektedir. Ege, Marmara, İç Anadolu'nun güneyi, Doğu Anadolu'nun doğusu, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde ise kırsal yerleşimlerin nüfusları daha yüksektir.

Harita 2.1. Kırsal Yerleşimlerde Kış Nüfusunun Dağılımı

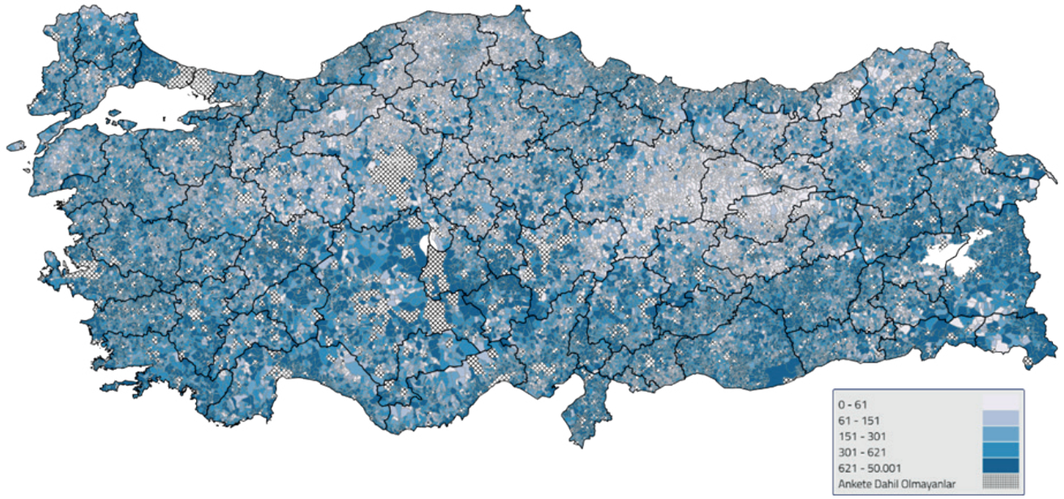

Kırsal yerleşimlerde kış nüfusuna göre yaz dönemindeki nüfus artış oranı her kategoride eşit sayıda yerleşim olacak şekilde tematik sınıflandırma ile Harita 2.2'de verilmiştir. Kış nüfusu yüksek olan yerlerde genel itibarıyla yaz nüfusunda önemli bir değişiklik olmamaktadır. İstisnai olarak Akdeniz Bölgesi'nde ve deniz turizminin yapıldığı yerleşimlerde hem kış nüfusu yüksek hem de yaz döneminde nüfus artışı gözlemlenmektedir.

Harita 2.2. Kırsal Yerleşimlerde Yaz Dönemi Nüfus Artışı

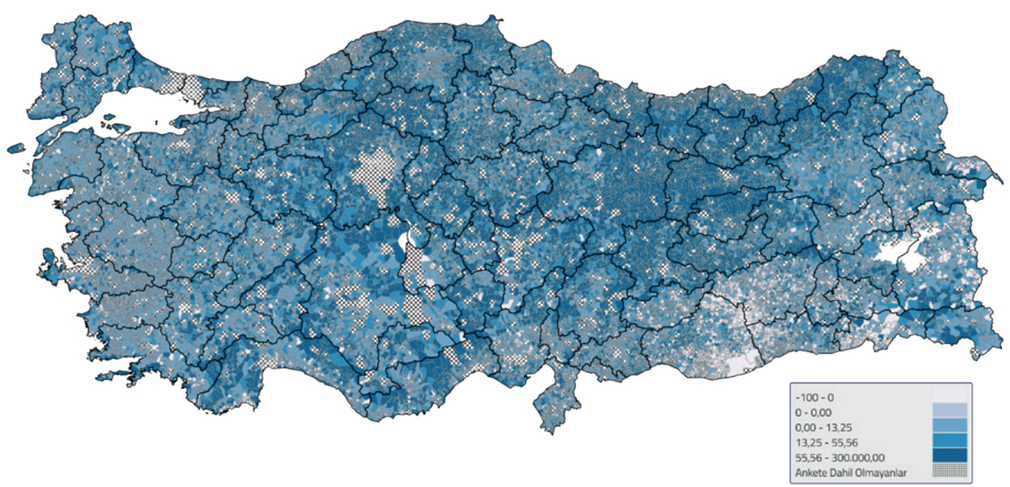

Bununla birlikte kış nüfusunun düşük olduğu yerleşimlerde yaz nüfusunun yüksek oranlarda artması dikkat çekmektedir. Bu durum kırsal yerleşimden göç edenlerin yaz döneminde akraba ve memleket ziyareti için bu yerleşimlere gelmesi ile açıklanabilir. Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaz dönemi nüfusu artışında turizm faaliyetlerinin de etkisinin olabileceği değerlendirilmektedir.

Kırsal yerleşimlerin nüfusları yerleşim türlerine göre de farklılık göstermektedir. Kış nüfusu ortanca değeri köylerde 145 kişi ile en düşük olurken bunu 300 kişi ile kırsal mahalleler takip etmiştir. Beldelerde kış nüfusunun ortancası ise 2.500 kişi ile açık ara en yüksek seviyededir. Yaz ve kış dönemi nüfus ortalamalarına göre yazın nüfus artışı beldelerde (yüzde 68) ve köylerde (yüzde 66) yakın düzeylerde iken kırsal mahallelerde bu artış (yüzde 58) daha düşük oranda gerçekleşmiştir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Yerleşim Türlerine Göre Nüfus Yapısı

Yerleşim Türü	Dönem	Ortalama	Ortanca	Toplam	Kırsal Yerleşim Sayısı	Kış Dönemine Göre Nüfusun Değişimi
Köy	Kış	275	145	4.994.167	18.186	%66
	Yaz	457	250	8.315.167		
Kırsal Mahalle	Kış	698	300	12.880.413	18.464	%58
	Yaz	1.102	400	20.345.925		
Belde	Kış	3.052	2.500	1.178.015	386	%68
	Yaz	5.138	3.500	1.983.378		
GENEL	**Kış**	**514**	**207**	**19.052.429**	**37.036**	**%61**
	Yaz	**827**	**305**	**30.644.216**		

Kırsal yerleşimlerde nüfus yapısı coğrafi bölgeler itibarıyla da farklılaşmaktadır. Kış nüfusu ortanca değeri 100 kişi ile İç Anadolu Bölgesi'nde en düşük olurken bunu 150 kişi ile Karadeniz Bölgesi ve 185 kişiyle Doğu Anadolu Bölgesi takip etmiştir. Kış nüfusu ortanca değerinin en yüksek olduğu bölge ise 400 kişi ile Akdeniz Bölgesi'dir. Akdeniz Bölgesi'ni sırasıyla 380 kişi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 350 kişi ile Ege Bölgesi takip etmiştir. Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde iklim şartları, turizm faaliyetleri ile tarım ve hayvancılığın görece yüksek ekonomik değer oluşturması nedenlerinden dolayı bu bölgelerde kırsal yerleşimlerde kış mevsiminde de ikamet oranı yüksektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki yüksek kış nüfusu ise nüfus artış hızı ile açıklanabilir.

Bölgelerde yaz dönemindeki nüfus artışları da büyük farklılık göstermektedir. Kış nüfusu diğer bölgelere göre daha düşük olan Karadeniz ve İç Anadolu Bölgeleri ile Akdeniz Bölgesi'nde yaz dönemi nüfusu çok yüksek oranlarda artış göstermektedir. Bu sonuçta söz konusu bölgelerde turizm ile akraba ve memleket ziyaretlerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Yaz nüfusu az da olsa düşen tek bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi olurken Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaz nüfus artışı yüzde 35 ile en düşük artış oranında gerçekleşmiştir (Tablo 2.2).

Tablo 2.2. Coğrafi Bölgelere Göre Nüfus Yapısı

Coğrafi Bölge	Dönem	Ortalama	Ortanca	Toplam	Kırsal Yerleşim Sayısı	Kış Dönemine Göre Nüfusun Değişimi
Akdeniz	Kış	933	400	3.017.398	3.233	%82
	Yaz	1.703	580	5.506.698		
Doğu Anadolu	Kış	411	185	2.522.090	6.141	%35
	Yaz	553	300	3.395.869		
Ege	Kış	735	350	3.107.360	4.228	%64
	Yaz	1.204	390	5.091.827		
Güneydoğu Anadolu	Kış	676	380	3.104.111	4.590	%-2
	Yaz	662	380	3.038.791		
İç Anadolu	Kış	312	100	1.801.076	5.769	%80
	Yaz	562	200	3.239.772		
Karadeniz	Kış	294	150	2.600.927	8.842	%111
	Yaz	621	300	5.489.626		
Marmara	Kış	685	250	2.899.681	4.233	%68
	Yaz	1.153	300	4.881.987		
GENEL*	**Kış**	**514**	**207**	**19.052.429**	**37.036**	**%61**
	Yaz	**827**	**305**	**30.644.216**		

**Bölgeler ile Türkiye toplamı arasındaki farklılıklar oranlardaki yuvarlamalardan kaynaklanmaktadır.*

Bir yerleşimin diğer yerleşimlere hizmet verebilecek merkez niteliğinde olabilmesi için nüfusunun belli bir eşik değerin üstünde olması beklenir. Nitekim YER-SİS kapsamında belirlenen kırsal hizmet merkezlerinin de bu teorik varsayımı sağladığı görülmektedir (Tablo 2.3).

Tablo 2.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Nüfus Yapısı

Kırsal Hizmet Merkezleri	Dönem	Ortalama	Ortanca	Toplam	Kırsal Yerleşim Sayısı	Kış Dönemine Göre Nüfusun Değişim
Hizmet Vermeyen	Kış	320	155	7.848.368	24.559	%39
	Yaz	444	250	10.905.373		
1	Kış	554	280	4.977.342	8.987	%65
	Yaz	913	475	8.208.681		
2	Kış	1.282	750	2.964.060	2.312	%79
	Yaz	2.296	1.000	5.307.679		
3B	Kış	2.150	1.200	786.769	366	%74
	Yaz	3.741	1.600	1.369.223		
3A	Kış	2.233	1.280	743.479	332	%126
	Yaz	5.042	1.700	1.679.146		
4B	Kış	2.914	2.000	769.339	264	%86
	Yaz	5.408	2.500	1.427.640		
4A	Kış	4.459	2.300	963.110	216	%81
	Yaz	8.086	3.290	1.746.550		
GENEL*	**Kış**	**514**	**207**	**19.052.429**	**37.036**	**%61**
	Yaz	**827**	**305**	**30.644.216**		

**Bölgeler ile Türkiye toplamı arasındaki farklılıklar oranlardaki yuvarlamalardan kaynaklanmaktadır.*

YER-SİS kapsamında kırsal yerleşimlerin hizmet verme büyüklüklerine göre hizmet merkezi dereceleri belirlenmiştir. Kırsal hizmet merkezlerine ilişkin özet bilgiler Kutu 1 ile verilmiştir. Bu kapsamda kendisinden başka bir yerleşime hizmet vermeyen 24.559 kırsal yerleşimin kış nüfusu ortanca değeri 155 kişi, en alt derece kırsal hizmet merkezlerinin ortanca değeri ise 280 kişidir. Yerleşimlerin hizmet dereceleri yükseldikçe nüfusları da artmaktadır. Nitekim kırsal hizmet merkezi derecesinin en üst merkez olan 4A ortanca nüfusu 2.300 kişi ile en yüksek değere sahiptir.

Hizmet merkezlerinin yaz dönemi nüfus artışlarında da anlamlı farklar görülmüştür. Hizmet vermeyen yerleşimlerde nüfus artış hızı yüzde 39 ile en düşük seviyede olurken bunu yüzde 65 ile en alt hizmet derecesi takip etmiştir. Üst derecelerde artış hızı bu gruplardaki yerleşimlerdekinden daha yüksek olmuştur.

Kutu 1. Kırsal Hizmet Merkezleri

YER-SİS kapsamında belirlenen kırsal hizmet merkezlerinde; yerleşimler arası insan, mal, hizmet ve iş gücü akışları esas alınmıştır. Bu çerçevede, kırsal hizmet merkezleri yapısı; eğitim, sağlık, ticaret, ulaşım ve iş gücü değişkenlerinin bir fonksiyonu olarak tanımlanmıştır.

Kırsal hizmet merkezlerinin tespitinde anket kapsamında derlenen eğitim, sağlık, ticaret, ulaşım ve iş gücü boyutlarına ait veriler kullanılmış olup yerleşimler arasındaki akış ilişkilerinin sıklığı ve niteliği dikkate alınarak ticaret ve iş gücü değişkenleri günlük ve günlük olmayan (mevsimlik/daha uzun frekanslı) olarak iki ayrı şekilde ifade edilmiştir. Böylece hizmet merkezleri yapısı beş boyutta yedi değişken ile ayrı ayrı incelenmiş, daha sonra yedi hizmet alanında yerleşimlerin hizmet büyüklüğünü gösteren bu değerler ağırlıklandırılarak kırsal hizmet merkezleri elde edilmiştir.

Kırsal yerleşimlerin hizmet sağlama büyüklükleri, ağ teorisi kapsamında geliştirilen genelleştirilmiş derece merkeziliği (generalized degree centrality) ölçütü ile hesaplanmıştır. Ardından elde edilen büyüklük skorları kafa/kuyruk kırınımları (head/tail breaks) ve doğal kırınımlar (natural breaks) kümeleme algoritmaları kullanılarak hizmet merkezlerinin dereceleri belirlenmiştir. Bir kırsal hizmet merkezinin derecesi, kendisi dışında diğer merkezlere verdiği hizmetin büyüklüğü ile belirlenmektedir. Yerleşimin hizmet verme büyüklüğü ne kadar fazla ise yerleşimler içerisindeki önemi ve derecesi de o kadar yüksek olmaktadır.

Çalışma sonucunda incelenen 37.036 kırsal yerleşimden 24.559'unun kendisinden başka hiçbir yerleşime hizmet sağlamadığı, geriye kalan 12.477'sinin kendisinden farklı en az bir yerleşime yedi değişkenin en az birinde hizmet sağladığı tespit edilmiştir. Kendisinden farklı en az bir yerleşime hizmet sağlayan 12.477 kırsal yerleşim toplam altı hizmet derecesine ayrılmıştır. Bu altı dereceden, en üstten en alta doğru sırası ile 4A derecesinde 216; 4B derecesinde 264; 3A derecesinde 332; 3B derecesinde 366; 2. derecede 2.312; 1. derecede ise 8.987 yerleşim olduğu tespit edilmiştir.

3. TÜRKİYE KIRSALINDA EKONOMİK YAPI

YER-SİS kapsamında köy, köy ve beldeden dönüşmüş mahalleler (kırsal mahalleler) ile beldelerde yapılan anketlerde geçim kaynakları, üretim yapısı, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması, üretim ilişkileri, tarım dışı ekonomik faaliyetler ve iş gücü hareketliliğine yönelik sorular da yer almış ve bu kapsamda elde edilen veriler belli başlıklar altında değerlendirilmiştir.

3.1. KIRSAL YERLEŞİMLERDE GEÇİM KAYNAKLARI

Bu bölümde Türkiye kırsalının temel geçim kaynaklarının neler olduğu ve bunların önem sıraları araştırılmıştır. Geçim kaynaklarının dağılımı ve önem sıraları yerleşim türleri, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgelere göre ayrı ayrı incelenmiştir.

Kırsal yerleşim birimlerine anket formunda geçim kaynaklarının neler olduğu sorulmuş ve bunların önem sıralarının belirtilmesi istenmiştir. Her bir yerleşim için birden fazla geçim kaynağının belirtilmesine imkân verilmiştir. Bu nedenle anket yapılan 37.036 yerleşimde 14 farklı geçim kaynağı için toplamda 165.294 işaretleme yapılmıştır. Ülke genelinde her bir geçim kaynağının bütün geçim kaynakları içerisindeki payı incelendiğinde Türkiye kırsalında temel geçim kaynaklarının başında hayvancılık faaliyetleri ve tarımsal üretim faaliyetleri gelmekte, bunları emekli maaşları ve sosyal yardımlar izlemektedir. Bunların dışında kalanların tamamı geçim kaynaklarının yüzde 35,6'sını oluşturmaktadır. Bu yüzde 35,6'lık geçim kaynakları arasında icar faaliyetleri en ön sırada yer alırken bunu sırasıyla inşaat işçiliği, tarım işçiliği, fabrika işçiliği, nakliyecilik, ormancılık, koruculuk ve maden işçiliği takip etmektedir.

Geçim kaynaklarının ülke çapındaki yaygınlığı incelendiğinde hayvancılık faaliyetleri ve tarımsal üretim faaliyetlerinin kırsal yerleşimlerin yüzde 98'inde gerçekleştirildiği görülmektedir. Emekli maaşları ve sosyal yardımlar ise kırsal yerleşimlerin yüzde 91'inde geçim kaynağı olarak belirtilmiştir. 65 yaş üstü nüfusun kırsalda yoğun bir şekilde yaşıyor olmasının emekli maaşları ve sosyal yardımlar başlığının geçim kaynakları arasında öne çıkmasında etkili olduğu değerlendirilmektedir. Tarımsal üretim faaliyetleri ve hayvancılık faaliyetlerinin baskın olmasının yanı sıra kırsal yerleşimlerin yüzde 16,2'sinde fabrika işçiliği, yüzde 10,1'inde ormancılık, yüzde 5,8'inde maden işçiliği ve yüzde 4,9'unda hizmet faaliyetlerinin yer alması kırsaldaki ekonomik faaliyetlerde kısmi çeşitlenme olduğunu göstermektedir.

Geçim kaynaklarının dağılımı ile birlikte geçim kaynaklarının önem sıraları da incelenmiştir. Kırsal yerleşimlerde en önemli geçim kaynakları tarımsal üretim faaliyetleri, hayvancılık faaliyetleri, emekli maaşları ve sosyal yardımlar ile fabrika işçiliğidir.

Türkiye'de kırsal yerleşimlerin temel geçim kaynaklarına ilişkin bilgiler Tablo 3.1'de yer almaktadır. Tablodaki "Bütün Geçim Kaynaklarının Dağılımı" sütunu kırsal yerleşimlerdeki faaliyetlerin hepsi birlikte ele alınarak söz konusu faaliyetin toplam faaliyetler içerisindeki payını, "Yerleşimlerdeki Payı" sütunu ise her bir faaliyetin yerleşimlerde bulunma durumunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, bahsi geçen ilk sütun faaliyetin tüm geçim kaynakları arasındaki ağırlığını, "Yerleşimlerdeki Payı" sütunu ise faaliyetin yerleşimlerdeki yaygınlığını göstermektedir. Ayrıca geçim kaynakları en önemli faaliyet 1 olacak şekilde sıralanmış olup 1 ile 15 aralığında değer almıştır. Tablo 3.1'de yer alan önem sırası, işaretlenen faaliyetlere verilen puanların Türkiye ortalamasını göstermektedir.

Tablo 3.1. Türkiye Kırsalında Geçim Kaynakları

Geçim Kaynağı	Bütün Geçim Kaynaklarının Dağılımı		Yerleşimlerdeki Payı (%)	Önem Sırası
	İşaretlenme Sayısı*	Pay (%)		
Hayvancılık Faaliyetleri	36.443	22,0	98,4	2,1
Tarımsal Üretim Faaliyetleri	36.374	22,0	98,2	1,7
Emekli Maaşları ve Sosyal Yardımlar	33.771	20,4	91,2	3,2
İcar Faaliyetleri	13.075	7,9	35,3	4,0
İnşaat İşçiliği	11.433	6,9	30,9	4,4
Tarım İşçiliği	10.756	6,5	29,0	4,0
Fabrika İşçiliği	6.000	3,6	16,2	3,9
Nakliyecilik	5.192	3,1	14,0	5,5
Ormancılık	3.754	2,3	10,1	4,2
Koruculuk	3.555	2,2	9,6	4,1
Maden İşçiliği	2.131	1,3	5,8	4,2
Hizmet Faaliyetleri	1.832	1,1	4,9	4,6
Mantarcılık	688	0,4	1,9	6,0
Diğer	290	0,2	0,8	3,8
TOPLAM	**165.294**	**100**		

**Anketlerde yerleşimler bazında birden fazla geçim kaynağı işaretlenebilmiştir.*

Geçim kaynaklarına ilişkin oranlar ve önem sıraları Grafik 3.1 ile de gösterilmektedir. Kırsal alanlardaki geçim kaynaklarının dağılımı ve önem sıralamaları hayvancılık, tarımsal üretim ile emekli maaşları ve sosyal yardımlar için yüksek benzerlik göstermektedir. Buna göre Türkiye genelinde en yaygın ilk üç geçim kaynağı, aynı zamanda en önemli üç geçim kaynağıdır. Bununla birlikte, fabrika işçiliğinin Türkiye kırsalının sadece yüzde 16,2'sinde geçim kaynağı olarak belirtilmesine ve yedinci sırada bulunmasına rağmen önem sıralamasında dördüncü sırada olması dikkat çekicidir. Bu durum kırsalda sanayi sektörünün yaygın olmadığını ancak sektörün bulunduğu yerleşimlerde önemli bir geçim kaynağı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde maden işçiliği de kısıtlı bölgede yapılmakta ancak yapılan bölgelerde önemli bir geçim kaynağı olmaktadır.

Grafik 3.1. Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları

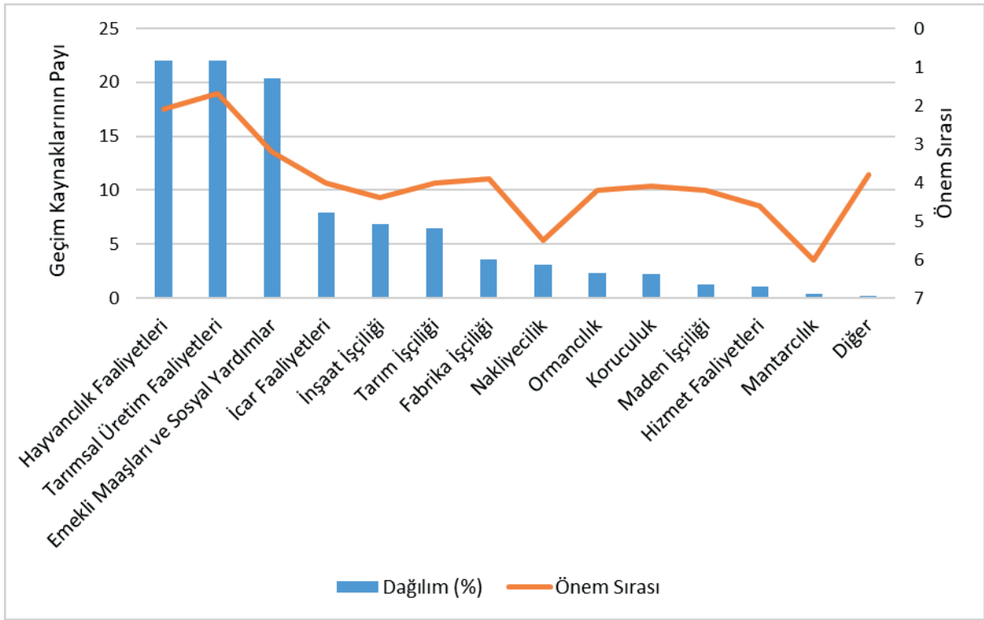

Anket kapsamında derlenen kırsal yerleşimlere ait geçim kaynaklarının Türkiye'deki genel yapısı ve farklılıkları aşağıdaki haritalar ile gösterilmektedir. Bu kapsamda yerleşimler tarafından birincil geçim kaynağı olarak belirtilen faaliyetlerin dağılımı Harita 3.1 ile sunulmaktadır.

Harita 3.1 incelendiğinde ülke genelinde tarımsal üretim faaliyetlerinin önem sırası açısından en yaygın geçim kaynağı olduğu, Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere ülkemizin bazı kesimlerinde de hayvancılık faaliyetlerinin en önemli geçim kaynağı olarak belirtildiği görülmektedir. Bununla birlikte fabrika işçiliği Marmara Bölgesi'nde, ormancılık ise Karadeniz Bölgesi'nde öne çıkmaktadır.

Harita 3.1. Kırsal Yerleşimlerde En Önemli Geçim Kaynakları

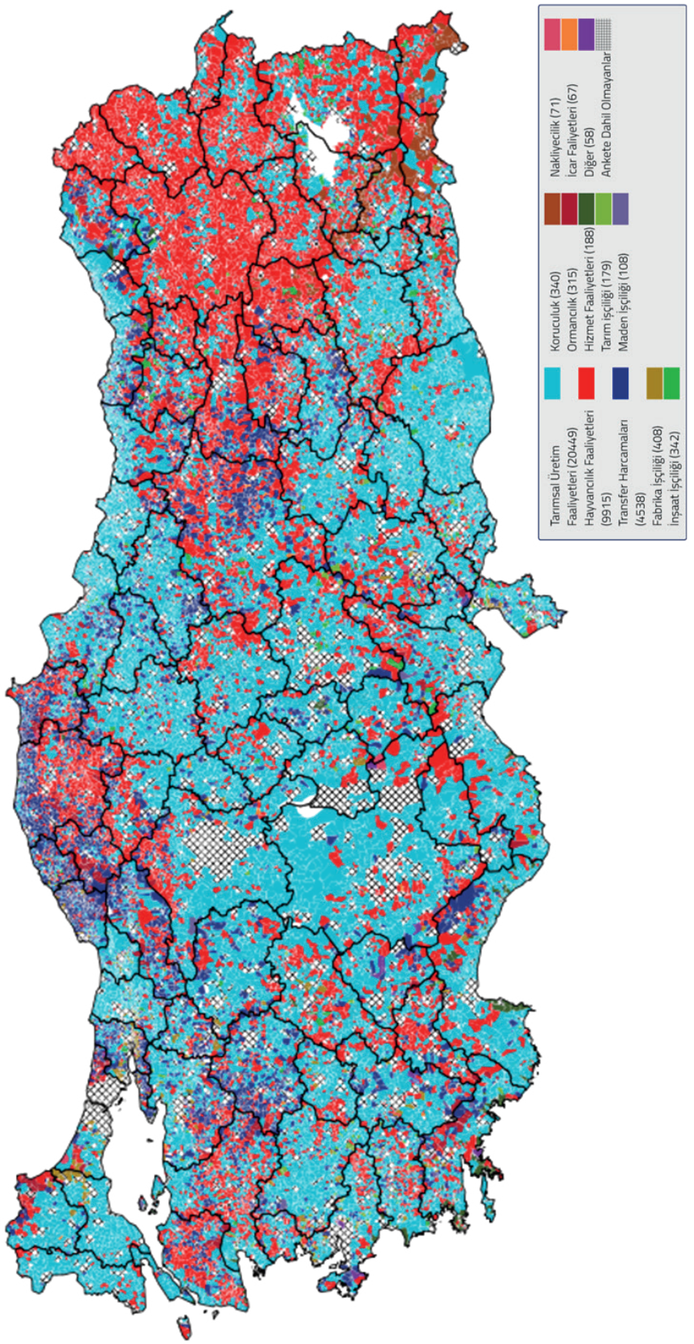

Seçilen bazı geçim kaynaklarının ülke genelindeki yaygınlığı aşağıdaki haritalar ile sunulmaktadır.

Harita 3.2. Kırsal Yerleşimlerde Fabrika İşçiliğinin Dağılımı

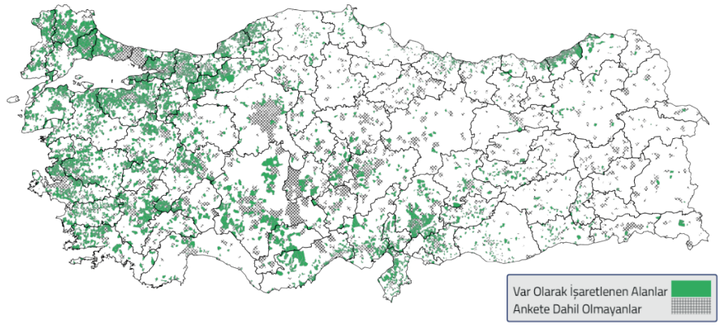

Fabrika işçiliği Marmara ve Ege Bölgeleri'nde yaygınlaşmakla birlikte Adana, Hatay, Gaziantep, Mersin, Konya ve Rize'de de yoğun olarak yapılmaktadır.

Harita 3.3. Kırsal Yerleşimlerde İnşaat İşçiliğinin Dağılımı

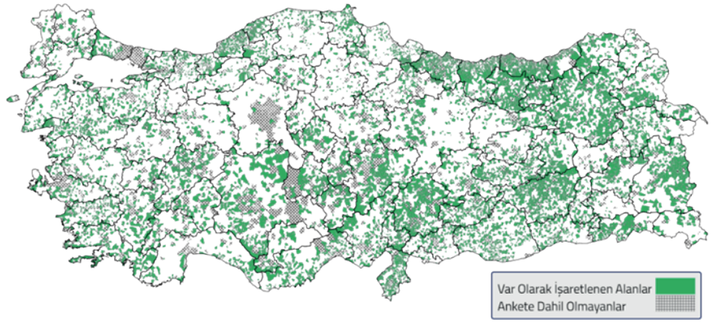

İnşaat işçiliği ülke genelinde yaygın olmakla birlikte Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu'nun güney kesimlerinde ve Güneydoğu Anadolu'da daha yoğundur.

Harita 3.4. Kırsal Yerleşimlerde Hizmet Faaliyetlerinin Dağılımı

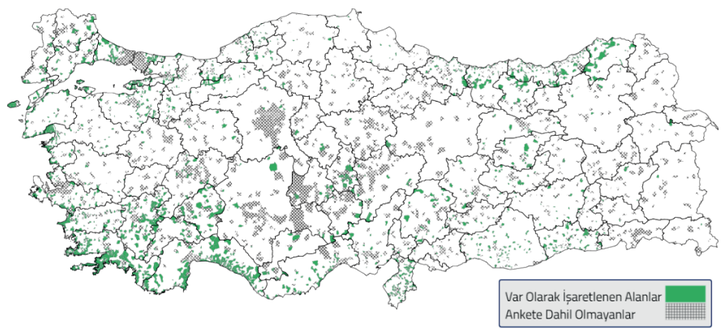

Kırsal yerleşimlerde hizmet faaliyetleri geçim kaynağı olarak turizm sektörünün öne çıktığı Akdeniz, Ege ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nde yoğunlaşmaktadır.

Harita 3.5. Kırsal Yerleşimlerde Maden İşçiliğinin Dağılımı

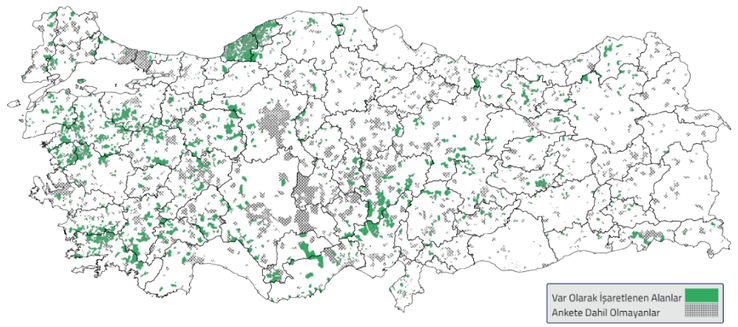

Maden işçiliği, ülkemizin kömür rezervlerinin önemli bir kısmının olduğu Batı Karadeniz Bölgesi ile Ege Bölgesi'nin belli kesimlerinde öne çıkmaktadır.

Harita 3.6. Kırsal Yerleşimlerde Ormancılık Faaliyetlerinin Dağılımı

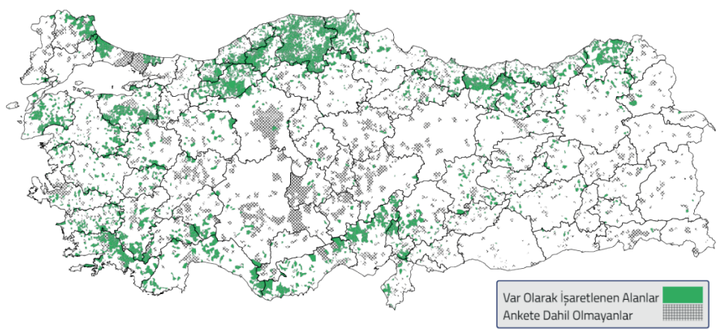

Ormancılığın geçim kaynağı olarak işaretlendiği bölgeler içerisinde Karadeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi'nin kuzey kısımları, Ege Bölgesi'nin güneyi ve Akdeniz Bölgesi'nin iç kesimleri dikkat çekmektedir.

3.1.1. Yerleşim Türlerine Göre Geçim Kaynakları

Yerleşim türlerine göre geçim kaynaklarının dağılımı arasında fark olup olmadığı Ki-Kare analizine göre test edilmiş ve yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3.2 ve Grafik 3.2). Buna göre geçim kaynaklarının en az birinin dağılımı, yerleşim türüne göre farklılık göstermektedir. En önemli üç geçim kaynağı ayrıntılı olarak incelendiğinde; hayvancılık, tarımsal üretim ile emekli maaşları ve sosyal yardımların köy, kırsal mahalle ve belde dağılımlarının birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklı olduğu; her üç geçim kaynağında da köylerin kırsal mahallelere göre, kırsal mahallelerin de beldelere göre daha yüksek dağılım oranlarına sahip olduğu görülmüştür. Fabrika işçiliği, inşaat işçiliği, koruculuk, nakliyecilik, maden işçiliği, mantarcılık ve hizmet faaliyetlerinin tüm geçim kaynakları içindeki oranı beldelerde diğer iki yerleşim türüne göre daha yüksektir. Beldelerin daha büyük yerleşim merkezleri olması ve nispeten daha fazla faaliyet çeşitliliğine sahip olmaları bu sonuç üzerinde etkili olmuştur.

Yerleşim türlerine göre geçim kaynaklarının önem sıralamalarında fark olup olmadığını istatistiksel olarak değerlendirmek için ANOVA analizi kullanılmıştır. Yerleşim türlerine göre tüm geçim kaynaklarının önem sıralarının yüzde 95 güven düzeyinde farklılaştığı söylenebilir. Köylerde hayvancılık faaliyetlerinin, kırsal mahallelerde ise tarımsal üretim faaliyetlerinin diğer yerleşimlere göre daha önemli olduğu görülmektedir (Tablo 3.2, Grafik 3.3).

Tablo 3.2. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları

Geçim Kaynağı	Yerleşim Türü									GENEL			
	Köy			Kırsal Mahalle			Belde						
	Sayı	*Yüzde*	*Önem Sırası*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem Sırası*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem Sırası*	*Sayı*	*Yüzde*	*Test İstatistiği*	*p*
Hayvancılık Faaliyetleri	17.920_b	23,63	2,04	18.137_c	20,83	2,25	386_a	15,98	2,58	36.443	22,05	215,70	0,00
Tarımsal Üretim Faaliyetleri	17.800_b	23,48	1,84	18.190_c	20,89	1,55	384_a	15,89	1,72	36.374	22,01	349,80	0,00
Emekli Maaşları ve Sos.Yard.	16.330_b	21,54	2,9	17.079_c	19,62	3,45	362_a	14,98	3,98	33.771	20,43	759,50	0,00
İcar Faaliyetleri	5.674_b	7,48	3,96	7.210_a	8,28	4,15	$191_{a,b}$	7,91	5,25	13.075	7,91	73,80	0,00
İnşaat İşçiliği	4.726_b	6,23	4,5	6.452_c	7,41	4,54	255_a	10,55	5,07	11.433	6,92	11,80	0,00
Tarım İşçiliği	3.218_b	4,24	4,18	7.351_a	8,44	3,87	187_a	7,74	4,95	10.756	6,51	103,20	0,00
Fabrika İşçiliği	2.221_b	2,93	3,96	3.620_c	4,16	3,8	159_a	6,58	3,72	6.000	3,63	8,40	0,00
Nakliyecilik	2.122_b	2,80	5,39	2.896_c	3,33	5,7	174_a	7,20	5,96	5.192	3,14	2,00	0,00
Ormancılık	2.205_b	2,91	3,96	1.503_a	1,73	4,46	46_a	1,90	5,76	3.754	2,27	38,30	0,00
Koruculuk	1.756_b	2,32	3,91	1.722_c	1,98	4,75	77_a	3,19	4,97	3.555	2,15	105,30	0,00
Maden İşçiliği	1.034_b	1,36	4,15	1.034_c	1,19	4,36	63_a	2,61	4,69	2.131	1,29	5,20	0,00
Hizmet Faaliyetleri	430_b	0,57	5,07	1.322_c	1,52	4,48	80_a	3,31	5,36	1.832	1,11	15,20	0,00
Mantarcılık	295_b	0,39	5,81	355_b	0,41	6,1	38_a	1,57	7,24	688	0,42	8,20	0,00
Diğer	92_b	0,12	3,67	184_c	0,21	4,04	14_a	0,58	5,53	290	0,18	10,80	0,00
TOPLAM	**75.823**	**100**		**87.055**	**100**		**2.416**	**100**		**165.294**	**100**		

** Ki- Kare Değeri 2990.365; Sd: 26; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

** H_0: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, yerleşim türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.*

H_1: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, yerleşim türlerine göre en az biri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Hipotezlere ilişkin test istatistikleri %95 güven düzeyinde değerlendirilmiştir.

** Faaliyetlerin önem sırası dağılımının, varyans homojenliği varsayımını sağlayıp sağlamamasına göre, test istatistiği olarak F veya Welch testi kullanılmıştır.*

Grafik 3.2. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Dağılımı

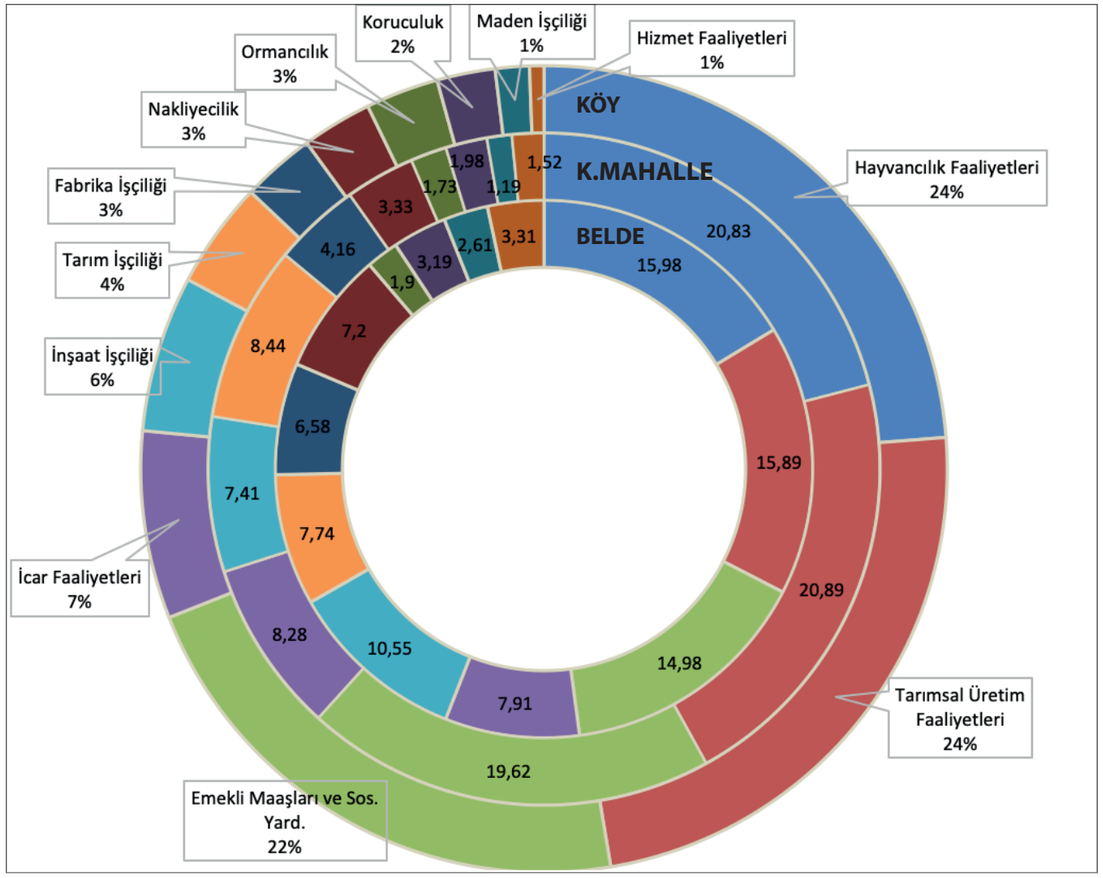

Beldelerde diğer iki yerleşim türüne göre sektörel çeşitlilik nispi olarak daha fazladır.

Köy ve kırsal mahallelerde ise geçim kaynaklarının dağılımı görece benzer nitelik taşımaktadır.

Grafik 3.3. Yerleşim Türleri İtibarıyla Geçim Kaynaklarının Önem Sırası

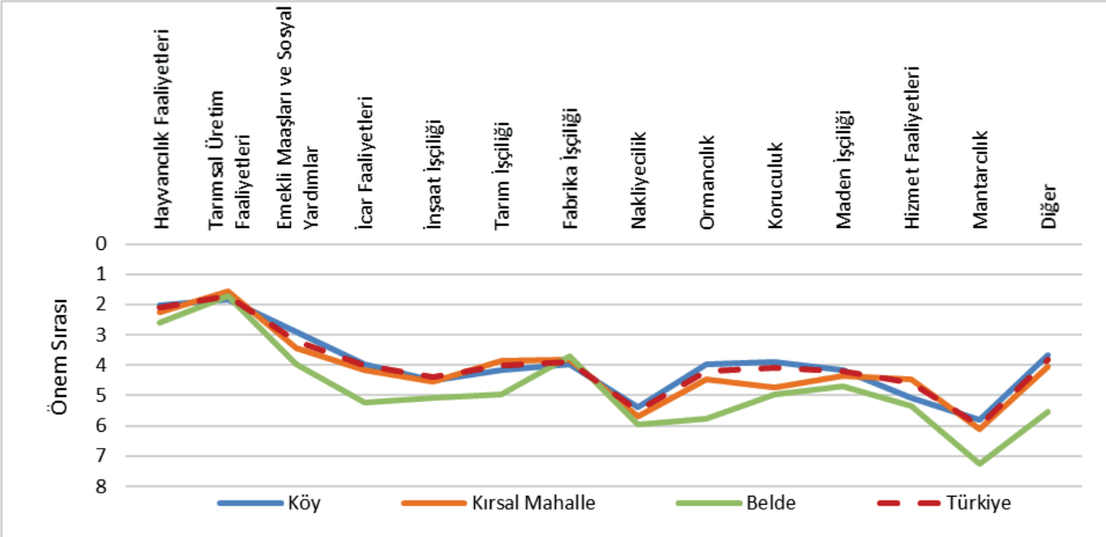

Kırsal alandaki geçim kaynaklarının önem sırası, beldelerde diğer iki yerleşim birimine göre ayrışmaktadır. Köy ve kırsal mahallelerde geçim kaynaklarının önem sıraları benzer nitelik taşımakta olup bu durum, kırsal mahallelerin statüsünün değişmesinin yerleşimlerin kırsal özelliğini değiştirmediğini göstermektedir.

3.1.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynakları

Kırsal alanda geçim kaynaklarının dağılımları ve önem sıraları kırsal hizmet merkezlerine göre analiz edilmiştir. Yedi kırsal hizmet merkezi derecesi ayrımında geçim kaynaklarının dağılımlarını karşılaştırmak için "Ki-Kare", önem sırasını karşılaştırmak için ise "ANOVA" analizi gerçekleştirilmiş, gruplar arası farklar analiz edilerek ilgili sonuçlar Tablo 3.3, Grafik 3.4 ve 3.5'te verilmiştir.

Söz konusu analizler neticesinde geçim kaynaklarının dağılımlarının kırsal hizmet merkezlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca "hizmet faaliyetleri" ile "diğer" kategorileri haricindeki geçim kaynaklarının önem sıraları arasında kırsal hizmet merkezleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Bununla birlikte geçim kaynaklarının önem sıraları tüm hizmet merkezi derecelerinde birbirine yakın olarak gerçekleşmiştir.

Geçim kaynakları kırsal hizmet merkezleri bazında karşılaştırıldığında hayvancılık faaliyetleri, tarımsal üretim faaliyetleri ve emekli maaşı ve sosyal yardımların oranlarının hizmet merkezi derecesi yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Fabrika işçiliği ve hizmet faaliyetlerinin oranları ise üst derece hizmet merkezlerinde daha yüksektir.

Bununla birlikte hayvancılık faaliyetleri ile emekli maaşları ve sosyal yardımların alt derece hizmet merkezlerinde kısmen de olsa daha önemli olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları

Geçim Kaynağı	Hizmet Vermeyen			1			2			3B			3A			4B			4A			GENEL			
	Sayı	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Welch*	*P*
Hayvancılık Faaliyetleri	24.153_{a}	23,78	1,97	8.858_{b}	19,93	2,39	2.282_{c}	18,65	2,37	$361_{c,d}$	16,87	2,37	$328_{b,c,d}$	17,36	2,53	$255_{c,d}$	15,90	2,77	206_{d}	14,62	3,02	36.443	22,05	208,59	0,00
Tarımsal Üretim Faaliyetleri	24.035_{a}	23,66	1,75	8.902_{b}	20,03	1,49	2.288_{c}	18,70	1,57	$360_{c,d}$	16,82	1,59	$325_{b,c,d}$	17,20	1,52	$258_{c,d}$	16,08	1,78	206_{d}	14,62	1,98	36.374	22,01	93,73	0,00
Emekli Maaşları ve Sosyal Yardımlar	22.114_{a}	21,77	3,06	8.432_{b}	18,97	3,34	2.120_{c}	17,33	3,63	345_{c}	16,12	3,69	$308_{b,c}$	16,30	3,77	251_{c}	15,65	3,65	201_{c}	14,27	3,76	33.771	20,43	98,41	0,00
İcar Faaliyetleri	7.421_{a}	7,31	3,86	4.004_{b}	9,01	4,15	1.043_{b}	8,53	4,47	$179_{a,b}$	8,36	4,65	$161_{a,b}$	8,52	4,61	150_{b}	9,35	4,85	$117_{a,b}$	8,30	5,21	13.075	7,91	57,21	0,00
İnşaat İşçiliği	6.532_{a}	6,43	4,22	3.164_{b}	7,12	4,76	1.084_{c}	8,86	4,86	210_{c}	9,81	5,18	170_{c}	9,00	4,89	$143_{b,c}$	8,92	5,22	$130_{b,c}$	9,23	5,35	11.433	6,92	73,72	0,00
Tarım İşçiliği	5.113_{a}	5,03	3,78	3.953_{b}	8,89	4,06	1.057_{b}	8,64	4,13	190_{b}	8,88	4,31	167_{b}	8,84	4,43	149_{b}	9,29	4,37	127_{b}	9,01	4,32	10.756	6,51	30,98	0,00
Fabrika İşçiliği	2.784_{a}	2,74	3,78	2.031_{b}	4,57	3,94	691_{c}	5,65	3,82	$146_{c,d}$	6,82	3,90	$118_{c,d}$	6,25	3,87	$113_{c,d}$	7,04	3,71	117_{d}	8,30	3,74	6.000	3,63	2,28	0,04
Nakliyecilik	2.400_{a}	2,36	5,22	1.762_{b}	3,96	5,67	601_{c}	4,91	5,91	$123_{c,d}$	5,75	6,45	$103_{c,d}$	5,45	6,06	$103_{c,d}$	6,42	6,11	100_{d}	7,10	6,43	5.192	3,14	32,04	0,00
Ormancılık	2.454_{a}	2,42	3,79	$982_{a,b}$	2,21	4,71	191_{c}	1,56	4,90	$35_{a,b,c}$	1,64	5,17	$32_{a,b,c}$	1,69	4,66	$18_{b,c}$	1,12	5,72	42_{a}	2,98	5,86	3.754	2,27	36,2	0,00
Koruculuk	2.335_{a}	2,30	3,9	759_{b}	1,71	4,7	304_{a}	2,48	4,60	$55_{a,b}$	2,57	4,95	51_{a}	2,70	5,28	$30_{a,b}$	1,87	5,63	$21_{a,b}$	1,49	6,57	3.555	2,15	30,72	0,00
Maden İşçiliği	1.153_{a}	1,14	4,09	638_{b}	1,44	4,35	194_{b}	1,59	4,40	$38_{a,b,c}$	1,78	5,40	$40_{b,c}$	2,12	4,68	$30_{a,b,c}$	1,87	4,83	38_{c}	2,70	4,34	2.131	1,29	4,68	0,00
Hizmet Faaliyetleri	652_{a}	0,64	4,51	634_{b}	1,43	4,69	261_{c}	2,13	4,61	$67_{c,d}$	3,13	5,18	64_{d}	3,39	4,50	$73_{d,e}$	4,55	4,21	81_{e}	5,75	4,68	1.832	1,11	1,33	0,25
Mantarcılık	299_{a}	0,29	5,39	234_{b}	0,53	6,12	$77_{b,c}$	0,63	6,18	24_{c}	1,12	6,91	$18_{b,c}$	0,95	7,44	19_{c}	1,18	6,88	17_{c}	1,21	8,94	688	0,42	15,24	0,00
Diğer	132_{a}	0,13	3,55	88_{b}	0,20	3,83	$41_{b,c}$	0,34	3,93	$7_{a,b,c}$	0,33	6,14	$4_{a,b,c}$	0,21	3,75	12_{c}	0,75	3,17	$6_{a,b,c}$	0,43	4,67	290	0,18	1,24	0,33
TOPLAM	**101.577**	**100**		**44.441**	**100**		**12.234**	**100**		**2.140**	**100**		**1.889**	**100**		**1.604**	**100**		**1.409**	**100**		**165.294**	**100**		

** Ki- Kare Değeri 4909.281a; Sd:78; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

** H_0: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, kırsal hizmet merkezlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.*

H_1: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, kırsal hizmet merkezlerine göre en az biri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir.

** Hipotezlerin istatistiksel değerlendirilmesinde %95 güven düzeyi kullanılmıştır.*

** Faaliyetlerin önem sırası dağılımının, varyans homojenliği varsayımını sağlayıp sağlamamasına göre, test istatistiği olarak F veya Welch testi kullanılmıştır.*

Grafik 3.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı

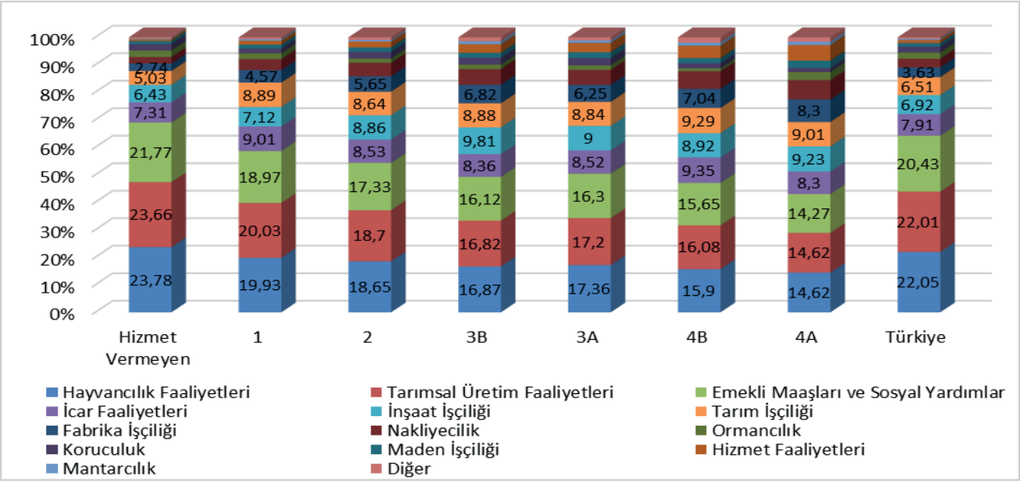

Hayvancılık faaliyetleri, tarımsal üretim faaliyetleri ve emekli maaşı ve sosyal yardımların oranları hizmet merkezi derecesi yükseldikçe azalmaktadır. Fabrika işçiliği ve hizmet faaliyetlerinin oranları ise üst derece hizmet merkezlerinde daha yüksektir.

Grafik 3.5. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Geçim Kaynaklarının Önem Sırası

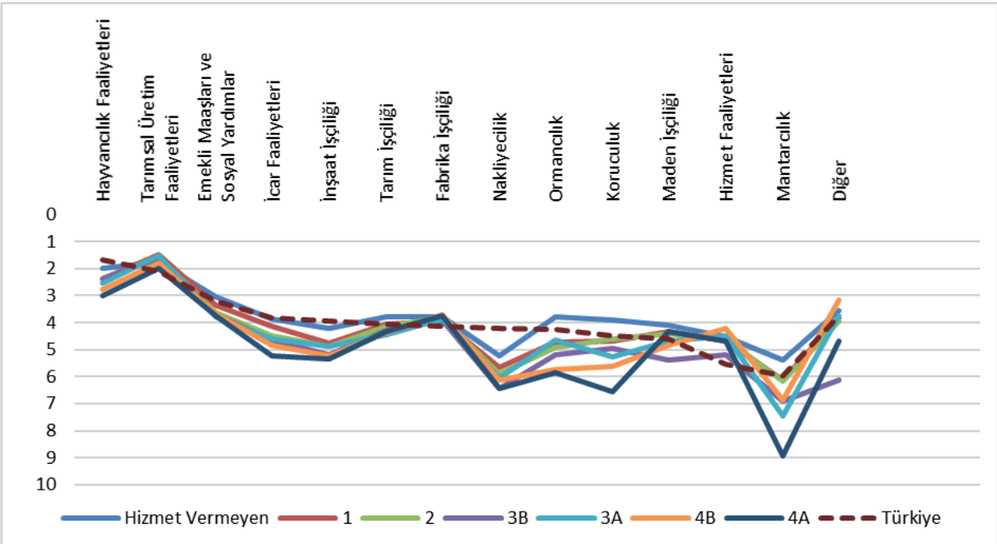

En üst derece hizmet merkezleri, bazı geçim kaynaklarında önem sırası açısından diğer hizmet merkezlerinden ayrışsa bile bütün geçim kaynaklarının önem sıralarının tüm hizmet merkezlerinde birbirine yakın olduğu söylenebilir.

3.1.3. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynakları

Bu bölümde kırsal alanda geçim kaynaklarının dağılımları ve önem sıraları coğrafi bölgelere göre analiz edilmiştir. Söz konusu analizler neticesinde coğrafi bölgelere göre geçim kaynaklarının dağılımları ve önem sıraları istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Yedi coğrafi bölge ayrımında, geçim kaynaklarının dağılımlarını karşılaştırmak için "Ki-Kare", önem sırasını karşılaştırmak için ise "ANOVA" analizi gerçekleştirilmiş, bölgeler arası farklar analiz edilerek ilgili sonuçlar Tablo 3.4, Grafik 3.6 ve Grafik 3.7'de verilmiştir.

Geçim kaynakları coğrafi bölgeler bazında karşılaştırıldığında tarımsal üretim faaliyeti, hayvancılık faaliyetleri ile emekli maaşları ve sosyal yardımlar bütün coğrafi bölgelerde başat geçim kaynağı olmakla birlikte bu üç geçim kaynağında da Doğu Anadolu Bölgesi'nin diğer bölgelere oranla öne çıktığı görülmektedir. Bu durum aynı zamanda Doğu Anadolu Bölgesi'nde alternatif geçim kaynaklarının diğer bölgelere göre daha az geliştiğine işaret etmektedir.

İnşaat işçiliği faaliyeti Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde geçim kaynağı olarak diğer bölgelere oranla öne çıkmaktadır. Tarım işçiliğinin oranı Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde yüksek olurken Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde ise düşük seviyelerde kalmaktadır.

Fabrika işçiliği faaliyetinin oransal olarak en fazla olduğu bölgeler Marmara ve Ege Bölgeleri iken en az olduğu bölgeler ise Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'dir. Bu durum sanayinin görece daha fazla geliştiği bölgelerde sanayi faaliyetlerinin kırsala da yayılarak kırsalda geçim kaynaklarının çeşitlenmesine imkân sağladığının bir göstergesidir.

Turizm faaliyetlerini de içeren hizmet faaliyetleri Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde en önde olurken bunları sırasıyla Marmara ve Karadeniz Bölgeleri izlemiştir. Hizmet faaliyetlerinin geçim kaynakları arasındaki payının en az olduğu bölge Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Ormancılık faaliyetlerinde Karadeniz Bölgesi, koruculuk faaliyetlerinde ise Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri diğer bölgelere göre öne çıkmaktadır.

Coğrafi bölgelere göre geçim kaynaklarının önem sıraları arasında yüzde 95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Geçim kaynaklarının bölgelerdeki önem sıraları karşılaştırıldığında hayvancılık faaliyetinin tarımsal üretim faaliyetinin önüne geçtiği tek bölge Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Diğer bölgelerde tarımsal üretim faaliyeti en önemli geçim kaynağıdır.

Tarım işçiliği Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde önemli bir geçim kaynağı olurken, Marmara ve Karadeniz Bölgeleri'nde ise görece daha az öneme sahiptir. Maden işçiliği faaliyeti bölgelerde genellikle benzer düzeyde öneme sahipken, Marmara Bölgesi'nde nispeten daha az öneme sahiptir. Maden işçiliğinin geçim kaynağı olarak öne çıktığı bölge ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir.

Tablo 3.4. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı ve Önem Sıraları

Geçim Kaynağı	Akdeniz			Doğu Anadolu			Ege			Güneydoğu Anadolu			İç Anadolu			Karadeniz			Marmara			GENEL			
	Sayı	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Önem*	*Sayı*	*Yüzde*	*Welch*	*P*
Hayvancılık Faaliyetleri	3.185_{a}	19,02	2,62	6.085_{b}	25,09	1,91	$4.193_{c,d}$	20,34	2,57	4.486_{d}	21,51	2,48	$5.685_{b,e}$	23,97	2,18	8.680_{e}	22,93	2,87	$4.129_{a,c}$	19,41	2,59	36.443	22,05	658,60	0,00
Tarımsal Üretim Faaliyetleri	3.208_{a}	19,16	1,72	6.006_{b}	24,77	2,09	4.197_{a}	20,36	1,8	4.519_{c}	21,67	1,66	5.568_{d}	23,48	1,61	8.749_{d}	23,11	2,08	4.127_{a}	19,40	1,99	36.374	22,01	252,61	0,00
Emekli Maaşları ve Sos.Yard.	3.053_{a}	18,23	4,10	5.353_{b}	22,08	3,84	4.017_{c}	19,49	3,75	$3.996_{a,c}$	19,16	4,59	5.260_{b}	22,18	3,76	8.014_{b}	21,17	2,72	$4.078_{a,c}$	19,17	3,21	33.771	20,43	810,99	0,00
İnşaat İşçiliği	1.173_{a}	7,00	5,02	2.099_{b}	8,66	4,03	1.044_{c}	5,07	5,52	1.663_{b}	7,98	4,10	1.166_{c}	4,92	4,65	3.247_{b}	8,58	4,69	1.041_{c}	4,89	5,56	11.433	6,92	337,09	0,00
Tarım İşçiliği	1.823_{a}	10,89	3,97	701_{b}	2,89	4,29	1.968_{c}	9,55	4,17	1.910_{c}	9,16	3,50	1.127_{d}	4,75	4,39	1.670_{d}	4,41	4,56	1.557_{e}	7,32	4,60	10.756	6,51	200,58	0,00
İcar Faaliyetleri	1.504_{a}	8,98	4,74	1.360_{b}	5,61	4,21	2.009_{a}	9,75	4,68	1.327_{c}	6,36	4,20	3.098_{d}	13,06	4,13	1.450_{e}	3,83	4,61	2.327_{f}	10,94	4,67	13.075	7,91	97,29	0,00
Fabrika İşçiliği	688_{a}	4,11	4,13	114_{b}	0,47	4,07	1.242_{c}	6,03	3,92	318_{d}	1,53	3,76	449_{d}	1,89	4,20	1.354_{a}	3,58	3,83	1.835_{e}	8,63	3,66	6.000	3,63	11,65	0,00
Nakliyecilik	$579_{a,b}$	3,46	5,98	670_{c}	2,76	5,27	455_{d}	2,21	6,53	774_{b}	3,71	5,09	669_{c}	2,82	5,39	1.425_{b}	3,76	5,67	$620_{a,c}$	2,92	6,08	5.192	3,14	60,21	0,00
Ormancılık	426_{a}	2,54	4,29	166_{b}	0,68	4,42	461_{a}	2,24	4,69	64_{c}	0,31	5,09	147_{b}	0,62	4,45	1.931_{d}	5,10	4,39	559_{a}	2,63	4,27	3.754	2,27	7,57	0,00
Maden İşçiliği	194_{a}	1,16	4,17	91_{b}	0,38	4,12	476_{c}	2,31	4,33	67_{b}	0,32	3,96	279_{a}	1,18	4,26	645_{d}	1,70	4,08	379_{d}	1,78	4,90	2.131	1,29	11,92	0,00
Koruculuk	309_{a}	1,85	5,64	1.483_{b}	6,12	4,16	25_{c}	0,12	7,32	1.489_{d}	7,14	4,44	74_{e}	0,31	5,92	110_{e}	0,29	5,98	65_{e}	0,31	6,82	3.555	2,15	138,53	0,00
Hizmet Faaliyetleri	438_{a}	2,62	4,37	59_{b}	0,24	4,63	400_{c}	1,94	4,48	177_{d}	0,85	4,77	78_{b}	0,33	4,97	334_{d}	0,88	4,98	346_{c}	1,63	4,90	1.832	1,11	5,55	0,00
Mantarcılık	119_{a}	0,71	5,57	38_{b}	0,16	4,91	$94_{c,d}$	0,46	6,22	7_{e}	0,03	6,16	85_{d}	0,36	5,85	$206_{a,c}$	0,54	6,18	$139_{a,c}$	0,65	6,47	688	0,42	4,85	0,00
Diğer	$47_{a,b}$	0,28	3,93	23_{c}	0,09	3,86	$31_{b,c}$	0,15	3,35	$54_{a,b}$	0,26	3,56	29_{c}	0,12	3,75	39_{c}	0,10	3,65	67_{a}	0,32	4,33	290	0,18	–	–
TOPLAM	**16.746**	**100**		**24.248**	**100**		**20.612**	**100**		**20.851**	**100**		**23.714**	**100**		**37.854**	**100**		**21.269**	**100**		**165.294**	**100**		

** Ki- Kare Değeri 5980.518a; Sd: 78; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen coğrafi bölgeler arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
** H0: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, coğrafi bölgelere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.*
H1: İlgili geçim kaynağına ait önem sırası dağılımı, coğrafi bölgelere göre en az biri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir.
** Hipotezlerin istatistiksel değerlendirilmesinde %95 güven düzeyi kullanılmıştır.*
** Faaliyetlerin önem sırası dağılımının, varyans homojenliği varsayımını sağlayıp sağlamamasına göre, test istatistiği olarak F veya Welch testi kullanılmıştır.*

Grafik 3.6. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Dağılımı

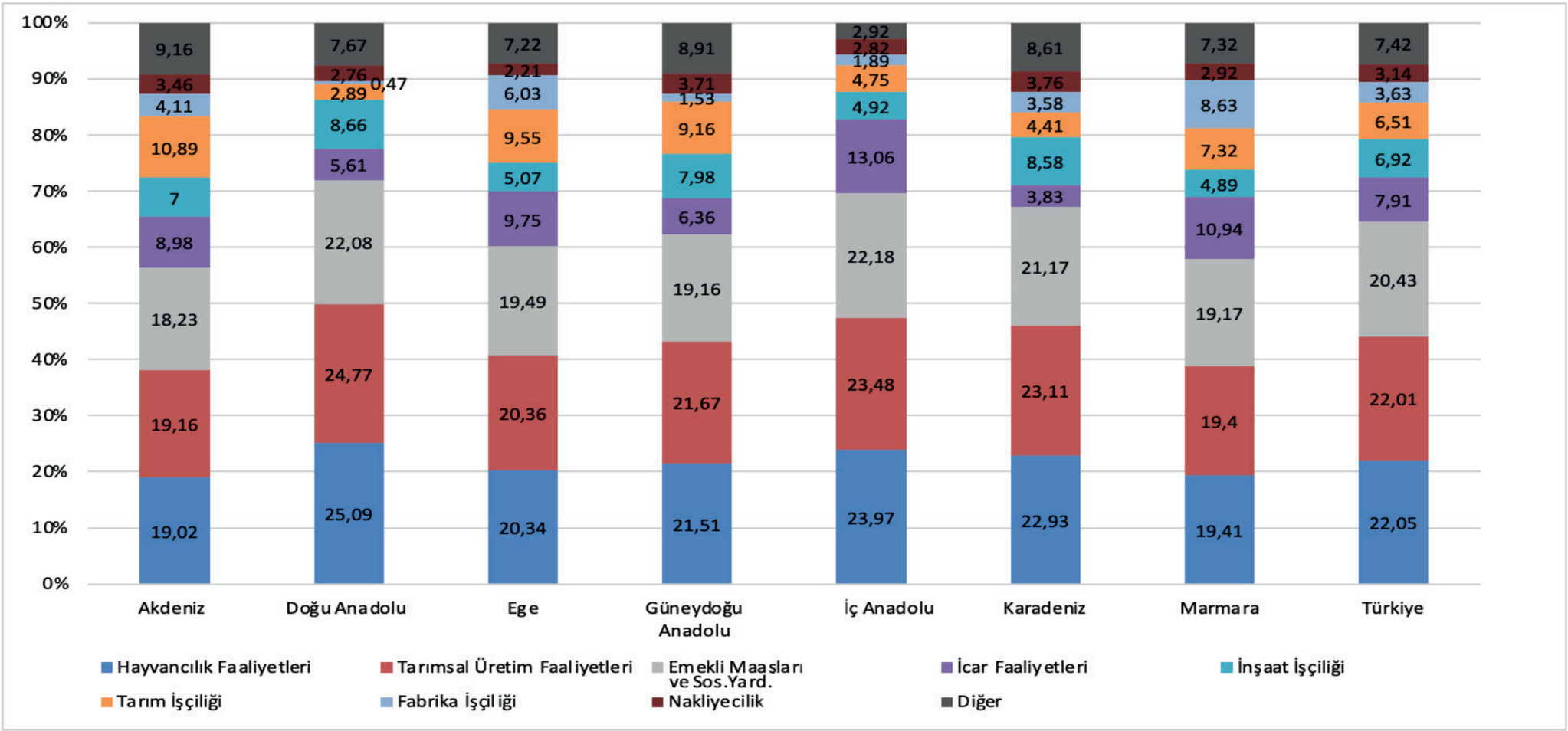

** Değeri %3'ün altında olan bütün faaliyetler diğer kategorisine eklenmiştir.*

Tarımsal üretim faaliyeti, hayvancılık faaliyeti ile emekli maaşları ve sosyal yardımlar bütün coğrafi bölgelerde başat geçim kaynağı olmakla birlikte bu üç geçim kaynağında da Doğu Anadolu Bölgesi'nin diğer bölgelere oranla öne çıktığı görülmektedir.

Grafik 3.7. Coğrafi Bölgelere Göre Geçim Kaynaklarının Önem Sırası

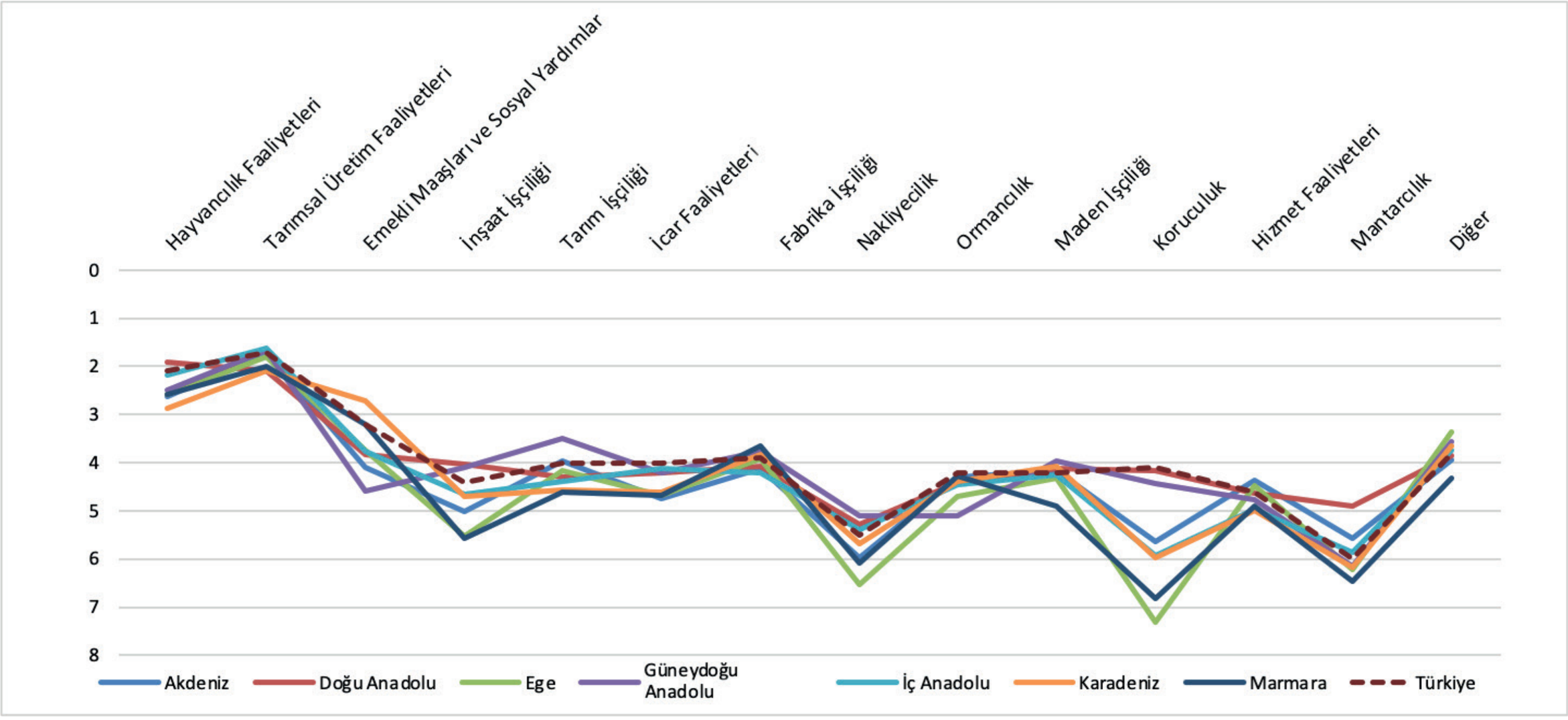

Geçim kaynaklarının bölgelerdeki önem sıraları karşılaştırıldığında hayvancılık faaliyetinin tarımsal üretim faaliyetinin önüne geçtiği tek bölge Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Diğer bölgelerde tarımsal üretim faaliyeti en önemli geçim kaynağıdır.

3.2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIMSAL ÜRETİM YAPISI

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlerde hangi ürünlerin üretildiği ve bu ürünlerin hangi amaçlarla üretildiğine dair sorulara da yer verilmiştir. Anket sonuçları analiz edilerek Türkiye kırsal alanındaki üretim deseni sunulmuştur.

Saha çalışmasında üretim faaliyetlerine ilişkin dört temel nokta sorgulanmıştır. İlk olarak, her bir üretim faaliyetinin kırsal alandaki tüm faaliyetler içerisindeki payı; ikinci olarak her bir faaliyetin kırsal alanların ne kadarında yapıldığı; üçüncü olarak üretim faaliyetlerinin yapılma amacı ve son olarak da üretimin gerçekleştirildiği kırsal yerleşimlerde nüfusun yüzde kaçının belirtilen üretim faaliyetlerini gerçekleştirdiği araştırılmıştır.

Türkiye'de kırsal yerleşimlerin üretim faaliyetlerinin dağılımı Tablo 3.5'te verilmektedir. Tablodaki "Pay" sütununda kırsal yerleşimlerdeki üretim faaliyetlerinin hepsi birlikte ele alınarak söz konusu faaliyetin tüm yerleşimlerdeki üretim faaliyetlerinin içerisindeki payı, "Yerleşimlerdeki Payı" sütununda ise her bir faaliyetin yerleşimlerde yapılma oranı belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ilk sütun faaliyetin ağırlığını, diğer sütun ise faaliyetin yerleşimlerdeki yaygınlığını göstermektedir. Ayrıca ağırlıklandırılmış üreten nüfus oranı ise anketlerde yer alan üretim faaliyetlerini nüfusun yüzde kaçının yaptığı bilgisinin, yerleşimlerdeki nüfus ile ağırlıklandırılmış ortalamasını ifade etmektedir. Bu oran hesaplanırken ilgili ürünün üretilmediği yerleşimlerdeki nüfus dahil edilmemiştir.

Anketlerde geçim kaynaklarında olduğu gibi üretim faaliyetleri için de birden fazla seçim yapılmasına imkân verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Türkiye'deki kırsal yerleşimlerin önde gelen üretim faaliyeti büyükbaş hayvancılık olurken bu faaliyeti tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, sebze yetiştiriciliği, meyve yetiştiriciliği, küçükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri üretimi takip etmektedir. Bu üretim faaliyetleri kırsal yerleşimlerdeki bütün üretim faaliyetlerinin yaklaşık yüzde 72'sini oluşturmaktadır. Hediyelik eşya ve el sanatları faaliyeti ile ipek böcekçiliği ise en az gerçekleştirilen üretim faaliyetleri olmuştur.

Büyükbaş hayvancılık yerleşimlerin yüzde 93,2'sinde, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği yüzde 86,6'sında ve kümes hayvancılığı ise yüzde 79,5'inde gerçekleştirilmektedir.

Üreten nüfus oranları kıyaslandığında içecek üretiminde kullanılan bitkiler, kümes hayvancılığı, sebze yetiştiriciliği ve meyve yetiştiriciliği faaliyetleri başta yer alırken; arıcılık, mantarcılık, süs bitkisi ve fidan yetiştiriciliği faaliyetlerinin üreten nüfus oranları ise diğer faaliyetlere göre daha düşük düzeydedir.

Tablo 3.5. Türkiye Kırsalında Gerçekleştirilen Üretim Faaliyetleri

Üretim Faaliyetleri	Üretim Faaliyetlerine Genel Bakış		Yerleşimlerdeki Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Üreten Nüfus Oranı (%)
	Sayı	Pay (%)		
Büyükbaş Hayvancılık	34.511	12,0	93,2	42,8
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	32.050	11,1	86,6	52,1
Kümes Hayvancılığı	29.443	10,2	79,5	55,3
Sebze Yetiştiriciliği	28.898	10,0	78,1	56,0
Meyve Yetiştiriciliği	27.896	9,7	75,6	55,5
Küçükbaş Hayvancılık	27.438	9,5	74,1	26,0
Süt ve Süt Ürünleri	27.260	9,5	73,6	44,1
Yem Bitkileri	20.033	6,9	54,1	33,9
Arıcılık	17.349	6,0	46,9	11,8
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	17.019	5,9	46	46,2
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	8.360	2,9	22,6	38,9
Seracılık	4.848	1,7	13,1	25,1
Orman Ürünleri	3.062	1,1	8,3	36,5
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	2.721	0,9	7,4	32,0
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	2.528	0,9	6,8	37,7
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	1.392	0,5	3,8	39,9
Balıkçılık ve Su Ürünleri	1.125	0,4	3,1	16,8
İçecek Üretimi Bitkileri	730	0,3	2	75,5
Mantarcılık	699	0,2	1,9	13,8
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	557	0,2	1,5	12,2
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	248	0,1	0,7	21,3
İpek Böcekçiliği	125	0,01	0,3	15,6
Diğer	339	0,1	0,8	49,9
TOPLAM	**288.631**	**100**		

Kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin dağılımı ile üretimi yapan nüfus oranları farklılaşmaktadır. Bu durum bazı üretim faaliyetlerinin tüm yerleşimlerde yaygın olmasına rağmen diğer faaliyetlere göre nüfusun daha az bir kesimi tarafından yapıldığını göstermektedir. Örneğin büyükbaş hayvancılık faaliyeti yerleşimlerde en yaygın üretim faaliyeti olmasına rağmen nüfusun daha küçük bir bölümü tarafından yapılmaktadır.

Ülke genelinde yaygınlığı yüksek faaliyetlerin yanı sıra bazı üretim faaliyetlerinin belli yerleşimlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda yoğunlaşmaların gözlemlendiği yağlı tohum yetiştiriciliği ve lifli bitki yetiştiriciliğine ait dağılımlar aşağıdaki haritalarda gösterilmektedir.

Harita 3.7. Kırsal Yerleşimlerde Yağlı Tohum Yetiştiriciliğinin Dağılımı

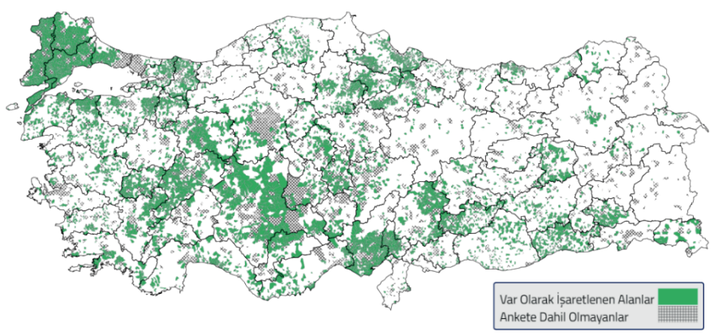

Yağlı tohum yetiştiriciliğinin Marmara Bölgesi, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri'nin belli kesimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Harita 3.8. Kırsal Yerleşimlerde Lifli Bitki Yetiştiriciliğinin Dağılımı

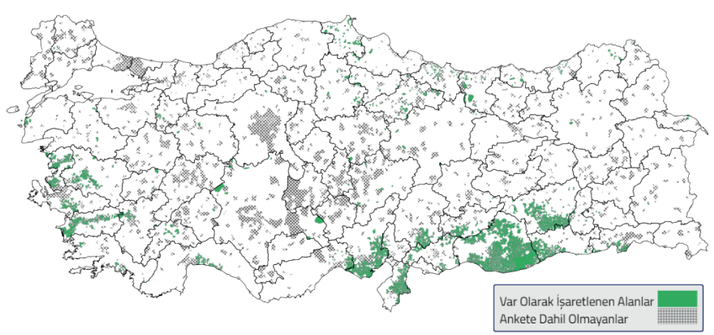

Lifli bitki yetiştiriciliğinin Şanlıurfa başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu, Çukurova ve Ege Bölgeleri'nin kıyı kesimlerinde yaygın olarak yapıldığı görülmektedir.

3.2.1. Tarımsal Ürünlerin Birlikte Üretilme Durumu

Bu kısımda kırsal yerleşimlerde tarımsal üretim faaliyetlerinin birlikte gerçekleştirilme durumları birliktelik kuralları yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yerleşimlerde yapılan 22 tarımsal üretim faaliyeti saha çalışması verileri ile analiz edilmiştir.

Bu yöntemde, birimler arasındaki birliktelik ilişkileri, *destek (support)* ve *güven (confidence) kriterleri* ile hesaplanmaktadır. *Destek kriteri,* verideki seçilen birim ya da birimlerin ne sıklıkla bulunduğunu gösterir. X ve Y farklı ürünler olmak üzere, X ürünü için *destek,* yerleşimler içinde X ürünü üreten yerleşimlerin oranı iken, X ve Y ürünleri için *destek kriteri* bu ürünlerin yerleşimlerde bir arada üretilme olasılığıdır.

Yerleşimlerde üretilen ürün sepetleri dikkate alınarak ürünler arasındaki birliktelik kurallarını ortaya çıkarmak amacıyla CARMA algoritması kullanılmıştır. Bu algoritmada *destek* ön koşulun gerçekleme olasılığı iken *kural destek (rule support)* yerleşimlerde ön koşul ve istenen ürünün birlikte üretilme olasılığıdır. *Güven* ise ön koşulun sağlandığı durumlarda istenen ürünün de üretilme olasılığını (koşullu olasılık) ifade etmektedir.

Tablo 3.6'da görüldüğü üzere bir yerleşimde küçükbaş hayvancılık faaliyetinin yapılma olasılığı yüzde 65 iken küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın birlikte yapılma olasılığı yüzde 57,6 ile en yüksektir. Bu durum kırsalda en fazla birlikte yapılan faaliyetin küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık olduğunu göstermektedir. Ayrıca bir yerleşimde küçükbaş hayvancılık yapılıyor ise yüzde 88,7 olasılıkla büyükbaş hayvancılık da yapılmaktadır.

Büyükbaş hayvancılık yerleşimlerin yüzde 78'inde yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri üretimi ise yerleşimlerin yüzde 45,7'sinde birlikte yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılık yapılan yerleşimlerde yüzde 58,6 olasılıkla süt ve süt ürünleri üretimi de yapılmaktadır. Güven olasılığının görece küçük olması büyükbaş hayvancılığın sadece süt ve süt ürünleri için değil et ürünleri üretimi için de yapıldığına işaret etmektedir.

Benzer şekilde, küçükbaş hayvancılık yerleşimlerin yüzde 65'inde yapılmakta olup bu değer büyükbaş hayvancılıktan daha azdır. Küçükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri üretimi ise yerleşimlerin yüzde 38,5'inde birlikte yapılmaktadır. Bu değerin büyükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri değerinden daha az olması küçükbaş hayvancılığın büyükbaş hayvancılığa göre daha az süt üretimi amaçlı yapıldığını göstermektedir. Küçükbaş hayvancılık yapılan yerleşimlerde süt ve süt ürünleri üretilme olasılığı yüzde 59,2'dir. Tahıl ve baklagil yetiştiriciliği yerleşimlerin yüzde 48,6'sında yapılmaktadır. Bir yerleşimde tahıl ve baklagil yetiştiriciliği yapılıyorsa orada büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yapılma olasılığı yüzde 64'tür.

Tablo 3.6. Tarımsal Üretim Faaliyetlerinin Birlikte Yapılma Durumu

Ön Koşul	İstenen Ürün	Destek %	Güven %	Kural Destek %
Küçükbaş Hayvancılık	Büyükbaş Hayvancılık	65,0	88,7	57,6
Büyükbaş Hayvancılık	Küçükbaş Hayvancılık	78,0	73,9	57,6
Süt ve Süt Ürünleri	Büyükbaş Hayvancılık	51,2	89,2	45,7
Büyükbaş Hayvancılık	Süt ve Süt ürünleri	78,0	58,6	45,7
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	Büyükbaş Hayvancılık	48,6	80,8	39,2
Büyükbaş Hayvancılık	Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	78,0	50,3	39,2
Süt ve Süt Ürünleri	Küçükbaş Hayvancılık	51,2	75,1	38,5
Küçükbaş Hayvancılık	Süt ve Süt ürünleri	65,0	59,2	38,5
Küçükbaş Hayvancılığı, Süt ve Süt Ürünleri	Büyükbaş Hayvancılık	38,5	92,8	35,7
Büyükbaş Hayvancılığı, Süt ve Süt Ürünleri	Küçükbaş Hayvancılık	45,7	78,1	35,7
Süt ve Süt Ürünleri	Büyükbaş Hayvancılık, Küçükbaş Hayvancılık	51,2	69,7	35,7
Büyükbaş Hayvancılığı, Küçükbaş Hayvancılık	Süt ve Süt ürünleri	57,6	62,0	35,7
Küçükbaş Hayvancılık	Büyükbaş Hayvancılık, Süt ve Süt ürünleri	65,0	54,9	35,7
Büyükbaş Hayvancılık	Küçükbaş Hayvancılık, Süt ve Süt ürünleri	78,0	45,8	35,7
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	Küçükbaş Hayvancılık	48,6	70,9	34,4
Küçükbaş Hayvancılık	Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	65,0	53,0	34,4
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği, Küçükbaş Hayvancılık	Büyükbaş Hayvancılık	34,4	90,6	31,2
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği, Büyükbaş Hayvancılık	Küçükbaş Hayvancılık	39,2	79,5	31,2
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	Büyükbaş Hayvancılık, Küçükbaş Hayvancılık	48,6	64,3	31,2

Yerleşimlerde gerçekleştirilen 22 üretim faaliyetinin birlikte görülme sıklıkları esas alınarak ağ analizi yapılmış ve sonuçlar Grafik 3.8'de sunulmuştur. Çalışma 22 faaliyet üzerinden yapılmış olmakla birlikte grafik en fazla birlikte görülen 10 faaliyeti özetlemektedir.

Grafikte bağların renkleri koyulaştıkça beraber görülme sıklıkları artmakta, renkler açıldıkça beraber görülme sıklıkları azalmaktadır.

Bu doğrultuda, en fazla birlikte yapılan faaliyetler, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıktır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri üretimi de yerleşimlerde en fazla birlikte görülen faaliyet üçlüsü olmuştur. En sık birlikte görülen faaliyet dörtlüsü ise büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, süt ve süt ürünleri üretimi ile tahıl ve baklagil yetiştiriciliğidir.

Diğer taraftan, sebze yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı ile kök ve yumru bitki yetiştiriciliğinin birlikte görülme sıklıkları diğer üretim faaliyetlerine göre daha azdır.

Grafik 3.8. En Fazla Birlikte Gerçekleştirilen Tarımsal Üretim Faaliyetleri

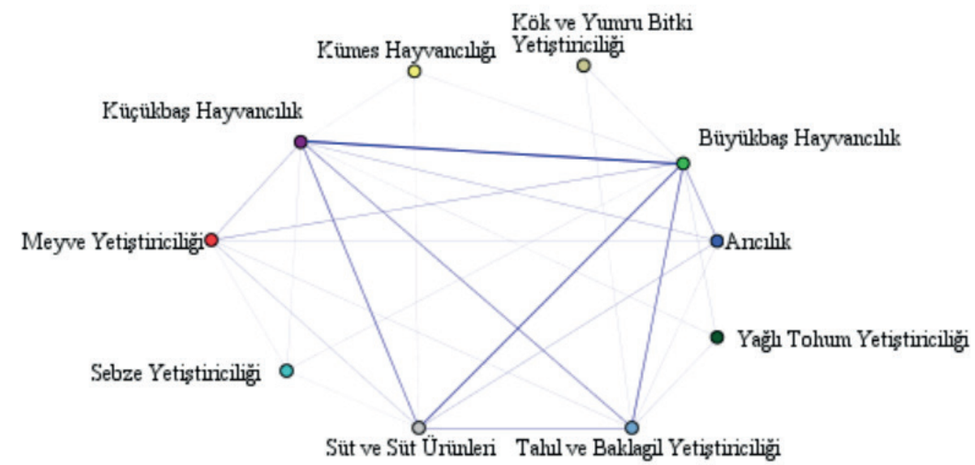

3.2.2. Tarımsal Üretim Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Nedenleri

Bu bölümde üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilme nedenlerine göre dağılımı incelenecektir. Bu kapsamda, Tablo 3.7'de görüldüğü üzere üretim nedenleri; kendi tüketimi için üretim, satış için üretim ve hem kendi tüketimi hem de satış için üretim olmak üzere üç kategoride incelenmektedir. Tabloda "Satır Yüzde" sütunu her bir faaliyetin üç üretim nedenine göre dağılımını, "Yüzde" sütunu ise faaliyetlerin belirtilen üretim nedenindeki ağırlığını vermektedir.

Tablo 3.7. Kırsalda Üretim Faaliyetlerinin Gerçekleştirilme Nedenlerine Göre Dağılımı

Üretim Faaliyetleri	Kendi Tüketimi İçin Üretim			Satış İçin Üretim			Hem Kendi Tüketimi Hem de Satış İçin Üretim (Her İkisi)			TOPLAM
	Sayı	*Yüzde*	*Satır Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Satır Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Satır Yüzde*	*Sayı*
Büyükbaş Hayvancılık	7.173	5,10	20,78	3.496	10,70	10,13	23.842	20,66	69,09	34.511
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	15.022	10,69	46,87	3.041	9,31	9,49	13.987	12,12	43,64	32.050
Kümes Hayvancılığı	24.235	17,25	96,19	488	1,49	1,94	4.720	4,09	1,87	29.443
Sebze Yetiştiriciliği	23.175	16,49	80,20	794	2,43	2,75	4.929	4,27	17,06	28.898
Meyve Yetiştiriciliği	15.733	11,20	56,40	2.261	6,92	8,11	9.902	8,58	35,50	27.896
Küçükbaş Hayvancılık	4.648	3,31	16,94	3.645	11,15	13,28	19.145	16,59	69,78	27.438
Süt ve Süt Ürünleri	9.288	6,61	34,07	1.871	5,73	6,86	16.101	13,95	59,06	27.260
Yem Bitkileri	16.330	11,62	30,60	388	1,19	7,27	3.315	2,87	62,13	20.033
Arıcılık	5.017	3,57	28,92	2.394	7,33	13,80	9.938	8,61	57,28	17.349
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	11.924	8,49	70,06	2.181	6,67	12,82	2.914	2,52	17,12	17.019
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	1.829	1,30	21,88	4.214	12,90	50,41	2.317	2,01	27,72	8.360
Seracılık	1.780	1,27	5,48	1.517	4,64	46,73	1.551	1,34	47,78	4.848
Orman Ürünleri	1.592	1,13	51,99	623	1,91	20,35	847	0,73	27,66	3.062
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	1.871	1,33	68,76	517	1,58	19,00	333	0,29	12,24	2.721
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	259	0,18	57,68	2.100	6,43	4,68	169	0,15	37,64	2.528
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	51	0,04	3,66	1.142	3,49	82,04	199	0,17	14,30	1.392
Balıkçılık ve Su Ürünleri	180	0,13	16,00	474	1,45	42,13	471	0,41	41,87	1.125
İçecek Üretimi Bitkileri	41	0,03	5,62	414	1,27	56,71	275	0,24	37,67	730
Mantarcılık	188	0,13	26,90	323	0,99	46,21	188	0,16	26,90	699
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	90	0,06	16,16	401	1,23	71,99	66	0,06	11,85	557
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	32	0,02	12,90	159	0,49	64,11	57	0,05	22,98	248
İpek Böcekçiliği	16	0,01	12,80	94	0,29	75,20	15	0,01	12,00	125
Diğer	52	0,04	15,34	140	0,43	41,30	147	0,13	43,36	339
TOPLAM	**140.526**	**100**		**32.677**	**100**		**115.428**	**100**		**288.631**

Grafik 3.9'a göre üretim nedenleri kendi içinde incelendiğinde kendi tüketimi açısından üretimde kümes hayvancılığı ve sebze yetiştiriciliği, satış için üretimde tütün ürünleri yetiştiriciliği ve ipek böcekçiliği ön plana çıkmaktadır. Hem kendileri için üretim hem de satış için üretim açısından bakıldığında ise öne çıkan üretim faaliyetleri büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık olmuştur.

Grafik 3.9. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Nedenleri

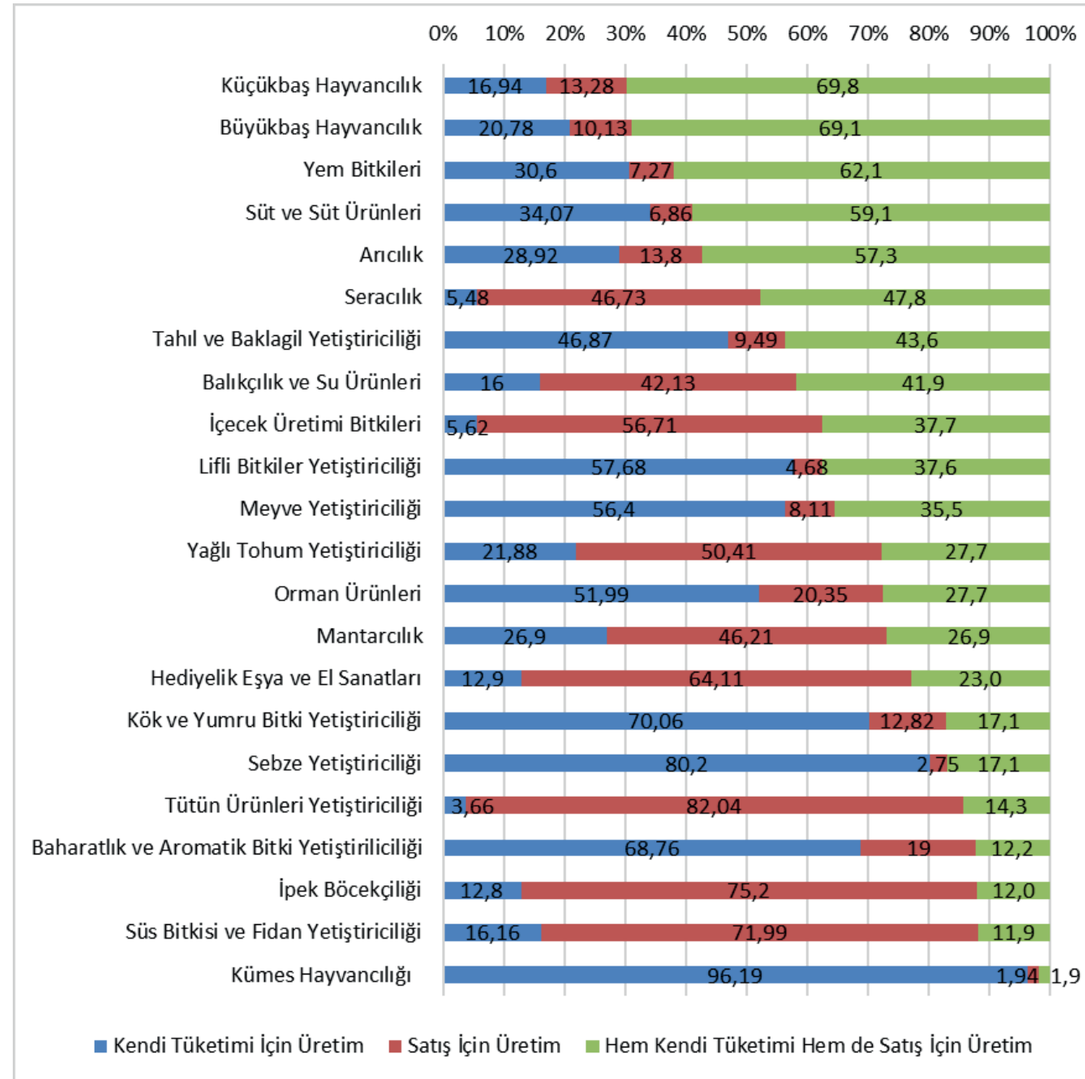

3.2.3. Yerleşim Türlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

Kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin dağılımları ve üreten nüfus oranları yerleşim türlerine göre analiz edilmiştir. Bu kapsamda, üretim faaliyetlerinin dağılımları ve üreten nüfus oranları yerleşim türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yerleşim türlerine göre üretim faaliyetlerinin dağılımları için "Ki-Kare", üreten nüfus oranları için "ANOVA" testleri ile yerleşimler arası farklar analiz edilmiş, ilgili sonuçlar Tablo 3.8 ve Grafik 3.10 ile verilmiştir.

Üretim faaliyetlerinin dağılımı ile yerleşim türleri arasında gerçekleştirilen Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre üretim faaliyetlerinden en az birinin dağılımı, yerleşim türüne göre farklılık göstermektedir. Üretim faaliyetleri ayrıntılı olarak incelendiğinde; "seracılık" ile "balıkçılık ve su ürünleri" faaliyetlerinin köy, kırsal mahalle ve belde dağılımlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklı olduğu görülmüştür. Her iki faaliyetin de gerçekleştirilme oranı diğer yerleşimlere kıyasla beldelerde daha yüksektir. Bunun yanı sıra büyükbaş hayvancılık, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, sebze yetiştiriciliği, meyve yetiştiriciliği ile süt ve süt ürünleri faaliyetlerinin gerçekleştirilme oranları ise beldelerde daha düşüktür.

İlgili ürünün üretildiği yerdeki üreten nüfus oranı dağılımlarının yerleşim türü bazında istatistiksel olarak değerlendirilmesi için gerçekleştirilen ANOVA analizine göre; "küçükbaş hayvancılık" ve "lifli bitkiler yetiştiriciliği" haricindeki tüm faaliyetlere ait üreten nüfus oranlarının yerleşim türüne göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı olarak farklılaştığı söylenebilir. Faaliyetlerdeki üreten nüfus oranları ayrıntılı olarak incelendiğinde meyve yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, kök ve yumru bitki yetiştiriciliği ve orman ürünleri faaliyetlerine ait üreten nüfus oranlarının beldelerde en düşük olduğu; arıcılık, sebze ve meyve yetiştiriciliği faaliyetlerine ait üreten nüfus oranlarının ise köylerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8. Yerleşim Türüne Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üretim Yapan Nüfus Oranları

Üretim Faaliyetleri	Köy			Kırsal Mahalle			Belde			GENEL				
	Sayı	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Ağırlıklı Üreten Nüfus Oranı*	*Welch Test İstatistiği*	*p*
Büyükbaş Hayvancılık	17.015_{b}	12,12	47,32	17.116_{b}	11,84	44,96	380_{a}	10,37	48,03	34.511	11,96	42,8	23,12	0,00
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	16.018_{b}	11,41	59,36	15.668_{a}	10,84	55,35	364_{a}	9,93	56,21	32.050	11,10	52,1	62,29	0,00
Kümes Hayvancılığı	13.968_{a}	9,95	60,38	15.138_{b}	10,47	61,24	337_{a}	9,20	50,81	29.443	10,20	55,3	17,68	0,00
Sebze Yetiştiriciliği	13.950_{a}	9,94	69,66	14.610_{a}	10,10	61,63	338_{a}	9,22	59,22	28.898	10,01	56,0	239,74	0,00
Meyve Yetiştiriciliği	13.312_{b}	9,48	65,44	14.252_{a}	9,86	60,75	$332_{a,b}$	9,06	54,61	27.896	9,66	55,5	82,14	0,00
Küçükbaş Hayvancılık	12.418_{b}	8,85	27,50	14.668_{a}	10,14	27,17	$352_{a,b}$	9,61	26,95	27.438	9,51	26,0	0,51	0,59
Süt ve Süt Ürünleri	12.917_{b}	9,20	48,03	14.021_{a}	9,70	46,62	$322_{a,b}$	8,79	46,26	27.260	9,44	44,1	6,54	0,00
Yem Bitkileri	11.064_{a}	7,88	38,50	8.681_{b}	6,00	34,57	288_{a}	7,86	31,28	20.033	6,94	33,9	46,40	0,00
Arıcılık	9.313_{b}	6,63	16,38	7.809_{a}	5,40	11,48	$227_{a,b}$	6,20	14,37	17.349	6,01	11,8	139,68	0,00
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	8.903_{a}	6,34	54,83	7.876_{b}	5,45	52,32	240_{a}	6,55	40,62	17.019	5,90	46,2	32,48	0,00
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	3.401_{b}	2,42	46,62	4.823_{a}	3,34	44,90	136_{a}	3,71	42,50	8.360	2,90	38,9	3,39	0,00
Seracılık	2.540_{b}	1,81	28,74	2.203_{c}	1,52	25,23	105_{a}	2,87	21,04	4.848	1,68	25,1	10,77	0,00
Orman Ürünleri	1.852_{a}	1,32	43,39	1.164_{b}	0,80	40,20	46_{a}	1,26	32,76	3.062	1,06	36,5	9,32	0,00
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	1.261_{a}	0,90	38,14	1.423_{a}	0,98	34,05	37_{a}	1,01	36,19	2.721	0,94	32,0	5,00	0,00
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	330_{a}	0,24	40,45	2.188_{b}	1,51	41,70	10_{a}	0,27	35,60	2.528	0,88	37,7	0,48	0,62
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	461_{b}	0,33	44,37	917_{a}	0,63	40,20	$14_{a,b}$	0,38	48,14	1.392	0,48	39,9	2,40	0,00
Balıkçılık ve Su Ürünleri	488_{b}	0,35	16,52	597_{c}	0,41	17,79	40_{a}	1,09	14,98	1.125	0,39	16,8	0,55	0,00
İçecek Üretimi Bitkileri	485_{b}	0,35	85,36	237_{a}	0,16	63,51	$8_{a,b}$	0,22	88,13	730	0,25	75,5	28,77	0,00
Mantarcılık	300_{b}	0,21	22,69	358_{b}	0,25	13,63	41_{a}	1,12	13,73	699	0,24	13,8	10,46	0,00
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	121_{b}	0,09	22,90	419_{a}	0,29	16,21	17_{a}	0,46	11,60	557	0,19	12,2	4,10	0,00
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	74_{b}	0,05	16,70	152_{c}	0,11	17,61	22_{a}	0,60	11,10	248	0,09	21,3	-	-
İpek Böcekçiliği	39_{b}	0,03	11,41	85_{a}	0,06	21,10	$1_{a,b}$	0,03	55,00	125	0,04	15,6	-	-
Diğer	140_{b}	0,10	44,80	192_{a}	0,13	59,30	$7_{a,b}$	0,19	33,00	339	0,12	49,9	7,1	0,20
TOPLAM	**140.370**	**100**		**144.597**	**100**		**3.664**	**100**		**288.631**	**100**			

** Ki- Kare Değeri 3424.162; Sd: 44; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
** H0: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, yerleşim türüne göre farklılık göstermemektedir.*
H1: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, yerleşim türüne göre farklılık göstermektedir.
** Hipotezlerin istatistiksel değerlendirilmesinde %95 güven düzeyi kullanılmıştır.*
** Üreten nüfus oranları tek yönlü ANOVA yönteminde nüfusun ağırlık faktörü olarak kullanılamamasından dolayı aritmetik ortalama yöntemiyle hesaplanmaktadır.*

Grafik 3.10. Yerleşim Türlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

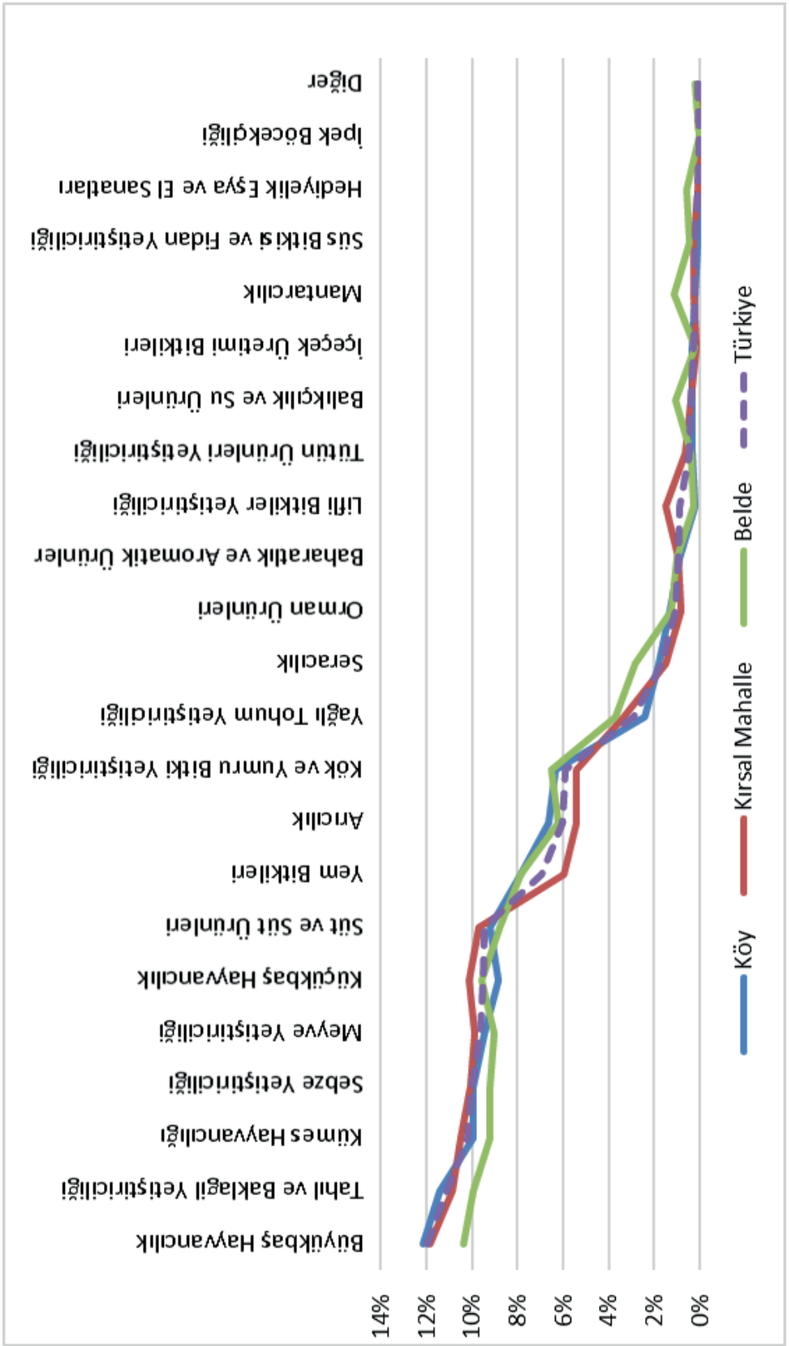

Üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilme oranları yerleşim türlerinde benzerlik göstermektedir.

3.2.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

Bu kısımda kırsal alanda gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin dağılımlarının ve üreten nüfus oranlarının kırsal hizmet merkezlerine göre analizlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda, üretim faaliyetlerinin dağılımları ve üreten nüfus oranları kırsal hizmet merkezlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yedi kırsal hizmet merkezi derecesi ayrımında üretim faaliyetlerinin dağılımlarını karşılaştırmak için "Ki-Kare", üreten nüfus oranları için "ANOVA", testleri ile hizmet merkezleri arası farklar analiz edilmiş, ilgili sonuçlar Tablo 3.9, Grafik 3.11 ve Grafik 3.12 ile verilmiştir.

Üretim faaliyetlerinin dağılımı ile kırsal hizmet merkezleri arasında gerçekleştirilen Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre üretim faaliyetlerinden en az birinin dağılımı, kırsal hizmet merkezi derecelerine göre farklılık göstermektedir.

Üretim faaliyetleri ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde; büyükbaş hayvancılık ile tahıl ve baklagil yetiştiriciliği gerçekleştirme oranı alt derece hizmet merkezlerde daha yüksek iken üst derece hizmet merkezlerinde daha düşüktür. Küçükbaş hayvancılık üretimi gerçekleştirme oranının dağılımı hizmet merkezleri arasında benzerlik göstermektedir.

Üretim faaliyetlerine ait üreten nüfus oranı dağılımlarının kırsal hizmet merkezi bazında istatistiksel olarak değerlendirilmesi için gerçekleştirilen ANOVA analizine göre balıkçılık ve su ürünleri, ipek böcekçiliği ile süs bitkisi ve fidan yetiştiriciliği faaliyetleri dışında üreten nüfus oranlarının hizmet merkezleri bazında farklılaştığı yüzde 95 güven düzeyinde söylenebilir.

Üreten nüfus oranları kırsal hizmet merkezleri bazında değerlendirildiğinde neredeyse tüm üretim faaliyetlerinde üst derece hizmet merkezlerinde üreten nüfus oranının diğer merkezlere göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Kırsal yerleşimlerde daha yaygın yapılan üretim faaliyetleri dikkate alındığında en alt dört hizmet merkezinde içecek üretiminde kullanılan bitkiler ve sebze yetiştiriciliğinin nüfusun daha büyük bir kesimi tarafından yapıldığı, 3A merkezlerde kümes hayvancılığı, 4B merkezlerde tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, 4A merkezlerde ise meyve yetiştiriciliği üreten nüfus açısından en üst sırada gelmektedir.

Sınırlı sayıda kırsal yerleşimde gerçekleştirilmesine rağmen içecek üretiminde kullanılan bitki üretiminin alt derece hizmet merkezlerinde nüfusun büyük bir bölümü tarafından yapılması dikkat çekmektedir. Bu durum raporun tarımsal üretim çeşitliliği bölümünde yer alan analizlerde de görülmektedir.

Tablo 3.9. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üretim Yapan Nüfus Oranları

Üretim Faaliyetleri	Hizmet Vermeyen			1			2			3B			3A			4B			4A			GENEL				
	Sayı	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Ağırlıklı Üreten Nüfus Oranı*	Welch	p
Büyükbaş Hayvancılık	22.785$_{a}$	12,41	48,32	8.410$_{b}$	11,15	41,24	2.218$_{b}$	11,50	45,76	349$_{a, b}$	10,79	41,90	320$_{a, b}$	11,16	42,85	234$_{a, b}$	10,40	41,29	195$_{b}$	9,94	28,51	34.511	11,96	42,8	67,16	0,00
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	21.158$_{a}$	11,52	57,60	7.863$_{b}$	10,42	58,00	2.037$_{b}$	10,57	55,76	325$_{a, b, c}$	10,05	50,89	292$_{a, b, c}$	10,18	53,87	217$_{a, b, c}$	9,64	51,38	158$_{c}$	8,05	43,48	32.050	11,10	52,1	11,06	0,00
Kümes Hayvancılığı	18.959$_{a}$	10,33	63,05	7.613$_{a}$	10,09	56,57	1.903$_{a}$	9,87	58,15	303$_{a}$	9,37	54,95	274$_{a}$	9,55	58,99	219$_{a}$	9,73	47,95	172$_{a}$	8,77	44,06	29.443	10,20	55,3	47,81	0,00
Sebze Yetiştiriciliği	18.427$_{a}$	10,04	67,01	7.609$_{a}$	10,08	64,76	1.870$_{a}$	9,70	60,14	312$_{a}$	9,65	55,95	279$_{a}$	9,73	55,44	217$_{a}$	9,64	50,36	184$_{a}$	9,38	45,09	28.898	10,01	56,0	44,28	0,00
Meyve Yetiştiriciliği	17.630$_{a}$	9,60	62,74	7.483$_{a}$	9,92	65,64	1.819$_{a}$	9,44	59,12	308$_{a}$	9,52	55,13	267$_{a}$	9,31	52,24	211$_{a}$	9,37	48,65	178$_{a}$	9,07	51,78	27.896	9,66	55,5	30,39	0,00
Küçükbaş Hayvancılık	17.587$_{a, b}$	9,58	28,88	6.953$_{b}$	9,22	24,36	1.915$_{a}$	9,93	25,69	318$_{a, b}$	9,83	23,43	269$_{a, b}$	9,38	25,14	220$_{a, b}$	9,77	24,45	176$_{a, b}$	8,97	19,07	27.438	9,51	26,0	32,14	0,00
Süt ve Süt Ürünleri	17.574$_{a}$	9,57	49,93	6.988$_{a}$	9,26	42,06	1.778$_{a}$	9,22	45,68	295$_{a}$	9,12	41,29	261$_{a}$	9,10	43,21	190$_{a}$	8,44	42,12	174$_{a}$	8,87	28,37	27.260	9,44	44,1	70,05	0,00
Yem Bitkileri	13.461$_{a}$	7,33	38,59	4.659$_{b}$	6,17	32,74	1.208$_{b}$	6,27	34,20	227$_{a, b}$	7,02	29,84	199$_{a, b}$	6,94	35,00	143$_{a, b}$	6,35	30,28	136$_{a, b}$	6,93	23,26	20.033	6,94	33,9	36,34	0,00
Arıcılık	10.878$_{a}$	5,93	14,94	4.665$_{a}$	6,18	13,04	1.132$_{a}$	5,87	12,27	212$_{a}$	6,56	12,09	171$_{a}$	5,96	12,04	154$_{a}$	6,84	12,36	137$_{a}$	6,98	12,72	17.349	6,01	11,8	9,02	0,00
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	10.759$_{a}$	5,86	54,78	4.640$_{a}$	6,15	52,72	1.082$_{a}$	5,61	48,74	165$_{a}$	5,10	44,56	152$_{a}$	5,30	46,22	121$_{a}$	5,38	42,96	100$_{a}$	5,10	36,62	17.019	5,90	46,2	16,06	0,00
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	4.804$_{a}$	2,62	47,48	2.465$_{b}$	3,27	44,01	706$_{b}$	3,66	42,82	123$_{b}$	3,80	38,31	104$_{b}$	3,63	37,15	85$_{b}$	3,78	41,22	73$_{b}$	3,72	27,74	8.360	2,90	38,9	10,71	0,00
Seracılık	2.585$_{a}$	1,41	28,71	1.470$_{b}$	1,95	24,71	453$_{c}$	2,35	24,08	97$_{c, d}$	3,00	29,78	83$_{c, d}$	2,89	24,58	74$_{c, d}$	3,29	29,60	86$_{d}$	4,38	26,06	4.848	1,68	25,1	3,73	0,00
Orman Ürünleri	1.953$_{a}$	1,06	42,19	846$_{a}$	1,12	43,43	156$_{b}$	0,81	38,39	27$_{a, b}$	0,83	30,96	29$_{a, b, c}$	1,01	44,48	14$_{a, b}$	0,62	22,14	37$_{c}$	1,89	29,68	3.062	1,06	36,5	5,70	0,00
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	1.302$_{a}$	0,71	36,42	1.114$_{b}$	1,48	36,65	203$_{c}$	1,05	35,06	23$_{a, c}$	0,71	32,52	29$_{a, b, c}$	1,01	24,55	22$_{a, b, c}$	0,98	27,59	28$_{b, c}$	1,43	16,29	2.721	0,94	32,0	4,89	0,00
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	1.209$_{a}$	0,66	42,28	925$_{b}$	1,23	42,63	256$_{b}$	1,33	39,73	44$_{b}$	1,36	33,64	42$_{b}$	1,46	29,17	31$_{b}$	1,38	30,52	21$_{a, b}$	1,07	28,14	2.528	0,88	37,7	3,54	0,00
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	812$_{a}$	0,44	40,19	382$_{a, b}$	0,51	45,77	129$_{b}$	0,67	41,19	25$_{a, b}$	0,77	40,68	16$_{a, b}$	0,56	27,19	17$_{a, b}$	0,76	35,18	11$_{a, b}$	0,56	27,27	1.392	0,48	39,9	2,51	0,03
Balıkçılık ve Su Ürünleri	482$_{a}$	0,26	16,87	401$_{b}$	0,53	17,27	126$_{b, c}$	0,65	18,26	24$_{b, c, e}$	0,74	14,29	30$_{c, d, e}$	1,05	20,30	29$_{d, e}$	1,29	18,45	33$_{d}$	1,68	13,30	1.125	0,39	16,8	0,33	0,92
İçecek Üretimi Bitkileri	408$_{a}$	0,22	85,30	261$_{b}$	0,35	68,81	52$_{a, b}$	0,27	73,71	6$_{a, b}$	0,19	68,33	1$_{a, b}$	0,03	100,00	1$_{a, b}$	0,04	50,00	1$_{a, b}$	0,05	1,00	730	0,25	75,5	-	-
Mantarcılık	306$_{a}$	0,17	23,16	234$_{b}$	0,31	15,07	78$_{b, c}$	0,40	11,01	25$_{c, d}$	0,77	9,08	19$_{c, d}$	0,66	9,84	19$_{c, d}$	0,84	10,42	18$_{d}$	0,92	9,06	699	0,24	13,8	6,59	0,00
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	187$_{a}$	0,10	21,87	233$_{b}$	0,31	16,25	86$_{b, c}$	0,45	13,88	11$_{b, c}$	0,34	12,36	10$_{b, c}$	0,35	16,70	15$_{b, c}$	0,67	15,20	15$_{c}$	0,76	10,33	557	0,19	12,2	1,35	0,26
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	77$_{a}$	0,04	20,04	86$_{b}$	0,11	17,76	39$_{b}$	0,20	12,28	5$_{a, b, c}$	0,15	7,20	8$_{b, c}$	0,28	7,88	13$_{c, d}$	0,58	10,77	20$_{d}$	1,02	18,60	248	0,09	21,3	2,57	0,04
İpek Böcekçiliği	76$_{a}$	0,04	20,59	27$_{a}$	0,04	16,48	9$_{a, b}$	0,05	18,00	3$_{a, b}$	0,09	4,67	4$_{a, b}$	0,14	8,75	2$_{a, b}$	0,09	3,00	4$_{b}$	0,20	17,25	125	0,04	15,6	0,43	0,86
Diğer	166$_{a}$	0,09	54,08	125$_{b}$	0,17	48,07	24$_{a, b}$	0,12	70,42	7$_{a, b}$	0,22	47,57	9$_{b}$	0,31	56,78	3$_{a, b}$	0,13	37,00	5$_{a, b}$	0,25	51,00	339	0,12	49,9	1,32	0,25
TOPLAM	**183.585**	**100**		**75.452**	**100**		**19.279**	**100**		**3.234**	**100**		**2.868**	**100**		**2.251**	**100**		**1.962**	**100**		**288.631**	**100**			

** Ki- Kare Değeri 2818.773;sd:132;p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
** H0: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, kırsal hizmet merkezlerine göre farklılık göstermemektedir.*
H1: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, kırsal hizmet merkezlerine göre farklılık göstermektedir.
** Hipotezlerin istatistiksel değerlendirilmesinde %95 güven düzeyi kullanılmıştır.*
** Üreten nüfus oranları tek yönlü ANOVA yönteminde nüfusun ağırlık faktörü olarak kullanılamamasından dolayı aritmetikortalama yöntemiyle hesaplanmaktadır.*

Grafik 3.11. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

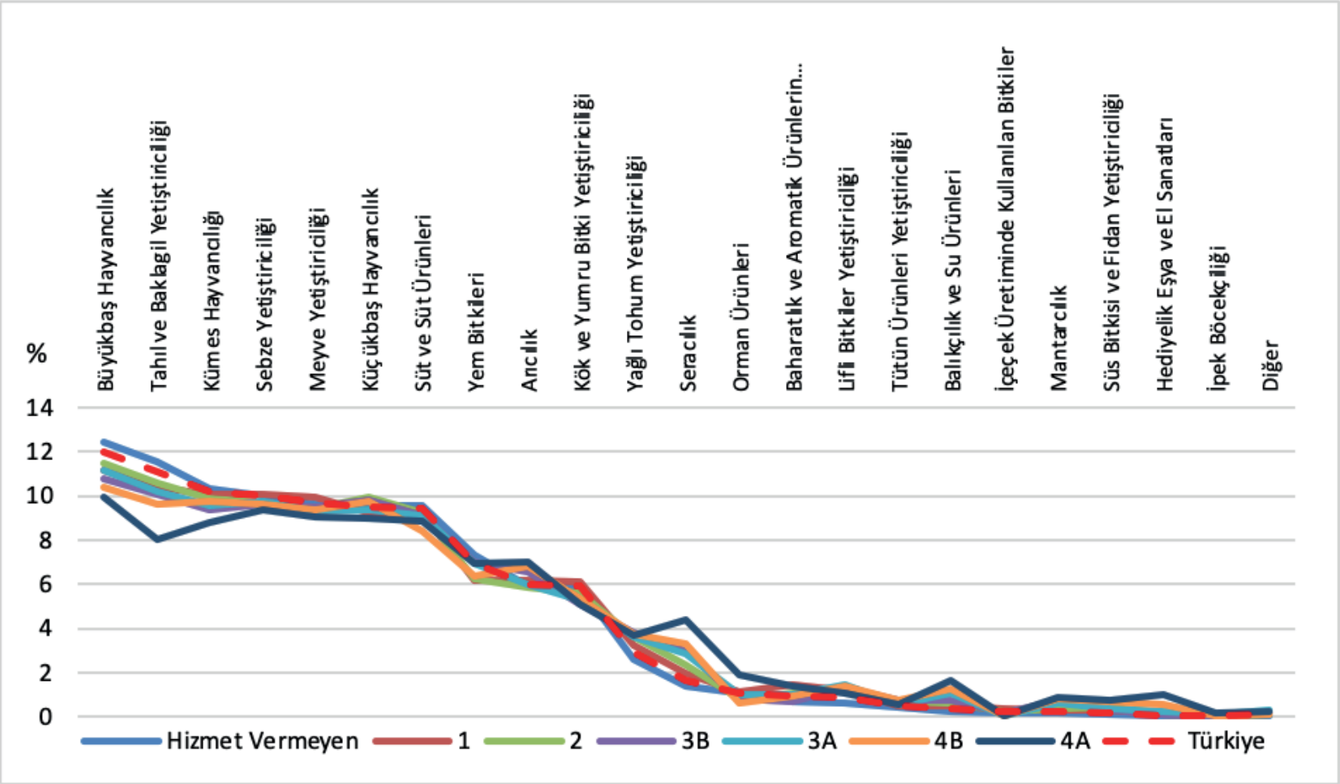

Üretim faaliyetleri ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde; büyükbaş hayvancılık ile tahıl ve baklagil yetiştiriciliği gerçekleştirme oranı alt derece hizmet merkezlerde daha yüksek iken üst derece hizmet merkezlerinde daha düşüktür.

Grafik 3.12. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Faaliyeti Gerçekleştiren Nüfus Dağılımı

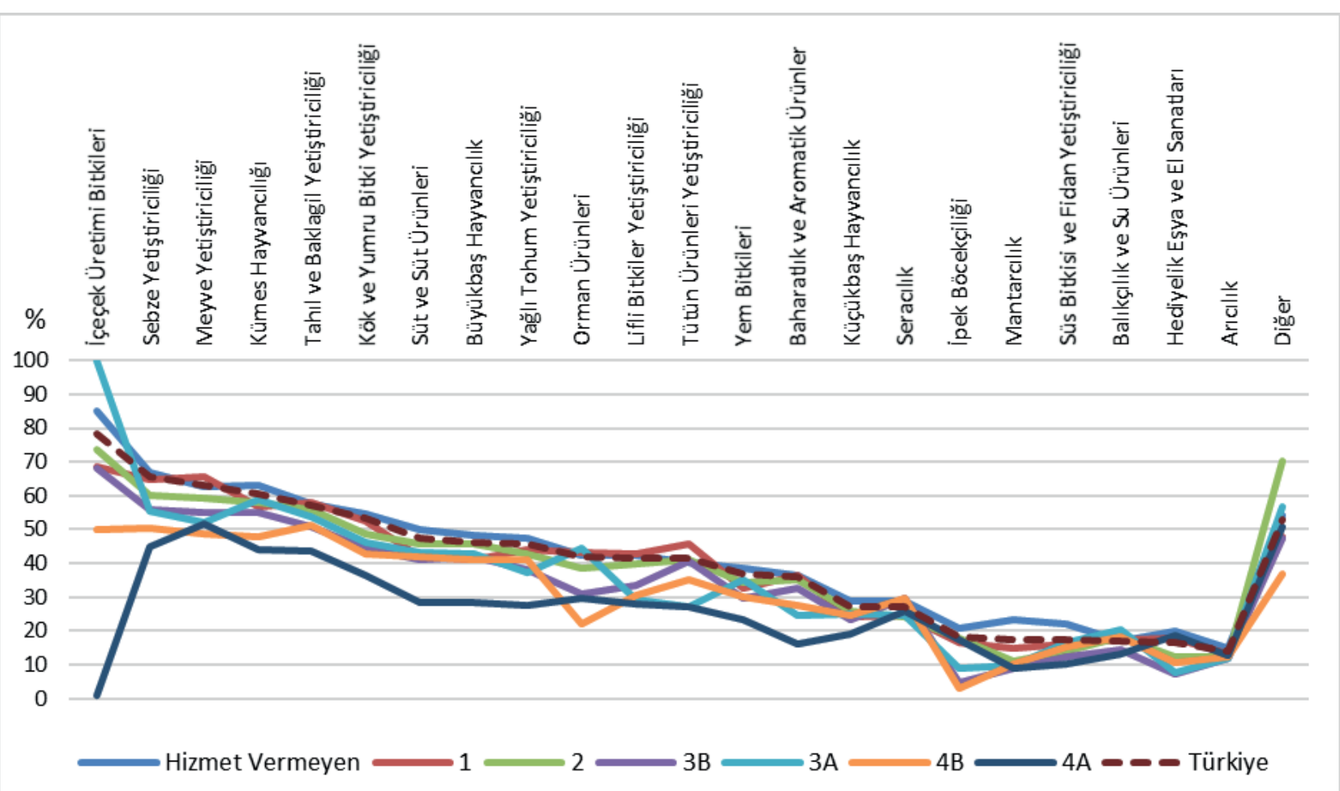

Üreten nüfus oranları kırsal hizmet merkezleri bazında değerlendirildiğinde neredeyse tüm üretim faaliyetlerinde üst derece hizmet merkezlerinde üreten nüfus oranı diğer merkezlere göre daha düşüktür.

Tablo 3.10. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Nedeni Dağılımları

Üretim Faaliyetleri	Hizmet Vermeyen						1						2						3B					
	Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Büyükbaş Hayvancılık	4.911	21,55	2.151	9,44	15.723	69,01	1.666	19,81	959	11,40	5.785	68,79	449	20,24	237	10,69	1.532	69,07	55	15,76	56	16,05	238	68,19
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	10.625	50,22	1.864	8,81	8.669	40,97	3.263	41,50	835	10,62	3.765	47,88	788	38,68	227	11,14	1.022	50,17	117	36,00	37	11,38	171	52,62
Kümes Hayvancılığı	16.264	85,79	255	1,35	2.440	12,87	5.861	76,99	154	2,02	1.598	20,99	1.403	73,73	48	2,52	452	23,75	227	74,92	11	3,63	65	21,45
Sebze Yetiştiriciliği	15.667	85,02	358	1,94	2.402	13,04	5.622	73,89	286	3,76	1.701	22,36	1.271	67,97	86	4,60	513	27,43	210	67,31	17	5,45	85	27,24
Meyve Yetiştiriciliği	11.590	65,74	1.061	6,02	4.979	28,24	3.005	40,16	861	11,51	3.617	48,34	774	42,55	209	11,49	836	45,96	130	42,21	39	12,66	139	45,13
Küçükbaş Hayvancılık	3.287	18,69	2.238	12,73	12.062	68,58	984	14,15	982	14,12	4.987	71,72	272	14,20	269	14,05	1.374	71,75	35	11,01	50	15,72	233	73,27
Süt ve Süt Ürünleri	6.475	36,84	1.014	5,77	10.085	57,39	2.105	30,12	601	8,60	4.282	61,28	514	28,91	165	9,28	1.099	61,81	65	22,03	25	8,47	205	69,49
Yem Bitkileri	11.461	85,14	226	1,68	1.774	13,18	3.482	74,74	116	2,49	1.061	22,77	898	74,34	30	2,48	280	23,18	156	68,72	5	2,20	66	29,07
Arıcılık	3.496	32,14	1.366	12,56	6.016	55,30	1.141	24,46	682	14,62	2.842	60,92	260	22,97	195	17,23	677	59,81	38	17,92	52	24,53	122	57,55
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	8.081	75,11	1.110	10,32	1.568	14,57	2.890	62,28	792	17,07	958	20,65	655	60,54	186	17,19	241	22,27	82	49,70	31	18,79	52	31,52
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	1.184	24,65	2.386	49,67	1.234	25,69	457	18,54	1.275	51,72	733	29,74	124	17,56	360	50,99	222	31,44	18	14,63	61	49,59	44	35,77
Seracılık	1.217	47,08	616	23,83	752	29,09	413	28,10	549	37,35	508	34,56	86	18,98	196	43,27	171	37,75	15	15,46	45	46,39	37	38,14
Orman Ürünleri	1.040	53,25	384	19,66	529	27,09	432	51,06	176	20,80	238	28,13	69	44,23	34	21,79	53	33,97	14	51,85	8	29,63	5	18,52
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	923	70,89	227	17,43	152	11,67	775	69,57	203	18,22	136	12,21	118	58,13	52	25,62	33	16,26	11	47,83	8	34,78	4	17,39
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	142	11,75	993	82,13	74	6,12	100	10,81	763	82,49	62	6,70	13	5,08	221	86,33	22	8,59	1	2,27	38	86,36	5	11,36
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	38	4,68	653	80,42	121	14,90	7	1,83	328	85,86	47	12,30	5	3,88	103	79,84	21	16,28	1	4,00	21	84,00	3	12,00
Balıkçılık ve Su Ürünleri	97	20,12	191	39,63	194	40,25	57	14,21	179	44,64	165	41,15	16	12,70	59	46,83	51	40,48	2	8,33	11	45,83	11	45,83
İçecek Üretimi Bitkiler	29	7,11	250	61,27	129	31,62	10	3,83	133	50,96	118	45,21	0	0,00	28	53,85	24	46,15	0	0,00	3	50,00	3	50,00
Mantarcılık	107	34,97	120	39,22	79	25,82	54	23,08	115	49,15	65	27,78	15	19,23	40	51,28	23	29,49	5	20,00	16	64,00	4	16,00
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	61	32,62	104	55,61	22	11,76	20	8,58	188	80,69	25	10,73	7	8,14	62	72,09	17	19,77	0	0,00	10	90,91	1	9,09
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	12	15,58	48	62,34	17	22,08	9	10,47	53	61,63	24	27,91	9	23,08	23	58,97	7	17,95	0	0,00	4	80,00	1	20,00
İpek Böcekçiliği	11	14,47	57	75,00	8	10,53	3	11,11	21	77,78	3	11,11	1	11,11	7	77,78	1	11,11	0	0,00	3	100,00	0	0,00
Diğer	29	17,47	70	42,17	67	40,36	15	12,00	50	40,00	60	48,00	3	12,50	10	41,67	11	45,83	2	28,57	3	42,86	2	28,57
TOPLAM	**96.747**		**17.742**		**69.096**		**32.371**		**10.301**		**32.780**		**7.750**		**2.847**		**8.682**		**1.184**		**554**		**1.496**	

Tablo 3.10. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Nedeni Dağılımları (devamı)

Üretim Faaliyetleri	3A						4B						4A						GENEL					
	Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Büyükbaş Hayvancılık	48	15	30	9,38	242	75,63	26	11,11	28	11,97	180	76,92	18	9,23	35	17,95	142	72,82	7.173	5,1	3.496	10,7	23.842	20,66
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	106	36,3	35	11,99	151	51,71	82	37,79	22	10,14	113	52,07	41	25,95	21	13,29	96	60,76	15.022	10,69	3.041	9,31	13.987	12,12
Kümes Hayvancılığı	208	75,91	9	3,28	57	20,8	157	71,69	4	1,83	58	26,48	115	66,86	7	4,07	50	29,07	24.235	17,25	488	1,49	4.720	4,09
Sebze Yetiştiriciliği	175	62,72	17	6,09	87	31,18	129	59,45	13	5,99	75	34,56	101	54,89	17	9,24	66	35,87	23.175	16,49	794	2,43	4.929	4,27
Meyve Yetiştiriciliği	111	41,57	33	12,36	123	46,07	72	34,12	32	15,17	107	50,71	51	28,65	26	14,61	101	56,74	15.733	11,2	2.261	6,92	9.902	8,58
Küçükbaş Hayvancılık	31	11,52	35	13,01	203	75,46	26	11,82	37	16,82	157	71,36	13	7,39	34	19,32	129	73,3	4.648	3,31	3.645	11,15	19.145	16,59
Süt ve Süt Ürünleri	62	23,75	27	10,34	172	65,9	39	20,53	16	8,42	135	71,05	28	16,09	23	13,22	123	70,69	9.288	6,61	1.871	5,73	16.101	13,95
Yem Bitkileri	137	68,84	4	2,01	58	29,15	103	72,03	4	2,8	36	25,17	93	68,38	3	2,21	40	29,41	16.330	11,62	388	1,19	3.315	2,87
Arıcılık	36	21,05	31	18,13	104	60,82	27	17,53	34	22,08	93	60,39	19	13,87	34	24,82	84	61,31	5.017	3,57	2.394	7,33	9.938	8,61
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	81	53,29	29	19,08	42	27,63	73	60,33	20	16,53	28	23,14	62	62	13	13	25	25	11.924	8,49	2.181	6,67	2.914	2,52
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	18	17,31	55	52,88	31	29,81	12	14,12	42	49,41	31	36,47	16	21,92	35	47,95	22	30,14	1.829	1,3	4.214	12,9	2.317	2,01
Seracılık	16	19,28	46	55,42	21	25,3	10	13,51	31	41,89	33	44,59	23	26,74	34	39,53	29	33,72	1,78	1,27	1.517	4,64	1.551	1,34
Orman Ürünleri	14	48,28	6	20,69	9	31,03	4	28,57	5	35,71	5	35,71	19	51,35	10	27,03	8	21,62	1.592	1,13	623	1,91	847	0,73
Baharatlık ve Aromatik Bitkiler	19	65,52	5	17,24	5	17,24	12	54,55	9	40,91	1	4,55	13	46,43	13	46,43	2	7,14	1.871	1,33	517	1,58	333	0,29
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	2	4,76	38	90,48	2	4,76	1	3,23	26	83,87	4	12,9	0	0	21	100	0	0	259	0,18	2.1	6,43	169	0,15
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	0	0,00	13	81,25	3	18,75	0	0	13	76,47	4	23,53	0	0	11	100	0	0	51	0,04	1142	3,49	199	0,17
Balıkçılık ve Su Ürünleri	3	10	8	26,67	19	63,33	2	6,9	13	44,83	14	48,28	3	9,09	13	39,39	17	51,52	180	0,13	474	1,45	471	0,41
İçecek Üretimi Bitkileri	0	0,00	0	0	1	100	1	100	0	0	0	0	1	100	0	0	0	0	41	0,03	414	1,27	275	0,24
Mantarcılık	3	15,79	12	63,16	4	21,05	2	10,53	10	52,63	7	36,84	2	11,11	10	55,56	6	33,33	188	0,13	323	0,99	188	0,16
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	1	10,00	8	80	1	10	1	6,67	14	93,33	0	0	0	0	15	100	0	0	90	0,06	401	1,23	66	0,06
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	0	0,00	6	75	2	25	1	7,69	11	84,62	1	7,69	1	5	14	70	5	25	32	0,02	159	0,49	57	0,05
İpek Böcekçiliği	0	0,00	3	75	1	25	0	0	2	100	0	0	1	25	1	25	2	50	16	0,01	94	0,29	15	0,01
Diğer	1	11,11	3	33,33	5	55,56	1	33,33	2	66,67	0	0	1	20	2	40	2	40	52	0,04	140	0,43	147	0,13
TOPLAM	**1.072**		**453**		**1.343**		**781**		**388**		**1.082**		**621**		**392**		**949**		**140.526**		**32.677**		**115.428**	

Kırsal hizmet merkezleri dereceleri bazında üretim yapılma nedenlerine Tablo 3.10'da yer verilmektedir. Tüm hizmet merkezlerinde yem bitkileri, kümes hayvancılığı ile kök ve yumru bitkiler yetiştiriciliğinin çok büyük oranda kendi tüketimi için yapıldığı görülmektedir. Satış için üretimde lifli bitkiler ve tütün yetiştiriciliği öne çıkarken hem kendi tüketimi hem de satış için yapılan üretim faaliyetlerinde ise hayvancılık faaliyetleri dikkat çekmektedir.

3.2.5. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

Kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin dağılımları ve üreten nüfus oranları coğrafi bölgeler bazında incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yedi coğrafi bölge ayrımında üretim faaliyetlerinin dağılımları için "Ki-Kare", üreten nüfus oranları için "ANOVA", testleri ile bölgeler arası farklar analiz edilmiş, ilgili sonuçlar Tablo 3.11, Grafik 3.13 ve Grafik 3.14 ile verilmiştir.

Üretim faaliyetlerinin dağılımı ile coğrafi bölgeler arasında gerçekleştirilen Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre üretim faaliyetlerinden en az birinin dağılımı coğrafi bölgelerde farklılık göstermektedir.

Bütün bölgelerde daha yaygın şekilde gerçekleştirilen üretim faaliyetleri ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde sebze ve meyve yetiştiriciliğinin bölgeler içerisindeki oranlarının benzer olduğu görülmektedir. Küçükbaş hayvancılığın gerçekleştirilme oranı Karadeniz Bölgesi'nde diğer bölgelere göre daha düşüktür. Büyükbaş hayvancılık ve yem bitkileri yetiştiriciliğinin bölgedeki tüm faaliyetler içindeki oranına bakıldığında Doğu Anadolu Bölgesi öne çıkmaktadır. Lifli bitkiler yetiştiriciliğinin oranının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, seracılık faaliyetinin oranının ise Akdeniz Bölgesi'nde diğerlerine göre daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Üretim faaliyetlerine ait üreten nüfus oranı dağılımlarının coğrafi bölgeler bazında istatistiksel olarak değerlendirilmesi için gerçekleştirilen ANOVA analizine göre; bölgeler bazında, hediyelik eşya ve el sanatları haricindeki tüm üretim faaliyetlerine ait üreten nüfus oranı dağılımlarının anlamlı olarak farklılaştığı yüzde 95 güven düzeyinde söylenebilir.

Üreten nüfus oranları faaliyetlere göre değerlendirildiğinde; süt ve süt ürünleri ile büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde; tahıl ve baklagil yetiştiriciliğinin ise Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yüksek olduğu görülmektedir.

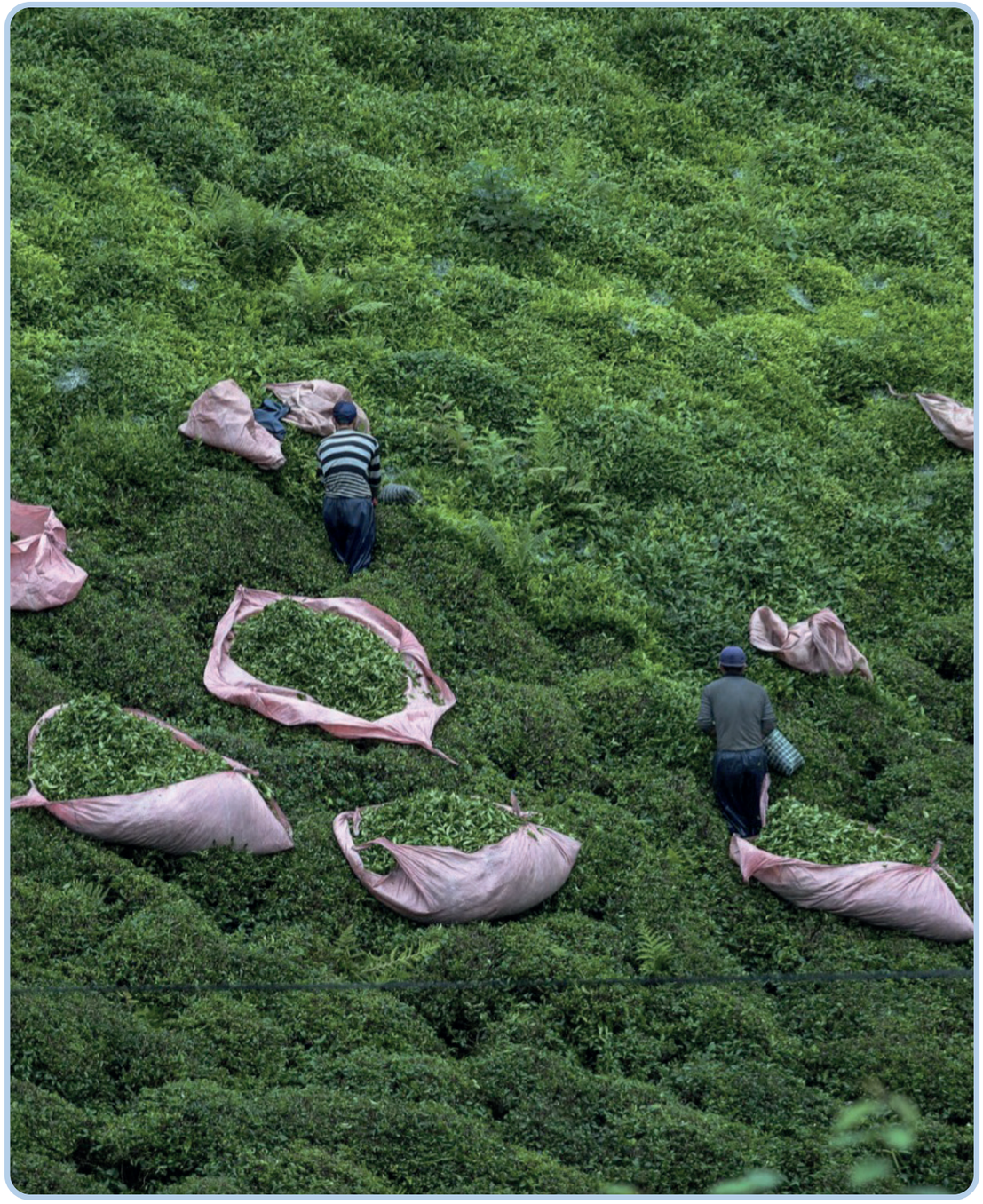

Tablo 3.11. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı ve Üreten Nüfus Oranları

Üretim Faaliyetleri	Akdeniz			Doğu Anadolu			Ege Bölgesi			Güneydoğu Anadolu			İç Anadolu			Karadeniz			Marmara			GENEL				
	Sayı	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Üreten Nüfus Oranı*	*Sayı*	*Yüzde*	*Ağırlıklı Üreten Nüfus Oranı*	*Welch Test İstatistiği*	*P*
Büyükbaş Hayvancılık	$2.946_{a,b}$	10,97	35,1	5.633_{c}	13,46	59,0	$3.989_{b,d}$	11,34	44,0	4.114_{c}	13,39	58,6	5.399_{e}	12,22	42,8	$8.512_{d,e}$	11,77	43,0	3.918_{a}	10,44	36,6	34.511	11,96	42,8	390,29	0,00
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	2.774_{a}	10,33	47,4	4.930_{b}	11,78	53,1	3.451_{a}	9,81	50,5	3.953_{c}	12,87	63,9	5.311_{b}	12,02	58,6	8.006_{d}	11,07	62,7	3.625_{a}	9,66	56,6	32.050	11,10	52,1	159,01	0,00
Kümes Hayvancılığı	$2.758_{a,b,c}$	10,27	60,3	$4.605_{c,d}$	11,00	70,4	3.344_{e}	9,50	59,8	3.536_{d}	11,51	81,5	4.559_{b}	10,32	57,3	$6.997_{a,e}$	9,68	49,5	$3.644_{a,b,e}$	9,71	55,2	29.443	10,20	55,3	546,24	0,00
Sebze Yetiştiriciliği	$2.785_{a,b,c}$	10,37	52,7	3.788_{d}	9,05	69,2	$3.669_{b,c}$	10,43	62,6	3.294_{c}	10,72	66,1	$4.586_{a,b,c}$	10,38	66,2	$7.121_{a,b}$	9,85	69,4	3.655_{a}	9,74	65,2	28.898	10,01	56,0	107,87	0,00
Meyve Yetiştiriciliği	2.897_{a}	10,79	48,8	3.452_{b}	8,25	62,4	$3.543_{a,c}$	10,07	59,9	3.269_{a}	10,64	65,2	$4.340_{c,d}$	9,82	59,1	$6.883_{c,d}$	9,52	73,9	3.512_{d}	9,36	60,4	27.896	9,66	55,5	275,31	0,00
Küçükbaş Hayvancılık	2.880_{a}	10,73	23,4	4.161_{b}	9,94	39,5	3.841_{a}	10,92	24,4	3.742_{c}	12,18	39,6	4.205_{b}	9,52	23,7	4.929_{d}	6,82	18,2	3.680_{b}	9,80	23,2	27.438	9,51	26,0	342,59	0,00
Süt ve Süt Ürünleri	2.293_{a}	8,54	37,3	4.560_{b}	10,89	62,6	$3.215_{a,c}$	9,14	46	3.402_{b}	11,07	62,0	4.088_{c}	9,25	43,6	6.291_{a}	8,70	39,5	$3.411_{a,c}$	9,09	38,8	27.260	9,44	44,1	454,17	0,00
Yem Bitkileri	1.261_{a}	4,70	26,0	4.689_{b}	11,20	50,2	2.707_{c}	7,69	33	507_{d}	1,65	34,9	3.798_{e}	8,60	28,7	4.175_{f}	5,78	38,4	2.896_{c}	7,72	31,0	20.033	6,94	33,9	242,41	0,00
Arıcılık	1.434_{a}	5,34	10,9	$2.726_{b,c}$	6,51	20,4	1.607_{d}	4,57	12,7	1.073_{e}	3,49	10,3	2.729_{c}	6,18	14,0	5.215_{f}	7,21	15,5	$2.565_{b,f}$	6,83	9,3	17.349	6,01	11,8	87,47	0,00
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	$1.468_{a,b}$	5,47	44,8	2.168_{b}	5,18	50,2	2.014_{a}	5,72	53,7	671_{c}	2,18	49,3	2.912_{d}	6,59	42,6	5.283_{e}	7,31	59,0	2.503_{d}	6,67	63,3	17.019	5,90	46,2	142,37	0,00
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	1.078_{a}	4,02	36,5	400_{b}	0,96	43,6	957_{c}	2,72	30,3	1.047_{d}	3,41	43,9	1.174_{c}	2,66	33,0	1.675_{e}	2,32	60,6	2.029_{f}	5,41	53,8	8.360	2,90	38,9	176,59	0,00
Seracılık	873_{a}	3,25	32,4	243_{b}	0,58	26,8	539_{c}	1,53	22,1	130_{b}	0,42	11,8	392_{d}	0,89	25,5	2.098_{a}	2,90	30,4	573_{c}	1,53	15,6	4.848	1,68	25,1	40,44	0,00
Orman Ürünleri	248_{a}	0,92	34,9	99_{b}	0,24	40,6	461_{c}	1,31	33,4	45_{b}	0,15	45,5	189_{d}	0,43	38,1	1.650_{e}	2,28	44,1	370_{a}	0,99	49,4	3.062	1,06	36,5	17,68	0,00
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yet.	148_{a}	0,55	39,3	77_{b}	0,18	44,5	330_{c}	0,94	30,7	79_{b}	0,26	58,4	214_{a}	0,48	24,5	1.531_{d}	2,12	38,4	342_{c}	0,91	29,3	2.721	0,94	32,0	17,48	0,00
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	523_{a}	1,95	29,5	11_{b}	0,03	20,9	364_{c}	1,03	31,8	1.331_{d}	4,33	46,1	28_{b}	0,06	25,5	248_{e}	0,34	60,7	23_{b}	0,06	26,7	2.528	0,88	37,7	48,93	0,00
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	$56_{a,b}$	0,21	29,1	$87_{a,b}$	0,21	49,7	681_{c}	1,94	39,2	296_{d}	0,96	54,2	0_{e}	0,00	-	207_{b}	0,29	37,7	65_{a}	0,17	20,0	1.392	0,48	39,9	20,76	0,00
Balıkçılık ve Su Ürünleri	$150_{a,b}$	0,56	15,2	$130_{c,d}$	0,31	20,7	$143_{b,d}$	0,41	20,0	$62_{c,e}$	0,20	12,7	75_{e}	0,17	16,8	333_{b}	0,46	14,8	232_{a}	0,62	20,0	1.125	0,39	16,8	2,60	0,02
İçecek Üretimi Bitkileri	12_{a}	0,04	52,5	$2_{b,c,d}$	0,00	70	$12_{a,d}$	0,03	31,2	0_{c}	0,00	-	$6_{a,b,c,d}$	0,01	14,2	686_{e}	0,95	80,9	$12_{a,b,d}$	0,03	36,9	730	0,25	75,5	48,14	0,00
Mantarcılık	119_{a}	0,44	17,8	39_{b}	0,09	38,4	$102_{c,d}$	0,29	10,6	7_{e}	0,02	8,3	87_{d}	0,20	11,5	$206_{c,d}$	0,28	22,7	$139_{a,c}$	0,37	12,5	699	0,24	13,8	8,19	0,00
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	85_{a}	0,32	12,7	36_{b}	0,09	34,8	127_{a}	0,36	20,7	13_{b}	0,04	42,6	29_{b}	0,07	20,8	53_{b}	0,07	12,9	214_{c}	0,57	14,3	557	0,19	12,2	4,02	0,00
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	$21_{a,b}$	0,08	22,4	9_{c}	0,02	30,2	$55_{b,d}$	0,16	18,7	$15_{a,c}$	0,05	21,6	$24_{a,c}$	0,05	26,1	57_{a}	0,08	16,5	67_{d}	0,18	11,8	248	0,09	21,3	1,60	0,16
İpek Böcekçiliği	$12_{a,b,c}$	0,04	52,5	5_{c}	0,01	70,0	$17_{a,b,c}$	0,05	31,2	34_{b}	0,11	-	$14_{a,c}$	0,03	14,2	$22_{a,c}$	0,03	80,9	$21_{a,b}$	0,06	36,9	125	0,04	15,6	2,80	0,03
Diğer	$27_{a,b,c}$	0,10	22,4	13_{d}	0,03	30,2	$14_{c,d}$	0,04	18,7	105_{e}	0,34	21,6	$26_{b,c,d}$	0,06	26,1	113_{a}	0,16	16,5	$41_{a,b}$	0,11	11,8	339	0,12	49,9	16,70	0,00
TOPLAM	**26.848**	**100**		**41.863**	**100**		**35.182**	**100**		**30.725**	**100**		**44.185**	**100**		**72.291**	**100**		**37.537**	**100**		**288.631**	**100**			

** Ki- Kare Değeri 24394.693;sd:132;p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa sitiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen coğrafi bölgeler arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
** H0: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermemektedir.*
H1: İlgili faaliyete ilişkin üreten nüfus oranı dağılımları, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir.
** Hipotezlerin istatistiksel değerlendirilmesinde %95 güven düzeyi kullanılmıştır.*
** Üreten nüfus oranları tek yönlü ANOVA yönteminde nüfusun ağırlık faktörü olarak kullanılamamasından dolayı aritmetik ortalama yöntemiyle hesaplanmaktadır.*

Grafik 3.13. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyetlerinin Dağılımı

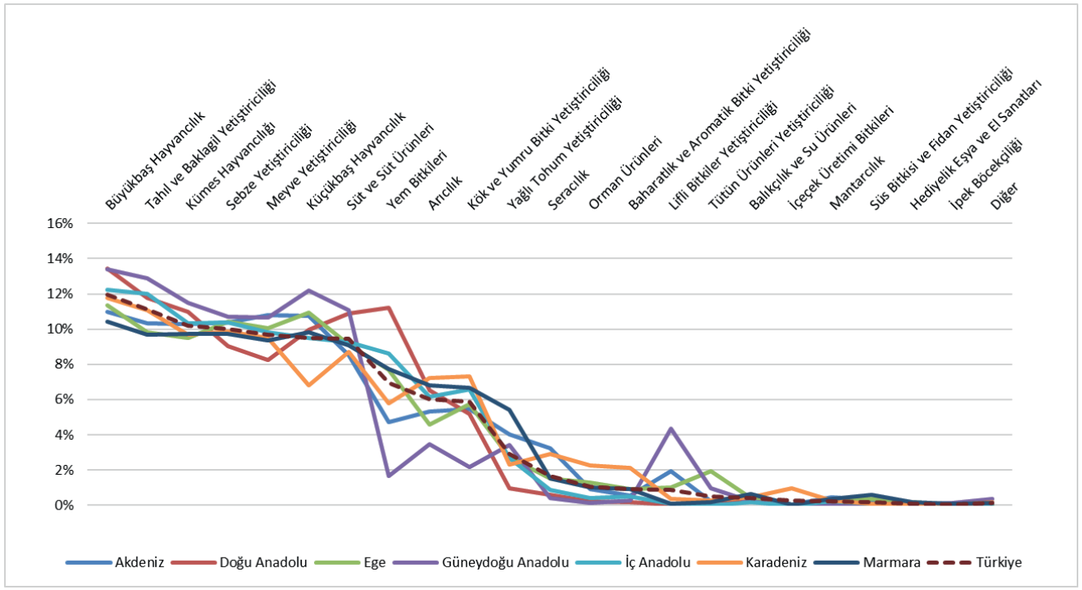

Güneydoğu Anadolu Bölgesi diğer bölgelere göre küçükbaş hayvancılık, yem bitkileri, arıcılık, kök ve yumru bitki ile lifli bitki yetiştiriciliği faaliyetleri gerçekleştirme oranlarında ayrışmaktadır.

Grafik 3.14. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Faaliyeti Gerçekleştiren Nüfusun Oranı

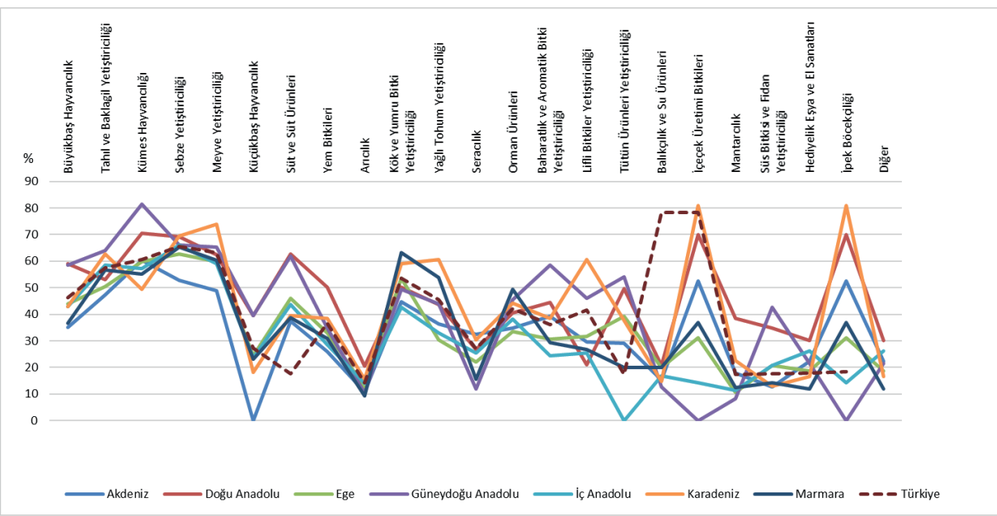

Coğrafi bölgelere göre üretim faaliyetleri benzer dağılım göstermekle birlikte üreten nüfus oranları bakımından ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir.

Coğrafi bölgelere göre yapılan değerlendirmelerin ikinci kısmında ise üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilme nedenlerine ilişkin dağılımlar incelenmiştir.

Tablo 3.12'de bütün üretim faaliyetleri ile ilgili üretim nedenleri coğrafi bölgeler bazında incelenmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde sebze yetiştiriciliği yapan kesim, diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında, kendi tüketimi için üretimi daha çok tercih etmektedir. Büyükbaş hayvancılık ele alındığında, satış için üretimde Marmara Bölgesi, hem kendi tüketimi hem de satış nedeniyle üretimde ise Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.12. Coğrafi Bölgelerde Üretim Nedeni Dağılımları

Üretim Faaliyetleri	Akdeniz						Doğu Anadolu						Ege						Güneydoğu Anadolu					
	Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi		Kendileri için üretim		Satış için üretim		Her ikisi	
	Sayı	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%	*Sayı*	%
Büyükbaş Hayvancılık	592	20,10	435	14,77	1.919	65,14	1.511	26,82	103	1,83	4.019	71,35	428	10,73	410	10,28	3.151	78,99	1.672	40,64	143	3,48	2.299	55,88
Tahıl ve Baklagil Yetişt.	1.206	43,48	358	12,91	1.210	43,62	3.117	63,23	90	1,83	1.723	34,95	1.766	51,17	126	3,65	1.559	45,18	878	22,21	587	14,85	2.488	62,94
Kümes Hayvancılığı	2.155	78,14	49	1,78	554	20,09	4.237	92,01	47	1,02	321	6,97	2.469	73,83	94	2,81	781	23,36	3.295	93,18	10	0,28	231	6,53
Sebze Yetiştiriciliği	1.692	60,75	236	8,47	857	30,77	3.388	89,44	20	0,53	380	10,03	2.521	68,71	120	3,27	1.028	28,02	2.666	80,94	93	2,82	535	16,24
Meyve Yetiştiriciliği	899	31,03	564	19,47	1.434	49,50	2.399	69,50	169	4,90	884	25,61	1.304	36,80	333	9,40	1.906	53,80	1.893	57,91	281	8,60	1.095	33,50
Küçükbaş Hayvancılık	349	12,12	499	17,33	2.032	70,56	1.101	26,46	105	2,52	2.955	71,02	360	9,37	406	10,57	3.075	80,06	1.176	31,43	172	4,60	2.394	63,98
Süt ve Süt Ürünleri	726	31,66	243	10,60	1.324	57,74	1.967	43,14	63	1,38	2.530	55,48	545	16,95	262	8,15	2.408	74,90	1.695	49,82	58	1,70	1.649	48,47
Yem Bitkileri	1.036	82,16	25	1,98	200	15,86	3.835	81,79	23	0,49	831	17,72	2.058	76,03	50	1,85	599	22,13	393	77,51	54	10,65	60	11,83
Arıcılık	351	24,48	368	25,66	715	49,86	812	29,79	209	7,67	1.705	62,55	377	23,46	340	21,16	890	55,38	345	32,15	173	16,12	555	51,72
Kök ve Yumru Bitki Yetişt.	922	62,81	239	16,28	307	20,91	1.672	77,12	195	8,99	301	13,88	1.413	70,16	196	9,73	405	20,11	427	63,64	79	11,77	165	24,59
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	186	17,25	523	48,52	369	34,23	234	58,50	49	12,25	117	29,25	146	15,26	443	46,29	368	38,45	236	22,54	518	49,47	293	27,98
Seracılık	40	4,58	505	57,85	328	37,57	117	48,15	41	16,87	85	34,98	50	9,28	285	52,88	204	37,85	12	9,23	71	54,62	47	36,15
Orman Ürünleri	99	39,92	60	24,19	89	35,89	82	82,83	6	6,06	11	11,11	227	49,24	105	22,78	129	27,98	34	75,56	7	15,56	4	8,89
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	40	27,03	78	52,70	30	20,27	68	88,31	1	1,30	8	10,39	46	13,94	236	71,52	48	14,55	72	91,14	1	1,27	6	7,59
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	9	1,72	463	88,53	51	9,75	7	63,64	2	18,18	2	18,18	11	3,02	322	88,46	31	8,52	9	0,68	1.269	95,34	53	3,98
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	2	3,57	42	75,00	12	21,43	23	26,44	13	14,94	51	58,62	6	0,88	652	95,74	23	3,38	9	3,04	195	65,88	92	31,08
Balıkçılık ve Su Ürünleri	10	6,67	75	50,00	65	43,33	34	26,15	39	30,00	57	43,85	7	4,90	75	52,45	61	42,66	20	32,26	22	35,48	20	32,26
İçecek Üretimi Bitkileri	7	58,33	2	16,67	3	25,00	1	50,00	0	0,00	1	50,00	7	58,33	1	8,33	4	33,33	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Mantarcılık	20	16,81	75	63,03	24	20,17	21	53,85	12	30,77	6	15,38	14	13,73	53	51,96	35	34,31	4	57,14	2	28,57	1	14,29
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	7	8,24	70	82,35	8	9,41	24	66,67	5	13,89	7	19,44	14	11,02	102	80,31	11	8,66	9	69,23	3	23,08	1	7,69
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	1	4,76	16	76,19	4	19,05	5	55,56	2	22,22	2	22,22	5	9,09	35	63,64	15	27,27	6	40,00	6	40,00	3	20,00
İpek Böcekçiliği	2	16,67	7	58,33	3	25,00	2	40,00	3	60,00	0	0,00	1	5,88	13	76,47	3	17,65	0	0,00	34	100,00	0	0,00
Diğer	8	29,63	15	55,56	4	14,81	6	46,15	3	23,08	4	30,77	1	7,14	5	35,71	8	57,14	1	0,95	48	45,71	56	53,33
TOPLAM	**10.359**		**4.947**		**11.542**		**24.663**		**1.200**		**16.000**		**13.776**		**4.664**		**16.742**		**14.852**		**3.826**		**12.047**	

Tablo 3.12. Coğrafi Bölgelerde Üretim Nedeni Dağılımları (devamı)

Üretim Faaliyetleri	İç Anadolu						Karadeniz						Marmara						GENEL							
	Kendileri İçin		Satış İçin		Her ikisi		Kendileri İçin		Satış İçin		Her ikisi		Kendileri İçin		Satış İçin		Her ikisi		Kendileri İçin		Satış İçin		Her ikisi		Toplam	
	Sayı	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*	*Sayı*	*%*
Büyükbaş Hayvancılık	835	15,47	541	10,02	4.023	74,51	1.905	22,38	518	6,09	6.089	71,53	230	5,87	1.346	34,35	2.342	59,78	7.173	20,78	3.496	10,13	23.842	69,09	34.511	11,96
Tahıl ve Baklagil Yetişt.	1.066	20,07	889	16,74	3.356	63,19	5.393	67,36	464	5,80	2.149	26,84	1.596	44,03	527	14,54	1.502	41,43	15.022	46,87	3.041	9,49	13.987	43,64	32.050	11,1
Kümes Hayvancılığı	3.976	87,21	53	1,16	530	11,63	5.487	78,42	83	1,19	1.427	20,39	2.616	71,79	152	4,17	876	24,04	24.235	82,31	488	1,66	4.720	16,03	29.443	10,2
Sebze Yetiştiriciliği	3.989	86,98	57	1,24	540	11,77	6.225	87,42	77	1,08	819	11,50	2.694	73,71	191	5,23	770	21,07	23.175	80,20	794	2,75	4.929	17,06	28.898	10,01
Meyve Yetiştiriciliği	3.385	78,00	125	2,88	830	19,12	4.262	61,92	256	3,72	2.365	34,36	1.591	45,30	533	15,18	1.388	39,52	15.733	56,40	2.261	8,11	9.902	35,50	27.896	9,66
Küçükbaş Hayvancılık	500	11,89	662	15,74	3.043	72,37	1.038	21,06	446	9,05	3.445	69,89	124	3,37	1.355	36,82	2.201	59,81	4.648	16,94	3.645	13,28	19.145	69,78	27.438	9,51
Süt ve Süt Ürünleri	1.459	35,69	301	7,36	2.328	56,95	2.568	40,82	115	1,83	3.608	57,35	328	9,62	829	24,30	2.254	66,08	9.288	34,07	1.871	6,86	16.101	59,06	27.260	9,44
Yem Bitkileri	3.010	79,25	89	2,34	699	18,40	3.696	88,53	55	1,32	424	10,16	2.302	79,49	92	3,18	502	17,33	16.330	81,52	388	1,94	3.315	16,55	20.033	6,94
Arıcılık	1.065	39,03	324	11,87	1.340	49,10	1.351	25,91	422	8,09	3.442	66,00	716	27,91	558	21,75	1.291	50,33	5.017	28,92	2.394	13,80	9.938	57,28	17.349	6,01
Kök ve Yumru Bitki Yetişt.	1.094	37,57	1.023	35,13	795	27,30	4.291	81,22	329	6,23	663	12,55	2.105	84,10	120	4,79	278	11,11	11.924	70,06	2.181	12,82	2.914	17,12	17.019	5,9
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	177	15,08	668	56,90	329	28,02	486	29,01	782	46,69	407	24,30	364	17,94	1.231	60,67	434	21,39	1.829	21,88	4.214	50,41	2.317	27,72	8.360	2,9
Seracılık	174	44,39	103	26,28	115	29,34	1.337	63,73	134	6,39	627	29,89	50	8,73	378	65,97	145	25,31	1.780	36,72	1.517	31,29	1.551	31,99	4.848	1,68
Orman Ürünleri	156	82,54	23	12,17	10	5,29	893	54,12	290	17,58	467	28,30	101	27,30	132	35,68	137	37,03	1.592	51,99	623	20,35	847	27,66	3.062	1,06
Baharatlık ve Aromatik Bitki	55	25,70	135	63,08	24	11,21	1.360	88,83	25	1,63	146	9,54	230	67,25	41	11,99	71	20,76	1.871	68,76	517	19,00	333	12,24	2.721	0,94
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	5	17,86	15	53,57	8	28,57	213	85,89	11	4,44	24	9,68	5	21,74	18	78,26	0	0,00	259	10,25	2.100	83,07	169	6,69	2.528	0,88
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	0	0,00	0	0,00	0	0,00	9	4,35	177	85,51	21	10,14	2	3,08	63	96,92	0	0,00	51	3,66	1.142	82,04	199	14,30	1.392	0,48
Balıkçılık ve Su Ürünleri	11	14,67	37	49,33	27	36,00	75	22,52	117	35,14	141	42,34	23	9,91	109	46,98	100	43,10	180	16,00	474	42,13	471	41,87	1.125	0,39
İçecek Üretimi Bitkileri	3	50,00	1	16,67	2	33,33	16	2,33	406	59,18	264	38,48	7	58,33	4	33,33	1	8,33	41	5,62	414	56,71	275	37,67	730	0,25
Mantarcılık	14	16,09	45	51,72	28	32,18	96	46,60	48	23,30	62	30,10	19	13,67	88	63,31	32	23,02	188	26,90	323	46,21	188	26,90	699	0,24
Süs Bitkisi ve Fidan Yetişt.	9	31,03	17	58,62	3	10,34	17	32,08	21	39,62	15	28,30	10	4,67	183	85,51	21	9,81	90	16,16	401	71,99	66	11,85	557	0,19
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	4	16,67	16	66,67	4	16,67	7	12,28	27	47,37	23	40,35	4	5,97	57	85,07	6	8,96	32	12,90	159	64,11	57	22,98	248	0,09
İpek Böcekçiliği	1	7,14	11	78,57	2	14,29	10	45,45	6	27,27	6	27,27	0	0,00	20	95,24	1	4,76	16	12,80	94	75,20	15	12,00	125	0,04
Diğer	7	26,92	15	57,69	4	15,38	23	20,35	26	23,01	64	56,64	6	14,63	28	68,29	7	17,07	52	15,34	140	41,30	147	43,36	339	0,12
TOPLAM	**20.995**		**5.150**		**18.040**		**40.758**		**4.835**		**26.698**		**15.123**		**8.055**		**14.359**		**140.526**		**32.677**		**115.428**		**288.631**	**100**

3.3. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIMSAL ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİ, KÜMELENME VE YOĞUNLAŞMA

Türkiye kırsalının geçim kaynakları içerisinde sanayi ve hizmetlerin payı düşük olurken tarım ve hayvancılık ana geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu kısımda kırsalda tarım ve hayvancılık sektörünün özellikleri ilçe düzeyinde analiz edilmiştir. İlçelerde tarımsal üretim yapısının kümelenme ve rekabet edebilirlik düzeylerinin, üretim çeşitliliğinin ve öne çıkan tarımsal üretim faaliyetlerinin belirlenmesi amacıyla *Üç Yıldız Analizi ile Herfindahl-Hirschman* Endeksi yöntemleri bu çalışmaya uyarlanmıştır.

Analizler, İstanbul, Ankara ve İzmir'in merkez ilçeleri ile köy, belde, köy ve beldeden mahalleye dönüşmüş yerleşimi olmayan ilçeler ile anket verileri istatiksel olarak anlamlı olmayan Hakkari Derecik ilçesi hariç 915 ilçenin kırsal yerleşimlerinin tümünü kapsamıştır. Bu çerçevede, kırsal yerleşimlerde yürütülen yirmi iki farklı tarımsal üretim faaliyeti analiz edilmiştir.

Çalışma kapsamında üç yıldız ve Herfindahl Hirschman Endekslerinin üretilebilmesi için üretim miktarı ya da üretim yapan kişi sayılarına ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak anket kapsamında bu iki bilgi de doğrudan alınmadığından bu çalışma için "üretim göstergesi" olarak adlandırılan dolaylı bir gösterge üretilmiştir. Herhangi bir i yerleşiminin j üretim faaliyetindeki üretim göstergesi değeri, kırsal yerleşimde ne üretildiği (ürün türü), ne amaçla üretildiği (kendisi için, satış için, her ikisi için) ve kırsalda yaşayanların yüzde kaçının bu ürünü ürettiği bilgilerinden aşağıdaki denklem ile elde edilmiştir.

$$G_{ij}=N_i \cdot Y_{ij} \cdot S_{ij}$$

Burada;

G_{ij} : i yerleşiminin j üretim faaliyetindeki üretim göstergesini,
N_i : i yerleşiminin nüfusunu,
Y_{ij} : i yerleşiminde j üretim faaliyetindeki ürün üretenlerin yerleşim nüfusu içindeki yüzde payını,
S_{ij} : i yerleşiminde j üretim faaliyetindeki ürünün üretim sebebini ifade etmektedir.

Ürünün sadece kendi tüketimi için üretilerek satış amacı güdülmemesi önemli bir üretim miktarına işaret etmeyeceğinden, bu amaçla yapılan üretimler üretim göstergesi değerlerine dâhil edilmemiştir. Üretim göstergesi oluşturulurken hem kendi tüketimi hem de satış amaçlı üretimler "0,75", satış için üretim ise "1" olarak ağırlıklandırılmıştır. Buna göre S_{ij} değerleri aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

$$S_{ij}=\left\{\begin{array}{ll} 0, & \textit{kendi tüketimi için üretim} \\ 0{,}75, & \textit{hem kendisi hem de satış için üretim} \\ 1, & \textit{satış için üretim} \end{array}\right\}$$

Bu yaklaşımla, Kutu 2 ile detayları verilen üç yıldız analizi kullanılarak yirmi iki tarımsal üretim faaliyeti için sonuçlar elde edilmiştir.

Kutu 2. Üç Yıldız Analizi

Üç Yıldız Analizi bu çalışmada bir yerleşimde öne çıkan ve küme potansiyeli gösteren faaliyetlerin tespiti için kullanılmıştır. Bu yöntem bir yerleşimdeki her bir faaliyetin ülke geneli içindeki yeri (büyüklük), bölge içindeki yeri (başatlık) ve faaliyetteki uzmanlaşma seviyesinin belirlenmesine yönelik olarak üç yıldızlı bir derecelendirme sistemini esas almaktadır. Büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma seviyesinin her birinin tespiti için eşik değerler belirlenerek bu değerlerin üzerinde yer alan faaliyetler bu üç başlıkta birer yıldız almaktadır. Analiz sonucunda üç yıldız alan faaliyetler (büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma kriterlerinin tümü açısından eşik değerin üzerinde değer alan faaliyetler) yığınlaşma ve küme potansiyeli gösteren faaliyetler olarak değerlendirilir.

Büyüklük: Kırsal yerleşimlerde belirli bir tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı, ülke kırsal yerleşimlerinin genelinde ilgili faaliyetteki kişi sayısına oranlanır ve bu oran eşik değeri ile karşılaştırılır.

- (e_i): Kırsal yerleşimde ilgili tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı
- (E_i): Ülke genelinde ilgili tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı
- Eşik Değeri: 1 / 915 (Analize dâhil edilen kırsal yerleşim sayısı)
- (e_i/E_i) > Eşik Değeri ise ilgili faaliyet büyüklük açısından 1 yıldız alır.

Başatlık: Kırsal yerleşimlerde belirli bir tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı, aynı kırsal yerleşimde tarımsal faaliyetlerde bulunan toplam kişi sayısına oranlanır. Bu oran eşik değeri ile karşılaştırılır.

- (e_i): Kırsal yerleşimde ilgili tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı
- (e_n): Kırsal yerleşimde tüm tarımsal üretim faaliyetlerindeki toplam kişi sayısı
- Eşik Değeri: 1 / (Kırsal yerleşimde aktif olarak yapılan tarımsal faaliyet sayısı)
- (e_i/e_n) > Eşik Değeri ise ilgili faaliyet başatlık açısından 1 yıldız alır.

Uzmanlaşma: Kırsal yerleşimde ilgili tarımsal faaliyetin yapılma oranı ile o faaliyetin ülke kırsal yerleşimleri genelindeki payı oranlanır ve eşik değer ile karşılaştırılır. Eşik değer olarak 1 alınmıştır.

- (e_i): Kırsal yerleşimde ilgili tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı
- (e_n): Kırsal yerleşimde tüm tarımsal üretim faaliyetlerindeki toplam kişi sayısı
- (E_i): Ülke kırsal yerleşimlerinde ilgili tarımsal üretim faaliyetinde bulunan kişi sayısı
- (E_N): Ülke kırsal yerleşimlerinde tüm tarımsal üretim faaliyetlerindeki toplam kişi sayısı
- (e_i/e_n) > (E_i/E_N) ise ilgili faaliyet uzmanlaşma açısından 1 yıldız alır.

İlçeler bazında her bir üretim faaliyeti için üretilen üç yıldız analizi sonuçları Tablo 3.13'te özet olarak verilmiştir. Bir ilçede bir üretim faaliyetinin üç yıldıza sahip olması üretim faaliyetinin üretim göstergesi bakımından o ilçede ülke ortalamasının üzerinde olduğunu, ilçede diğer üretim faaliyetlerine göre daha önemli olduğunu ve ilçenin ihtiyacından daha fazla üretim gerçekleştirdiğini göstermektedir. Dolayısı ile ilgili sektörün ilçede öne çıktığı, kümelendiği ve önemli bir potansiyele sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Genel itibarıyla hemen hemen her ilçede yaygın yapılan üretim faaliyetlerinde üç yıldızlı sektöre sahip ilçe sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Süt ve süt ürünleri, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, meyve yetiştiriciliği, arıcılık ve büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği faaliyetleri hem ülke çapında yaygın hem de üç yıldız sayısı en fazla olan üretim faaliyetleridir.

Tablo 3.13. Tarımsal Üretim Faaliyetleri ve Üç Yıldız Analizi

Faaliyet Adı	Faaliyetin Yapılmadığı İlçe		Üç Yıldıza Sahip İlçe		Faaliyetin Yapıldığı İlçe		Toplam İlçe
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı
Süt ve Süt Ürünleri	22	2,4	237	25,9	893	97,6	915
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği	74	8,1	226	24,7	841	91,9	915
Kümes Hayvancılığı	151	16,5	219	23,9	764	83,5	915
Meyve Yetiştiriciliği	90	9,8	217	23,7	825	90,2	915
Arıcılık	48	5,2	205	22,4	867	94,8	915
Büyükbaş Hayvancılık	1	0,1	204	22,3	914	99,9	915
Küçükbaş Hayvancılık	7	0,8	199	21,7	908	99,2	915
Sebze Yetiştiriciliği	196	21,4	197	21,5	719	78,6	915
Yem Bitkileri	302	33,0	190	20,8	613	67,0	915
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği	244	26,7	181	19,8	671	73,3	915
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği	346	37,8	180	19,7	569	62,2	915
Orman Ürünleri	579	63,3	155	16,9	336	36,7	915
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	672	73,4	115	12,6	243	26,6	915
Balıkçılık ve Su Ürünleri	540	59,0	114	12,5	375	41,0	915
Seracılık	316	34,5	106	11,6	599	65,5	915
Mantarcılık	630	68,9	102	11,1	285	31,1	915
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği	726	79,3	70	7,7	189	20,7	915
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği	800	87,4	66	7,2	115	12,6	915
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği	742	81,1	65	7,1	173	18,9	915
Hediyelik Eşya ve El Sanatları	766	83,7	46	5,0	149	16,3	915
İçecek Üretimi Bitkileri	856	93,6	36	3,9	59	6,4	915
İpek Böcekçiliği	865	94,5	29	3,2	50	5,5	915

Sebze yetiştiriciliği, kök ve yumru bitki yetiştiriciliği ve yağlı tohum yetiştiriciliği faaliyetlerinin ilçelerdeki yaygınlığı nispeten daha düşük olmasına rağmen bu üretim faaliyetlerinde yıldız sayısı bulunan yerleşim sayısı görece daha yüksektir.

Seracılık 599 ilçede yapılıyor olmasına rağmen sadece 106 ilçede öne çıkmıştır. Bu durum faaliyetin yaygın yapıldığını ancak sınırlı sayıda ilçede büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma kriterlerini karşıladığını göstermektedir

Süs bitkisi ve fidan yetiştiriciliği, ipek böcekçiliği yetiştiriciliği, tütün ürünleri yetiştiriciliği, lifli bitkiler yetiştiriciliği, hediyelik eşya ve el sanatları ile içecek üretiminde kullanılan bitkilerin yetiştiriciliği faaliyetleri ilçeler itibarıyla yaygınlığı az olmasına rağmen yapıldığı yerleşimlerin önemli bir kısmında üç yıldız almıştır. Balıkçılık ve su ürünleri faaliyeti ise ilçelerin yüzde 41'inde yapılırken üç yıldıza sahip ilçe oranı yüzde 12,5 olmuştur. Bu durum, faaliyetin ülke kırsalında daha çok küçük ölçeklerde yapıldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çalışma kapsamında elde edilen üretim göstergesi değişkeni kullanılarak ayrıntıları Kutu 3 ile verilen Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) sonuçları üretilmiştir. HHI endeksi ile elde edilen sonuçlar üç yıldız analizinden farklı olarak sadece ilçedeki üretim yapısını ortaya koymaktadır. HHI ile ilçe kırsalında tarımsal faaliyetlerin konsantrasyonu ortaya çıkarılmıştır. HHI, 0 ile 10.000 arası endeks değeri almıştır. Endeks değerlerine göre ilçelerdeki kırsal yerleşimler, tarımsal üretim faaliyetlerine göre aşağıda belirtilen beş kategoride sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamada çok düşük tarımsal konsantrasyon (ÇDK) olarak adlandırılan gruba giren ilçeler tarımsal üretimde çeşitliliği olan yani farklı ürünleri üretebilen ilçeler, çok yüksek tarımsal konsantrasyon (ÇYK) grubuna giren ilçeler ise tarımsal yapısı görece daha az sayıda üretim faaliyetine bağlı olan ilçelerdir. Ancak bu durum üretim faaliyetinin ülke genelinde öne çıktığı anlamına gelmemektedir.

Kutu 3. Herfindahl-Hirschman Endeksi

Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) ile tarımsal faaliyetlerin bir ilçedeki konsantrasyonu farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. HHI için aşağıdaki formülasyondan yararlanılmıştır.

$$HHI = \sum_{i=1}^{n} F^2$$

Formüldeki terimler:

HHI: Herfindahl-Hirschman Endeks değeri

F: İlgili tarımsal üretim faaliyetinin kırsal yerleşimdeki payı*100

n: Kırsal yerleşimde aktif olarak yapılan tarımsal üretim faaliyeti sayısı

Tarımsal üretim faaliyetlerinin ülke genelindeki önemine bakmak için bu kriterin üç yıldız analiz sonuçları ile birlikte değerlendirilmesi uygun olacaktır.

0 < HHI ≤ 2.000	: Çok Düşük Tarımsal Konsantrasyon (ÇDK)
2.000 < HHI ≤ 4.000	: Düşük Tarımsal Konsantrasyon (DK)
4.000 < HHI ≤ 6.000	: Orta Düşük Tarımsal Konsantrasyon (ODK)
6.000 < HHI ≤ 8.000	: Orta Yüksek Tarımsal Konsantrasyon (OYK)
8.000 < HHI ≤ 10.000	: Çok Yüksek Tarımsal Konsantrasyon (ÇYK)

Coğrafi bölgeler bazında tarımsal üretim faaliyetlerine göre ilçelerin üç yıldız sayıları ile HHI sonuçları bir arada Grafik 3.15'te gösterilmiştir. Grafiğin y ekseninde ilçelerin sahip oldukları üç yıldızlı üretim faaliyeti sayıları, x ekseninde ise HHI sonuçları yer almaktadır. Grafikte x ekseni endeks değerinin ortalamasından; y ekseni ise üç yıldız sayısının üç olduğu noktadan ikiye ayrılarak dört bölge oluşturulmuştur.

Birinci bölgede ürün çeşitliliği görece az ve üç yıldızlı sektör sayısı fazla olan Bursa-Gemlik, Sakarya-Kocaali, Trabzon-Of, Giresun-Görele gibi sınırlı sayıda ilçe yer almaktadır. Bu ilçelerde öne çıkan üretim faaliyeti sayısı 4 ile sınırlıdır. Bu ilçelerin ürün çeşitliliği az olurken üretim yaptıkları faaliyet alanlarında hem ülke hem de ilçe ölçeğinde önemli bir potansiyele sahiptirler.

İkinci bölgede hem üretim çeşitliliği hem de üç yıldızlı sektör sayısı sınırlı olan ilçeler bulunmaktadır. X ekseninin uçlarına gidildikçe üretim yapılan faaliyet türleri bir ya da iki tür ile sınırlı kalmaktadır. Bu bölgedeki Hatay-Erzin, Rize-Kalkandere ve Rize-İyidere ilçeleri ürün çeşitliliğinin az ve yoğunlaşmanın yüksek olduğu ilçeler olup ürettiği ürünlerde ülke düzeyinde öneme sahip ilçelerdir. Hakkâri-Şemdinli ve Isparta-Yenişarbademli ilçeleri hem üretim çeşitliliği düşük hem de üç yıldız sayısı az ilçeler olmuştur.

Üçüncü bölge, öne çıkan üretim faaliyeti sayısı az olan ancak ürün deseninin çeşitlilik arz ettiği ilçelerden oluşmaktadır. Burada hemen hemen her bölgeden ilçe yer almaktadır. Bu ilçelerde üretimde çeşitlilik olsa da üç yıldız alan sektör sayısı sınırlı olmakta veya hiç üç yıldızlı sektör bulunmamaktadır.

Dördüncü bölge, hem öne çıkan sektör sayısının fazla olduğu hem de üretim deseninin çeşitlilik arz ettiği ilçelerden oluşmaktadır. Bu bölgedeki iller genellikle Ege Bölgesi'nde yer alan ilçelerden oluşmakta olup tarım ve hayvancılık açısından ülkenin en önemli ilçeleridir.

Grafik 3.15. Coğrafi Bölgelere Göre İlçelerin 3 Yıldız Alan Faaliyet Sayısı ile HHI Skorları Dağılımı

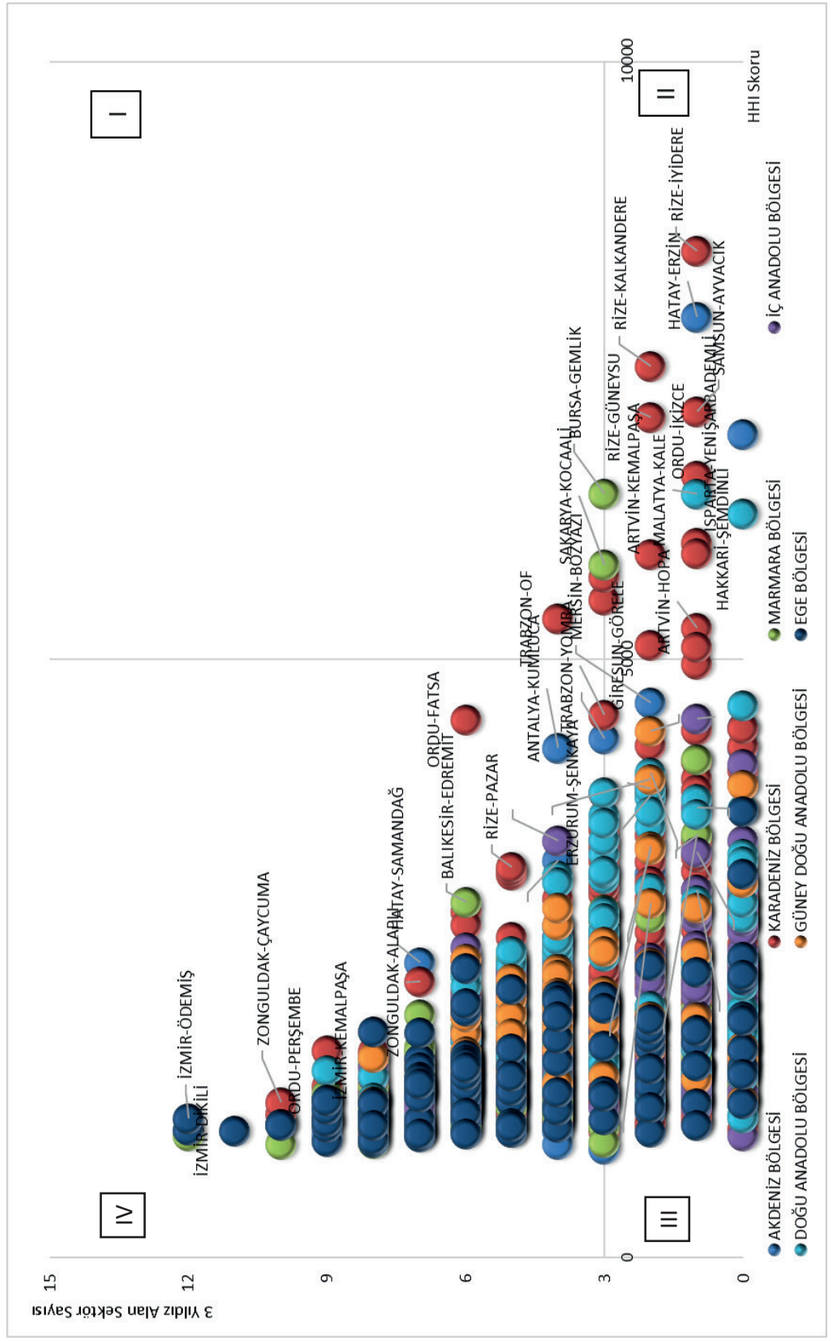

HHI sonuçlarına göre ilçelerin durumları Harita 3.9'da verilmiştir. Konsantrasyonun yüksek olması ilçede görece az sayıda tarımsal faaliyette üretim yapıldığını, düşük olması ise ilçede tarımsal üretimde çeşitliliğin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Genel itibarıyla tarımsal üretim çeşitliliğinin Ege, Marmara, Akdeniz, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu ile İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun batı kesimlerinde fazla olduğu görülmektedir. Ürün desenindeki çeşitliliğin görece az olduğu bölgeler ise İç Anadolu'nun doğu kesiminde yer alan Çorum, Yozgat, Sivas illeri ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan iller ile ülkenin doğusunda kalan Ardahan Kars, Erzurum, Ağrı, Van ve Şanlıurfa'nın büyük bir kesimidir.

Harita 3.9. İlçelerin Herfindahl-Hirschman Endeksi Dağılımı

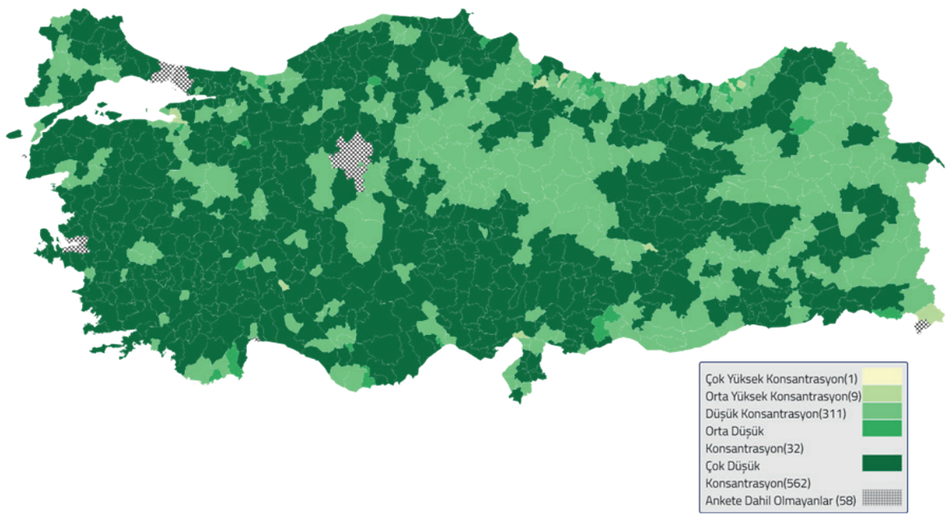

Çalışma kapsamında tarımsal üretim faaliyetlerinde ilçelerin üç yıldız alma durumları ayrı ayrı elde edilmiş, sonrasında ilçelerin toplamda kaç tane üç yıldıza sahip oldukları tespit edilerek sonuçlar Harita 3.10'a yansıtılmıştır. Üç yıldız sayısı en fazla olan ilçeler ülkenin batısında yer alan Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgeleri ile Batı Karadeniz Bölgesi'nde yoğun bir şekilde yer almaktadır. Ankara'nın kuzeyinde, Orta Karadeniz'de, İç Anadolu'nun doğusu, Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yer alan ilçelerde ise öne çıkan üretim faaliyeti sayısı görece daha azdır.

Harita 3.10. İlçelere Göre Üç Yıldızlı Faaliyet Sayılarının Dağılımı

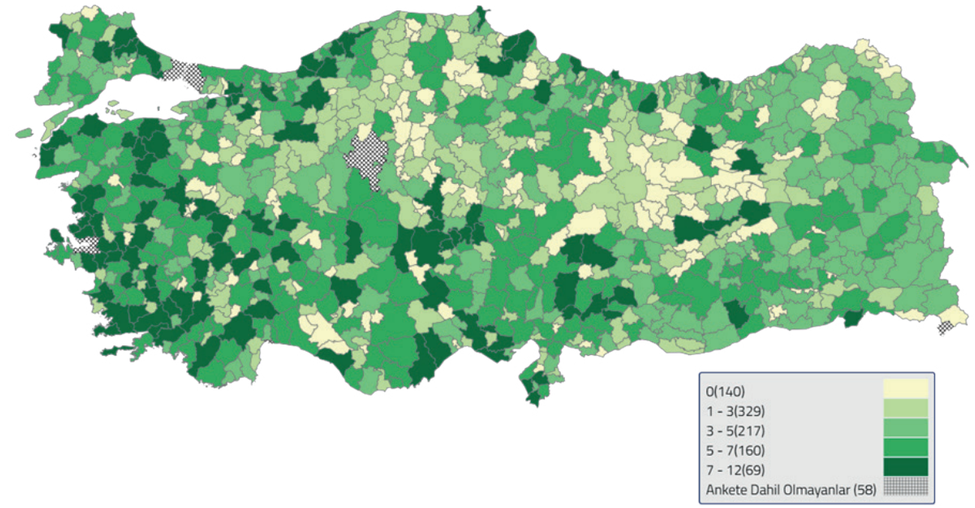

Bazı üretim faaliyetlerine ilişkin üç yıldız sayılarını gösteren haritalar üretilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Harita 3.11. İlçelerin Arıcılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları

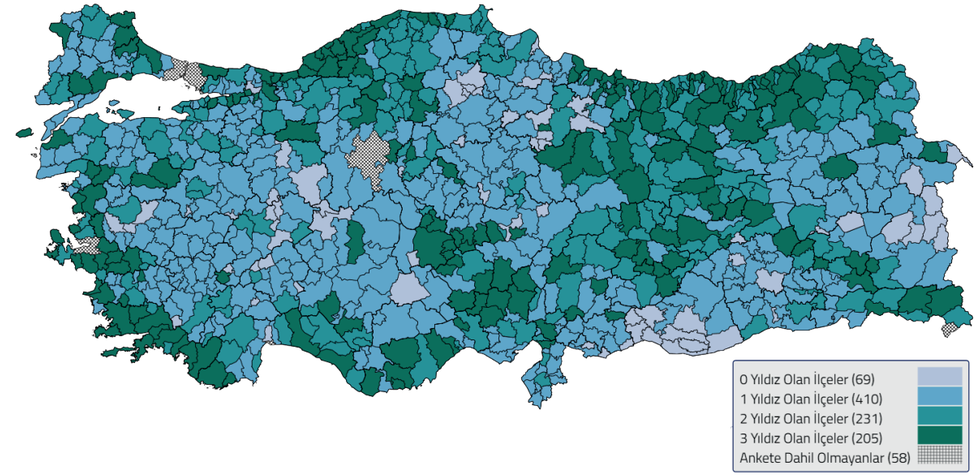

Arıcılık faaliyetleri ülke çapında yaygın olmakla birlikte Doğu Karadeniz, Ege kıyıları ve Akdeniz'in kıyı kesiminden Elazığ'a kadar uzanan bir aksta önemli bir faaliyettir.

Harita 3.12. İlçelerin Büyükbaş Hayvancılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları

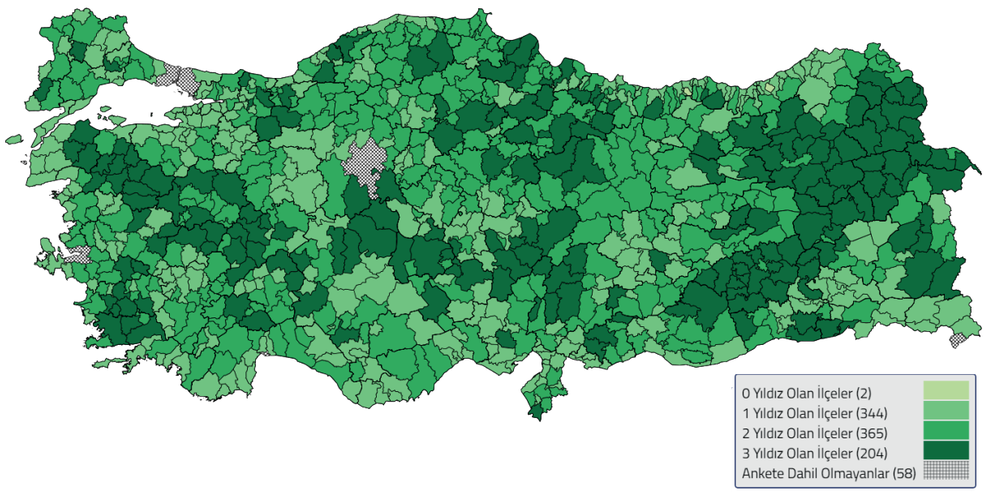

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ülke genelinde yaygın bir üretim faaliyeti olurken Balıkesir'den Isparta'ya uzanan hat ve Doğu Anadolu'dan Şanlıurfa'ya uzanan aks ile İç Anadolu ve Karadeniz'in çeşitli ilçeleri öne çıkmaktadır.

Harita 3.13. İlçelerin Yem Bitkileri Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

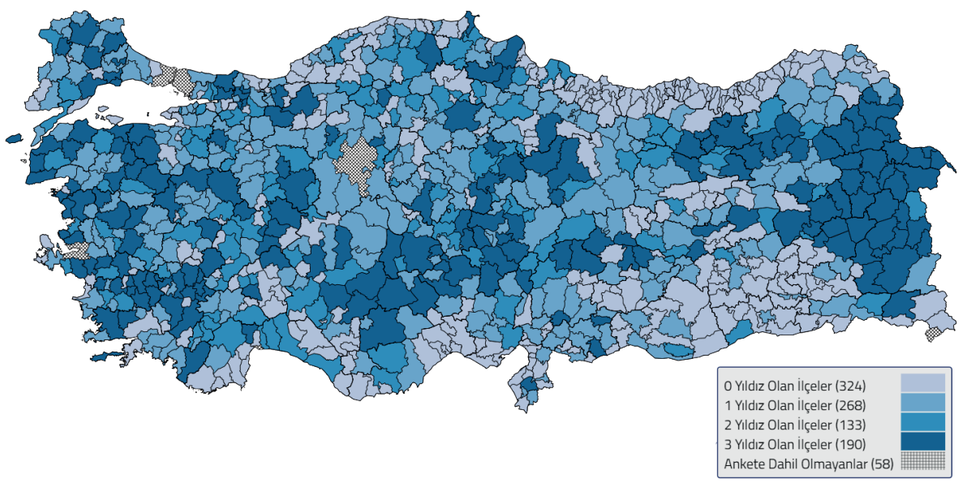

Ülke genelinde yaygın olan yem bitkileri yetiştiriciliği büyükbaş hayvancılıkla benzerlik göstermektedir.

Harita 3.14. İlçelerin Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları

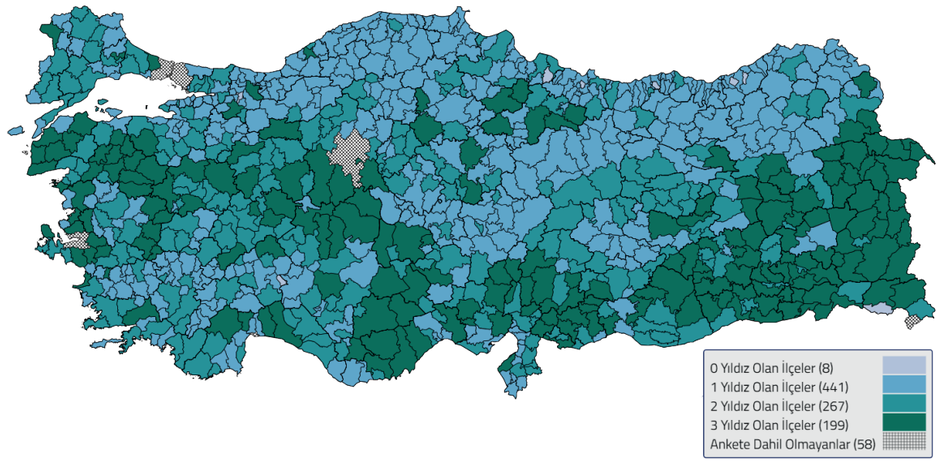

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği de ülke genelinde yaygınken, bu faaliyet Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Akdeniz'in doğu kesimi ile Çanakkale'den Mersin'e uzanan bir hatta yüksek öneme sahiptir.

Harita 3.15. İlçelerin Süt ve Süt Ürünleri Faaliyetinde Yıldız Sayıları

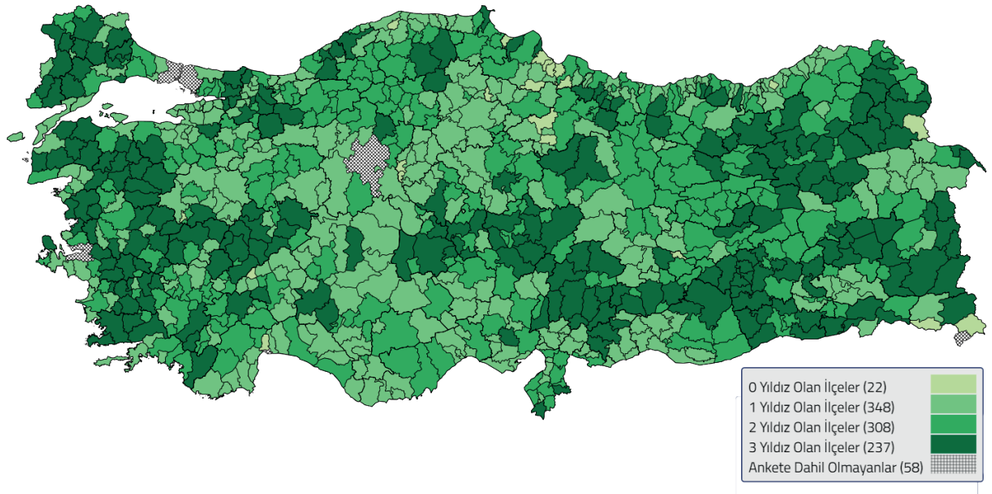

Süt ve süt ürünleri üretimi faaliyetinin öne çıktığı bölgeler hayvancılık faaliyetinde öne çıkan bölgelerle benzerlik göstermektedir. Trakya'dan Ege'ye uzanan bölge, İç Anadolu'nun güneyi ve Doğu Anadolu Bölgesi bu üretim faaliyetinde üç yıldızı sayısı açısından yüksek seviyelerde olan bölgelerdir.

Harita 3.16. İlçelerin İçecek Üretimi Bitkileri Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

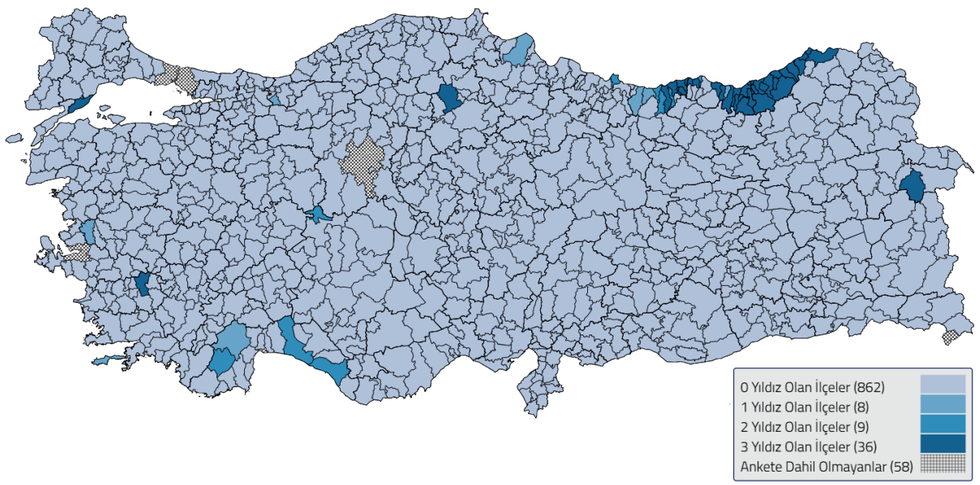

Karadeniz Bölgesi'nin içecek üretiminde kullanılan bitkilerde baskın bir şekilde öne çıktığı görülmektedir.

Harita 3.17. İlçelerin Lifli Bitkiler Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

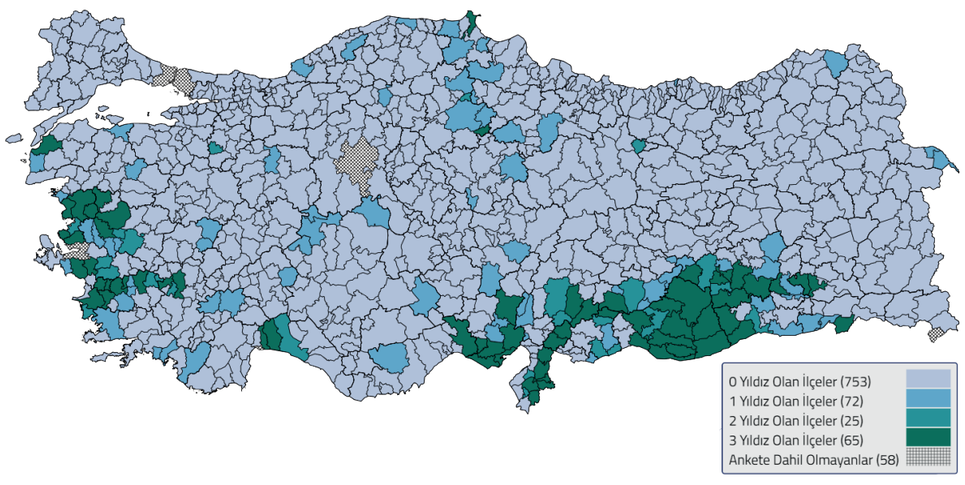

Türkiye'de lifli bitkiler yetiştiriciliği (pamuk, keten, kenevir, lif kabağı, kauçuk vb.) az sayıda ilçede yapılırken Adana'dan Şanlıurfa'ya uzanan bölgede ve Ege Bölgesi'nin sınırlı bir kesiminde öne çıkmaktadır.

Harita 3.18. İlçelerin Meyve Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

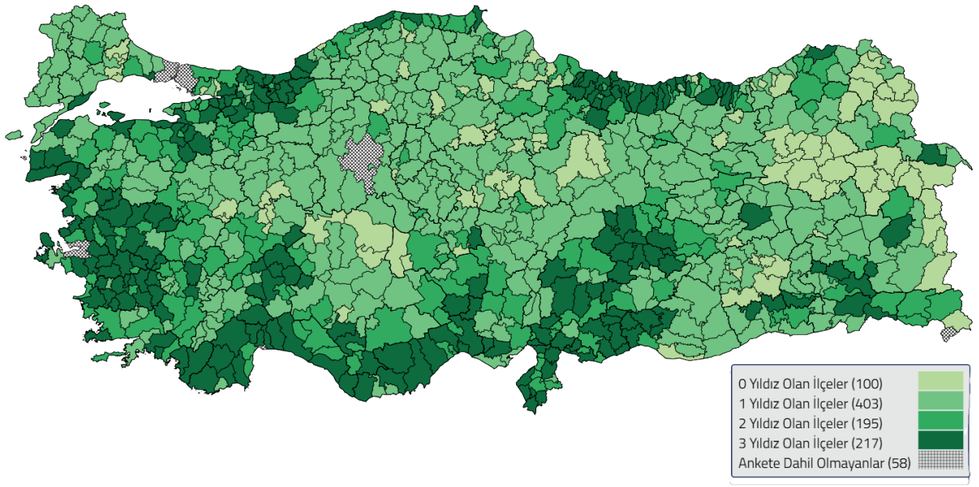

Meyve yetiştiriciliği yaygın yapılmakla birlikte genel olarak Ege ve Akdeniz Bölgeleri, Doğu Marmara, Doğu Karadeniz ve Hatay'dan Malatya'ya uzanan bölgede öne çıkmaktadır.

Harita 3.19. İlçelerin Sebze Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

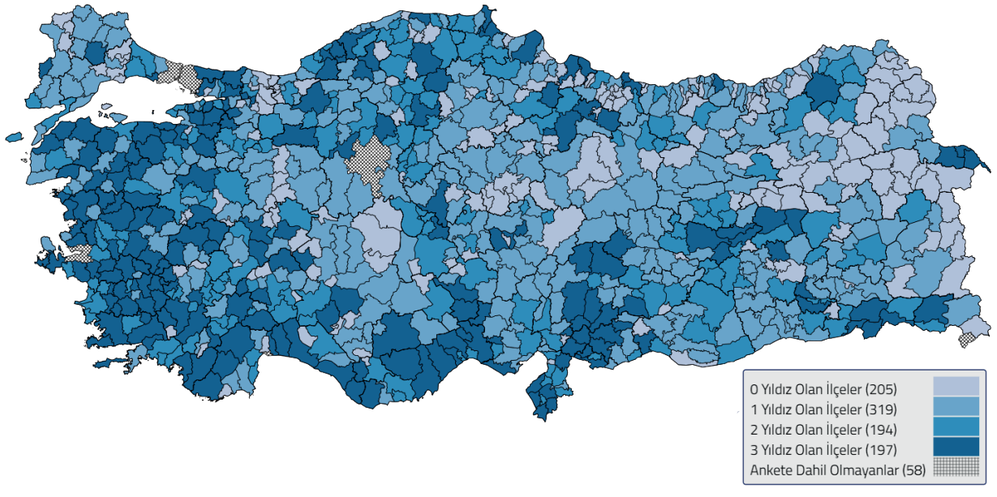

Sebze yetiştiriciliği Doğu Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde öne çıkmaktadır. Çorum, Yozgat ve Sivas'tan Ardahan'a uzanan bölgede bu üretim faaliyetinde üç yıldız alan ilçe sayısı oldukça azdır.

Harita 3.20. İlçelerin Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

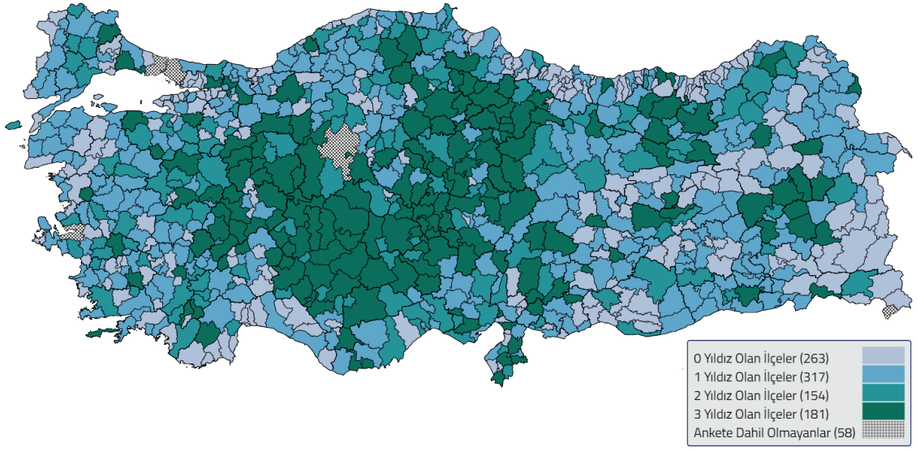

Kök ve yumru bitki yetiştiriciliği (şeker pancarı, patates, havuç, soğan vb.) ülke genelinde yaygın olsa da İç Anadolu Bölgesi'nde belirgin şekilde öne çıkmaktadır.

Harita 3.21. İlçelerin Seracılık Faaliyetinde Yıldız Sayıları

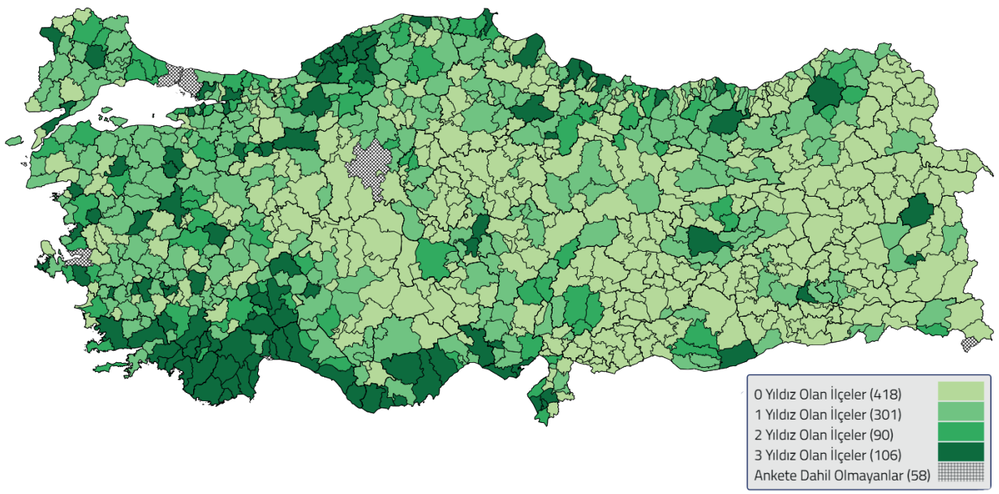

Bu faaliyetin ülke genelinde yaygın olmadığı görülmekte olup özellikle Akdeniz ve Güney Ege Bölgeleri ile Batı Karadeniz'in belli kesimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Harita 3.22. İlçelerin Yağlı Tohum Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

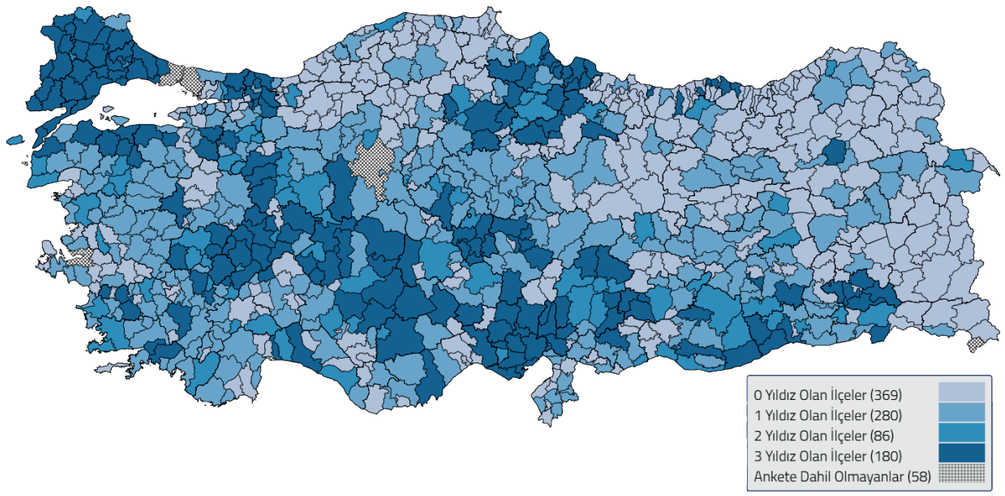

Ülke genelinde orta düzeyde yaygınlığa sahip yağlı tohum yetiştiriciliği (ayçiçeği, yer fıstığı, susam tohumu vb.) faaliyeti üç yıldız açısından en fazla Trakya Bölgesi'nde yoğunlaşırken, Ege Bölgesi'nin iç kesimlerinden Adana'ya uzanan bölgede de öne çıkmaktadır.

Harita 3.23. İlçelerin Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

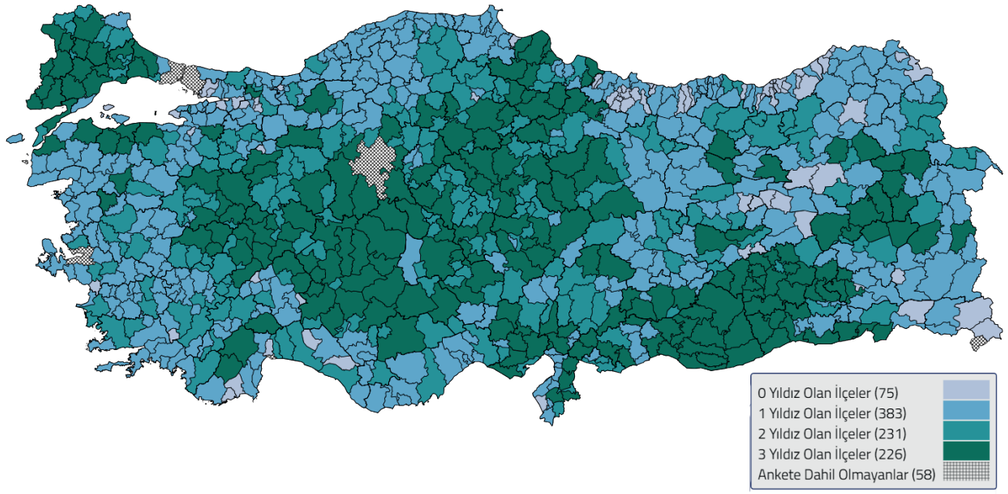

Tahıl ve baklagil yetiştiriciliği (buğday, pirinç, nohut, mercimek, fasulye vb.) bakımından Trakya, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri en fazla üç yıldıza sahip olan bölgelerdir.

Harita 3.24. İlçelerin Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliğinde Yıldız Sayıları

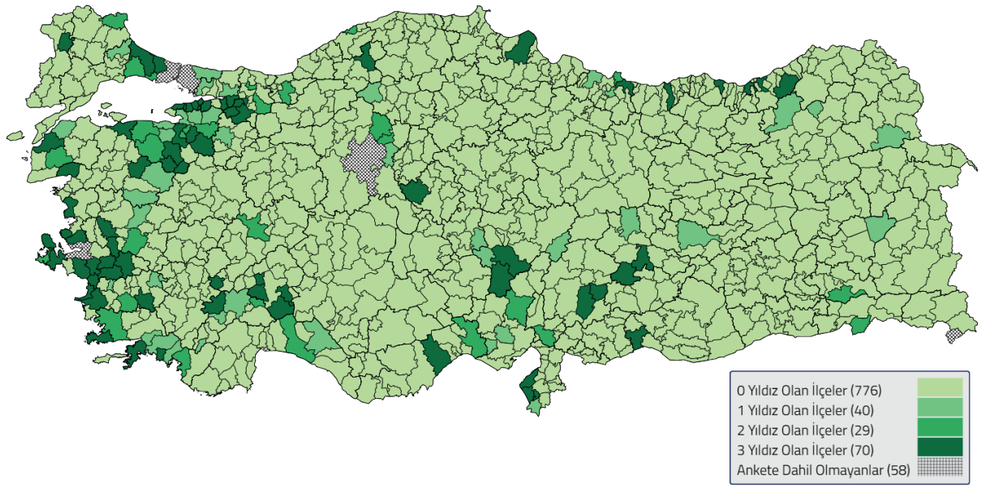

Çok sınırlı bir bölgede yapılan süs bitkisi ve fidan yetiştiriciliği Marmara, Ege Bölgesi kıyıları, Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri'nin sınırlı bir kesiminde öne çıkmaktadır.

Harita 3.25. İlçelerin Kümes Hayvancılığı Faaliyetinde Yıldız Sayıları

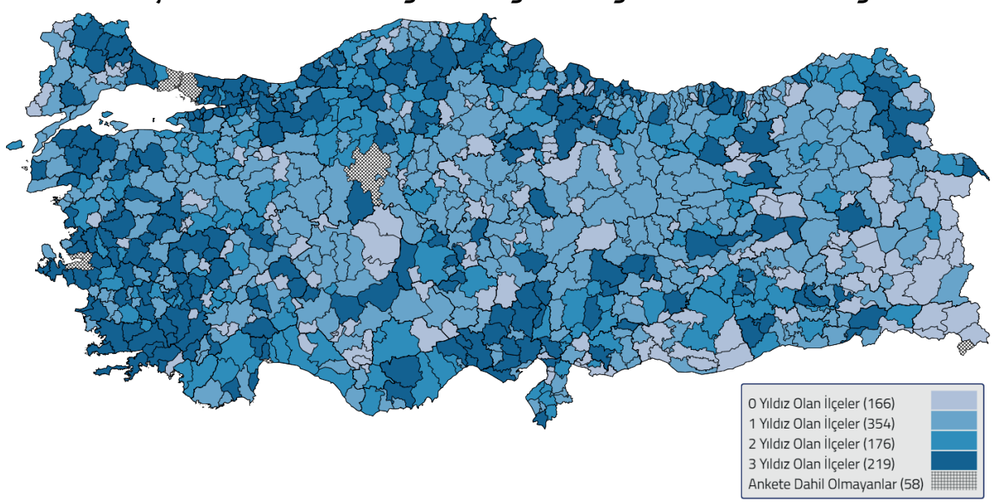

Kümes hayvancılığı faaliyetinin ülke genelinde yaygın faaliyetlerden birisi olduğu, Ege ve Karadeniz Bölgeleri başta olmak üzere Türkiye'nin farklı bölgelerinde üç yıldıza sahip olduğu görülmektedir.

3.4. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ÜRÜNLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.4.1. Üretilen Ürünlerin Satıldığı Yerler

Anket kapsamında kırsal yerleşimlerde tarımsal üretim faaliyetlerinin yanı sıra üretilen ürünlerin nerelere satıldığı bilgisi de araştırılmıştır. Buna göre seçilen bazı ürünlerin üretildikleri ve satıldıkları yerlere ilişkin akışlar aşağıdaki haritalarda sunulmaktadır. Satış yapılan güzergâhlar incelendiğinde pazar büyüklüklerinin, üretilen ürünleri hammadde olarak kullanan üretim tesisleri ile limanların varlığının akış yönlerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Harita 3.26. Tütün Ürünlerinin Satıldığı Yerleşimler

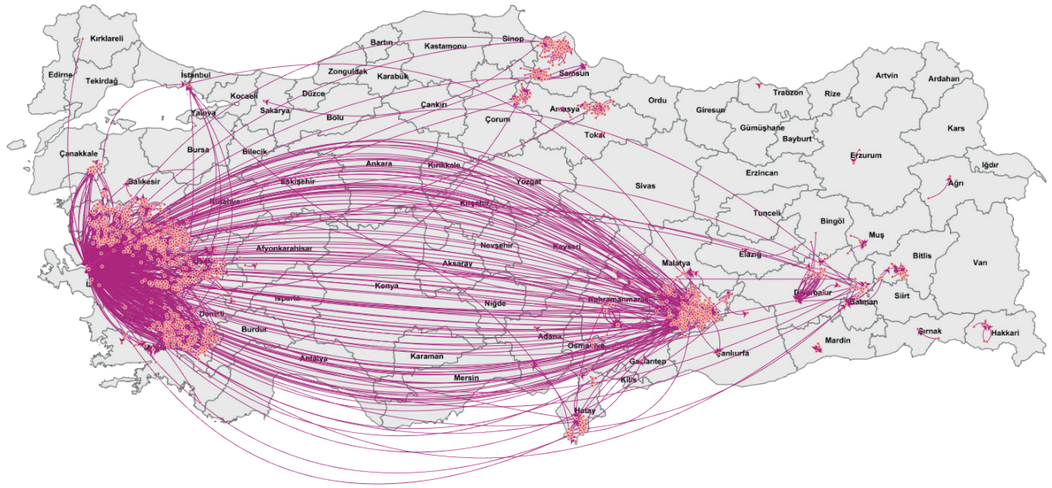

Adıyaman ve çevresinde üretilen tütün ürünlerinin başta İzmir olmak üzere Ege Bölgesi'ne akışının oldukça yoğun olduğu göze çarpmaktadır.

Harita 3.27. Süs Bitkilerinin Satıldığı Yerleşimler

Süs bitkileri yetiştiriciliğinde satışların Akdeniz Bölgesi'nden üç büyük kentimiz olan İstanbul, Ankara ve İzmir'e doğru yoğunlaştığını ve Ege Bölgesi'nden de Marmara Bölgesi'ne süs bitkileri satışı gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Harita 3.28. Seracılık Ürünlerinin Satıldığı Yerleşimler

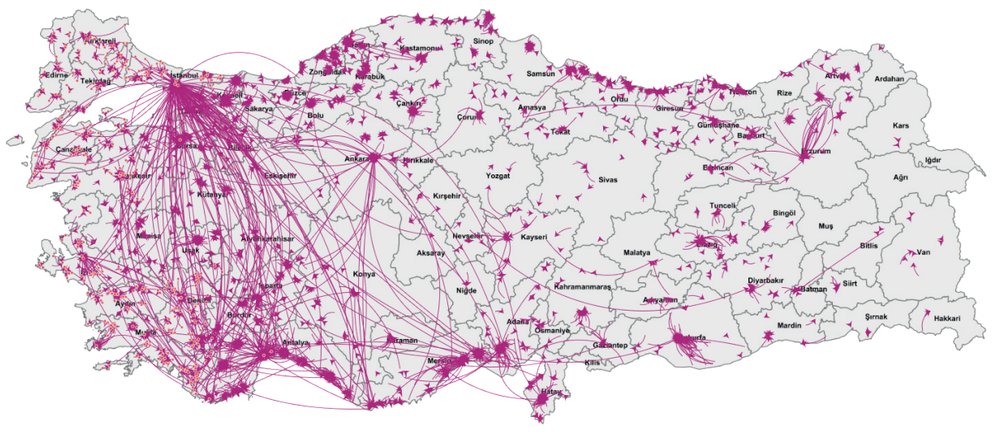

Süs bitkileri yetiştiriciliğinde olduğu gibi ülkemizin seracılık alanında üretim merkezi olan Antalya başta olmak üzere Akdeniz Bölgesi'nden Marmara, Ege ve İç Anadolu Bölgeleri'ne satışların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında ülke genelinde yakın yerleşimler arasında da yerel satış ağlarının varlığından söz etmek mümkündür.

3.4.2. Üretilen Ürünlerin Satış Yöntemleri

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlerde üretilen ürünlerin hangi kanallarla satıldığına ve bunların kullanılma sıklığına dair bilgiler toplanmıştır. Bu bilgilere ait ayrıntılar Tablo 3.14'te ve Grafik 3.16'da yer almaktadır.

Türkiye'de kırsal yerleşimlerde kullanılan satış yöntemleri içerisinde "toptancı/tüccar/aracı" yüzde 37,4'lük oran ile önde gelirken, bu yöntemi yüzde 23,1 ile "semt pazarı/hayvan pazarı" ve yüzde 18,7 ile "doğrudan son tüketiciye" satış yöntemleri izlemektedir. "İnternet üzerinden" satış yöntemi ise kırsal alanda en az gerçekleştirilen yöntem olup toplam içerisindeki payı yüzde 1'in altında yer almaktadır.

Tablo 3.14. Kırsal Yerleşimlerde Ürünlerin Satış Yöntemleri

Satış Yöntemi	İşaretlenen Satış Yöntemi		Yerleşimlerdeki Payı (%)	Kullanım Sıklığı Derecesi
	*Sayı**	*Yüzde*		
Toptancı/Tüccar/Aracı	25.544	37,4	69,0	1,3
Semt Pazarı / Hayvan Pazarı	15.736	23,1	42,5	1,9
Doğrudan Son Tüketiciye	12.761	18,7	34,5	2,2
Kooperatif/Toprak Mahsulleri Ofisi/Ticaret Borsası	9.175	13,4	24,8	1,6
Doğrudan Market/Fabrika/Değirmen	4.729	6,9	12,8	2,1
İnternet Üzerinden	171	0,3	0,5	3,7
Diğer	127	0,2	0,3	2,9
TOPLAM	**68.243**	**100**		

**Birden fazla işaretleme yapılmıştır.*

Grafik 3.16. Kırsal Yerleşimlerde Üretilen Ürünlerin Satış Yöntemlerinin Dağılımı ve Kullanım Sıklığı Derecesi

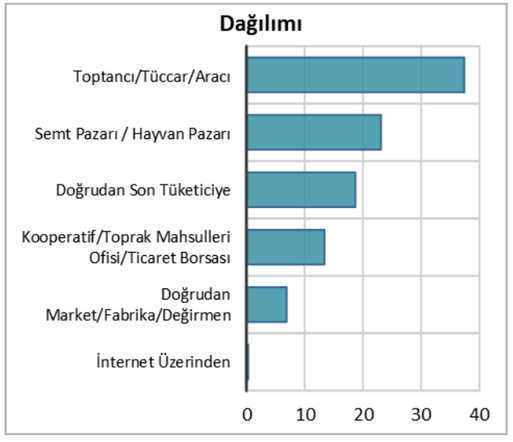

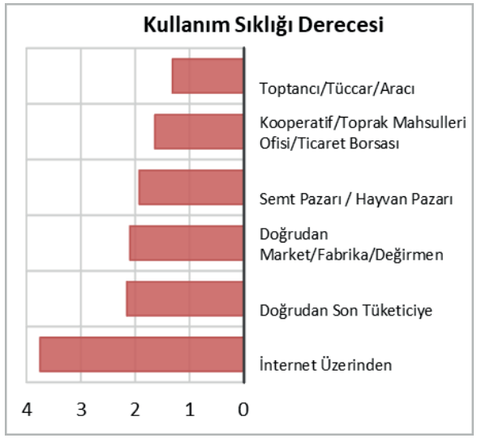

Yapılan anketlerde, satış yöntemlerinin kullanım sıklığına ait sıralamalar da elde edilmiştir. Bu doğrultuda satış yöntemleri, en sık kullanılandan en seyrek kullanılana doğru 1 ile 6 arasında sıralanmıştır. Elde edilen sıklık puanlarının ortalamaları alınarak her yerleşim için ilgili satış yöntemine ait bir puan oluşturulmuştur. Buna göre, kullanım oranlarındaki sıraya uygun olacak şekilde "toptancı/tüccar/aracı" ve "kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası" yöntemleri kullanım sıklığı olarak ilk iki sırada yer almaktadır. Ancak kullanılma oranına göre ikinci ve üçüncü sırada yer alan "semt pazarı/hayvan pazarı" ve "doğrudan son tüketiciye" satış yöntemleri, kullanım sıklığı açısından sırasıyla üçüncü ve beşinci sırada gelmektedir.

Birincil satış yöntemlerinin ülke genelindeki dağılımı Harita 3.29'da gösterilmektedir. Toptancı/tüccar/aracı satış yöntemi birincil tercihler açısından en yaygın yöntem olmakla birlikte kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası yönteminin İç Anadolu Bölgesi'nde, semt pazarı/hayvan pazarı yönteminin Doğu Anadolu ve Orta Karadeniz Bölgeleri ile Kütahya ilinde, doğrudan son tüketiciye satış yönteminin ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde önde geldiği görülmektedir.

Doğrudan market/fabrika/değirmen satış yöntemi ise çay üretimine bağlı olarak Rize ve Artvin illerinde yoğunlaşmaktadır.

Harita 3.29. Kırsal Yerleşimlerde Birincil Satış Yöntemlerinin Dağılımı

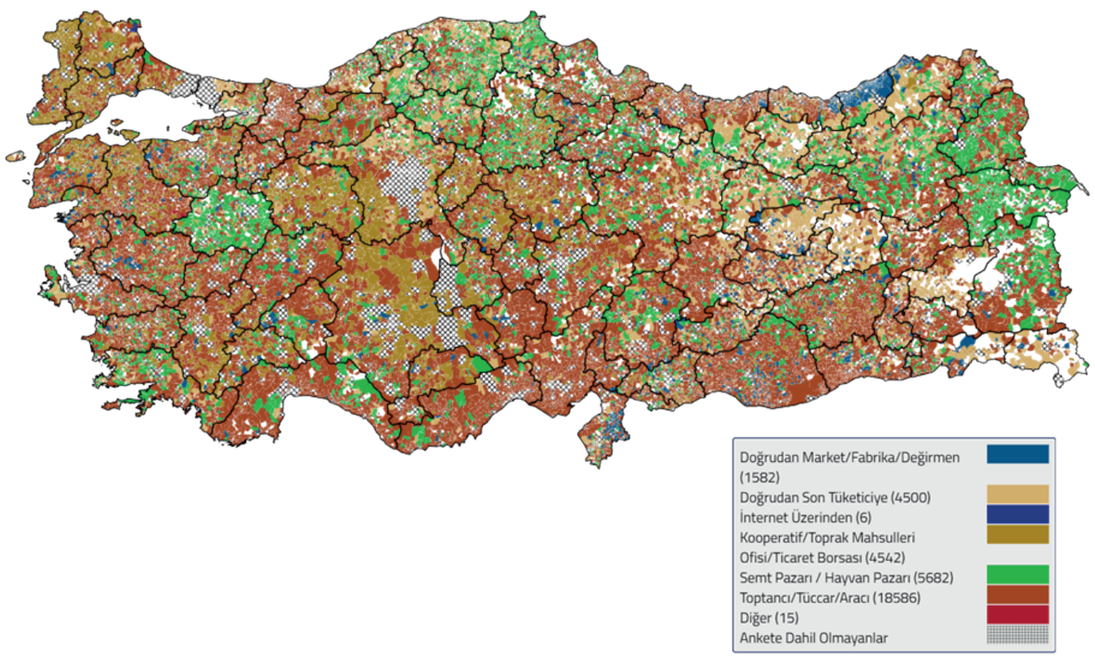

3.4.2.1. Yerleşim Türlerine Göre Satış Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen satış yöntemlerinin dağılımları yerleşim türlerine göre analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yerleşim türleri köy, kırsal mahalle ve belde olmak üzere üç gruba ayrılarak satış yöntemlerinin dağılımları için "Ki-Kare" testi ile yerleşimler arası farklar analiz edilmiş ve ilgili sonuçlar Tablo 3.15'te verilmiştir.

İnternet üzerinden satış yöntemi hariç satış yöntemlerinin dağılımı ile yerleşim türleri arasında gerçekleştirilen Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre satış yöntemlerinden en az birinin dağılımı, yerleşim türüne göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.15. Yerleşim Türüne Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı

Satış Yöntemi	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		GENEL		
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*p*
Toptancı/Tüccar/Aracı	10.922_{a}	33,57	14.306_{b}	41,24	316_{a}	30,73	25.544	37,43	0,00
Semt Pazarı/ Hayvan Pazarı	8.009_{b}	24,61	7.490_{a}	21,59	$237_{a,b}$	23,05	15.736	23,06	0,00
Doğrudan Son Tüketiciye	7.273_{a}	22,35	5.288_{b}	15,24	200_{a}	19,45	12.761	18,70	0,00
Kooperatif/ TMO/Ticaret Borsası	4.125_{b}	12,67	4.885_{a}	14,08	165_{a}	16,05	9.175	13,44	0,00
Doğrudan Market/Fabrika / Değirmen	2.119_{b}	6,51	2.510_{c}	7,23	100_{a}	9,72	4.729	6,92	0,00
İnternet Üzerinden	60_{b}	0,18	101_{c}	0,29	10_{a}	0,97	171	0,25	0,46
Diğer	25_{b}	0,07	102_{a}	0,29	$0_{a,b}$	0,00	127	0,18	-
TOPLAM	**32.533**	**100**	**34.682**	**100**	**1.028**	**100**	**68.243**	**100**	**-**

** Ki- Kare Değeri 925.539; Sd: 12; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
**p değeri Welch istatistiğine aittir.*

Satış yöntemleri ayrıntılı olarak incelendiğinde; "toptancı/tüccar/aracı" satış yönteminin oranının kırsal mahallelerde diğer yerleşimlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. "Doğrudan son tüketiciye" satış yöntemi köylerde daha yüksek oranda kullanılırken, "doğrudan market/fabrika/değirmen" satış yönteminin oranı ise beldelerde diğer yerleşimlere göre daha yüksektir. Görece daha az yerleşimde kullanılmasına rağmen "kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası" satış yöntemi beldelerde diğer yerleşimlere göre öne çıkmaktadır.

3.4.2.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Satış Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Kırsal yerleşimlerde kullanılan satış yöntemlerinin dağılımı ile kırsal hizmet merkez dereceleri arasında yapılan Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre internet üzerinden ve toptancı/tüccar/aracı satış yöntemleri hariç olmak üzere diğer satış yöntemlerinden en az birinin dağılımı, kırsal hizmet merkezine göre farklılık göstermektedir. İlgili sonuçlar Grafik 3.17 ve Tablo 3.16 ile verilmiştir.

Kırsal hizmet merkezlerinin tümünde "toptancı/tüccar/aracı" en çok tercih edilen satış yöntemi olurken "doğrudan market/fabrika/değirmen" ile "kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası" hizmet vermeyen yerleşimlerde en düşük oranda kullanılan satış yöntemidir. "Semt pazarı/hayvan pazarı" ve "doğrudan son tüketiciye" şeklindeki satış yöntemleri hizmet vermeyen yerleşimlerde oransal olarak diğer merkezlere göre daha yüksektir.

Grafik 3.17. Kırsal Hizmet Merkezlerinde Satış Yöntemlerinin Dağılımı

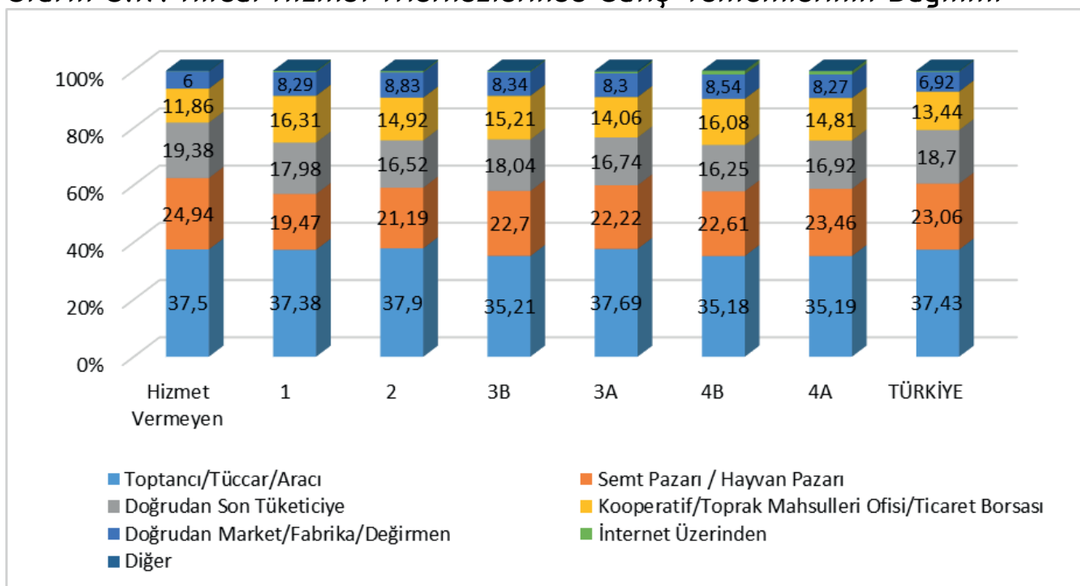

Kırsal hizmet merkezlerinin tümünde toptancı/tüccar/aracı en çok tercih edilen satış yöntemi olurken doğrudan market/fabrika/değirmen ile kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası hizmet vermeyen yerleşimlerde en düşük oranda kullanılan satış yöntemidir.

Tablo 3.16. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı

Satış Yöntemi	Hizmet Vermeyen		1		2		3B		3A		4B		4A		GENEL		
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*p*
Toptancı/Tüccar/Aracı	15.649$_{a}$	37,50	7.123$_{a}$	37,38	1.824$_{a}$	37,90	287$_{a}$	35,21	268$_{a}$	37,69	210$_{a}$	35,18	183$_{a}$	35,19	25.544	37,43	0,07
Semt Pazarı / Hayvan Pazarı	10.406$_{a}$	24,94	3.710$_{b}$	19,47	1.020$_{b}$	21,19	185$_{a,b}$	22,70	158$_{a,b}$	22,22	135$_{a,b}$	22,61	122$_{a,b}$	23,46	15.736	23,06	0,00
Doğrudan Son Tüketiciye	8.088$_{a}$	19,38	3.427$_{b}$	17,98	795$_{b}$	16,52	147$_{a,b}$	18,04	119$_{a,b}$	16,74	97$_{a,b}$	16,25	88$_{a,b}$	16,92	12.761	18,70	0,00
Kooperatif/TMO/Ticaret Borsası	4.951$_{a}$	11,86	3.109$_{b}$	16,31	718$_{b}$	14,92	124$_{a,b}$	15,21	100$_{a,b}$	14,06	96$_{b}$	16,08	77$_{a,b}$	14,81	9.175	13,44	0,00
Doğrudan Market / Fabrika/Değirmen	2.503$_{a}$	6,00	1.580$_{b}$	8,29	425$_{b}$	8,83	68$_{a,b}$	8,34	59$_{a,b}$	8,30	51$_{a,b}$	8,54	43$_{a,b}$	8,27	4.729	6,92	0,00
İnternet Üzerinden	47$_{a}$	0,11	80$_{b}$	0,42	23$_{b,c}$	0,48	3$_{a,b,c}$	0,37	4$_{b,c}$	0,56	8$_{c}$	1,34	6$_{b,c}$	1,15	171	0,25	0,15
Diğer	85$_{a}$	0,20	29$_{a}$	0,15	8$_{a}$	0,17	1$_{a}$	0,12	3$_{a}$	0,42	0$_{a}$	0,00	1$_{a}$	0,19	127	0,18	0,02
TOPLAM	**41.729**	**100**	**19.058**	**100**	**4.813**	**100**	**815**	**100**	**711**	**100**	**597**	**100**	**520**	**100**	**68.243**	**100**	

** Ki- Kare Değeri 674.522; Sd: 36; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa sitiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
** p değeri Welch istatistiğine aittir.*

3.4.2.3. Coğrafi Bölgelere Göre Satış Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Kırsal yerleşimlerde kullanılan satış yöntemlerinin dağılımı ile coğrafi bölgeler arasında yapılan Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre internet üzerinden satış yöntemi hariç diğer satış yöntemlerinden en az birinin dağılımı, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir. İlgili sonuçlar Grafik 3.18 ve Tablo 3.17 ile verilmiştir.

"Kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası" satış yöntemi Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'nde diğer bölgelere göre daha yüksek oranda gerçekleştirilirken, "doğrudan son tüketiciye" satış yöntemi Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde, "toptancı/tüccar/aracı" satış yöntemi ise Akdeniz Bölgesi'nde diğer bölgelere göre daha yüksek oranda gerçekleştirilmektedir.

Tablo 3.17. Coğrafi Bölgelere Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı

Satış Yöntemi	Akdeniz		Doğu Anadolu		Ege		Güneydoğu Anadolu		İç Anadolu		Karadeniz		Marmara		GENEL		
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*P*
Toptancı/ Tüccar/ Aracı	2.665_{a}	51,59	$3.306_{b,c}$	36,89	3.296_{d}	40,56	3.532_{e}	43,49	3.954_{c}	34,87	5.476_{f}	30,43	$3.315_{b,d}$	38,85	25.544	37,43	0,00
Semt Pazarı / Hayvan Pazarı	956_{a}	18,51	$2.367_{b,c}$	26,41	2.170_{c}	26,70	$1.982_{b,d}$	24,41	2.432_{e}	21,45	4.372_{d}	24,29	1.457_{a}	17,07	15.736	23,06	0,00
Doğrudan Son Tüketiciye	815_{a}	15,77	2.500_{b}	27,90	1.360_{a}	16,74	990_{c}	12,19	1.887_{a}	16,64	4.145_{d}	23,03	1.064_{c}	12,47	12.761	18,70	0,00
Kooperatif/ TMO/ Ticaret Borsası	337_{a}	6,52	321_{b}	3,58	938_{c}	11,54	790_{d}	9,73	2.432_{e}	21,45	2.553_{f}	14,18	1.804_{e}	21,14	9.175	13,44	0,00
Doğrudan Market/Fabrika Değirmen	371_{a}	7,18	454_{b}	5,07	321_{c}	3,95	823_{d}	10,13	606_{b}	5,34	$1.399_{a,e}$	7,77	$755_{d,e}$	8,85	4.729	6,92	0,00
İnternet Üzerinden	$8_{a,b}$	0,15	$7_{a,b}$	0,08	41_{c}	0,50	3_{b}	0,04	23_{a}	0,20	42_{a}	0,23	47_{c}	0,55	171	0,25	0,35
Diğer	14_{a}	0,27	6_{b}	0,7	0_{b}	0	1_{b}	0,01	4_{b}	0,04	11_{b}	0,06	91_{c}	1,07	127	0,18	0,00
TOPLAM	**5.166**	**100**	**8.961**	**100**	**8.126**	**100**	**8.121**	**100**	**11.338**	**100**	**17.998**	**100**	**8.533**	**100**	**68.243**	**100**	

** Ki- Kare Değeri 4690.072; Sd: 36; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen coğrafi bölgeler arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*
**p değeri Welch istatistiğine aittir.*

Grafik 3.18. Coğrafi Bölgelere Göre Satış Yöntemlerinin Dağılımı

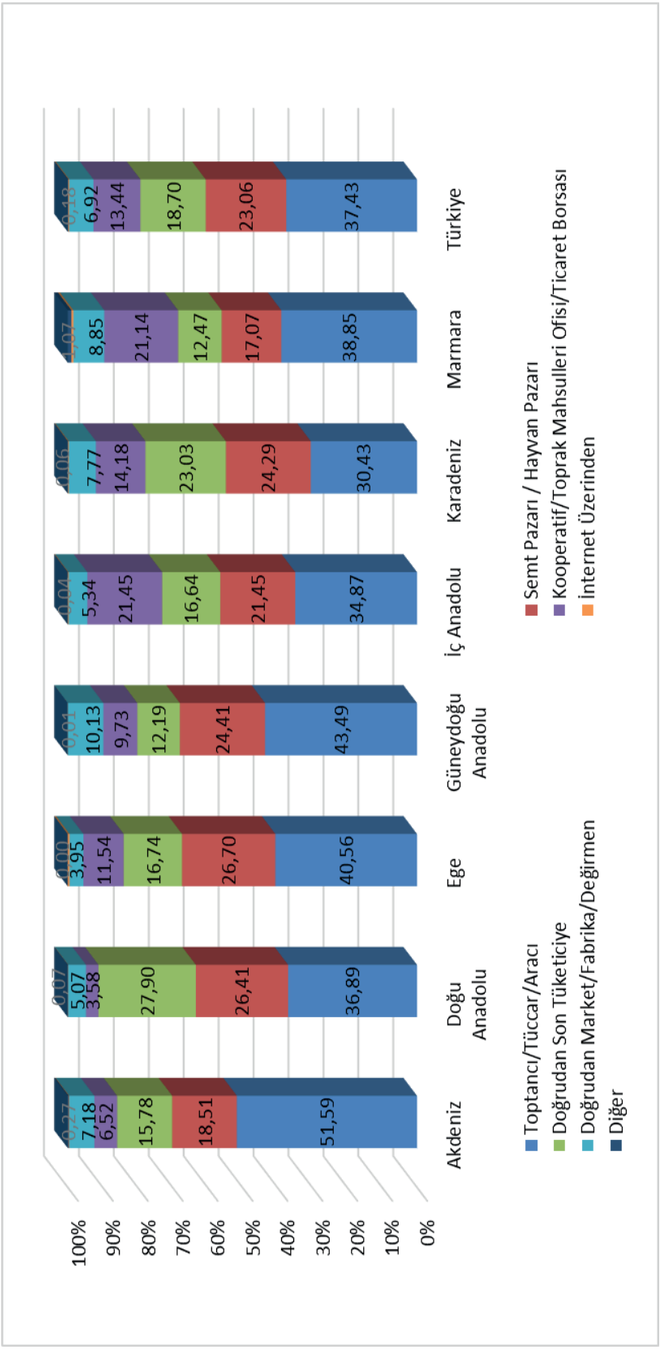

Coğrafi bölgeler bazında satış yöntemlerinin dağılımları farklılaşmaktadır. Kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası satış yönteminin oranı Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'nde diğer bölgelere göre daha yüksektir.

3.4.3. Üretilen Ürünlerin Doğrudan Hammadde Olarak Değerlendirilmesi

Saha çalışmasında üretilen ürünlerini hammadde olarak doğrudan fabrikalara veren kırsal yerleşimlere ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 3.18'de verilmiştir. Buna göre, Türkiye'de kırsal yerleşimlerin yüzde 4,24'ü ürettiği ürünleri sebze işleme tesislerine vermektedir. Bunu yüzde 2,63 ile un ve nişastalı ürünler imalatı ve yüzde 2,57 ile içecek imalatı izlemektedir.

Tablo 3.18. Kırsal Yerleşimlerde Ürünlerin Değerlendirildiği Fabrikalara İlişkin Bilgiler

Fabrika Türü	Fabrikalara Ürün Veren Yerleşim Sayısı	Yerleşimlerdeki Payı (%)
Sebzelerin İşlenmesi	1.569	4,24
Un ve Nişastalı Ürünler İmalatı	975	2,63
İçecek İmalatı	951	2,57
Tekstil İmalatı	945	2,55
Zeytinyağı ve Bitkisel Yağ İmalatı	782	2,11
Süt ve Süt Ürünleri İmalatı	675	1,82
Diğer Gıda İmalat	445	1,20
Kuruyemiş İşleme Tesisi	401	1,08
Meyvelerin İşlenmesi	212	0,57
Hazır Hayvan Yemleri İmalatı	186	0,50
Tütün Ürünleri İmalatı	37	0,10
Ağaç Ürünleri İmalatı	36	0,10
Diğer İmalat	43	0,12

Ürettiği ürünleri fabrikalara hammadde olarak veren yerleşimler, yerleşim türleri bazında analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.19'da gösterilmiştir. Buna göre beldelerdeki yerleşimlerin ürünlerini hammadde olarak verme oranı diğer yerleşim türlerine göre daha yüksektir.

Tablo 3.19. Yerleşim Türlerine Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler

Yerleşim Türü	Ürün Veren Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Ürün Veren Yerleşim Oranı (%)
Köy	2.494	18.186	13,71
Kırsal Mahalle	3.415	18.464	18,5
Belde	129	386	33,42
GENEL	**6.038**	**37.036**	**16,30**

Ürettiği ürünleri fabrikalara hammadde olarak veren yerleşimler kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgeler bazında incelendiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 3.20 ve Tablo 3.21'de verilmiştir. Buna göre, genel olarak hizmet merkezlerinin dereceleri yükseldikçe üretim çeşitliliğine bağlı olarak ürünlerini fabrikaya veren yerleşim oranı yükselmektedir. Coğrafi bölgeler içerisinde de Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlerin sadece yüzde 6,6'sı ürünlerini fabrikalarda değerlendirmektedir.

Tablo 3.20. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler

Hizmet Derecesi	Ürün Veren Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Ürün Veren Yerleşim Oranı (%)
Hizmet Vermeyen	3.062	24.559	12,47
1	2.123	8.987	23,62
2	548	2.312	23,70
3B	86	366	23,50
3A	85	332	25,53
4B	78	264	29,55
4A	56	216	25,93
GENEL	**6.038**	**37.036**	**16,30**

Tablo 3.21. Coğrafi Bölgelere Göre Fabrikalara Ürün Veren Yerleşimler

Coğrafi Bölge	Ürün Veren Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Ürün Veren Yerleşim Oranı (%)
Akdeniz Bölgesi	515	3.233	15,93
Doğu Anadolu Bölgesi	408	6.141	6,64
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	932	4.590	20,31
Ege Bölgesi	673	4.228	15,92
İç Anadolu Bölgesi	943	5.769	16,35
Marmara Bölgesi	847	4.233	20,01
Karadeniz Bölgesi	1.720	8.842	19,45
GENEL	**6.038**	**37.036**	**16,30**

3.5. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TARIM DIŞI EKONOMİK FAALİYETLER (İMALAT TESİSLERİ)

Bu bölümde Türkiye'deki kırsal yerleşimlerde üretim tesisleri alt başlıklar halinde analiz edilerek sunulmuştur. Bu kapsamda, kırsal yerleşimlerde üretim tesisleri yerleşim türü, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgeler bazında analiz edilmiştir.

Kırsal yerleşimlerde bulunan üretim tesislerinin dağılımı Tablo 3.22'de yer almaktadır. Tablodaki "Kırsal Yerleşimlerdeki Toplam Tesisler" altında yer alan sütunlar tesislerin sayısını ve ilgili tesisin toplam tesisler içerisindeki payını, "Yerleşimlerde Bulunma Oranı" sütunu ise ilgili tesisin yerleşim yerlerindeki yaygınlığını göstermektedir.

Anketlere verilen cevaplara göre kırsal yerleşimlerde toplam 9.683 üretim tesisi bulunması, kırsal yerleşimlerde üretim tesislerinin yaygın olmadığını göstermektedir. Kırsal yerleşimlerde en yaygın olan fırın kırsal yerleşimlerin sadece yüzde 6,52'sinde bulunmaktadır.

Tablo 3.22. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Tesisleri

Üretim Tesisleri	Kırsal Yerleşimlerdeki Toplam Tesisler		Yerleşimlerde Bulunma Oranı (%)
	Sayı	*Yüzde*	
Fırın	2.413	24,9	6,52
Demir Doğrama	1.180	12,2	3,19
Mobilya Dışında Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı	856	8,8	2,31
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	813	8,4	2,20
Mobilya İmalatı	697	7,2	1,88
Süt ve Süt Ürünleri İmalatı	515	5,3	1,43
Zeytinyağı ve Bitkisel Yağ İmalatı	491	5,1	1,36
Balık Çiftliği	440	4,5	1,19
Un ve Nişastalı Ürünler İmalatı	430	4,4	1,16
Kanatlı Ürünler İmalatı	332	3,4	0,90
Tekstil İmalatı	280	2,9	0,75
Sebze ve Meyvelerin İşlenmesi	225	2,3	0,61
Et Sucuk Pastırma İmalatı	153	1,6	0,41
Tuğla / Kiremit / Briket İmalatı	153	1,6	0,41
İçecek İmalatı	116	1,2	0,31
Hazır Hayvan Yemleri İmalatı	88	0,9	0,24
Kauçuk ve Deri İmalatı	82	0,8	0,22
Porselen ve Seramik Ürünler İmalatı	52	0,5	0,14
Diğer	367	3,8	0,99
TOPLAM	**9.683**	**100**	

Kırsalda bulunan üretim tesisleri içerisindeki en yüksek paylara yüzde 24,9 ile fırın, yüzde 12,2 ile demir doğrama tesisi ve yüzde 8,8 ile mobilya dışında diğer ağaç ve ağaç ürünleri imalatı tesisleri sahiptir.

Türkiye genelindeki kırsal yerleşimlerde bulunan toplam 9.683 üretim tesisinin dağılımı Harita 3.30'da gösterilmektedir. Genel olarak üretim faaliyetlerinin daha yoğun olduğu bölgelerde bu faaliyetlerin kırsal yerleşimlere de yayıldığı söylenebilir. Ayrıca, bazı bölgelerde coğrafi kısıtlardan dolayı kentsel alanlar sınırlı kalmakta ve üretim tesislerinin kırsal alanlarda kurulması zaruri hale gelmektedir. Orta Karadeniz, Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki kırsal yerleşimler üretim tesisleri açısından en seyrek bölgeler iken Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nin güneyindeki kırsal yerleşimlerinde üretim tesislerinin daha yoğun olduğu görülmektedir.

Harita 3.30. Kırsal Yerleşimlerde Üretim Tesislerinin Dağılımı

Kırsal yerleşim türüne göre yerleşimlerde üretim tesislerinin bulunma durumu Tablo 3.23'te görülmektedir. Buna göre beldelerin yüzde 79,02'sinde, kırsal mahallelerin yüzde 19,79, köylerin ise yüzde 10,67'sinde en az bir üretim tesisi bulunmaktadır. Kırsal mahalleler statüleri itibarıyla kentsel nüfus içerisinde sayılsa da üretim tesisi varlığı açısından köylerle daha fazla benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Tablo 3.23. Yerleşim Türüne Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı

Yerleşim Türü	Üretim Tesisi Bulunan Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Üretim Tesisi Bulunma Oranı (%)
Köy	1.940	18.186	10,67
Kırsal Mahalle	3.654	18.464	19,79
Belde	305	386	79,02
GENEL	**5.899**	**37.036**	**15,93**

Kırsal hizmet merkezlerine göre yerleşimlerde üretim tesislerinin bulunma durumları Tablo 3.24'te görülmektedir. En alt hizmet merkezlerinden en üst hizmet merkezlerine gidildikçe yerleşimlerde üretim tesisi bulunma oranının arttığı görülmektedir. En altta yer alan dört hizmet merkezi derecesi arasındaki farkın da yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 3.24. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı

Hizmet Derecesi	Üretim Tesisi Bulunan Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Üretim Tesisi Bulunma Oranı (%)
Hizmet Vermeyen	2.044	24.559	8,32
1	2.092	8.987	23,27
2	926	2.312	40,05
3B	223	366	60,92
3A	213	332	63,96
4B	204	264	77,27
4A	197	216	91,20
GENEL	**5.899**	**37.036**	**15,93**

Coğrafi bölgelere göre yerleşimlerde üretim tesislerinin bulunma durumları Tablo 3.25'te görülmektedir. Buna göre yerleşimlerde en az bir üretim tesisi bulunma oranının en düşük olduğu bölge Doğu Anadolu Bölgesi iken bu oranın en yüksek olduğu bölge Ege Bölgesi'dir.

Tablo 3.25. Coğrafi Bölgelere Göre Üretim Tesislerinin Dağılımı

Coğrafi Bölge	Üretim Tesisi Bulunan Yerleşim Sayısı	Toplam Yerleşim Sayısı	Üretim Tesisi Bulunma Oranı (%)
Akdeniz Bölgesi	750	3.233	23,20
Doğu Anadolu Bölgesi	415	6.141	6,76
Ege Bölgesi	1.110	4.228	26,25
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	448	4.590	9,76
İç Anadolu Bölgesi	716	5.769	12,41
Karadeniz Bölgesi	1.379	8.842	15,60
Marmara Bölgesi	1.081	4.233	25,54
GENEL	**5.899**	**37.036**	**15,93**

3.6. KIRSAL YERLEŞİMLERDE İŞ GÜCÜ HAREKETLİLİĞİ

Bu bölümde, kırsal yerleşimlerden çalışmak için diğer kentsel ve kırsal yerleşimlere giden ve kırsal yerleşimlere çalışmak için gelen iş gücü hareketliliği alt başlıklar halinde araştırılmış ve sonuçlar analiz edilmiştir. Buna göre kırsal yerleşimlerin yüzde 21,1'inde mevsimlik inşaat işleri, yüzde 21'inde her gün düzenli çalışmak ve yüzde 11'inde ise mevsimlik tarım işçiliği için başka bir yerleşime gidilmektedir. Yerleşime gelen iş gücünün durumu incelendiğinde ise yüzde 18,2'sine mevsimlik tarım işçiliği için gelinmektedir. Kırsal yerleşimlerde iş gücüne ait hareket türlerinin yerleşimler içerisindeki oranlarının dağılımı Grafik 3.19'da yer almaktadır.

Grafik 3.19. Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketliliği Dağılımı

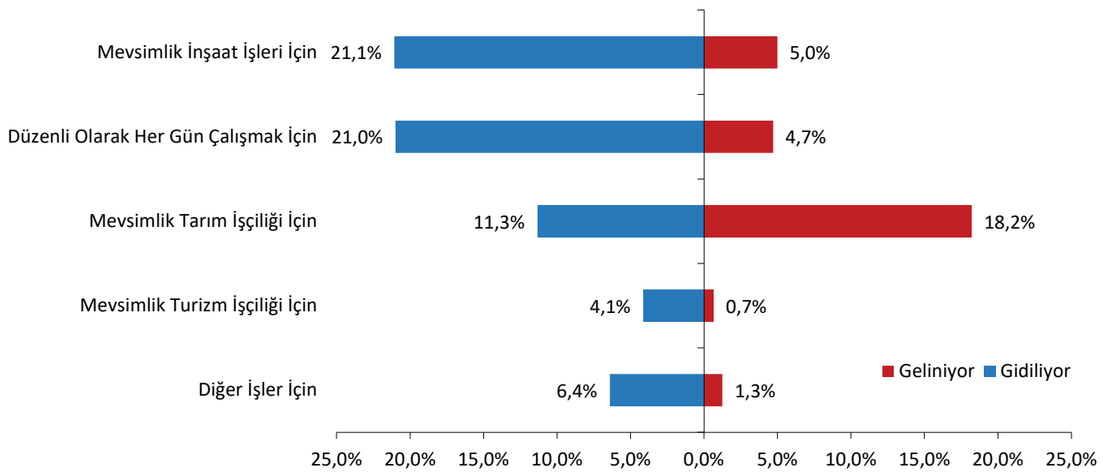

Kırsal yerleşimlerde çalışmak için gidenlerin olduğu yerleşimlerin dağılımı (Harita 3.31) incelendiğinde düzenli veya mevsimlik çalışmak için ülke genelindeki kırsal yerleşimlerin önemli bir bölümünde iş gücü hareketliliği olduğu görülmektedir. Bu haritada yerleşimler, çalışmak amaçlı giden kişi sayısı en çok belirtilen kategorinin rengini almıştır. Düzenli olarak başka yerleşimlere iş gücü hareketliliğinin Marmara ve Ege Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlerde yoğun olduğu görülmektedir. Mevsimlik iş gücü hareketliliği açısından ise Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlerden yoğun olarak inşaat işçiliği, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden tarım işçiliği, Ege ve Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerindeki kırsal yerleşimlerden ise turizm işçiliği için diğer yerleşimlere gidildiği görülmektedir. Diğer taraftan, İç Anadolu'nun batısı ve doğusu ile Orta Karadeniz'deki kırsal yerleşimlerde iş gücü hareketliliğinin oldukça seyrek olması dikkat çekicidir.

Harita 3.31. Kırsal Yerleşimlerde Giden İş Gücünün Hareket Türleri

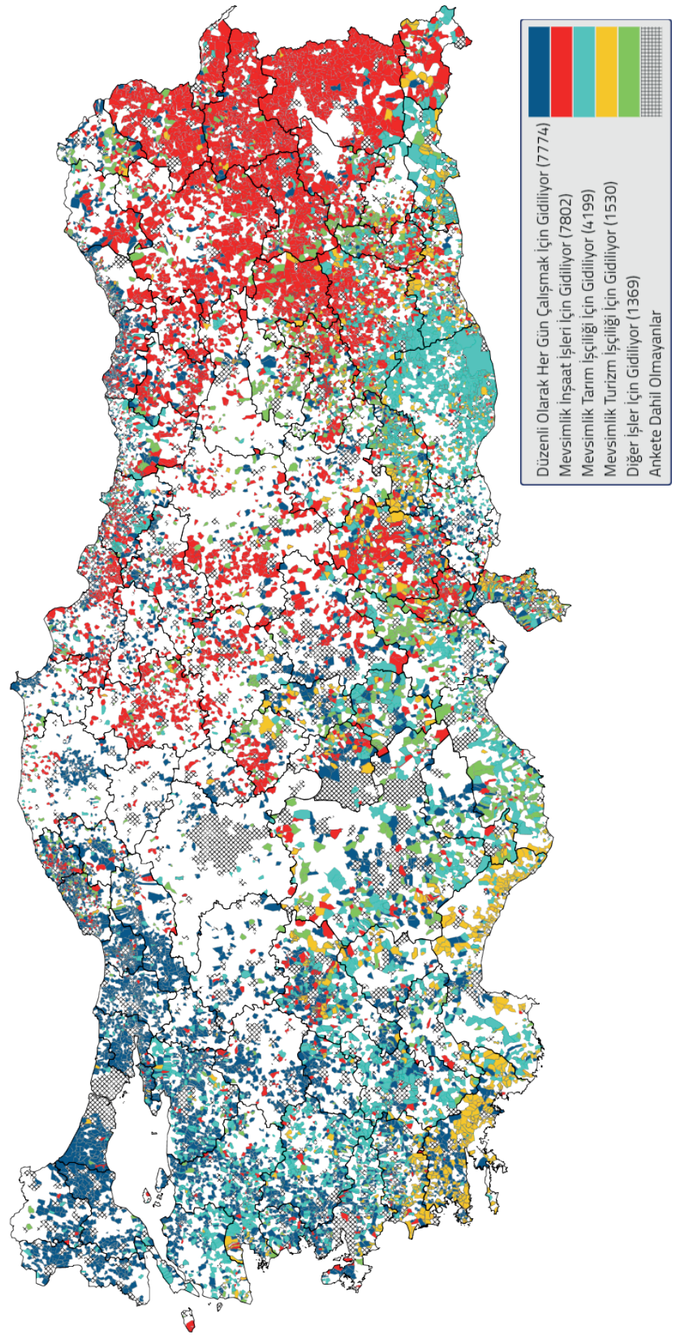

Başka yerleşimlerden kırsal yerleşimlere düzenli veya mevsimlik çalışmak için gelenlerin temel sektörler bazında dağılımı da Harita 3.32'de gösterilmektedir. Bu haritada yerleşimler, çalışmak amaçlı gelen kişi sayısı en çok belirtilen kategorinin rengini almıştır. Düzenli olarak çalışmak için gelinen kırsal yerleşimlerin Marmara, Ege, Akdeniz ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumun söz konusu bölgelerin kırsal kesimlerinde düzenli çalışmak için iş imkanlarının varlığıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Mevsimlik tarım işçiliği için Ege ve Akdeniz Bölgeleri ile İç Anadolu'nun güneyi ve batısındaki kırsal yerleşimlere, mevsimlik turizm işçiliği için ise Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nin kıyı kesimlerindeki yerleşimlere bir akış vardır. Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Orta Karadeniz Bölgeleri'ndeki kırsal yerleşimler hem düzenli hem de mevsimlik iş gücü akışının çok seyrek olduğu yerleşimlerdir.

Harita 3.31 ile Harita 3.32 birlikte değerlendirildiğinde çalışmak için gidenlerin olduğu kırsal yerleşim sayısının çalışmak için gelenlerin olduğu kırsal yerleşim sayısından fazla olduğu görülmektedir. Bu durum kırsal yerleşimlerde ekonomik faaliyetlerin sınırlı kaldığını ve iş gücü akışının daha çok kentsel yerleşimlere doğru olduğunu göstermektedir.

Harita 3.32. Kırsal Yerleşimlere Gelen İş Gücünün Hareket Türleri

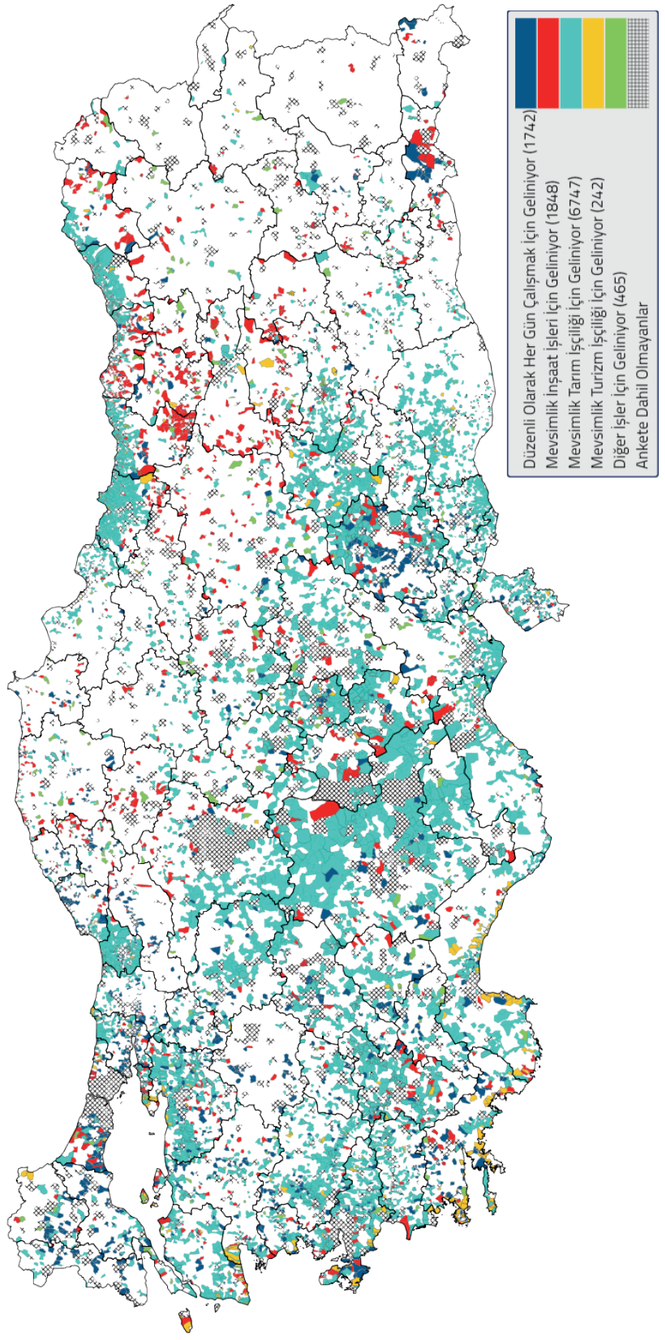

3.6.1. Yerleşim Türlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri

Kırsal yerleşimlerdeki iş gücüne ait hareketlilik türleri yerleşim türlerine göre değerlendirildiğinde; bütün iş gücü hareket türlerinin yaygınlığı beldelerde diğer yerleşimlere göre daha yüksektir. Yerleşim türlerine göre hareket türlerinin dağılımları yerleşim sayıları ve toplam yerleşim içerisindeki oranları itibarıyla Tablo 3.26 ve Grafik 3.20'de verilmiştir.

Tablo 3.26. Yerleşim Türüne Göre İş Gücü Hareketleri

Hareket Türü	Gidenler						Gelenler					
	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		Köy		Kırsal Mahalle		Belde	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Mevsimlik İnşaat İşleri	4.016	22,08	3.636	19,69	150	38,86	836	4,60	950	5,15	62	16,06
Düzenli Olarak Her Gün	3.191	17,55	4.392	23,79	191	49,48	469	2,58	1.166	6,31	107	27,72
Mevsimlik Tarım İşçiliği	1.152	6,33	2.977	16,12	70	18,13	2.237	12,30	4.401	23,84	109	28,24
Mevsimlik Turizm İşçiliği	397	2,18	1.083	5,87	50	12,95	51	0,28	186	1,01	5	1,30
Diğer İşler	1.360	7,48	971	5,26	38	9,84	227	1,25	226	1,22	12	3,11

Grafik 3.20. Yerleşim Türlerine Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımları

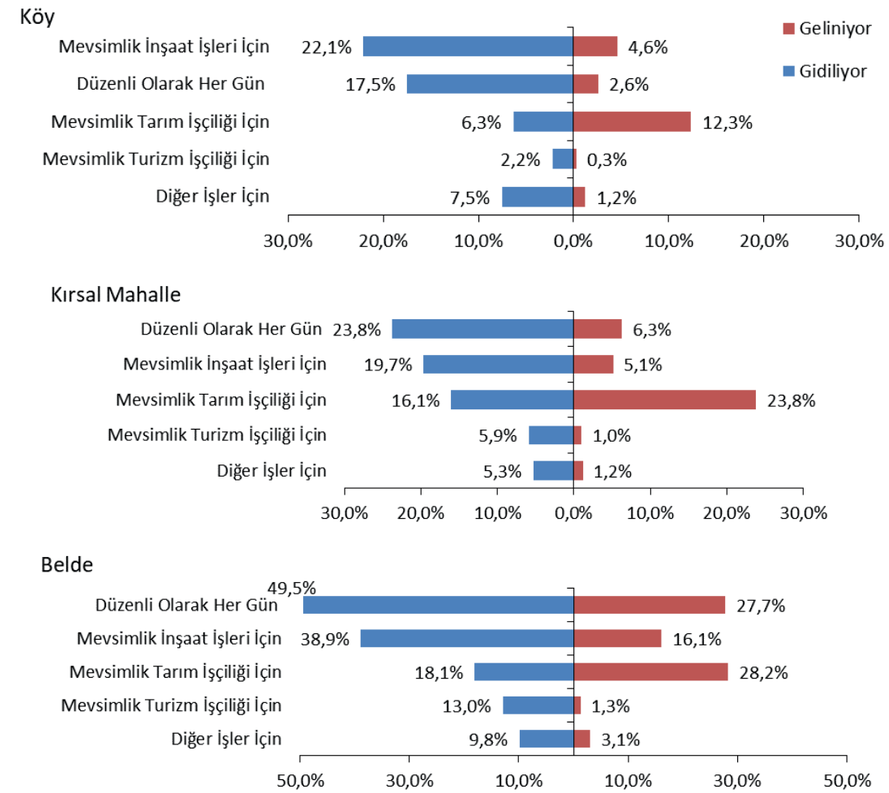

3.6.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri

İş gücüne ait hareketlilik türleri hizmet merkezlerine göre değerlendirildiğinde; hizmet vermeyen yerleşimlerden başka bir yerleşime çalışmak için gidenlerin oranları ülke ortalamasına yakın olmakla birlikte yerleşime çalışmak için gelenlerin oranı bu yerleşimlerde ortalamanın çok altında kalmaktadır. 4B ve 4A hizmet merkezlerinde düzenli olarak çalışmak için gidilen ve gelinen yerleşimlerin oranları yüksek seyretmektedir. Bu durum üst derece hizmet merkezlerinde iktisadi hayatın canlılığına işaret etmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği için gelinen yerleşim oranı hizmet vermeyen yerleşimlere göre diğer hizmet merkezlerinde oldukça yüksek oranda olmakla birlikte bu iş gücü hareketliliğinin en alt hizmet merkezi derecesinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Hizmet merkezlerine göre hareket türlerinin dağılımları, yerleşim sayıları ve toplam yerleşim içerisindeki oranları itibarıyla Tablo 3.27'de verilmiştir.

Tablo 3.27. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre İş Gücü Hareketleri

İş Gücü Hareket Türü		Hizmet Vermeyen		1		2		3B		3A		4B		4A		GENEL	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
GİDİLİYOR	Mevsimlik İnşaat İşleri İçin	5.479	22,31	1.482	16,49	572	24,74	90	24,59	83	24,92	57	21,59	39	18,06	7.802	21,07
	Düzenli Olarak Her Gün	4.204	17,12	2.297	25,56	751	32,48	143	39,07	135	40,54	132	50,00	112	51,85	7.774	20,99
	Mevsimlik Tarım İşçiliği İçin	2.248	9,15	1.284	14,29	429	18,56	77	21,04	64	19,22	54	20,45	43	19,91	4.199	11,34
	Mevsimlik Turizm İşçiliği İçin	803	3,27	406	4,52	181	7,83	38	10,38	32	9,61	39	14,77	31	14,35	1.530	4,13
	Diğer İşler İçin	1.607	6,54	496	5,52	162	7,01	33	9,02	29	8,71	22	8,33	20	9,26	2.369	6,40
GELİNİYOR	Mevsimlik İnşaat İşleri İçin	8	0,03	1.406	15,64	241	10,42	51	13,93	51	15,32	41	15,53	50	23,15	1.848	4,99
	Düzenli Olarak Her Gün	0	0,00	1.021	11,36	394	17,04	87	23,77	59	17,72	89	33,71	92	42,59	1.742	4,70
	Mevsimlik Tarım İşçiliği İçin	304	1,24	5.264	58,57	753	32,57	127	34,70	111	33,33	98	37,12	90	41,67	6.747	18,22
	Mevsimlik Turizm İşçiliği İçin	1	0,00	126	1,40	49	2,12	12	3,28	16	4,80	14	5,30	24	11,11	242	0,65
	Diğer İşler İçin	19	0,08	335	3,72	62	2,68	8	2,18	14	4,20	15	5,68	12	5,55	465	1,26

3.6.3. Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşimlerde İş Gücü Hareketleri

İş gücüne ait hareketlilik türleri coğrafi bölgelere göre değerlendirildiğinde; mevsimlik inşaat işleri için gidenlerin oranı Doğu Anadolu Bölgesi'nde, mevsimlik tarım işçiliği için gidenlerin oranı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha yüksektir. Mevsimlik tarım işçiliği için gelenlerin oranının en yüksek olduğu iki bölge sırasıyla Akdeniz ve Ege Bölgesi'dir. Düzenli olarak her gün çalışmak için gidenlerin ve gelenlerin oranının en yüksek olduğu bölgeler sırasıyla Marmara ve Ege Bölgeleri'dir. Bu sonuçlarda bölgelerin ekonomik yapıları, iş olanakları ve erişilebilirlik durumlarının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Coğrafi bölgelere göre hareket türlerinin dağılımları yerleşim sayıları ve toplam yerleşim içerisindeki oranları itibarıyla Tablo 3.28 ve Grafik 3.21'de verilmiştir.

Tablo 3.28. Coğrafi Bölgelere Göre İş Gücü Hareketleri

	İş Gücü Hareket Türü	Akdeniz		Doğu Anadolu		Ege		Güneydoğu Anadolu		İç Anadolu		Karadeniz		Marmara		GENEL	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
GİDİLİYOR	Mevsimlik İnşaat İşleri İçin	587	18,16	3.015	49,1	311	7,36	1.316	28,67	692	12	1.751	19,8	130	3,07	7.802	21,07
	Düzenli Olarak Her Gün	652	20,17	410	6,68	1.608	38,03	315	6,86	587	10,18	2.238	25,31	1.964	46,4	7.774	20,99
	Mevsimlik Tarım İşçiliği İçin	618	19,12	151	2,46	824	19,49	1.468	31,98	277	4,8	331	3,74	530	12,52	4.199	11,34
	Mevsimlik Turizm İşçiliği İçin	430	13,3	103	1,68	385	9,11	411	8,95	93	1,61	64	0,72	44	1,04	1.530	4,13
	Diğer İşler İçin	421	13,02	630	10,26	95	2,25	433	9,43	334	5,79	399	4,51	57	1,35	2.369	6,40
GELİNİYOR	Mevsimlik İnşaat İşleri İçin	194	6	213	3,47	292	6,91	83	1,81	281	4,87	538	6,08	247	5,84	1.848	4,99
	Düzenli Olarak Her Gün	279	8,63	44	0,72	437	10,34	62	1,35	140	2,43	296	3,35	484	11,43	1.742	4,70
	Mevsimlik Tarım İşçiliği İçin	889	27,5	415	6,76	1.113	26,32	690	15,03	1.140	19,76	1.667	18,85	833	19,68	6.747	18,22
	Mevsimlik Turizm İşçiliği İçin	52	1,61	14	0,23	79	1,87	6	0,13	11	0,19	27	0,31	53	1,25	242	0,65
	Diğer İşler İçin	59	1,82	52	0,85	61	1,44	42	0,92	107	1,85	100	1,13	44	1,04	465	1,26

Grafik 3.21. Coğrafi Bölgelere Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımı

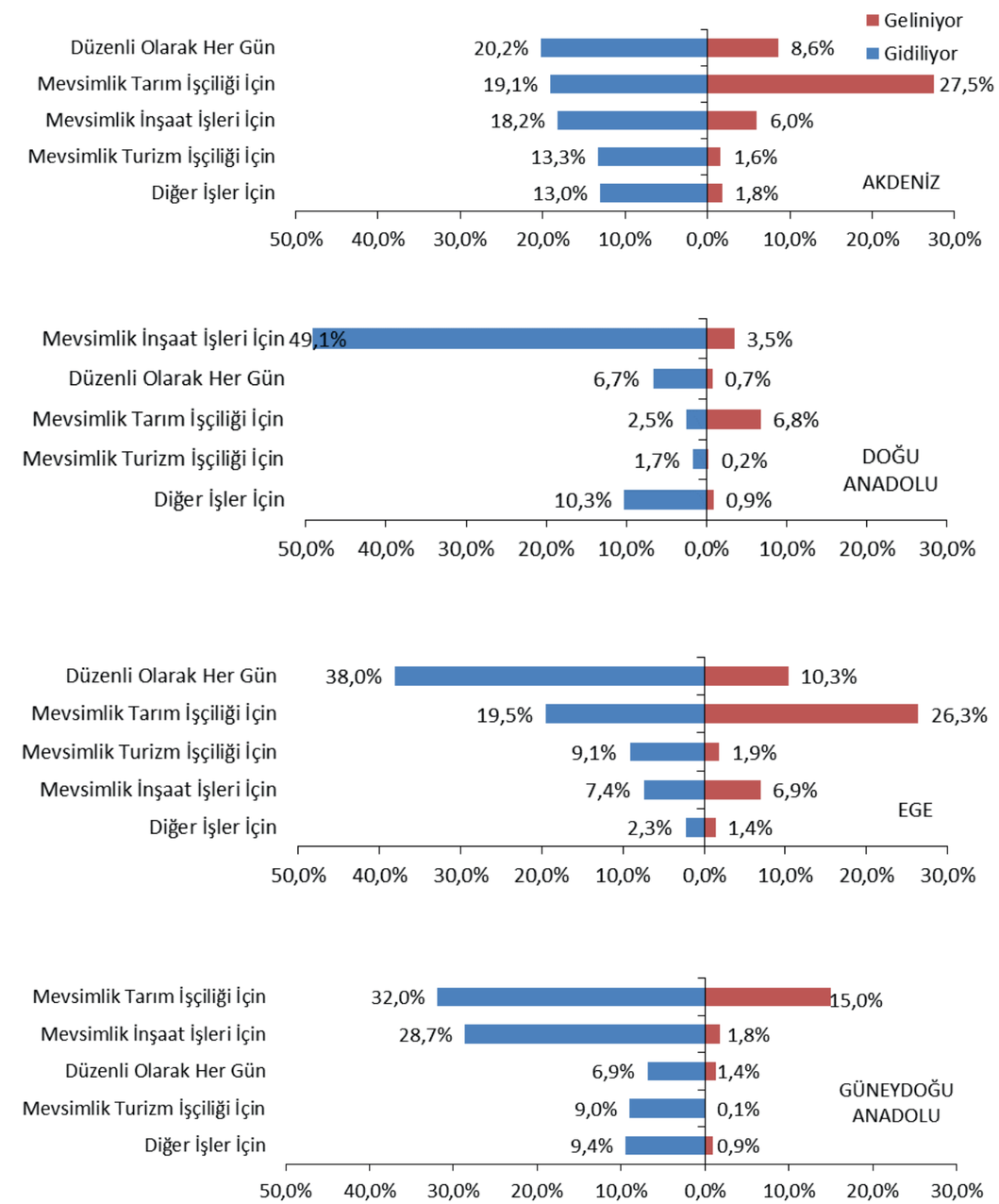

Grafik 3.21. Coğrafi Bölgelere Göre İş Gücü Hareketleri Dağılımı (devamı)

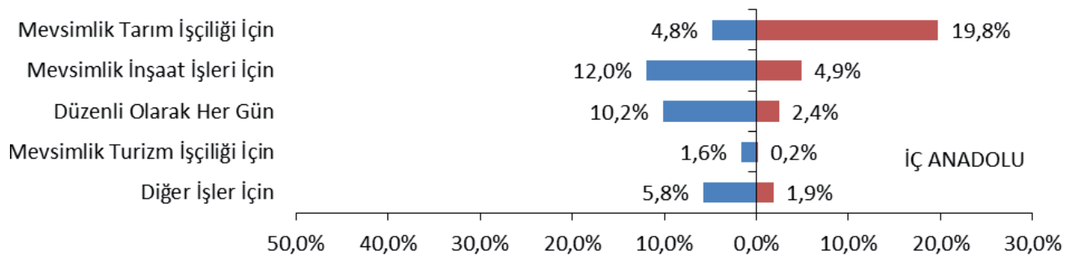

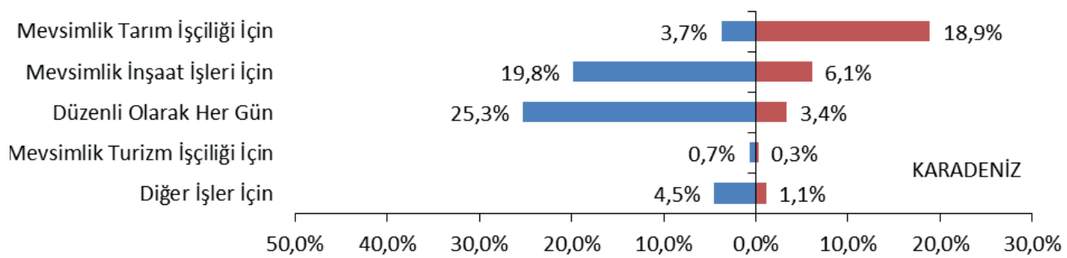

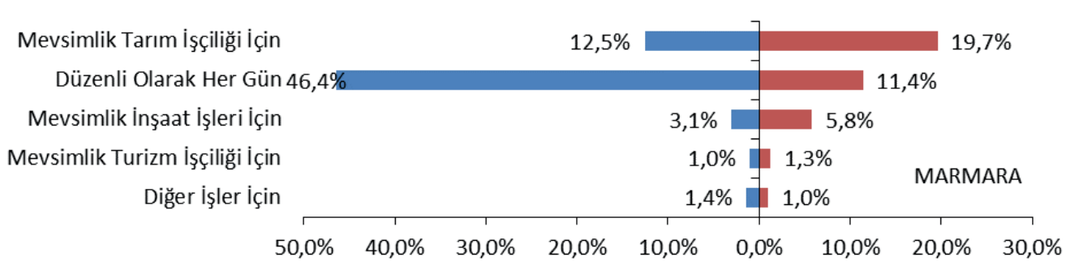

3.6.4. Kırsal Yerleşimlerde Yabancı Uyruklu Çalışanlar

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlerde yaşayan yabancı uyruklu kişilerle ilgili olarak yabancı uyruklu kişilerin sayısı ve geçim kaynakları araştırılmıştır.

Saha çalışması sonuçlarına göre kırsal yerleşimlerde yaklaşık 250.000 yabancı uyruklunun yaşadığı beyan edilmiş olup anket yapılan kırsal yerleşimlerin yüzde 14,87'sinde yabancı uyruklu bulunmaktadır.

Türkiye kırsal yerleşimlerinde yaşayan yabancı uyrukluların geçim kaynaklarının dağılımı Tablo 3.29'da yer almaktadır. Buna göre yabancı uyruklu kişiler için başlıca geçim kaynaklarının yüzde 40,2'lik oranla hayvancılık, yüzde 26,1'lik oranla tarımsal ve bitkisel üretim ile yüzde 15,7'lik oranla diğer hizmet sektörleri (evde bakım vb.) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.29. Kırsal Yerleşimlerde Yaşayan Yabancı Uyrukluların Geçim Kaynaklarının Dağılımı

Geçim Kaynağı	Yerleşim Sayısı	Yüzde
Hayvancılık	2.486	40,2
Tarımsal ve Bitkisel Üretim	1.616	26,1
Diğer Hizmet Sektörleri	975	15,7
Emekli	290	4,7
Sanayi	232	3,7
Turizm	98	1,6
Diğer	495	8,0
TOPLAM	**6.192**	**100**

4. KIRSAL YERLEŞİMLERDE TEMEL HİZMETLERE ERİŞİM, TESİS VE ALTYAPI HİZMETLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, kırsal yerleşimlerde aktif olarak faaliyet gösteren eğitim ve sağlık tesisleri tespit edilerek temel kamu hizmetlerinin nasıl karşılandığı analiz edilmiştir. Bununla birlikte gıda ve giyim başta olmak üzere temel ihtiyaçların nerelerden karşılandığı konuları da anket kapsamında araştırılmıştır.

4.1. TEMEL KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİM

Saha çalışması kapsamında öncelikli olarak kırsal yerleşimlerde temel kamu hizmetlerine yönelik tesislerin aktif olarak hizmet verme durumları incelenmiştir.

Türkiye'deki kırsal yerleşimlerde eğitim ile ilgili kurumların aktif olarak bulunma durumu incelendiğinde, yerleşimlerin yüzde 33,93'ünde ilkokul, yüzde 17,62'sinde ortaokul, yüzde 2,17'sinde lise ve yüzde 1,84'ünde meslek lisesi bulunmaktadır.

Sağlık kurumları açısından değerlendirildiğinde yerleşimlerin yüzde 13,48'inde aile sağlığı merkezi (ASM)/sağlık ocağı, yüzde 2,74'ünde eczane, yüzde 0,41'inde hastane bulunmaktadır. Çalışmada, yerleşimlerin koordinat bilgileri kullanılarak temel hizmetler için gidilen ortalama mesafeler de hesaplanmıştır. Kırsal alanda temel ihtiyaçlara ait tesis ve hizmetlerin dağılımı ile tesis olmayan yerleşimlerden gidilen ortalama mesafe Tablo 4.1 ve Grafik 4.1'de verilmektedir.

Tablo 4.1. Temel Kamu Hizmetlerine İlişkin Tesislerin Yerleşimlerde Bulunma Durumu

Tesis Türü	Tesis Bulunan Yerleşim Sayısı	Yerleşimler İçerisindeki Payı (%)	Tesis Olmayan Yerleşimlerden Gidilen Ortalama Mesafe (km*)
İlkokul	12.566	33,93	15,06
Ortaokul	6.524	17,62	15,75
Lise	803	2,17	22,87
Meslek Lisesi	683	1,84	25,66
Aile Sağlığı Merkezi Sağlık Ocağı	4.994	13,48	18,54
Eczane	1.013	2,74	23,29
Hastane	153	0,41	29,36

**Yerleşimlerde aktif olarak bulunmayan tesislere yönelik ihtiyaçların karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafe.*

Buna göre ortalama olarak en uzak mesafeden temin edilen hizmet hastane olmakta bunu meslek lisesi ve eczane takip etmektedir. En yakın mesafeden temin edilen hizmetin ise beklendiği gibi ilkokul olduğu görülmektedir.

Grafik 4.1. Temel Kamu Hizmetlerine Erişim İçin Gidilen Ortalama Mesafe

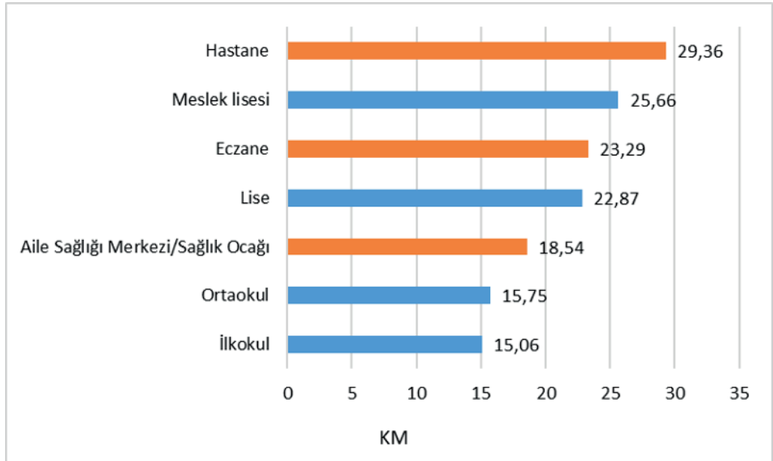

Kırsal yerleşimlerin bazılarında eğitim çağında genç nüfus olmadığından eğitim ile ilgili tesislere de ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu husus anket kapsamında tespit edilmiş olup sonuçlar Tablo 4.2'de verilmektedir. Tablo incelendiğinde eğitim kademesi yükseldikçe eğitim tesislerine duyulan ihtiyacın azaldığı görülmektedir. Bu durum kırsal yerleşimlerin yaklaşık yüzde 3'lük kesiminde nüfusun azalması ile birlikte okul çağında öğrenci bulunmadığına ve bu yerleşimlerde sürdürülebilir kırsal yaşam sorununa işaret etmektedir.

Tablo 4.2. Eğitim Tesisi İhtiyacı Bulunmayan Kırsal Yerleşimler

Tesis Türü	Eğitim Tesisi İhtiyacı Bulunmayan Yerleşim Sayısı	Yerleşimler İçerisindeki Payı (%)
Meslek lisesi	1.720	4,64
Lise	1.161	3,13
Ortaokul	969	2,62
İlkokul	904	2,44

Temel kamu hizmetlerine ilişkin tesislerin ülkemizdeki kırsal yerleşimlerde bulunma durumu Harita 4.1 ve Harita 4.2'de gösterilmektedir. Haritaya göre İç Anadolu'nun kuzeyi ve doğusu ile Doğu ve Batı Karadeniz'deki kırsal yerleşimlerde aktif ilkokul bulunma durumunun düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu bölgeler kırsal nüfusun görece seyrek olduğu bölgelerdir.

Harita 4.1. Kırsal Yerleşimlerde Aktif İlkokul Bulunma Durumu

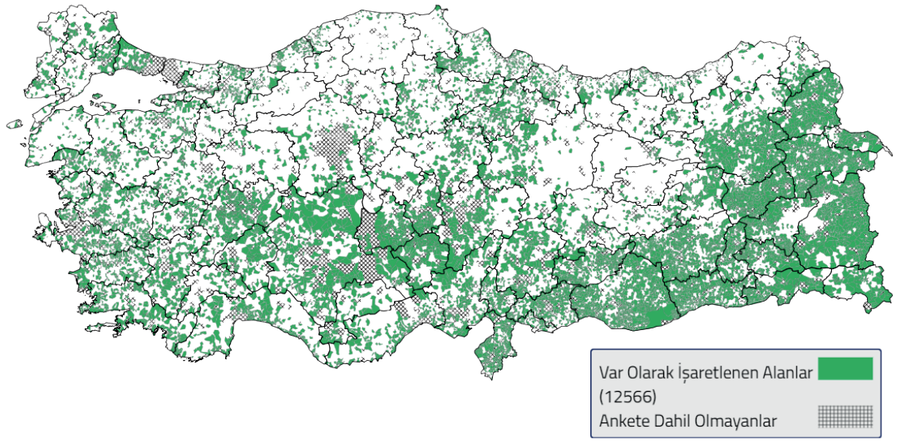

Aktif aile sağlığı merkezi bulunma durumuna bakıldığında kırsal yerleşimlerin yaklaşık yüzde 13'ünde aile sağlığı merkezi bulunduğu gözükmektedir. İç Anadolu'nun güneyi, Ege ve Trakya Bölgeleri aktif aile sağlığı merkezinin görece daha yoğun olduğu bölgelerdir.

Harita 4.2. Kırsal Yerleşimlerde Aktif Aile Sağlığı Merkezi Bulunma Durumu

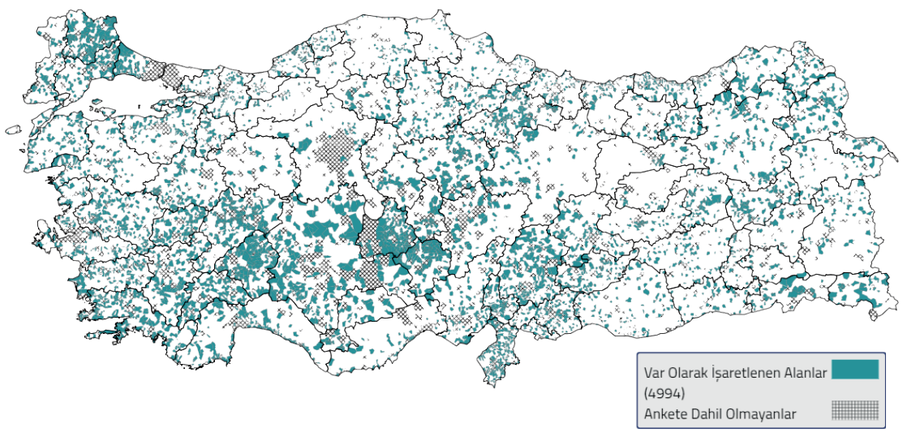

Kırsal yerleşimlere yönelik yapılan saha çalışmasında temel kamu hizmetlerinin sağlanması için gidilen yerleşimlere ilişkin sorular da yer almıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan karar destek sisteminde tüm kırsal yerleşimler ve tüm hizmetler için gidilen yer bilgilerine göre oluşturulan akışlar gösterilmektedir. Raporda bu akışlardan bazılarına örnek olarak yer verilmiştir.

Harita 4.3. Kırsal Yerleşimlerde Eğitim İlişkileri-Bilecik

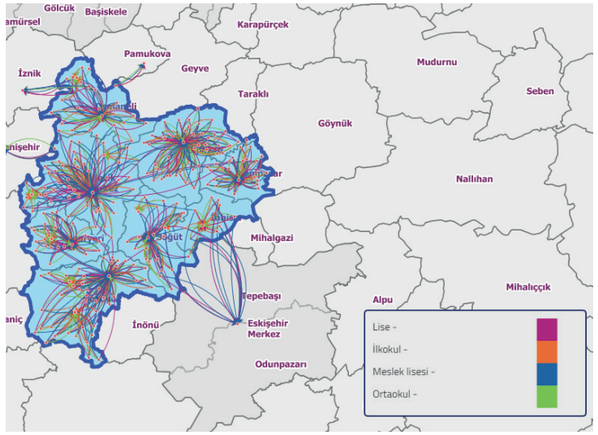

Bilecik ilinde yer alan kırsal yerleşimlerin eğitim akışları (Harita 4.3) incelendiğinde genel olarak kırsal yerleşimlerin eğitim hizmetlerini ilçe merkezlerinden aldığını, sınır olan ilçelerden ortaokul, lise ve meslek lisesi için Eskişehir, Bursa ve Sakarya'nın bazı ilçelerine akışlar olduğunu söylemek mümkündür.

Harita 4.4. Kırsal Yerleşimlerde Eğitim İlişkileri-Kilis

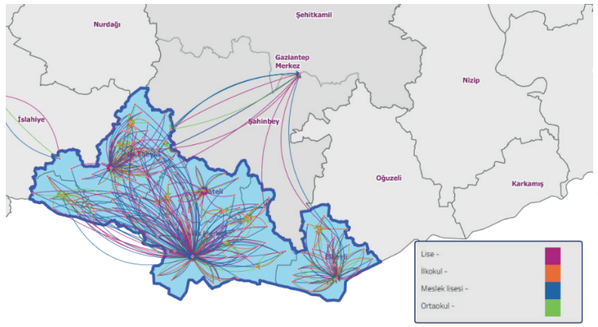

Kilis ilindeki kırsal yerleşimlerde ise eğitim için ilçe merkezlerine gidilmekle birlikte bazı ilçelerden özelikle lise ve meslek lisesi eğitimi için Gaziantep merkez ve ilçelerine de gidildiği görülmektedir (Harita 4.4).

Harita 4.5. Kırsal Yerleşimlerde Hastane İlişkileri-Çankırı

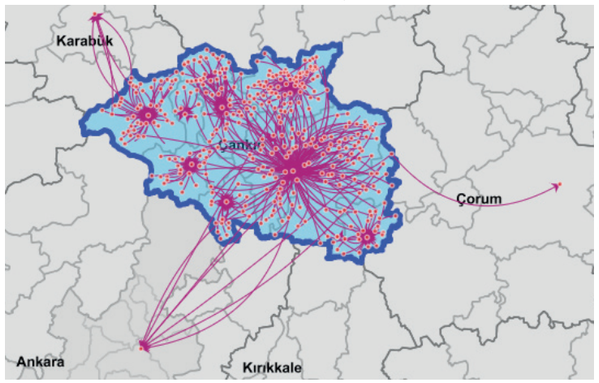

Kırsal yerleşimlerde sağlık hizmetleri için gidilen yerler Çankırı ili için gösterilmiştir. Çankırı ili kırsal yerleşimlerinden hastane hizmeti için gidilen yerleşimler incelendiğinde (Harita 4.5) ilk olarak kendi ilçe merkezlerinin tercih edildiği, ancak Çankırı genelinden Ankara'ya ve bazı sınır ilçelerinden Karabük ve Çorum'a da akışlar olduğu görülmektedir.

Örgün eğitime ait tesisler yerleşim türlerine göre değerlendirildiğinde; bütün eğitim kademelerinde tesislerin beldelerde bulunma oranları diğer yerleşim türlerine göre daha yüksek düzeydedir. Sağlık hizmetleri açısından ise aile sağlığı merkezi tüm yerleşimlerde en yaygın sağlık tesisi olup beldelerin yüzde 95'inde aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. Yerleşim türlerine göre tüm sağlık tesisleri beldelerde daha yüksek oranlarda bulunmaktadır. İlgili tesislerin yerleşimlerde bulunma sayıları ve toplam içerisindeki oranları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Yerleşim Türlerine Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu

Tesis Türü	Köy			Kırsal Mahalle			Belde			GENEL		
	Sayı	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**
İlkokul	4.633	25,48	15,96	7.556	40,92	13,99	377	97,67	12,57	12.566	33,93	15,06
Ortaokul	2.086	11,47	16,73	4.066	22,02	14,69	372	96,37	13,37	6.524	17,62	15,75
Lise	119	0,65	23,18	554	3,00	22,63	130	33,68	18,89	803	2,17	22,87
Meslek Lisesi	169	0,93	26,67	453	2,45	24,74	61	15,80	22,97	683	1,84	25,66
ASM/ Sağlık Ocağı	1.970	10,83	19,15	2.657	14,39	17,93	367	95,08	18,01	4.994	13,48	18,54
Eczane	127	0,70	23,80	732	3,96	22,79	154	39,90	22,20	1.013	2,74	23,29
Hastane	70	0,38	31,01	78	0,42	27,75	5	1,30	28,77	153	0,41	29,36

**Yerleşimlerde aktif olarak bulunmayan tesislere yönelik ihtiyaçların karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafe.*

Temel kamu hizmetlerine ulaşmak için başka bir yerleşime gidilirken kat edilen ortalama mesafeler yerleşim türleri bazında incelenmiştir. Hastane hizmetine ulaşılması için kat edilen mesafelerde köy ve kırsal mahalle yerleşim türleri arasında belirli bir farkın olduğu görülmektedir. Beldeler ise tüm tesislere ulaşım açısından diğer iki yerleşim türüne göre daha avantajlıdır.

Temel kamu hizmetleri kırsal hizmet merkezi derecelerine göre değerlendirildiğinde; hizmet vermeyen yerleşimlerden en üst derece hizmet merkezlerine gidildikçe eğitim ve sağlık tesislerinin bulunma oranının arttığı görülmektedir. Bununla birlikte hizmet vermeyen yerleşimler ve en alt derece hizmet merkezlerinde bu tesislerin bulunma durumu diğerlerinden ciddi oranda ayrışmaktadır. İlgili tesislerin yerleşimlerde bulunma sayıları ve toplam içerisindeki oranları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Temel kamu hizmetlerini karşılamak için başka bir yerleşime giden yerleşimlerin kat ettiği ortalama mesafeler hizmet merkezi dereceleri bazında incelendiğinde, hizmet vermeyen yerleşimler ilkokul, ortaokul, aile sağlığı merkezi, meslek lisesi ve hastane hizmetlerini karşılamak için en fazla mesafe kat eden yerleşimlerdir. Eczane ve lise hizmetleri için ise 3A hizmet merkezinde ortalama olarak en uzak mesafedeki yerleşimlere gidilmektedir.

Tablo 4.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu

Tesis Türü	Hizmet Vermeyen			1			2			3B			3A			4B			4A			GENEL		
	Sayı	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**	*Sayı*	*Yüzde*	*km**
İlkokul	6.513	26,52	15,80	3.045	33,88	13,15	1.917	82,92	11,83	341	93,17	10,19	305	91,59	13,00	243	92,05	8,65	202	93,52	6,58	12.566	33,93	15,06
Ortaokul	1.852	7,54	16,45	1.847	20,55	13,83	1.750	75,69	12,75	326	89,07	11,40	306	91,89	12,70	241	91,29	9,98	202	93,52	13,17	6.524	17,62	15,75
Lise	193	0,79	23,58	136	1,51	21,38	133	5,75	21,48	60	16,39	20,64	75	22,52	24,08	82	31,06	21,44	124	57,41	21,60	803	2,17	22,87
Meslek Lisesi	278	1,13	26,65	133	1,48	23,75	74	3,20	23,25	28	7,65	23,26	44	13,21	25,30	53	20,08	23,59	73	33,80	26,01	683	1,84	25,66
ASM/Sağlık Ocağı	1.543	6,28	19,21	1.415	15,74	16,87	1.035	44,77	16,87	280	76,50	16,82	285	85,59	15,82	236	89,39	13,41	200	92,59	13,27	4.994	13,48	18,54
Eczane	135	0,55	24,08	154	1,71	21,40	205	8,87	21,93	79	21,58	22,38	117	35,14	24,76	145	54,92	24,26	178	82,41	24,56	1.013	2,74	23,29
Hastane	74	0,30	30,54	23	0,26	27,17	24	1,04	26,68	5	1,37	25,86	9	2,70	26,58	4	1,52	26,01	14	6,48	29,16	153	0,41	29,36

**Yerleşimlerde aktif olarak bulunmayan tesislere yönelik ihtiyaçların karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafe.*

Örgün eğitime ait tesisler coğrafi bölgelere göre değerlendirildiğinde; aktif ilkokul ve ortaokul bulunma oranında Güneydoğu Anadolu Bölgesi öne çıkmaktadır. Bu sonuçta bölgedeki genç nüfus oranının yüksekliğinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Buna karşın ülkemizde en fazla göç veren bölgelerden olan Karadeniz Bölgesi'nin coğrafi yapısının da etkisiyle ilkokul bulunma oranı daha düşük seviyelerdedir. Lise bulunma oranında ise Akdeniz ve Marmara Bölgeleri yüksek değerlere sahiptir.

Sağlıkla ilgili tesisler incelendiğinde aile sağlığı merkezi ve eczane Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde diğer bölgelere göre daha yaygındır. İlgili tesislerin dağılımları Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Coğrafi Bölgelere Göre Temel Kamu Hizmetlerinin Bulunma Durumu

Coğrafi Bölge		İlkokul	Ortaokul	Lise	Meslek lisesi	ASM/Sağlık Ocağı	Eczane	Hastane
Akdeniz	***Sayı***	1.402	901	116	71	839	184	15
	Yüzde	43,37	27,87	3,59	2,2	25,95	5,69	0,46
	km*	13,85	14,14	23,48	25,37	18,65	22,16	27,13
Doğu Anadolu	***Sayı***	2.949	1.055	61	63	567	17	8
	Yüzde	48,02	17,18	0,99	1,03	9,23	0,28	0,13
	km*	20,35	20,71	28,57	32,54	22,53	29,43	39,19
Ege	***Sayı***	1.496	866	107	96	895	288	14
	Yüzde	35,38	20,48	2,53	2,27	21,17	6,81	0,33
	km*	12,72	13,10	19,81	21,61	15,46	19,10	24,10
Güneydoğu Anadolu	***Sayı***	3.074	1.354	120	110	440	48	10
	Yüzde	66,97	29,5	2,61	2,4	9,59	1,05	0,22
	km*	12,81	13,28	23,17	25,62	16,82	26,28	29,40
İç Anadolu	***Sayı***	1.295	817	150	120	706	102	10
	Yüzde	22,45	14,16	2,6	2,08	12,24	1,77	0,17
	km*	19,26	19,71	26,61	31,87	22,84	26,99	34,78
Karadeniz	***Sayı***	1.434	851	125	108	837	164	70
	Yüzde	16,22	9,62	1,41	1,22	9,47	1,85	0,79
	km*	13,68	14,42	19,34	21,59	16,66	19,74	25,93
Marmara	***Sayı***	916	680	124	115	710	210	26
	Yüzde	21,64	16,06	2,93	2,72	16,77	4,96	0,61
	km*	11,61	12,43	19,45	20,46	15,21	17,99	21,70
GENEL	***Sayı***	12.566	6.524	803	683	4.994	1.013	153
	Yüzde	33,93	17,62	2,17	1,84	13,48	2,74	0,41
	km*	15,06	15,75	22,87	25,66	18,54	23,29	29,36

**Yerleşimlerde aktif olarak bulunmayan tesislere yönelik ihtiyaçların karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafe.*

Temel kamu hizmetlerini karşılamak için başka bir yerleşime giden yerleşimlerin kat ettiği ortalama mesafeler coğrafi bölgeler bazında incelendiğinde, bütün hizmet türlerinde kat edilen ortalama mesafelerin Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nde birbirine çok benzer ve diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Karadeniz Bölgesi'nin görece küçük yüzölçümüne sahip çok sayıda yerleşimden oluşması nedeniyle yerleşimlerin birbirine olan mesafesi de düşüktür. Bu durumun da tabloya yansıdığı düşünülmektedir. Ege ve Marmara Bölgeleri'nin kırsal yerleşimlerinde yaşayanlar temel kamu hizmetlerine erişmek için diğer bölgelere göre daha kısa mesafeler kat etmektedir.

4.2. TEMEL İHTİYAÇLARI KARŞILAMAK İÇİN GİDİLEN YERLER

Bu bölümde kırsal yerleşimlerin kamu hizmetleri dışındaki temel bazı ihtiyaçlarını kendi yerleşimleri dışında nerelerden karşıladığı bilgisi araştırılmıştır. Bu kapsamda kırsal yerleşimlerin en uzak mesafeyi kat ettiği ihtiyaç türü "oto/traktör yedek parça" iken en yakından temin edebildiği ihtiyaç ise "yakıt"tır. Oto/traktör yedek parça ihtiyacının diğer ihtiyaç kalemlerine nazaran belirgin bir şekilde daha uzaktan temin edilebilmesi motorlu taşıt tamir onarım ihtiyacının ağırlıklı olarak ilçe merkezlerinden karşılanıyor olduğuna işaret etmektedir. Yakıt ihtiyacının daha sık karşılanması gerekliliğinden ve ulaşım akslarında akaryakıt istasyonlarının bulunmasından dolayı katlanılan ortalama mesafe diğer ihtiyaç türlerine göre daha düşüktür. Temel ihtiyaçların karşılandığı yerler yerleşim türleri bazında incelendiğinde, yerleşim türü farklılığının hizmet temin mesafelerinde anlamlı bir değişime yol açmadığı görülmektedir. Mesafelere ilişkin detaylar Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. Yerleşim Türüne Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km)

İhtiyaç Türü	Köy	Kırsal Mahalle	Belde	GENEL
Oto ve Traktör Yedek Parça	32,48	29,07	28,01	30,73
Giyim ve Ev Araçları	27,22	26,77	26,20	26,98
Tamir, Tadilat ve Bakım İşleri	25,81	24,97	24,39	25,38
İnşaat Malzemeleri	24,97	24,41	22,51	24,66
Tohum, Gübre ve Tarım İlaçlar	24,62	24,36	23,63	24,48
Banka, Mevduat ve Kredi İşlemleri	23,86	23,61	20,96	23,70
Gıda Maddeleri	23,81	23,64	22,96	23,72
Yakıt	22,68	22,33	19,73	22,48

Not: Tabloda yer alan mesafeler ihtiyaçların kendi yerleşimleri dışında başka bir yerleşimden karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafeleri göstermektedir.

Harita 4.6. Kırsal Yerleşimlerde Temel İhtiyaçlara Erişim- Karaman

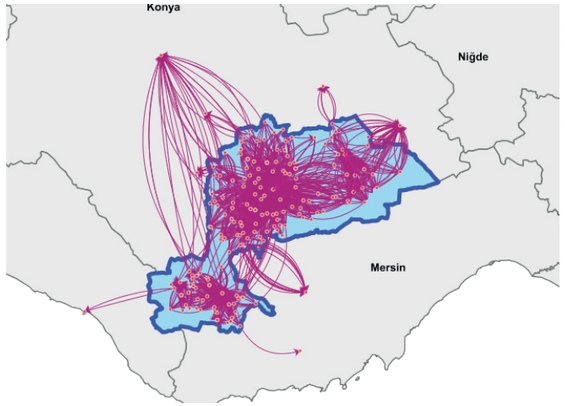

Karaman'da kırsal yerleşimlerin temel hizmetler için kendi ilçe merkezlerine yoğun olarak gittiği ancak il genelinden Konya'ya önemli miktarda akış olduğu görülmektedir. Güney ilçelerindeki kırsal yerleşimlerde ise sınırlı da olsa Mersin'e temel hizmetler için gidilmektedir. (Harita 4.6)

Temel ihtiyaçların karşılandığı yerler kırsal hizmet merkezleri bazında Tablo 4.7'de incelendiğinde, ihtiyaç türlerinin temin edildiği mesafelerin en yüksek olduğu hizmet merkezlerinin kendisinden başka bir yere hizmet vermeyen yerler ile 4A hizmet merkezleri olduğu görülmektedir. Hizmet vermeyen yerleşimler daha üst merkezlere, 4A hizmet merkezleri ise ilçe veya il merkezlerine bu ihtiyaçların karşılanması için gitmektedir.

Tablo 4.7. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km)

İhtiyaç Türü	Hizmet Vermeyen	1	2	3B	3A	4B	4A	GENEL
Oto ve Traktör Yedek Parça	32,13	28,30	27,08	26,23	26,41	27,86	29,03	30,73
Giyim ve Ev Araçları	27,64	25,70	25,40	24,82	26,16	26,39	28,33	26,98
Tamir, Tadilat ve Bakım İşleri	26,19	23,69	23,59	23,80	24,57	25,24	26,90	25,38
İnşaat Malzemeleri	25,44	22,97	23,26	23,50	24,21	23,75	26,40	24,66
Tohum, Gübre ve Tarım İlaçlar	25,21	22,80	23,43	23,45	23,66	23,96	25,52	24,48
Banka, Mevduat ve Kredi İşlemleri	24,49	22,09	22,23	22,36	22,14	22,97	23,46	23,70
Gıda Maddeleri	24,37	22,18	22,73	22,61	23,79	23,93	25,34	23,72
Yakıt	23,24	20,77	21,28	21,32	21,85	22,18	22,65	22,48

Not: Tabloda yer alan mesafeler ihtiyaçların kendi yerleşimleri dışında başka bir yerleşimden karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafeleri göstermektedir.

Temel ihtiyaçların karşılandığı yerler coğrafi bölgeler bazında Tablo 4.8'de incelendiğinde, ihtiyaç türlerinin temin edildiği mesafelerin Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nde daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde oto ve traktör yedek parça ihtiyacı için ortalamanın çok üstünde bir mesafe kat edilmektedir. Marmara Bölgesi kat edilen ortalama mesafenin genel olarak en düşük olduğu bölge olmuştur. Bu sonuçlarda bölgenin yüzölçümü ve yerleşimlerin birbirlerine olan yakınlığının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 4.8. Coğrafi Bölgelere Göre Temel İhtiyaçların Karşılandığı Mesafeler (km)

İhtiyaç Türü	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	Güneydoğu Anadolu	İç Anadolu	Karadeniz	Marmara	GENEL
Oto ve Traktör Yedek Parça	27,06	47,91	21,03	31,43	35,16	25,89	21,60	30,73
Giyim ve Ev Araçları	26,08	34,15	21,10	29,97	32,86	22,03	22,25	26,98
Tamir, Tadilat ve Bakım İşleri	24,66	33,47	20,09	29,42	29,34	20,80	19,25	25,38
İnşaat Malzemeleri	24,11	32,52	19,71	29,16	28,45	19,76	18,87	24,66
Tohum, Gübre ve Tarım İlaçlar	24,21	32,64	19,78	29,67	27,11	19,64	18,43	24,48
Banka, Mevduat ve Kredi İşlemleri	24,02	29,14	20,64	27,13	26,20	20,14	18,97	23,70
Gıda Maddeleri	23,91	29,66	19,74	28,16	27,12	19,31	18,65	23,72
Yakıt	22,18	28,11	18,93	27,12	24,81	19,11	16,87	22,48

Not: Tabloda yer alan mesafeler ihtiyaçların kendi yerleşimleri dışında başka bir yerleşimden karşılanması amacıyla kat edilen ortalama mesafeleri göstermektedir.

4.3. KIRSAL YERLEŞİMLERDE YER ALAN TESİS VE ALTYAPI HİZMETLERİ

Bu bölümde saha çalışmasında kırsal yerleşimlerde yer alan tesis ve altyapı hizmetlerine ilişkin toplanan bilgiler yerleşim türleri, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgeler bazında analiz edilmiştir.

Anket yapılan kırsal yerleşimlerde, tesislerden en yaygını yüzde 39,24'lük oran ile "bakkal/market" olarak görülmektedir. Bu tesisi, yüzde 12,98 ile "sosyal tesis", yüzde 11,45 ile "üretici birliği veya kooperatifi" izlemektedir. Altyapı hizmetlerinin en yaygını ise yüzde 81,19 ile "yeterli şebeke suyu altyapısı" iken bunu yüzde 68,46 ile "mobil internet erişimi" ve yüzde 46,27 ile "yeterli atık su ve kanalizasyon altyapısı" takip etmektedir. Kırsal alanda tesislerin ve altyapı hizmetlerinin dağılımı Grafik 4.2 ve Tablo 4.9'da yer almaktadır.

Grafik 4.2. Kırsal Yerleşimlerde Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı

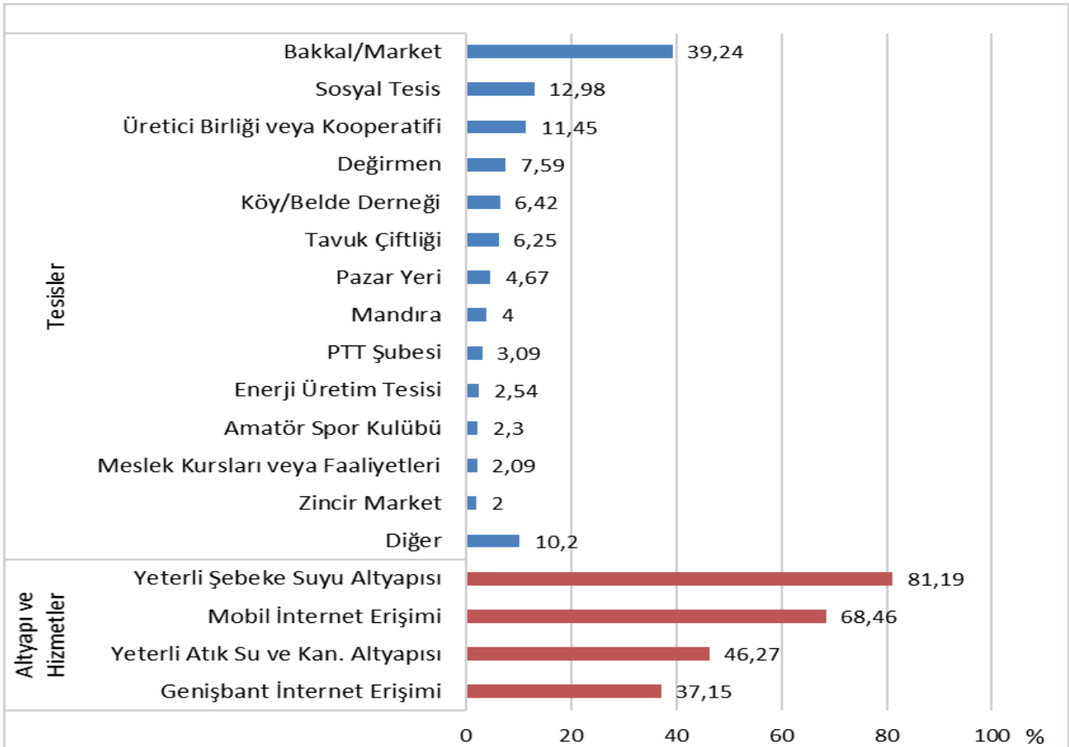

** Diğer başlığı altındaki tesis ve donatılar: ATM, Kütüphane, Soğuk Hava Depolama Tesisi, Sanayi Sitesi, Mezbaha, Hayvan Pazarı, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Organize Sanayi Bölgesi, El Sanatları Ürünleri Satış Yeri, Banka Şubesi, Lisanslı Depo, Üniversite Binası/Kampüsü, Meslek Yüksek Okulu.*

Tablo 4.9. Kırsal Yerleşimlerde Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı

	Tesis/Altyapı Olan Yerleşim Sayı	Yerleşimlerdeki Oranı (%)
Tesisler		
Bakkal/Market	14.533	39,24
Sosyal Tesis	4.807	12,98
Üretici Birliği/ Kooperatifi	4.239	11,45
Değirmen	2.810	7,59
Köy/Belde Tanıtma/Kalkındırma Derneği	2.379	6,42
Tavuk Çiftliği	2.315	6,25
Pazar Yeri	1.730	4,67
Mandıra	1.482	4,00
PTT Şubesi	1.146	3,09
Enerji Üretim Tesisi	941	2,54
Amatör Spor Kulübü	851	2,30
Meslek Kursları/ Faaliyetleri	775	2,09
Zincir Market	741	2,00
Kütüphane	625	1,69
Soğuk Hava Depolama Tesisi	523	1,41
Sanayi Sitesi	273	0,74
Hayvan Pazarı	234	0,63
Mezbaha	172	0,46
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	163	0,44
Organize Sanayi Bölgesi	153	0,41
El Sanatları Ürünleri Satış Yeri	150	0,41
Banka Şubesi	87	0,23
Lisanslı Depo	80	0,22
Üniversite Binası/Kampüsü	72	0,19
Meslek Yüksekokulu	69	0,19
Diğer	495	1,34
Altyapı Hizmetleri		
Yeterli Şebeke Suyu Altyapısı	30.068	81,19
Mobil İnternet Erişimi	25.354	68,46
Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı	17.137	46,27
Genişbant İnternet Erişimi	13.759	37,15
ATM	669	1,81

Bazı tesis ve faaliyetlerin Türkiye'de kırsal yerleşimlerdeki dağılımı haritalarla gösterilmektedir. Bu tesis ve faaliyetlerin dağılımında yerleşimlerin ekonomik yapısı, nüfusu ve coğrafi yapısı gibi unsurların etkili olduğu, bu unsurlardan dolayı bazı tesis ve faaliyetlere ihtiyaç duyulmayabileceği ve bu nedenle mevcut olmayan tesis ve faaliyetlerin her zaman yetersiz olarak değerlendirilmemesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Harita 4.7. Kırsal Yerleşimlerde Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı

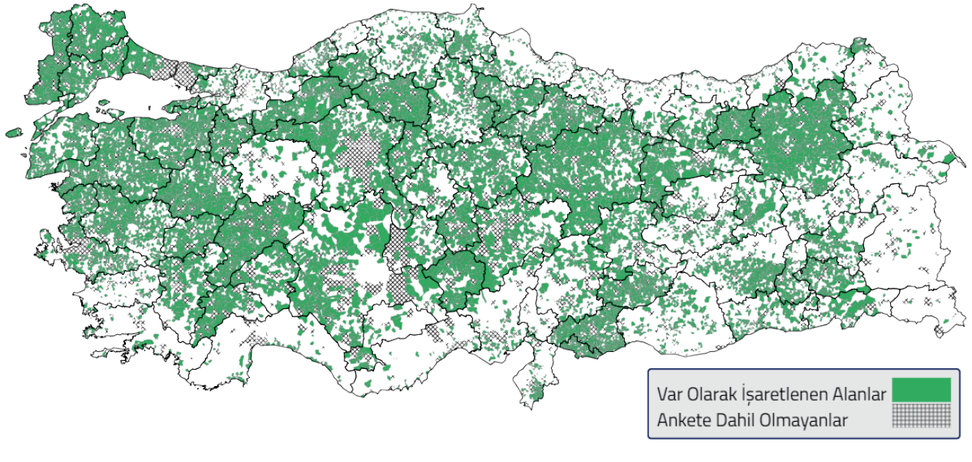

Yeterli atık su kanalizasyon altyapısının dağılımı incelendiğinde, ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin büyük bölümünün bu altyapıya sahip olduğu, ancak Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri'nin kıyı kesimleri ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin bir bölümünde kırsal alanlarda yeterli atık su ve kanalizasyon altyapısının olmadığı söylenebilir.

Harita 4.8. Kırsal Yerleşimlerde Genişbant İnternet Dağılımı

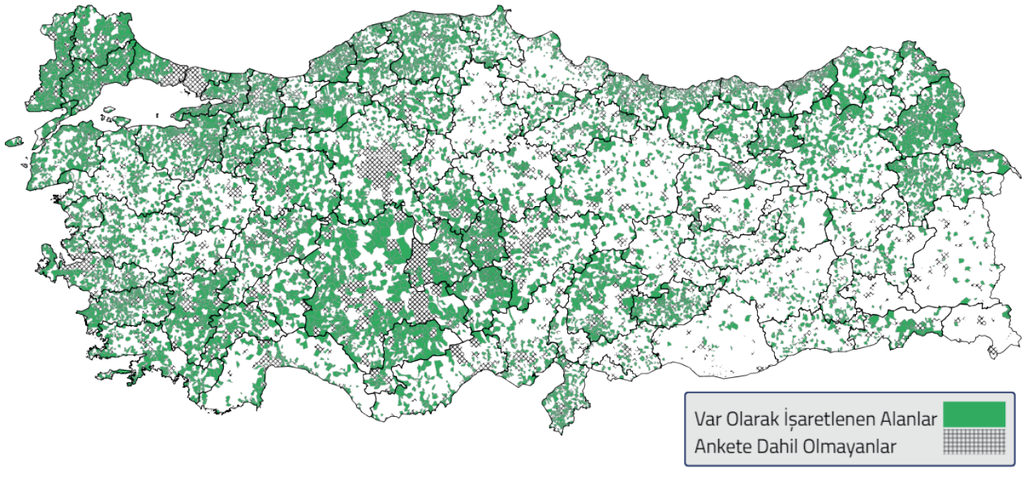

Kırsal yerleşimlerde genişbant internet altyapısı incelendiğinde, bu hizmetin genelde ülkenin batı kesimindeki kırsal yerleşimlerde doğu kesimindekilere göre daha yaygın olduğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bir bölümü ile İç Anadolu'nun doğusunda genişbant internet altyapısı olmayan yerleşimlerin olduğu beyan edilmiştir.

Harita 4.9. Kırsal Yerleşimlerde Mobil İnternet Erişimi

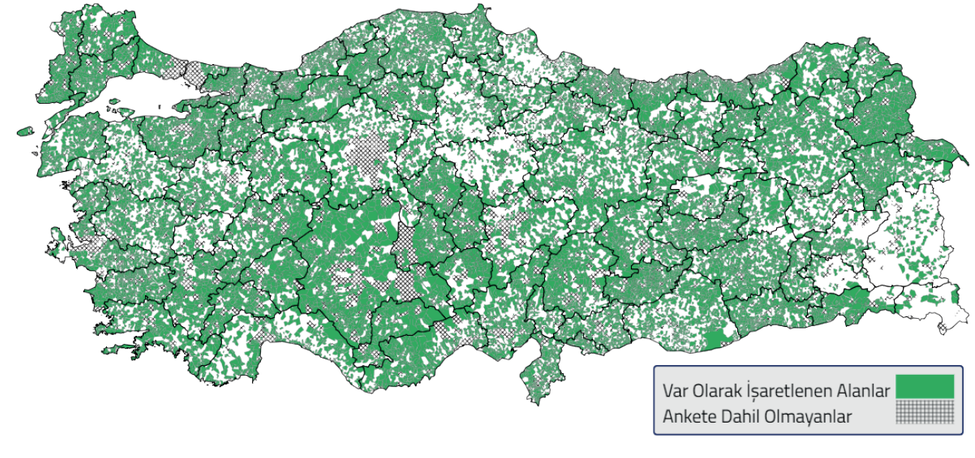

Mobil internet altyapısı açısından dağılıma bakıldığında ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin büyük çoğunluğunda bu hizmete erişim olduğu söylenebilir. Doğu Anadolu Bölgesi'nin güneyi, İç Anadolu ve Orta Karadeniz Bölgeleri'nin belirli kesimlerindeki kırsal yerleşimlerde mobil internet altyapısının daha seyrek olduğu görülmektedir.

Harita 4.10. Kırsal Yerleşimlerde Sosyal Tesislerin Dağılımı

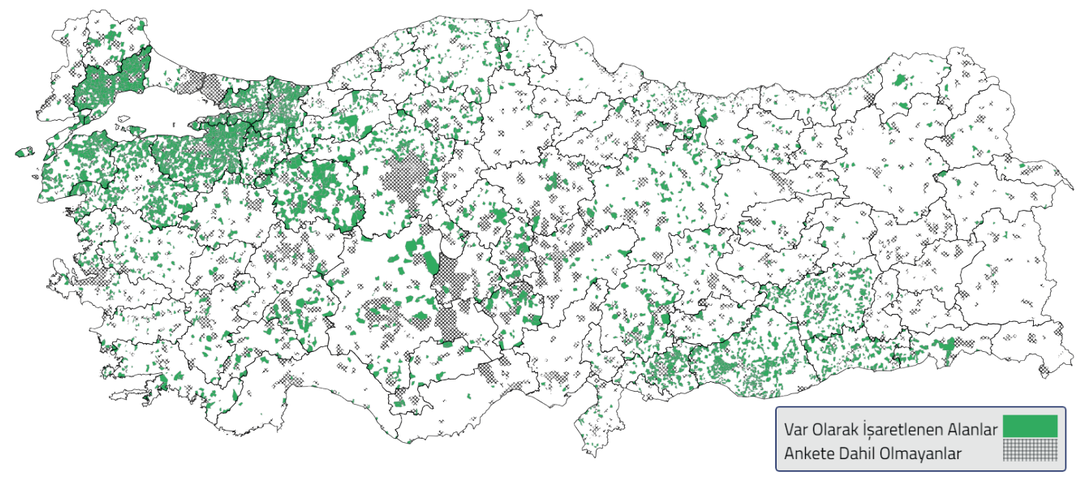

Raporun kırsal yerleşimlerde yaşayanların taleplerinin değerlendirildiği son bölümünde de görüldüğü üzere kırsal yerleşimlerde en yoğun talep sosyal tesislere yöneliktir. Kırsal yerleşimlerde sosyal tesislerin dağılımını gösteren Harita 4.10 bu talebi desteklemektedir. Marmara, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nin belli kesimleri hariç ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin büyük bölümünde sosyal tesis seyrektir.

Harita 4.11. Kırsal Yerleşimlerde Üretici Birliği veya Kooperatiflerin Dağılımı

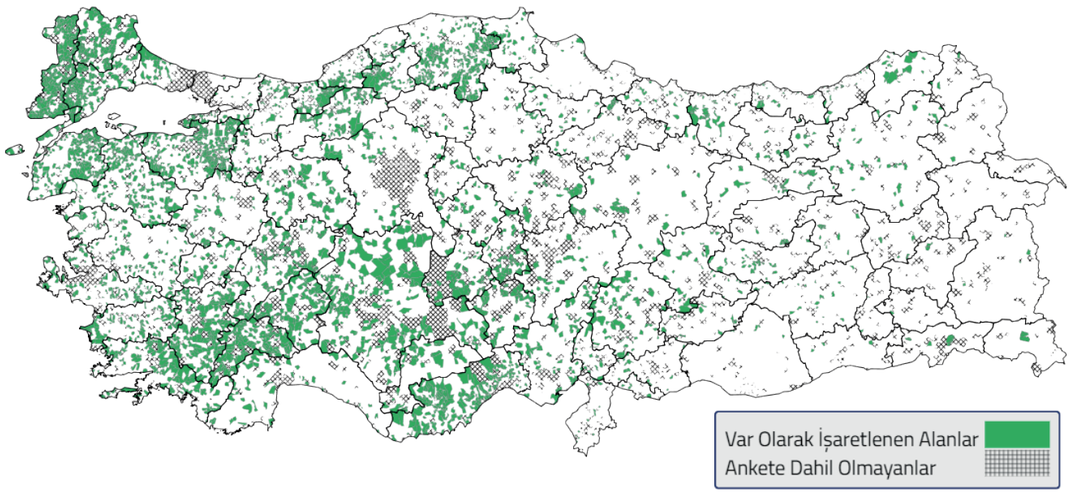

Ülke genelindeki kırsal yerleşimlerde bulunan tesis ve faaliyetlerin dağılımında en heterojen dağılıma sahip olanlardan birisi de üretici birlikleri ve kooperatiflerdir. Ülkenin batısındaki kırsal yerleşimlerde doğudakilere göre daha fazla birlik ve kooperatif olduğu görülmektedir. Marmara, Güney Ege, Akdeniz, İç Anadolu'nun güneyi ile Orta ve Batı Karadeniz'in iç kesimlerinde yer alan kırsal yerleşimlerde yoğun olan birlik ve kooperatifler diğer bölgelerde oldukça seyrektir.

4.3.1. Yerleşim Türlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri

Kırsal yerleşimlerde yer alan tesis ve altyapı hizmetleri yerleşim türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Tesis ve altyapı hizmetlerinin yerleşim türlerine göre dağılımları "Ki-Kare" testiyle analiz edilerek ilgili sonuçlar Tablo 4.10 ve Grafik 4.3'te verilmiştir.

Tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımı ile yerleşim türleri arasında, yapılan Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre tesis ve donatıların en az birinin dağılımı, yerleşim türüne göre farklılık göstermektedir. Tesis ve altyapı hizmetleri bazında Tablo 4.10 incelendiğinde; "bakkal/market" bütün yerleşimlerde en yaygın bulunan tesis olup kırsal mahalle ve beldelerde ikinci sırada "sosyal tesis" gelirken köylerde ikinci sırada "üretici birliği veya kooperatif" gelmektedir. Bununla birlikte ATM hizmeti hariç bütün altyapı ve hizmetlerin köylerdeki yaygınlık oranının kırsal mahallelerden fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca beldelerle kıyaslandığında tesislerin yaygınlık oranlarının, köy ve kırsal mahallelerde nispeten birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 4.10. Yerleşim Türlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri

	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Tesisler								
Bakkal/Market	5.147_a	28,30	9.002_b	48,75	384_a	99,48	14.533	39,24
Sosyal Tesis	1.211_b	6,66	3.468_c	18,78	128_a	33,16	4.807	12,98
Üretici Birliği veya Kooperatifi	1.854_b	10,19	2.218_b	12,01	167_a	43,26	4.239	11,45
Değirmen	1.289_b	7,09	1.380_b	7,47	141_a	36,53	2.810	7,59
Köy/Belde Tanıtım/ Kalkındırma Derneği	848_b	4,66	1.467_a	7,95	$64_{a,b}$	16,58	2.379	6,42
Tavuk Çiftliği	816_b	4,49	1.407_a	7,62	92_a	23,83	2.315	6,25
Pazar Yeri	435_b	2,39	1.086_c	5,88	209_a	54,15	1.730	4,67
Mandıra	753_b	4,14	640_c	3,47	89_a	23,06	1.482	4,00
PTT Şubesi	193_b	1,06	678_c	3,67	275_a	71,24	1.146	3,09
Enerji Üretim Tesisi	347_b	1,91	538_c	2,91	56_a	14,51	941	2,54
Amatör Spor Kulübü	186_b	1,02	522_c	2,83	143_a	37,05	851	2,30
Meslek Kursları veya Faaliyetleri	202_b	1,11	474_c	2,57	99_a	25,65	775	2,09
Zincir Market	51_b	0,28	597_c	3,23	93_a	24,09	741	2,00
Kütüphane	196_b	1,08	341_c	1,85	88_a	22,80	625	1,69
Soğuk Hava Depolama Tesisi	134_b	0,74	340_c	1,84	49_a	12,69	523	1,41
Sanayi Sitesi	32_b	0,18	190_c	1,03	51_a	13,21	273	0,74
Hayvan Pazarı	72_b	0,40	128_c	0,69	34_a	8,81	234	0,63
Mezbaha	49_b	0,27	87_c	0,47	36_a	9,33	172	0,46
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	67_b	0,37	66_b	0,36	30_a	7,77	163	0,44
Organize Sanayi Bölgesi	27_b	0,15	113_a	0,61	13_a	3,37	153	0,41
El Sanatları Ürünleri Satış Yeri	43_b	0,24	89_c	0,48	18_a	4,66	150	0,41
Banka Şubesi	0_b	0,00	75_c	0,41	12_a	3,11	87	0,23
Lisanslı Depo	19_b	0,10	51_c	0,28	10_a	2,59	80	0,22
Üniversite Binası veya Kampüsü	15_b	0,08	52_a	0,28	5_a	1,30	72	0,19
Meslek Yüksekokulu	6_b	0,03	59_a	0,32	4_a	1,04	69	0,19
Diğer	205_a	1,13	280_a	1,52	10_a	2,59	495	1,34
Altyapı Hizmetleri								
Yeterli Şebeke Suyu Altyapısı	15.109_b	83,08	14.587_c	79,00	372_a	96,37	30.068	81,19
Mobil İnternet Erişimi	12.430_b	68,35	12.565_c	68,05	359_a	93,01	25.354	68,46
Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı	9.330_b	51,30	7.465_c	40,43	342_a	88,60	17.137	46,27
Genişbant İnternet Erişimi	6.852_b	37,68	6.563_a	35,54	344_a	89,12	13.759	37,15
ATM	59_b	0,32	464_c	2,51	146_a	37,82	669	1,81

** Ki- Kare Değeri 10002.137; Sd: 60; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Grafik 4.3. Yerleşim Türlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı

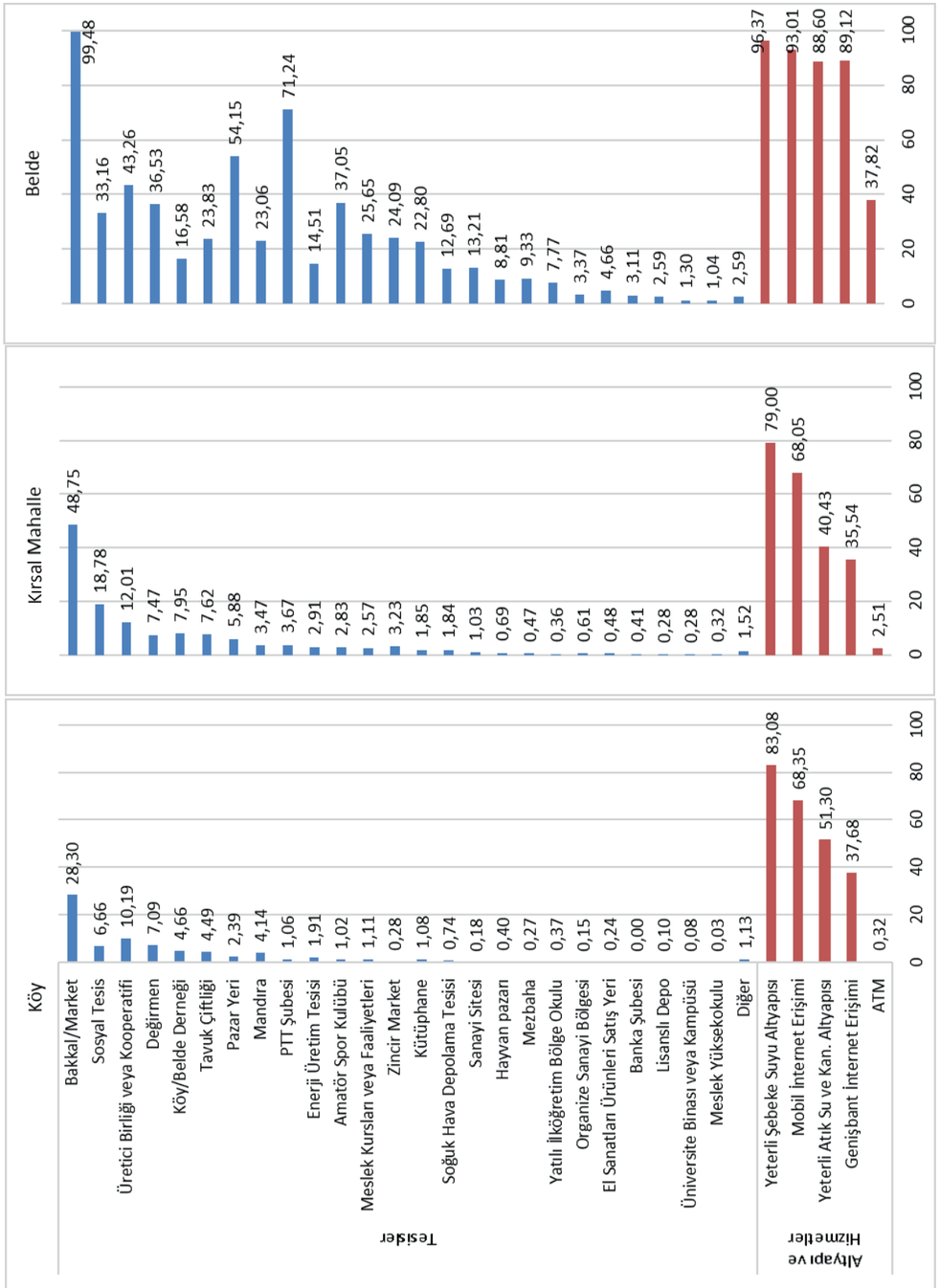

4.3.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri

Kırsal yerleşimlerde bulunan tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımları, kırsal hizmet merkezlerine göre analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yedi kırsal hizmet merkezi ayrımında tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımları "Ki-Kare" testi ile analiz edilerek ilgili sonuçlar Tablo 4.11 ve Grafik 4.4 ile verilmiştir.

Tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımı ile kırsal hizmet merkezleri arasında, yapılan Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre tesis ve donatıların en az birinin dağılımı, kırsal hizmet merkezlerine göre farklılık göstermektedir.

Kendisi dışında hiçbir yere hizmet vermeyen yerleşimlerden üst derece hizmet merkezlerine gidildikçe tesislerin yaygınlığında genel bir artış görülmektedir. Ancak bazı tesislerin yaygınlığı 3B hizmet merkezlerinde 3A hizmet merkezlerine göre daha yüksektir. Bunun yanında hizmet vermeyen yerleşimler ile en altta yer alan üç hizmet merkezi derecesi arasında tesislerin yaygınlık oranı açısından nispeten daha belirgin bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır.

Altyapı hizmetlerinin mevcudiyeti kırsal yerleşimlerde tesislere göre daha fazla olmakla birlikte en alt derece hizmet merkezlerinden en üst hizmet merkezlerine gidildikçe altyapı hizmetlerinin kırsal yerleşimlerde bulunma oranının arttığı görülmektedir. Üst derece hizmet merkezlerinde yeterli şebeke suyu altyapısı oranı yüzde 90'lara ulaşırken en alt derece hizmet merkezlerinde ise bu oranın yüzde 80'ler düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.11. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri

	Hizmet Vermeyen		1		2		3B		3A		4B		4A		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Tesisler																
Bakkal/Market	7.027_{a}	28,61	4.445_{b}	49,46	1.930_{c}	83,48	$347_{b,c}$	94,81	312_{b}	93,69	$258_{a,b}$	97,73	214_{a}	99,07	14.533	39,24
Sosyal Tesis	2.592_{a}	10,55	1.408_{b}	15,67	$450_{a,b}$	19,46	$95_{a,b}$	25,96	$88_{a,b}$	26,43	$93_{a,b}$	35,23	$81_{a,b}$	37,50	4.807	12,98
Üretici Birliği veya Kooperatifi	1.930_{a}	7,86	1.357_{b}	15,10	508_{b}	21,97	130_{b}	35,52	105_{b}	31,53	110_{b}	41,67	99_{b}	45,83	4.239	11,45
Değirmen	1.185_{a}	4,83	897_{b}	9,98	377_{c}	16,31	96_{c}	26,23	91_{c}	27,33	$83_{b,c}$	31,44	$81_{b,c}$	37,50	2.810	7,59
Köy/Belde Tanıtım/ Kalkındırma Derneği	1.169_{a}	4,76	793_{b}	8,82	$244_{a,b}$	10,55	$54_{a,b}$	14,75	30_{a}	9,01	$50_{a,b}$	18,94	$39_{a,b}$	18,06	2.379	6,42
Tavuk Çiftliği	1.018_{a}	4,15	806_{b}	8,97	277_{b}	11,98	$48_{a,b}$	13,11	56_{b}	16,82	57_{b}	21,59	$53_{a,b}$	24,54	2.315	6,25
Pazar Yeri	398_{a}	1,62	507_{b}	5,64	323_{c}	13,97	103_{e}	28,14	$114_{d,e}$	34,23	$134_{d,e}$	50,76	151_{d}	69,91	1.730	4,67
Mandıra	661_{a}	2,69	496_{b}	5,52	171_{b}	7,40	$38_{a,b}$	10,38	42_{b}	12,61	$34_{a,b}$	12,88	40_{b}	18,52	1.482	4,00
PTT Şubesi	145_{a}	0,59	273_{b}	3,04	250_{c}	10,81	97_{e}	26,50	$105_{d,e}$	31,53	$126_{d,e}$	47,73	150_{d}	69,44	1.146	3,09
Enerji Üretim Tesisi	386_{a}	1,57	344_{b}	3,83	116_{b}	5,02	$22_{a,b}$	6,01	26_{b}	7,81	$22_{a,b}$	8,33	25_{b}	11,57	941	2,54
Amatör Spor Kulübü	169_{a}	0,69	258_{b}	2,87	188_{c}	8,13	$56_{c,d}$	15,30	$45_{c,d}$	13,51	65_{d}	24,62	70_{d}	32,41	851	2,30
Meslek Kursları veya Faaliyetleri	185_{a}	0,75	240_{b}	2,67	151_{c}	6,53	$46_{c,d}$	12,57	$49_{c,d}$	14,71	53_{d}	20,08	51_{d}	23,61	775	2,09
Zincir Market	100_{a}	0,41	169_{b}	1,88	158_{c}	6,83	54_{d}	14,75	60_{d}	18,02	$82_{d,e}$	31,06	118_{e}	54,63	741	2,00
Kütüphane	156_{a}	0,64	191_{b}	2,13	116_{c}	5,02	$41_{c,d}$	11,20	$38_{c,d}$	11,41	40_{d}	15,15	43_{d}	19,91	625	1,69
Soğuk Hava Depolama Tesisi	120_{a}	0,49	212_{b}	2,36	$92_{b,c}$	3,98	$18_{b,c,d}$	4,92	$17_{b,c,d}$	5,11	$28_{c,d}$	10,61	36_{d}	16,67	523	1,41
Sanayi Sitesi	22_{a}	0,09	60_{b}	0,67	49_{c}	2,12	24_{d}	6,56	$21_{c,d}$	6,31	$39_{d,e}$	14,77	58_{e}	26,85	273	0,74
Hayvan Pazarı	72_{a}	0,29	$49_{a,b}$	0,55	$31_{b,c}$	1,34	$10_{c,d}$	2,73	$9_{b,c,d}$	2,70	$24_{d,e}$	9,09	39_{e}	18,06	234	0,63
Mezbaha	50_{a}	0,20	47_{b}	0,52	$22_{b,c}$	0,95	$9_{b,c,d}$	2,46	$11_{c,d}$	3,30	14_{d}	5,30	19_{d}	8,80	172	0,46
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	42_{a}	0,17	$28_{a,b}$	0,31	41_{c}	1,77	$6_{b,c}$	1,64	16_{c}	4,80	14_{c}	5,30	16_{c}	7,41	163	0,44
Organize Sanayi Bölgesi	23_{a}	0,09	57_{b}	0,63	$32_{b,c}$	1,38	11_{c}	3,01	$8_{b,c}$	2,40	$8_{b,c}$	3,03	14_{c}	6,48	153	0,41

Tablo 4.11. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri (devamı)

	Hizmet Vermeyen		1		2		3B		3A		4B		4A		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
El Sanatları Ürünleri Satış Yeri	30_{a}	0,12	43_{b}	0,48	$25_{b,c}$	1,08	$11_{c,d}$	3,01	$9_{c,d}$	2,70	$9_{c,d}$	3,41	23_{d}	10,65	150	0,41
Banka Şubesi	4_{a}	0,02	11_{b}	0,12	13_{c}	0,56	$6_{c,d}$	1,64	$3_{b,c,d}$	0,90	13_{d}	4,92	37_{e}	17,13	87	0,23
Lisanslı Depo	16_{a}	0,07	26_{b}	0,29	$15_{b,c}$	0,65	$6_{b,c}$	1,64	$2_{a,b,c}$	0,60	$6_{b,c}$	2,27	9_{c}	4,17	80	0,22
Üniversite Binası veya Kampüsü	12_{a}	0,05	21_{b}	0,23	22_{c}	0,95	$3_{b,c}$	0,82	$4_{b,c}$	1,20	7_{c}	2,65	$3_{b,c}$	1,39	72	0,19
Meslek Yüksekokulu	9_{a}	0,04	21_{b}	0,23	$14_{b,c}$	0,61	9_{c}	2,46	$5_{b,c}$	1,50	7_{c}	2,65	$4_{b,c}$	1,85	69	0,19
Diğer	162_{a}	0,66	197_{b}	2,19	85_{b}	3,68	19_{b}	5,19	$9_{a,b}$	2,70	13_{b}	4,92	$10_{a,b}$	4,63	495	1,34
Altyapı Hizmetleri																
Yeterli Şebeke Suyu Altyapısı	19.702_{a}	80,23	7.382_{b}	82,14	1.924_{c}	83,22	330_{d}	90,16	290_{d}	87,09	$241_{d,e}$	91,29	199_{e}	92,13	30.068	81,19
Mobil İnternet Erişimi	15.778_{a}	64,25	6.748_{b}	75,09	1.812_{c}	78,37	305_{d}	83,33	284_{d}	85,29	$229_{d,e}$	86,74	198_{e}	91,67	25.354	68,46
Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı	11.159_{a}	45,44	4.019_{b}	44,72	1.199_{c}	51,86	$222_{c,d}$	60,66	$204_{c,d}$	61,26	175_{d}	66,29	159_{d}	73,61	17.137	46,27
Genişbant İnternet Erişimi	7.511_{a}	30,58	4.050_{b}	45,07	$1.313_{a,b}$	56,79	$256_{a,b,c}$	69,95	$242_{a,b,c}$	72,67	$203_{c,d}$	76,89	184_{d}	85,19	13.759	37,15
ATM	51_{a}	0,21	119_{b}	1,32	143_{c}	6,19	53_{e}	14,48	$68_{d,e}$	20,42	$98_{d,f}$	37,12	137_{f}	63,43	669	1,81

** Ki- Kare Değeri 18624; Sd: 180; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Grafik 4.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı

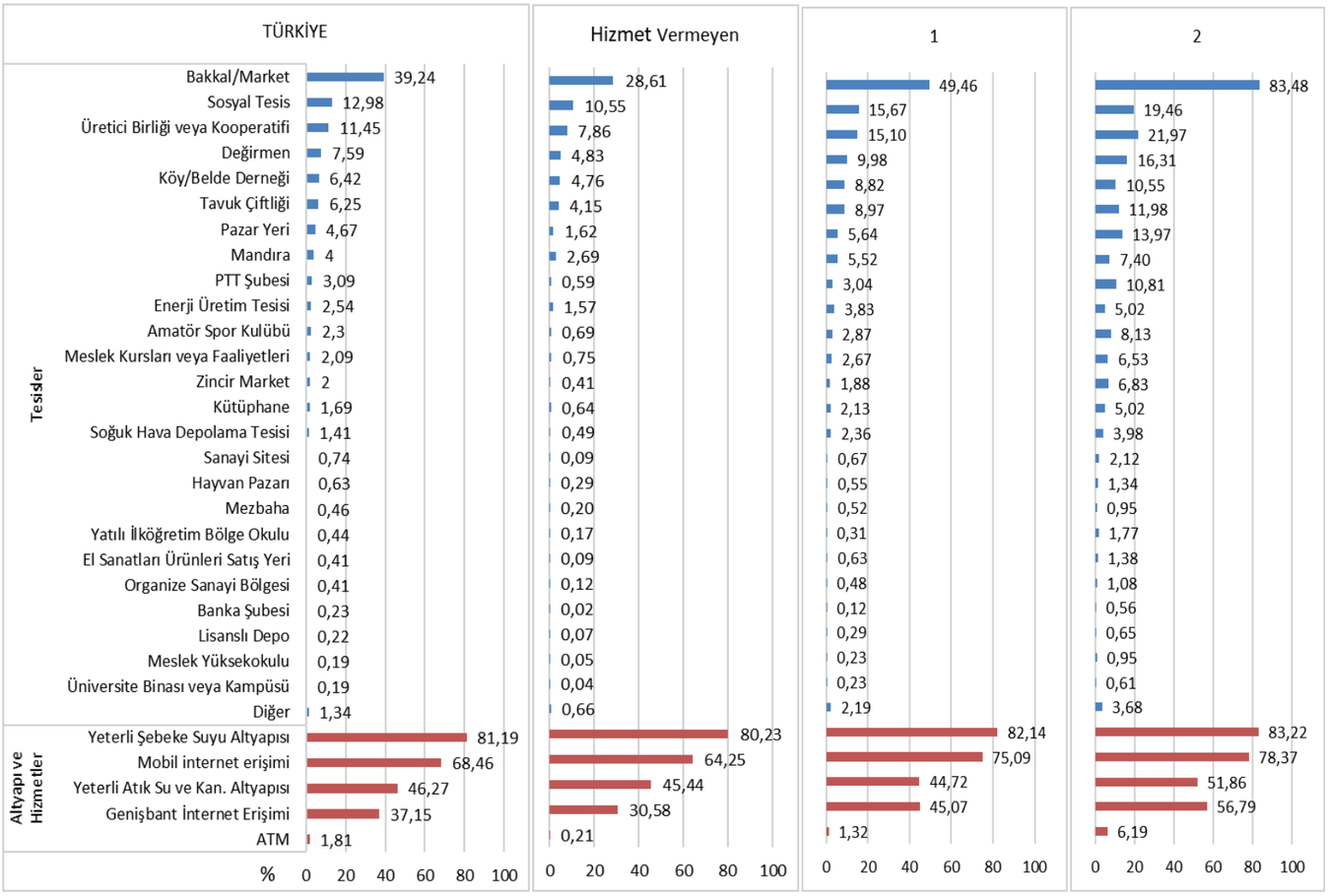

Grafik 4.4. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı (devamı)

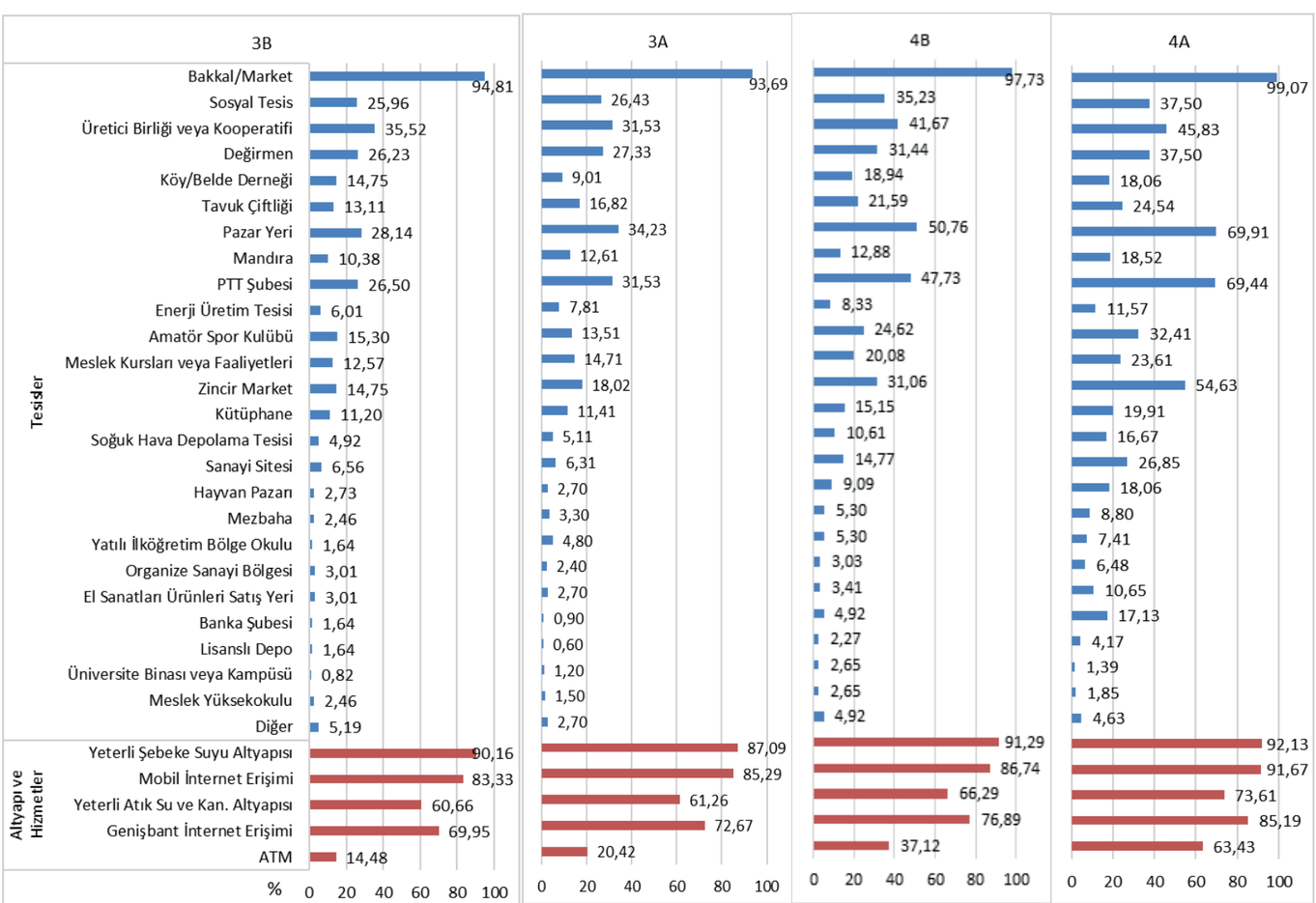

4.3.3. Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşimlerde Yer Alan Tesis ve Altyapı Hizmetleri

Kırsal yerleşimlerde tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımları coğrafi bölgelere göre analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yedi coğrafi bölge ayrımında tesis veya donatıların dağılımlarını karşılaştırmak için "Ki-Kare" testi ile bölgeler arası farklar analiz edilerek ilgili sonuçlar Tablo 4.12 ve Grafik 4.5 ile verilmiştir.

Tesis ve altyapı hizmetlerinin dağılımı ile coğrafi bölgeler arasında, yapılan Ki-Kare analizine göre yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre tesis ve altyapı hizmetlerinin en az birinin dağılımı, coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Tesis ve altyapı hizmetleri incelendiğinde; bütün kırsal yerleşimlerde en yaygın olarak bulunan tesis olan bakkal/marketlerin en az bulunduğu bölgeler yüzde 26,98 ile Karadeniz Bölgesi ve yüzde 28,20 ile İç Anadolu Bölgesi'dir. Marmara Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlerin yüzde 47'sinde sosyal tesis bulunurken diğer bölgelerde oranlar çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Üretici birliği veya kooperatifi Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde düşük oranlarda bulunmakla birlikte Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde daha yaygındır.

Sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi verileri bölgelerin genel ekonomik yapısı ile paralellik göstermektedir. Diğer taraftan Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimlerin sadece yüzde 0,28'inde pazar yeri bulunmaktadır.

Tablo 4.12. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri

	Akdeniz		Doğu Anadolu		Ege		Güneydoğu Anadolu		İç Anadolu		Karadeniz		Marmara		GENEL	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tesisler																
Bakkal/Market	1.894_{a}	58,58	1.837_{b}	29,91	2.472_{c}	58,47	1.849_{c}	40,28	1.627_{d}	28,20	2.386_{d}	26,98	2.468_{b}	58,30	14.533	39,24
Sosyal Tesis	197_{a}	6,09	92_{b}	1,50	311_{a}	7,36	1.022_{c}	22,27	679_{d}	11,77	515_{a}	5,82	1.991_{e}	47,04	4.807	12,98
Üretici Birliği veya Kooperatifi	655_{a}	20,26	139_{b}	2,26	747_{c}	17,67	63_{d}	1,37	556_{e}	9,64	800_{e}	9,05	1.279_{a}	30,21	4.239	11,45
Değirmen	319_{a}	9,87	270_{b}	4,40	212_{c}	5,01	$216_{b,d}$	4,71	$249_{c,d}$	4,32	1.374_{e}	15,54	170_{f}	4,02	2.810	7,59
Köy/Belde Tanıtım/ Kalkındırma Derneği	$125_{a,b}$	3,87	125_{b}	2,04	217_{a}	5,13	22_{c}	0,48	564_{d}	9,78	758_{d}	8,57	568_{d}	13,42	2.379	6,42
Tavuk Çiftliği	225_{a}	6,96	$142_{b,c}$	2,31	411_{a}	9,72	83_{c}	1,81	194_{b}	3,36	598_{a}	6,76	662_{d}	15,64	2.315	6,25
Pazar Yeri	270_{a}	8,35	17_{b}	0,28	571_{c}	13,51	23_{b}	0,50	279_{d}	4,84	184_{e}	2,08	386_{d}	9,12	1.730	4,67
Mandıra	144_{a}	4,45	$86_{b,c}$	1,40	$115_{c,d}$	2,72	39_{b}	0,85	427_{e}	7,40	486_{f}	5,50	185_{d}	4,37	1.482	4,00
PTT Şubesi	195_{a}	6,03	70_{b}	1,14	284_{a}	6,72	$67_{b,c}$	1,46	200_{d}	3,47	$163_{b,c}$	1,84	$167_{c,d}$	3,95	1.146	3,09
Enerji Üretim Tesisi	149_{a}	4,61	$95_{b,c,d}$	1,55	$182_{a,e}$	4,30	62_{d}	1,35	$162_{c,e}$	2,81	$181_{b,c,d}$	2,05	$110_{b,d}$	2,60	941	2,54
Amatör Spor Kulübü	50_{a}	1,55	$33_{b,c}$	0,54	223_{d}	5,27	15_{c}	0,33	$63_{a,b}$	1,09	111_{a}	1,26	356_{d}	8,41	851	2,30
Meslek Kursları veya Faaliyetleri	135_{a}	4,18	59_{b}	0,96	123_{c}	2,91	53_{b}	1,15	90_{b}	1,56	119_{b}	1,35	$196_{a,c}$	4,63	775	2,09
Zincir Market	134_{a}	4,14	19_{b}	0,31	183_{a}	4,33	18_{b}	0,39	47_{b}	0,81	67_{b}	0,76	273_{a}	6,45	741	2,00
Kütüphane	92_{a}	2,85	$72_{b,c}$	1,17	$119_{a,c}$	2,81	36_{b}	0,78	$93_{b,c}$	1,61	107_{b}	1,21	$106_{b,c}$	2,50	625	1,69
Soğuk Hava Depolama Tesisi	114_{a}	3,53	21_{b}	0,34	111_{c}	2,63	12_{b}	0,26	88_{c}	1,53	40_{b}	0,45	137_{c}	3,24	523	1,41
Sanayi Sitesi	27_{a}	0,84	4_{b}	0,07	103_{c}	2,44	3_{b}	0,07	50_{a}	0,87	27_{b}	0,31	59_{a}	1,39	273	0,74
Hayvan Pazarı	$19_{a,b,c,d,e,f}$	0,59	$19_{e,f}$	0,31	59_{d}	1,40	$10_{c,f}$	0,22	$32_{a,b,c,e,f}$	0,55	$75_{b,d}$	0,85	$20_{a,c,e,f}$	0,47	234	0,63
Mezbaha	24_{a}	0,74	16_{a}	0,26	24_{a}	0,57	18_{a}	0,39	28_{a}	0,49	29_{a}	0,33	33_{a}	0,78	172	0,46
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	$13_{a,b}$	0,40	57_{c}	0,93	$12_{a,b}$	0,28	$12_{a,b}$	0,26	$17_{a,b}$	0,29	45_{b}	0,51	7_{a}	0,17	163	0,44
Organize Sanayi Bölgesi	$12_{a,b,c,d}$	0,37	5_{d}	0,08	39_{c}	0,92	$13_{a,b,c,d}$	0,28	$13_{b,d}$	0,23	$25_{b,d}$	0,28	$46_{a,c}$	1,09	153	0,41

Tablo 4.12. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetleri (devamı)

	Akdeniz		Doğu Anadolu		Ege		Güneydoğu Anadolu		İç Anadolu		Karadeniz		Marmara		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
El Sanatları Ürünleri Satış Yeri	$13_{a,b,c}$	0,40	$4_{c,d}$	0,07	46_{b}	1,09	1_{d}	0,02	$17_{a,c,d}$	0,29	34_{a}	0,38	$35_{a,b}$	0,83	150	0,41
Banka Şubesi	19_{a}	0,59	3_{b}	0,05	26_{a}	0,61	2_{b}	0,04	$6_{b,c}$	0,10	7_{b}	0,08	$24_{a,c}$	0,57	87	0,23
Lisanslı Depo	7_{a}	0,22	4_{a}	0,07	15_{a}	0,35	5_{a}	0,11	17_{a}	0,29	12_{a}	0,14	20_{a}	0,47	80	0,22
Üniversite Binası veya Kampüsü	$11_{a,b}$	0,34	$7_{a,b}$	0,11	$9_{a,b}$	0,21	$4_{a,b}$	0,09	$11_{a,b}$	0,19	7_{b}	0,08	23_{a}	0,54	72	0,19
Meslek Yüksekokulu	16_{a}	0,49	3_{b}	0,05	$10_{a,b}$	0,24	2_{b}	0,04	$9_{a,b}$	0,16	9_{b}	0,10	$20_{a,b}$	0,47	69	0,19
Diğer	$45_{a,b}$	1,39	30_{c}	0,49	$82_{b,d}$	1,94	$41_{a,b,c}$	0,89	$49_{a,c}$	0,85	183_{d}	2,07	$65_{a,b,c}$	1,54	495	1,34
Altyapı Hizmetleri																
Yeterli Şebeke Suyu Altyapısı	2.788_{a}	86,24	4.864_{b}	79,21	3.650_{c}	86,33	3.314_{d}	72,20	5.173_{d}	89,67	6.530_{a}	73,85	3.749_{e}	88,57	30.068	81,19
Mobil İnternet Erişimi	2.271_{a}	70,24	4.016_{b}	65,40	2.902_{c}	68,64	3.219_{b}	70,13	3.599_{a}	62,39	6.167_{d}	69,75	3.180_{e}	75,12	25.354	68,46
Yeterli Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı	742_{a}	22,95	2.349_{b}	38,25	2.356_{b}	55,72	2.070_{c}	45,10	3.357_{d}	58,19	3.349_{e}	37,88	2.914_{b}	68,84	17.137	46,27
Genişbant İnternet Erişimi	1.139_{a}	35,23	1661_{a}	27,05	1.822_{a}	43,09	672_{b}	14,64	2.085_{a}	36,14	3.859_{c}	43,64	2.521_{d}	59,56	13.759	37,15
ATM	$94_{a,b}$	2,91	$27_{c,d}$	0,44	198_{b}	4,68	13_{d}	0,28	79_{e}	1,37	$79_{c,e}$	0,89	179_{a}	4,23	669	1,81

** Ki- Kare Değeri 15272.569; Sd: 180; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa sitiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen coğrafi bölgeler arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Grafik 4.5. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı

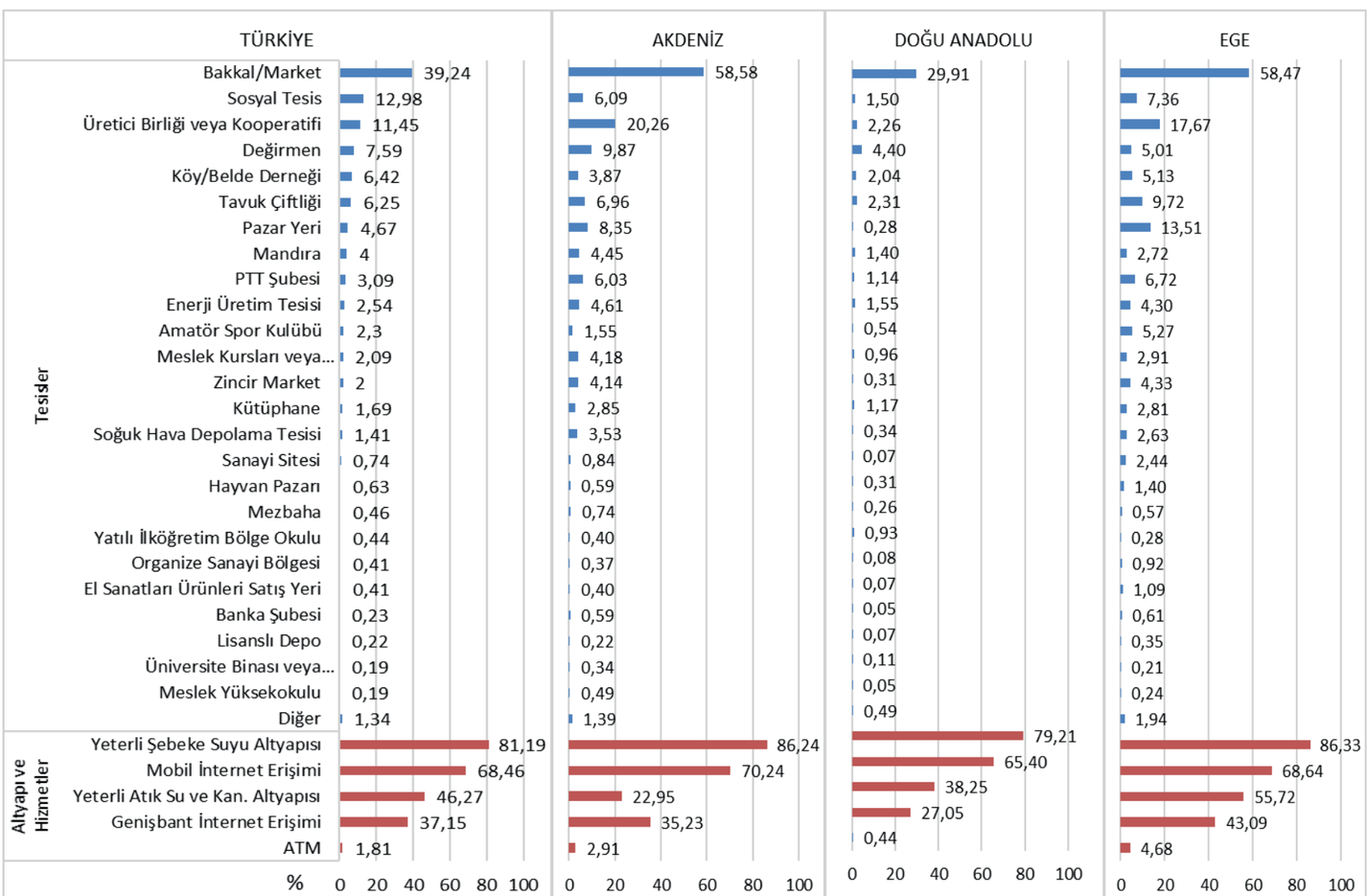

Grafik 4.5. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Altyapı Hizmetlerinin Dağılımı (devamı)

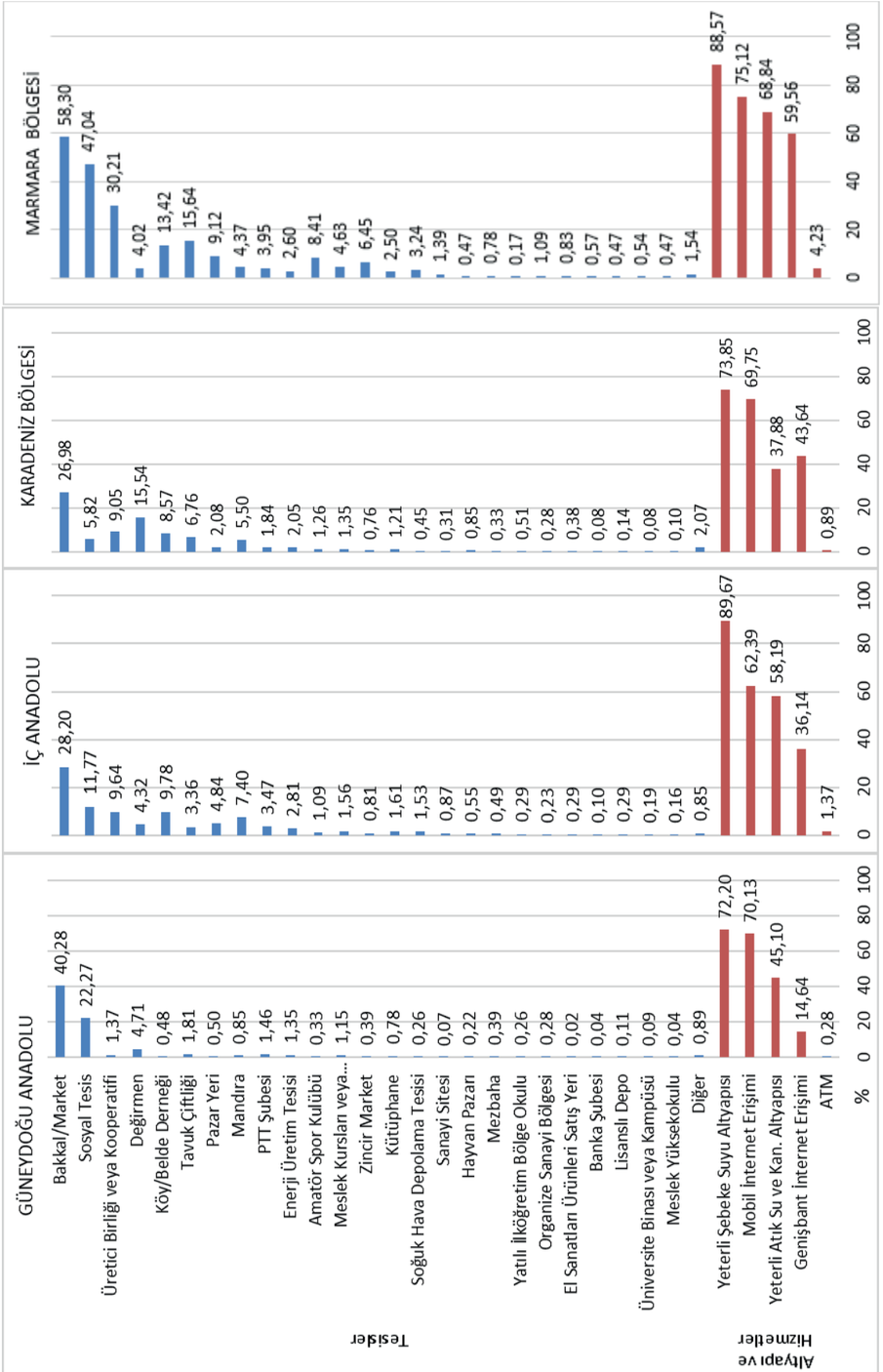

5. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ULAŞIM

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlerde ulaşım yapısı da incelenmiştir. Bu kapsamda kırsalda ulaşım ilişkileri, kullanılan ulaşım araçları ve yol niteliği sorgulanmıştır. İlk olarak toplu taşıma araçlarıyla bağ kurulan merkez sayıları yerleşimler bazında incelenmiştir. Toplu ulaşım seferleri sorgulanırken anket yapılan yerleşim yerinin hareket başlangıç noktası olması halinde seferler değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin kırsal mahallelere sunmuş olduğu toplu taşıma hizmetleri kapsam dışı bırakılmıştır. İncelemeyle ilgili sonuçlara Tablo 5.1'de yer verilmiştir.

Anket uygulanan yerleşim yerlerindeki toplu ulaşım araçlarının diğer merkezlere ulaşım bilgileri yerleşim türlerine, coğrafi bölgelere ve hizmet derecelerine göre incelenmiş olup yapılan Ki-Kare analizine göre sefer türlerinin dağılımı ile bunlar arasında yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre sefer türlerinden en az biri yerleşim türlerine, coğrafi bölgelere ve hizmet derecelerine göre farklılık göstermektedir.

Anket uygulanan yerleşim yerlerindeki toplu ulaşım araçlarının diğer merkezlere ulaşım bilgileri yerleşim türleri bazında incelendiğinde, bütün kategorilerde kırsal mahallelerde diğer yerleşim türlerine göre daha az toplu ulaşım hattı bulunduğu görülmektedir. Bu durumun belediye hizmetlerinin kapsam dışı bırakılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Beldelerde ise bütün kategorilerde sefer yapan araçlar diğer yerleşim türlerine göre daha yaygındır.

Tablo 5.1. Yerleşim Türlerine Göre Toplu Ulaşım İlişkileri

Sefer Türleri	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Tek Yerleşime Gidenler	4.956_b	27,25	4.423_c	23,95	247_a	63,99	9.626	25,99
İki Yerleşime Gidenler	844_b	4,64	581_c	3,15	75_a	19,43	1.500	4,05
Üç ve Daha Fazla Yerleşime Gidenler	138_b	0,76	81_c	0,44	23_a	5,96	242	0,65
Sefer Düzenlemeyenler	12.248_b	67,35	13.379_c	72,46	41_a	10,62	25.668	69,31

** Ki- Kare Değeri 9490.823;Sd:6; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Harita 5.1. Kırsal Yerleşimlerde Ulaşım İlişkileri-Van

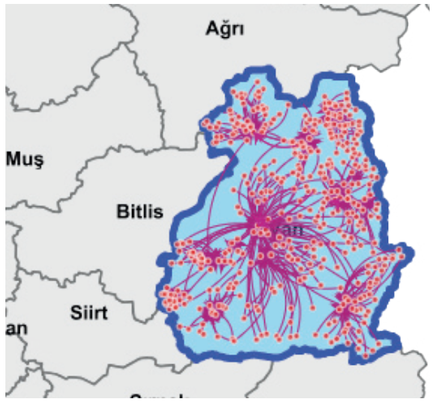

Kırsal yerleşimlerdeki ulaşım akışları Van ve Yozgat illeri örnekleri ile gösterilmektedir. Van'da kırsal yerleşimlerin ulaşım akışlarının tamamının öncelikle kendi ilçe merkezleri olmak üzere Van Merkezi'ne olduğu görülmektedir (Harita 5.1).

Harita 5.2. Kırsal Yerleşimlerde Ulaşım İlişkileri-Yozgat

Yozgat'ın sınır ilçelerindeki kırsal yerleşimlerden Ankara, Kayseri, Sivas ve Tokat'a ulaşım akışları bulunmaktadır (Harita 5.2).

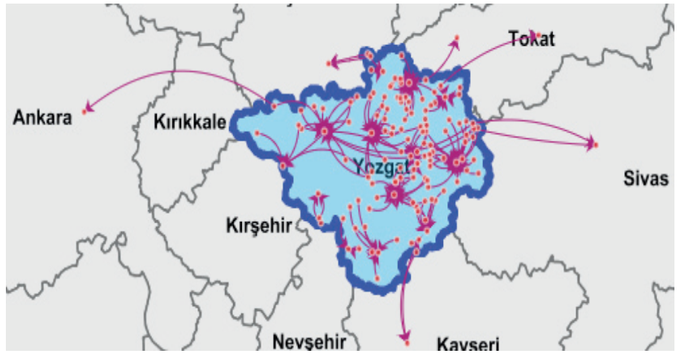

Anket uygulanan yerleşim yerlerinin diğer yerleşimlere toplu taşıma ile ulaşım bilgileri kırsal hizmet merkezi derecelerine göre de incelenmiş olup sonuçlar Tablo 5.2'de paylaşılmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde, hizmet vermeyen yerleşimlerden en üst hizmet merkezi derecesine doğru, birkaç istisna dışında, bütün sefer kategorilerinde genel bir artış eğiliminin olduğu görülmektedir. Sefer düzenlenmeyen yerleşim yerlerinin oranları bakımından, üst hizmet merkezi derecelerine gidildikçe yüzde 73'ten yüzde 27'ye doğru azalan bir eğilim göze çarpmaktadır.

Tablo 5.2. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Toplu Ulaşım İlişkileri

Hizmet Merkezi		Tek Yerleşime Gidenler	İki Yerleşime Gidenler	Üç ve Daha Fazla Yerleşime Gidenler	Sefer Düzenlemeyenler
Hizmet Vermeyen	***Sayı***	5.673_{a}	836_{a}	103_{a}	17.946_{a}
	Yüzde	23,1	3,4	0,42	73,08
1	***Sayı***	2.447_{b}	396_{b}	69_{b}	6.075_{b}
	Yüzde	27,23	4,41	0,77	67,6
2	***Sayı***	933_{c}	144_{c}	33_{c}	1.202_{c}
	Yüzde	40,35	6,23	1,43	51,99
3B	***Sayı***	174_{f}	39_{d}	$4_{b,c}$	$149_{d,e}$
	Yüzde	47,54	10,66	1,09	40,71
3A	***Sayı***	$164_{d,e,f}$	23_{c}	8_{d}	138_{d}
	Yüzde	49,25	6,91	2,4	41,44
4B	***Sayı***	$121_{d,f}$	36_{e}	9_{d}	98_{e}
	Yüzde	45,83	13,64	3,41	37,12
4A	***Sayı***	114_{e}	$26_{d,e}$	16_{e}	60_{f}
	Yüzde	52,78	12,04	7,41	27,78
GENEL	***Sayı***	9.626	1.500	242	25.668
	Yüzde	25,99	4,05	0,65	69,31

** Ki- Kare Değeri 12669.473; Sd: 18; p: 0.000*
** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır*

Anket uygulanan yerleşimlerdeki toplu ulaşım araçlarının diğer merkezlere ulaşım bilgileri coğrafi bölgelere göre incelenmiş olup sonuçlar Tablo 5.3'te paylaşılmıştır.

Bulunduğu yerden hem tek hem iki yerleşime sefer düzenleyen yerleşimlerin yaygınlığı incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesi'nin yaklaşık yüzde 40'lık bir oran ile diğer tüm bölgelere göre önde olduğu görülmektedir. Herhangi bir seferi bulunmayan yerleşim yerlerinin ise yüzde 82'lik oran ile en fazla İç Anadolu Bölgesi'nde bulunduğu tespit edilmiştir. Türkiye geneline bakıldığında kırsal yerleşim yerlerinin yaklaşık yüzde 70'inden çıkış yapan herhangi bir toplu ulaşım seferi bulunmadığı gözlemlenmektedir. Bu duruma yerleşimden geçen ulaşım araçlarının dikkate alınmamasının etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 5.3. Coğrafi Bölgelere Göre Toplu Ulaşım İlişkileri

Coğrafi Bölge		Tek Yerleşime Gidenler	İki Yerleşime Gidenler	Üç ve Daha Fazla Yerleşime Gidenler	Sefer Düzenlemeyenler
Akdeniz	***Sayı***	807_a	126_a	17_a	2.283_a
	Yüzde	24,96	3,9	0,53	70,62
Doğu Anadolu	***Sayı***	2.416_b	544_b	71_b	3.110_b
	Yüzde	39,34	8,86	1,16	50,64
Ege	***Sayı***	972_c	45_c	1_c	3.210_c
	Yüzde	22,99	1,06	0,02	75,92
Güneydoğu Anadolu	***Sayı***	765_d	227_d	39_d	3.559_d
	Yüzde	16,67	4,95	0,85	77,54
İç Anadolu	***Sayı***	796_e	176_e	53_d	4.744_e
	Yüzde	13,8	3,05	0,92	82,23
Karadeniz	***Sayı***	2.661_f	216_f	27_e	5.938_f
	Yüzde	30,1	2,44	0,31	67,16
Marmara	***Sayı***	1.209_g	166_a	34_d	2.824_f
	Yüzde	28,56	3,92	0,8	66,71
GENEL	***Sayı***	9.626	1.500	242	25.668
	Yüzde	25,99	4,05	0,65	69,31

** Ki- Kare Değeri 2195.147; Sd: 18; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen gidilen yerleşim sayıları arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Ankette birbirine sınırı olan kırsal yerleşimler arasında motorlu taşıtlar ile ulaşım imkânı sağlayan yol bağlantı sayıları, yolların niteliği bazında sorgulanmıştır. Yol türlerinin illere göre değerlendirilmesi Tablo 5.4'te verilmiştir. Buna göre kırsal yerleşimlerin genelinde asfalt yollar yaygındır. Beton yolların ise Trabzon, Rize, Giresun ve Samsun'un kırsal yerleşimlerinde iklim koşullarına uygun olarak daha yoğun olduğu gözlemlenmektedir. Bolu ve Ordu illeri ise stabilize yol sayısı açısından yüzde 50'nin üzerindeki oranlarla ülke ortalaması olan yüzde 18'in oldukça üzerindedir. Bununla birlikte toplam bağlantı sayısı yerleşim sayısına oranlandığında Türkiye'deki kırsal yerleşimlerin ortalama olarak üç yerleşimle doğrudan yol bağlantısı olduğu söylenebilir.

Tablo 5.4. İllere Göre Kırsal Yerleşimlerde Yol Türleri

İLLER	Asfalt Yol		Beton Yol		Parke Yol		Stabilize Yol		Toprak Yol (Ham Yol)		Diğer		TOPLAM	
	Sayı	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***	***Sayı***	***Yüzde***
Adana	1.257	75,40	14	0,84	5	0,30	277	16,62	105	6,30	9	0,54	1.667	100
Adıyaman	1.592	88,59	1	0,06	3	0,17	86	4,79	110	6,12	5	0,28	1.797	100
Afyonkarahisar	1.718	76,25	0	0,00	4	0,18	247	10,96	281	12,47	3	0,13	2.253	100
Ağrı	752	45,83	0	0,00	2	0,12	157	9,57	727	44,30	3	0,18	1.641	100
Aksaray	160	74,07	1	0,46	3	1,39	29	13,43	23	10,65	0	0,00	216	100
Amasya	677	62,57	7	0,65	6	0,55	306	28,28	85	7,86	1	0,09	1.082	100
Ankara	1.401	53,35	5	0,19	5	0,19	925	35,22	278	10,59	12	0,46	2.626	100
Antalya	1.594	90,47	1	0,06	1	0,06	116	6,58	46	2,61	4	0,23	1.762	100
Ardahan	285	63,90	1	0,22	1	0,22	114	25,56	44	9,87	1	0,22	446	100
Artvin	315	34,54	106	11,62	0	0,00	348	38,16	138	15,13	5	0,55	912	100
Aydın	1.135	95,22	0	0,00	6	0,50	8	0,67	40	3,36	3	0,25	1192	100
Balıkesir	2.084	68,64	1	0,03	5	0,16	268	8,83	667	21,97	11	0,36	3.036	100
Bartın	335	88,16	11	2,89	1	0,26	27	7,11	5	1,32	1	0,26	380	100
Batman	554	71,30	25	3,22	1	0,13	49	6,31	135	17,37	13	1,67	777	100
Bayburt	456	62,72	0	0,00	1	0,14	118	16,23	151	20,77	1	0,14	727	100
Bilecik	529	60,80	9	1,03	0	0,00	151	17,36	179	20,57	2	0,23	870	100
Bingöl	310	68,13	1	0,22	0	0,00	105	23,08	37	8,13	2	0,44	455	100
Bitlis	520	40,69	53	4,15	40	3,13	96	7,51	565	44,21	4	0,31	1.278	100
Bolu	464	28,68	0	0,00	1	0,06	1.026	63,41	118	7,29	9	0,56	1.618	100
Burdur	481	80,84	2	0,34	0	0,00	63	10,59	49	8,24	0	0,00	595	100
Bursa	1.770	70,43	0	0,00	0	0,00	364	14,48	372	14,80	7	0,28	2.513	100
Çanakkale	1.488	69,11	7	0,33	1	0,05	221	10,26	432	20,07	4	0,19	2.153	100
Çankırı	560	60,61	1	0,11	17	1,84	241	26,08	105	11,36	0	0,00	924	100
Çorum	1.279	75,37	6	0,35	1	0,06	279	16,44	132	7,78	0	0,00	1.697	100
Denizli	1.350	84,22	0	0,00	6	0,37	44	2,74	201	12,54	2	0,12	1.603	100
Diyarbakır	1.801	63,39	0	0,00	17	0,60	324	11,40	634	22,32	65	2,29	2.841	100
Düzce	581	65,72	1	0,11	19	2,15	222	25,11	61	6,90	0	0,00	884	100

İLLER	Asfalt Yol		Beton Yol		Parke Yol		Stabilize Yol		Toprak Yol (Ham Yol)		Diğer		TOPLAM	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Edirne	592	58,27	6	0,59	1	0,10	280	27,56	134	13,19	3	0,30	1.016	100
Elazığ	1.048	70,62	2	0,13	2	0,13	296	19,95	134	9,03	2	0,13	1.484	100
Erzincan	1.070	59,98	0	0,00	2	0,11	424	23,77	280	15,70	8	0,45	1.784	100
Erzurum	1.479	42,98	5	0,15	2	0,06	658	19,12	1.286	37,37	11	0,32	3.441	100
Eskişehir	787	67,15	6	0,51	0	0,00	263	22,44	115	9,81	1	0,09	1.172	100
Gaziantep	862	89,70	4	0,42	1	0,10	26	2,71	67	6,97	1	0,10	961	100
Giresun	636	34,62	358	19,49	2	0,11	586	31,90	254	13,83	1	0,05	1.837	100
Gümüşhane	562	68,96	14	1,72	3	0,37	136	16,69	98	12,02	2	0,25	815	100
Hakkâri	162	68,94	0	0,00	1	0,43	5	2,13	67	28,51	0	0,00	235	100
Hatay	865	67,63	22	1,72	14	1,09	185	14,46	181	14,15	12	0,94	1.279	100
Iğdır	193	45,73	1	0,24	0	0,00	72	17,06	156	36,97	0	0,00	422	100
Isparta	393	78,13	3	0,60	0	0,00	65	12,92	40	7,95	2	0,40	503	100
İstanbul	556	91,15	0	0,00	1	0,16	25	4,10	28	4,59	0	0,00	610	100
İzmir	1.541	96,31	1	0,06	2	0,13	8	0,50	48	3,00	0	0,00	1.600	100
Kahramanmaraş	1.217	65,89	2	0,11	6	0,32	383	20,74	234	12,67	5	0,27	1.847	100
Karabük	306	50,58	2	0,33	3	0,50	198	32,73	96	15,87	0	0,00	605	100
Karaman	533	83,41	0	0,00	0	0,00	75	11,74	31	4,85	0	0,00	639	100
Kars	422	39,85	0	0,00	0	0,00	246	23,23	390	36,83	1	0,09	1.059	100
Kastamonu	1.392	46,02	41	1,36	2	0,07	1.077	35,60	503	16,63	10	0,33	3.025	100
Kayseri	1.274	79,38	2	0,12	6	0,37	215	13,40	108	6,73	0	0,00	1.605	100
Kilis	246	96,09	0	0,00	0	0,00	5	1,95	5	1,95	0	0,00	256	100
Kırıkkale	143	58,61	0	0,00	0	0,00	54	22,13	47	19,26	0	0,00	244	100
Kırklareli	302	84,59	1	0,28	2	0,56	29	8,12	21	5,88	2	0,56	357	100
Kırşehir	644	98,62	0	0,00	0	0,00	7	1,07	2	0,31	0	0,00	653	100
Kocaeli	836	78,65	130	12,23	4	0,38	65	6,11	27	2,54	1	0,09	1.063	100
Konya	2192	81,82	0	0,00	4	0,15	305	11,38	177	6,61	1	0,04	2.679	100
Kütahya	835	76,47	1	0,09	2	0,18	106	9,71	148	13,55	0	0,00	1.092	100

İLLER	Asfalt Yol		Beton Yol		Parke Yol		Stabilize Yol		Toprak Yol (Ham Yol)		Diğer		TOPLAM	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Malatya	806	60,78	0	0,00	1	0,08	332	25,04	183	13,80	4	0,30	1.326	100
Manisa	2.290	89,17	4	0,16	3	0,12	97	3,78	173	6,74	1	0,04	2.568	100
Mardin	1.256	51,04	15	0,61	7	0,28	553	22,47	589	23,93	41	1,67	2.461	100
Mersin	1.642	88,23	0	0,00	3	0,16	166	8,92	49	2,63	1	0,05	1.861	100
Muğla	1.210	92,44	0	0,00	1	0,08	64	4,89	34	2,60	0	0,00	1.309	100
Muş	743	68,42	6	0,55	4	0,37	245	22,56	83	7,64	5	0,46	1.086	100
Nevşehir	427	97,49	0	0,00	0	0,00	4	0,91	5	1,14	2	0,46	438	100
Niğde	278	97,54	0	0,00	1	0,35	3	1,05	3	1,05	0	0,00	285	100
Ordu	667	32,14	60	2,89	2	0,10	1.045	50,36	299	14,41	2	0,10	2.075	100
Osmaniye	430	80,37	9	1,68	0	0,00	71	13,27	25	4,67	0	0,00	535	100
Rize	197	18,46	419	39,27	6	0,56	313	29,33	127	11,90	5	0,47	1067	100
Sakarya	840	67,69	5	0,40	5	0,40	292	23,53	75	6,04	24	1,93	1.241	100
Samsun	664	28,26	339	14,43	11	0,47	863	36,72	446	18,98	27	1,15	2.350	100
Şanlıurfa	2.123	58,66	142	3,92	8	0,22	401	11,08	914	25,26	31	0,86	3.619	100
Siirt	352	44,17	0	0,00	0	0,00	241	30,24	186	23,34	18	2,26	797	100
Sinop	868	65,21	20	1,50	0	0,00	297	22,31	144	10,82	2	0,15	1.331	100
Şırnak	430	65,65	23	3,51	3	0,46	42	6,41	152	23,21	5	0,76	655	100
Sivas	2.961	56,02	11	0,21	11	0,21	1.346	25,46	876	16,57	81	1,53	5.286	100
Tekirdağ	884	76,34	15	1,30	0	0,00	101	8,72	151	13,04	7	0,60	1.158	100
Tokat	708	42,65	15	0,90	17	1,02	504	30,36	407	24,52	9	0,54	1.660	100
Trabzon	469	27,20	590	34,22	4	0,23	458	26,57	175	10,15	28	1,62	1.724	100
Tunceli	362	39,18	2	0,22	0	0,00	331	35,82	205	22,19	24	2,60	924	100
Uşak	753	83,20	1	0,11	0	0,00	97	10,72	50	5,52	4	0,44	905	100
Van	853	52,24	1	0,06	3	0,18	207	12,68	552	33,80	17	1,04	1.633	100
Yalova	153	74,63	0	0,00	2	0,98	37	18,05	13	6,34	0	0,00	205	100
Yozgat	817	63,93	3	0,23	3	0,23	202	15,81	251	19,64	2	0,16	1.278	100
Zonguldak	706	87,92	2	0,25	8	1,00	75	9,34	12	1,49	0	0,00	803	100
GENEL	**70.425**	**63,56**	**2.536**	**2,29**	**309**	**0,28**	**20.392**	**18,40**	**16.576**	**14,96**	**570**	**0,51**	**110.808**	**100**

Yol türlerinin yerleşim türlerine göre dağılımına Tablo 5.5'te yer verilmiştir. Beldelerin asfalt yol bağlantısı açısından yüzde 63 olan ülke ortalamasının üzerinde olduğu, toprak yolların ise köy ve kırsal mahallelerde daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 5.5. Kırsal Yerleşimlere Göre Yol Türleri

Yol Türü	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		GENEL	
	Sayı	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*	*Sayı*	*Yüzde*
Asfalt Yol	31.679	60,12	37.705	66,36	1.041	80,70	70.425	63,56
Stabilize Yol	11.197	21,25	9.038	15,91	157	12,17	20.392	18,40
Toprak Yol (Ham Yol)	8.271	15,70	8.254	14,53	51	3,95	16.576	14,96
Beton Yol	1.138	2,16	1364	2,40	34	2,64	2.536	2,29
Parke Yol	169	0,32	133	0,23	7	0,54	309	0,28
Diğer	242	0,46	328	0,58	-	0,00	570	0,51
TOPLAM	**52.696**	**100**	**56.822**	**100**	**1.290**	**100**	**110.808**	**100**

6. KIRSAL YERLEŞİMLERDE İHTİYAÇ VE BEKLENTİLER

Saha çalışmasında, kırsal yerleşimlerde yaşayanların ihtiyaç ve beklentileri ile ilgili sorulara da yer verilmiş ve kurulması talep edilen tesisler araştırılmıştır.

Yerleşimlerde kurulması istenen tesislere ilişkin dağılımlar Tablo 6.1'de verilmiştir. Tablodaki "Sayı" ve "Yüzde" sütunları kurulması istenen tesislerin sayısını ve ilgili tesisin toplam tesisler içerisindeki payını, "Yerleşimlerdeki Pay" sütunu ise ilgili tesisin yerleşim yerlerindeki talebinin yaygınlığını göstermektedir. Buna göre kurulması istenen tesislerin başında yüzde 32,73'lük oran ile çocuk parkı, kültür merkezi, okuma salonu, köy odası, spor salonu vb. tesisleri içeren "sosyal tesisler" başlığı gelmekte; bunu yüzde 17,79'luk oran ile "fabrika/atölye" ve yüzde 9,87'lik oran ile "süt toplama merkezi" izlemektedir.

Tablo 6.1. Kurulması İstenen Tesisler

Tesis Türü	Tesis Talep Eden Yerleşim		Yerleşimlerdeki Payı (%)
	Sayı	Yüzde	
Sosyal Tesisler	14.913	32,73	40,27
Fabrika/Atölye	8.106	17,79	21,89
Süt Toplama Merkezi	4.498	9,87	12,14
Soğuk Hava Deposu	3.689	8,10	9,96
Semt Pazarı	2.233	4,90	6,03
Turizm Tesisi	2.213	4,86	5,98
Atık Toplama/Arıtma Tesisi	1.846	4,05	4,98
Mezbaha veya Hayvan Pazarı	1.680	3,69	4,54
Ürün Toplama Merkezi	1.580	3,47	4,27
Diğer	4.799	10,53	12,96
TOPLAM	**45.557**	**100**	

Kurulması istenen tesislerin yerleşim türleri, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgelere göre incelenmesi için yapılan Ki-Kare analizine göre tesislerin türleri ile yerleşim türleri, kırsal hizmet merkezleri ve coğrafi bölgeler arasında yüzde 95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre tesislerden en az birinin dağılımı yerleşim türüne, coğrafi bölgeye ve hizmet derecesine göre farklılık göstermektedir.

Tesislerin dağılımı yerleşim türü bazında incelendiğinde, sosyal tesisler kırsal mahallelerde daha fazla oranda talep edilirken, iktisadi nitelikli tesis türleri beldelerde daha yüksek oranda talep edilmektedir. Sonuçlar Tablo 6.2 ve Grafik 6.1'de paylaşılmıştır.

Tablo 6.2. Yerleşim Türlerine Göre Kurulması İstenen Tesisler

Tesis Türü	Köy		Kırsal Mahalle		Belde		GENEL	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sosyal Tesisler	6.118_{b}	33,64	8.633_{c}	46,76	162_{a}	41,97	14.913	40,27
Fabrika/Atölye	3394_{b}	18,66	4.509_{b}	24,42	203_{a}	52,59	8.106	21,89
Süt Toplama Merkezi	2.273_{b}	12,50	2.149_{a}	11,64	76_{a}	19,69	4.498	12,14
Soğuk Hava Deposu	1.500_{a}	8,25	2.107_{a}	11,41	82_{a}	21,24	3.689	9,96
Semt Pazarı	631_{b}	3,47	1.545_{a}	8,37	57_{a}	14,77	2.233	6,03
Turizm Tesisi	1.026_{b}	5,64	1.108_{c}	6,00	79_{a}	20,47	2.213	5,98
Atık Toplama/Arıtma Tesisi	755_{b}	4,15	1.025_{b}	5,55	66_{a}	17,10	1.846	4,98
Mezbaha veya Hayvan Pazarı	695_{b}	3,82	918_{b}	4,97	67_{a}	17,36	1.680	4,54
Ürün Toplama Merkezi	568_{b}	3,12	975_{a}	5,28	$37_{a,b}$	9,59	1.580	4,27
Diğer	2.382_{b}	13,10	2.322_{a}	12,58	$95_{a,b}$	24,61	4.799	12,96

** Ki- Kare Değeri 637,707; Sd:18; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen yerleşim türleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Grafik 6.1. Yerleşim Türlerine Göre Kurulması İstenen Tesislerin Dağılımı

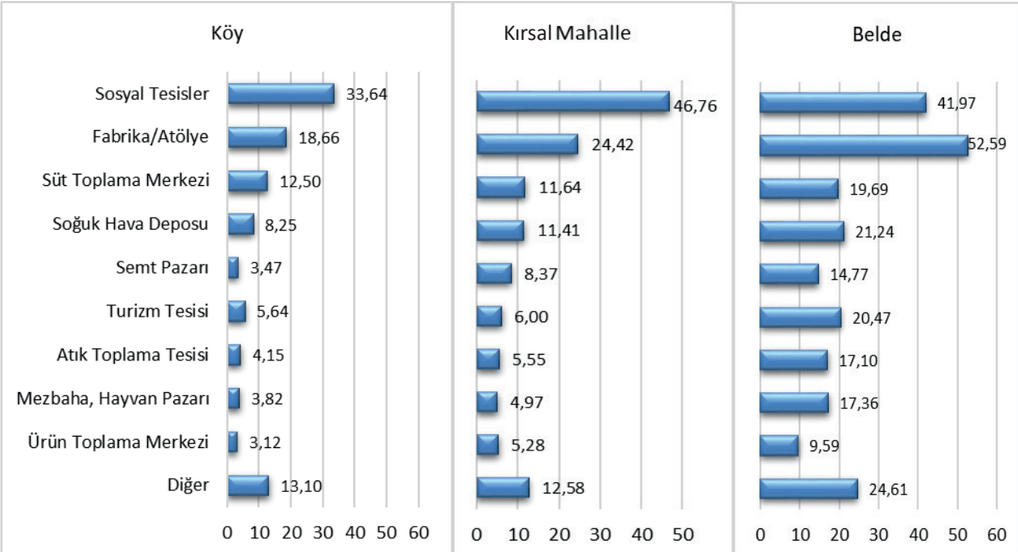

Kırsal hizmet merkezlerine göre tesislerin dağılımı incelendiğinde en üstte yer alan üç hizmet merkezi derecesinde iktisadi nitelikteki tesis türleri daha fazla oranda talep edilmektedir. Bütün hizmet merkezi derecelerinde sosyal tesis talebi yoğunluğu dikkat çekmektedir. Sonuçlar Tablo 6.3'te paylaşılmıştır.

Tablo 6.3. Kırsal Hizmet Merkezlerine Göre Kurulması İstenen Tesisler

Hizmet Merkezi		Sosyal Tesisler	Fabrika/ Atölye	Süt Toplama Merkezi	Soğuk Hava Deposu	Semt Pazarı	Turizm Tesisi	Atık Toplama/ Arıtma Tesisi	Mezbaha, Hayvan Pazarı	Ürün Toplama Merkezi	Diğer
Hizmet Vermeyen	*Sayı*	8.870_{a}	4.636_{a}	3.075_{a}	1.895_{a}	1.092_{a}	1.117_{a}	1.003_{a}	973_{a}	727_{a}	2.956_{a}
	Yüzde	36,12	18,88	12,52	7,72	4,45	4,55	4,08	3,96	2,96	12,04
1	*Sayı*	$4.259_{a,b}$	2.244_{a}	992_{b}	1.220_{b}	696_{b}	766_{b}	$514_{a,b}$	400_{b}	564_{b}	1.277_{b}
	Yüzde	47,39	24,97	11,04	13,58	7,74	8,52	5,72	4,45	6,28	14,21
2	*Sayı*	$1.186_{b,c}$	743_{a}	279_{b}	350_{b}	269_{c}	$185_{a,b}$	$169_{a,b,c}$	166_{a}	169_{b}	353_{b}
	Yüzde	51,3	32,14	12,07	15,14	11,63	8	7,31	7,18	7,31	15,27
3B	*Sayı*	$190_{c,d}$	150_{a}	51_{b}	$61_{a,b}$	$48_{b,c}$	$45_{a,b}$	$44_{b,c,d}$	39_{a}	$32_{a,b}$	$68_{a,b}$
	Yüzde	51,91	40,98	13,93	16,67	13,11	12,3	12,02	10,66	8,74	18,58
3A	*Sayı*	$176_{c,d}$	132_{a}	51_{b}	$62_{a,b}$	57_{c}	$41_{a,b}$	$44_{c,d}$	40_{a}	$31_{a,b}$	49_{b}
	Yüzde	52,85	39,64	15,32	18,62	17,12	12,31	13,21	12,01	9,31	14,71
4B	*Sayı*	$137_{c,d}$	110_{a}	27_{b}	$52_{a,b}$	$39_{b,c}$	$33_{a,b}$	$33_{a,b,c,d}$	33_{a}	35_{b}	$45_{a,b}$
	Yüzde	51,89	41,67	10,23	19,7	14,77	12,5	12,5	12,5	13,26	17,05
4A	*Sayı*	95_{d}	91_{a}	23_{b}	$49_{a,b}$	$32_{a,b,c}$	$26_{a,b}$	39_{d}	29_{a}	$22_{a,b}$	$51_{a,b}$
	Yüzde	43,98	42,13	10,65	22,69	14,81	12,04	18,06	13,43	10,19	23,61
GENEL	*Sayı*	14.913	8.106	4.498	3.689	2.233	2.213	1.846	1.680	1.580	4.799
	Yüzde	40,27	21,89	12,14	9,96	6,03	5,98	4,98	4,54	4,27	12,96

** Ki- Kare Değeri 741.025; Sd:54; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen kırsal hizmet merkezleri arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

Tesislerin dağılımı coğrafi bölgeler bazında incelendiğinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sosyal tesisler ve fabrika/atölye talebi diğer bölgelere göre daha yüksektir. Süt toplama merkezi talebinin Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve atık toplama/arıtma tesisi talebinin ise Ege Bölgesi'nde diğer bölgelere nazaran öne çıktığı görülmektedir. Turizm tesisleri konusunda da Ege ve Karadeniz Bölgeleri'nde belirgin bir talep vardır. Sonuçlar Tablo 6.4'te paylaşılmıştır.

Tablo 6.4. Coğrafi Bölgelere Göre Kurulması İstenen Tesisler

Coğrafi Bölge		Sosyal Tesisler	Fabrika/ Atölye	Süt Toplama Merkezi	Soğuk Hava Deposu	Semt Pazarı	Turizm Tesisi	Atık Toplama/ Arıtma Tesisi	Mezbaha veya Hayvan Pazarı	Ürün Toplama Merkezi	Diğer
Akdeniz	***Sayı***	1.350_{a}	706_{a}	$229_{a,b}$	412_{a}	246_{a}	$179_{a,b}$	96_{a}	$92_{a,b}$	126_{a}	521_{a}
	Yüzde	41,76	21,84	7,08	12,74	7,61	5,54	2,97	2,85	3,9	16,12
Doğu Anadolu	***Sayı***	2.649_{b}	1.626_{a}	1.594_{c}	819_{b}	$385_{b,c}$	$326_{b,c}$	424_{b}	455_{c}	298_{a}	853_{b}
	Yüzde	43,14	26,48	25,96	13,34	6,27	5,31	6,9	7,41	4,85	13,89
Ege	***Sayı***	2.053_{b}	$1.164_{a,b}$	$492_{b,d}$	822_{a}	631_{d}	346_{a}	579_{c}	279_{d}	456_{b}	442_{c}
	Yüzde	48,56	27,53	11,64	19,44	14,92	8,18	13,69	6,6	10,79	10,45
Güneydoğu Anadolu	***Sayı***	2.690_{c}	1.633_{c}	570_{e}	305_{c}	211_{c}	71_{d}	140_{a}	104_{b}	123_{c}	374_{c}
	Yüzde	58,61	35,58	12,42	6,64	4,6	1,55	3,05	2,27	2,68	8,15
İç Anadolu	***Sayı***	1.140_{d}	723_{b}	706_{f}	495_{a}	$204_{b,c}$	157_{c}	$142_{a,d}$	260_{c}	193_{a}	788_{d}
	Yüzde	19,76	12,53	12,24	8,58	3,54	2,72	2,46	4,51	3,35	13,66
Karadeniz	***Sayı***	3.461_{e}	$1.564_{a,b}$	677_{d}	455_{c}	337_{c}	905_{e}	331_{d}	$301_{a,d}$	193_{c}	1.048_{a}
	Yüzde	39,14	17,69	7,66	5,15	3,81	10,24	3,74	3,4	2,18	11,85
Marmara	***Sayı***	1.570_{a}	690_{b}	230_{a}	381_{b}	$219_{a,b}$	229_{a}	$134_{a,d}$	$189_{c,d}$	191_{a}	773_{d}
	Yüzde	37,09	16,3	5,43	9	5,17	5,41	3,17	4,46	4,51	18,26
GENEL	***Sayı***	14.913	8.106	4.498	3.689	2.233	2.213	1.846	1.680	1.580	4.799
	Yüzde	40,27	21,89	12,14	9,96	6,03	5,98	4,98	4,54	4,27	12,96

** Ki- Kare Değeri 4522,651; Sd:54; p: 0.000*

** a,b,c ile ifade edilen semboller Apa stiline göre düzenlenmiştir. Aynı harf ile ifade edilen coğrafi bölgeler arasında istatistiksel olarak fark yokken; farklı ifade edilenler arasında ise istatistiksel olarak fark vardır.*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'nin sosyo-ekonomik mekânsal yapısını analiz ederek yerleşimler arası yatay ve dikey ilişkilerin belirlenmesi; makro, mezo ve mikro plan ve stratejilerde mekânsal boyutun güçlendirilmesi; kamu kesimi karar alıcıları, akademisyenler ve yatırımcılar başta olmak üzere birçok kesime yol gösterici olması amacıyla Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) yürütülmüştür.

Araştırma sonuçları titiz çalışmalar neticesinde hazırlanan "Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu", "Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu" ve "İller ve Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Ağ İlişkileri Raporu" ile kamuoyuyla paylaşılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan veriler ve analiz sonuçları oluşturulan internet tabanlı karar destek sistemi aracılığıyla tüm kesimlerin istifadesine sunulmuştur.

Araştırma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılarak bu alandaki güncel akademik ve uygulamalı çalışmalar değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, kırsal yerleşimlere dair ilişkilerin nasıl tespit edilebileceği tartışılarak veri altyapısı incelenmiştir. İncelemeler neticesinde ilçe altı yerleşimler için kullanılabilecek veri kaynaklarının sınırlı olmasından dolayı bu yerleşimlere yönelik saha çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Saha çalışmasıyla köy, kırsal mahalle ve beldelerin oluşturduğu kırsal yerleşimlerin sosyo-ekonomik yapısıyla genel nitelikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Saha çalışmasının içeriği, belirlenen kavramsal çerçeve gözetilerek ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde belirlenmiştir. Saha çalışması kapsamında köy, kırsal mahalle ve beldeler için hazırlanan anket formlarının uygulamada işleyişi pilot çalışmalarla test edilmiş, pilot çalışma sonuçlarına göre revize edilen nihai anket formları Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda kalkınma ajansları ile kaymakamlıklar işbirliğinde 37.036 kırsal yerleşimde uygulanmıştır.

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlerdeki nüfus dinamikleri, geçim kaynakları, tarımsal üretim faaliyetleri, üretilen ürünlerin değerlendirilme yöntemleri, yabancı uyruklular, üretim tesisleri ve donatılar, temel ihtiyaçların karşılanma durumu, iş gücü hareketliliği ve ulaşım ilişkileri ile beklentiler ele alınmıştır.

YER-SİS kapsamında hazırlanan Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu ile yukarıda bahsedilen başlıklarda kırsal yerleşimlerin genel nitelikleri ortaya konulmuş, bununla birlikte kırsal yerleşim türlerine, YER-SİS kapsamında belirlenen kırsal hizmet merkezi derecelerine ve coğrafi bölgelere göre yerleşimler arasındaki farklılıklar tespit edilmiştir.

Rapor kapsamında ilk olarak, kırsal yerleşimlerdeki nüfus yapısı incelenmiştir. Türkiye'de kırsal alanda kış döneminde yaklaşık 19 milyon kişi yaşarken, yaz döneminde ise bu sayı yüzde 61 artışla 30 milyonun üzerine çıkmaktadır. Bu durumun başlıca nedenlerinin yaz mevsimindeki akraba ve memleket ziyaretleri ile turizm faaliyetleri olduğu değerlendirmektedir.

Kırsal yerleşimlerde nüfus yapısı coğrafi bölgeler itibarıyla farklılaşmaktadır. Kış nüfusu ortanca değeri 100 kişi ile İç Anadolu Bölgesi'nde en düşük olurken bunu 150 kişi ile Karadeniz Bölgesi ve 185 kişiyle Doğu Anadolu Bölgesi takip etmiştir. Kış nüfusu ortanca değerinin en yüksek olduğu bölge ise 400 kişi ile Akdeniz Bölgesi'dir.

İkinci olarak geçim kaynaklarının dağılımı ve önem sırası incelenmiştir. Türkiye'de kırsal yerleşimlerin geçim kaynakları arasında hayvancılık ve tarımsal üretim faaliyetleri yaygınlık bakımından başta gelmekte olup, bunları emekli maaşları ve sosyal yardımlar izlemektedir. Geçim kaynaklarına önem sırası açısından bakıldığında ise sırasıyla tarımsal üretim faaliyetleri, hayvancılık faaliyetleri, emekli maaşları ve sosyal yardımlar ile fabrika işçiliğinin en önemli geçim kaynakları olduğu ortaya çıkmıştır.

Geçim kaynaklarının dağılımının yerleşim türleri, coğrafi bölge ve kırsal hizmet merkezlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede, kırsal alandaki geçim kaynaklarının dağılımı ile önem sırası, köy ve kırsal mahallelere göre beldelerde farklılaşmaktadır. Beldelerde sektörel çeşitliliğin nispi olarak daha fazla olduğu, köy ve kırsal mahallelerde ise geçim kaynaklarının dağılımının ve önem sırasının benzer nitelik taşıdığı gözlenmiştir. Bu durum, kırsal mahallelerin statüsünün değişmesinin yerleşimlerin kırsal özelliğini değiştirmediğini göstermektedir.

Kırsal hizmet merkezleri açısından yerleşimlerin geçim kaynakları görece daha benzer dağılım özellikleri gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, hayvancılık ve tarımsal üretim faaliyetleri ile emekli maaşı ve sosyal yardımların oranlarının hizmet merkezi derecesi yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Fabrika işçiliği ve hizmet faaliyetlerinin oranları ise üst derece hizmet merkezlerinde daha yüksektir. Coğrafi bölgeler bazında ise geçim kaynaklarının dağılımları farklılaşmaktadır.

Üçüncü olarak kırsal yerleşimlerde üretilen ürünler ile bu ürünlerin hangi amaçlarla üretildiği analiz edilmiştir. Türkiye'deki kırsal yerleşimlerde sırasıyla büyükbaş hayvancılık, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, sebze yetiştiriciliği, meyve yetiştiriciliği, küçükbaş hayvancılık ile süt ve süt ürünleri üretimi başta gelen üretim faaliyetleridir. Saha çalışması kapsamında, üretilen ürünlerin kırsal nüfusun yüzde kaçı tarafından üretildiği incelendiğinde içecek üretiminde kullanılan bitkiler, kümes hayvancılığı, sebze ve meyve yetiştiriciliği faaliyetlerinin yapıldığı yerleşimlerde diğer faaliyetlere göre nüfusun daha büyük bir kesimi tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Kırsal alandaki üretim faaliyetlerinin dağılımı yerleşim türleri, hizmet merkezi dereceleri ve coğrafi bölgelere göre farklılaşmaktadır. Beldelerde diğer iki yerleşim türüne göre üretim faaliyetlerindeki çeşitliliğin nispi olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Köy ve kırsal mahallelerde üretim faaliyetlerinin ve üreten nüfus oranlarının dağılımı büyük oranda benzer nitelik taşımaktadır.

Kırsal hizmet merkezleri açısından üretim faaliyetlerinin dağılım ve üreten nüfus oranları da farklılaşmaktadır. Üreten nüfus oranları kırsal hizmet merkezleri bazında değerlendirildiğinde neredeyse tüm üretim faaliyetlerinde üst derece hizmet merkezlerinde üreten nüfus oranının diğer merkezlere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu hususta üst derece hizmet merkezlerindeki tarım dışı sektörel çeşitliliğin yüksek olması etkili olmuştur.

Coğrafi bölgeler itibarıyla farklılıkların tespit edildiği üretim faaliyetlerinde, kök ve yumru bitki yetiştiriciliği, arıcılık ve yem bitkileri yetiştiriciliğinin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha düşükken, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği ile lifli bitkiler yetiştiriciliğinin oranının ise aynı bölgede diğerlerine göre daha yüksek olduğu belirtilebilir. Yem bitkisi yetiştiriciliği oranı ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha yüksektir.

Üretim nedenleri araştırıldığında, kendi tüketimi açısından üretimde kümes hayvancılığı ve sebze yetiştiriciliği, satış için üretimde tütün ürünleri yetiştiriciliği ve ipek böcekçiliği ön plana çıkmaktadır. Hem kendileri için üretim hem de satış için üretim açısından bakıldığında ise öne çıkan üretim faaliyetleri büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık olmuştur.

Doğu AnadoluBölgesi'nde sebze yetiştiriciliği yapan kesim, diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında, daha yüksek oranda kendi tüketimi için üretim yapmaktadır. Marmara Bölgesi'nde ise "satış için üretim" ön plana çıkmakta olup, bu bölgede satış için en çok gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile yağlı tohum yetiştiriciliği olduğu gözlemlenmiştir.

Rapor kapsamında, ilçelerdeki kırsal yerleşimlerde tarımsal üretim yapısının kümelenme ve rekabet edebilirlik düzeyi, üretim çeşitliliği ve öne çıkan tarımsal üretim faaliyetleri Üç Yıldız Analizi ve Herfindahl-Hirschman Endeksi(HHI) yöntemleri ile yirmi iki farklı faaliyet bazında analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre hem yaygınlık hem de üç yıldıza sahip yerleşim sayısı açılarından süt ve süt ürünleri, tahıl ve baklagil yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, meyve yetiştiriciliği, arıcılık, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği öne çıkan üretim faaliyetleridir. Süs bitkisi ve fidan, ipek böcekçiliği, tütün ürünleri, lifli bitkiler ve içecek üretiminde kullanılan bitkilerin yetiştiriciliği ile hediyelik eşya ve el sanatları faaliyetleri ilçeler itibarıyla yaygınlığı en az olmasına rağmen yapıldığı yerleşimlerin önemli bir kısmında üç yıldız almıştır.

HHI endeksi ile elde edilen sonuçlar üç yıldız analizinden farklı olarak sadece ilçedeki üretim yapısını ortaya koymaktadır. Genel itibarıyla tarımsal üretim çeşitliliğinin Ege, Marmara, Akdeniz, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu ve İç Anadolu'nun batı kesimlerinde fazla olduğu görülmektedir. Ürün desenindeki çeşitliliğin görece az olduğu bölgeler ise İç Anadolu'nun doğusu, Doğu Karadeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu'nun doğusudur.

Raporda kırsal yerleşimlerde tarımsal üretim faaliyetlerinin yanı sıra üretilen ürünlerin nerelere satıldığına dair analizlere de yer verilmiştir. Satış yapılan güzergâhlar incelendiğinde pazar büyüklüklerinin, üretilen ürünleri hammadde olarak kullanan üretim tesisleri ile limanların varlığının akış yönlerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kırsal alanda üretilen ürünlerin hangi kanallarla satıldığına ve bunların kullanılma sıklığına dair yapılan analiz sonuçlarına göre en çok kullanılan üç satış kanalının toptancı/tüccar/aracı, semt pazarı/hayvan pazarı ve doğrudan son tüketici olduğu tespit edilmiştir.

Satış yöntemleri yerleşim türlerine göre farklılık göstermektedir. Toptancı/tüccar/aracı satış yönteminin oranı kırsal mahallelerde daha yüksek iken doğrudan son tüketiciye satış yöntemi köylerde daha yüksektir. Görece daha az yerleşimde kullanılan kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası satış yöntemleri beldelerde diğer yerleşimlere göre öne çıkmaktadır.

Tüm satış yöntemleri kırsal hizmet merkezlerinin tamamında benzer dağılıma sahip olup tüm hizmet derecelerinde toptancı/tüccar/aracı en çok tercih edilen satış yöntemidir. İnternet üzerinden satış yöntemi hizmet vermeyen yerleşimlerde diğer merkezlere göre daha az oranda kullanılmaktadır.

Kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası satış yöntemi Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'nde diğer bölgelere göre daha yaygın iken doğrudan son tüketiciye satış yöntemi Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde, toptancı/tüccar/aracı satış yöntemi ise Akdeniz Bölgesi'nde diğer bölgelere göre daha yüksek oranda gerçekleştirilmektedir.

Üretilen ürünlerin doğrudan hammadde olarak değerlendirilmesine ilişkin analizlerde kırsal yerleşimlerin ürettiği ürünleri en çok sebze işleme tesislerine, un ve nişastalı ürünler ile içecek fabrikalarına verdiği görülmektedir. Genellikle hizmet merkezlerinin dereceleri yükseldikçe ürünlerini fabrikaya veren yerleşim oranı da yükselmektedir. Coğrafi bölgeler içerisinde ürünlerini fabrikalarda değerlendiren kırsal yerleşimlerin oranı en düşük Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir.

Kırsal yerleşimlerde tarım dışı ekonomik faaliyetler incelendiğinde 37.036 kırsal yerleşimde toplam 9.683 üretim tesisi bulunduğu görülmüştür. Bu durum, kırsal yerleşimlerde üretim tesislerinin yaygın olmadığını göstermektedir. Yaygınlık açısından fırın, demir doğrama tesisi ve mobilya dışında diğer ağaç ve ağaç ürünleri imalatı tesislerinin öne çıktığı görülmektedir.

Beldelerin yüzde 79'unda, kırsal mahallelerin yüzde 19,79'unda ve köylerin ise 10,67'sinde en az bir üretim tesisi bulunmaktadır. Kırsal mahalleler statüleri itibarıyla kentsel nüfus içerisinde sayılsa da üretim tesisi varlığı açısından köylerle daha fazla benzerlik göstermektedir. Hizmet merkezlerinde ise en alt hizmet derecelerinden en üst hizmet derecelerine gidildikçe yerleşimlerde üretim tesisi bulunma oranının arttığı görülmektedir.

Orta Karadeniz, Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki kırsal yerleşimler üretim tesisleri açısından en seyrek bölgeler iken Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nin kırsal yerleşimlerinde üretim tesislerinin daha yoğun olduğu görülmektedir. Coğrafi bölgeler bazında en az bir üretim tesisi bulunma oranının en düşük olduğu bölge Doğu Anadolu Bölgesi iken bu oranın en yüksek olduğu bölge Ege Bölgesi'dir.

Raporun bir diğer önemli başlığını kırsal yerleşimlerdeki iş gücü hareketliliği oluşturmuştur. Analiz sonuçlarına göre kırsal yerleşimlerden en çok mevsimlik inşaat işleri ve her gün düzenli çalışmak için başka bir yerleşime gidilmektedir. Yerleşimlere gelen iş gücünün durumu incelendiğinde ise mevsimlik tarım işçiliği öne çıkmaktadır.

Giden ve gelen iş gücü hareketliliği birlikte değerlendirildiğinde kırsal yerleşimlerden çalışmak için gidenlerin kırsal yerleşimlere çalışmak için gelenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum kırsal yerleşimlerde ekonomik faaliyetlerin sınırlı kaldığını ve iş gücü akışının daha çok kentsel yerleşimlere doğru olduğunu göstermektedir.

Hareketlilik türleri yerleşim türlerine göre değerlendirildiğinde; bütün iş gücü hareket türlerinin yaygınlığı beldelerde diğer yerleşimlere göre daha yüksektir. İş gücüne ait hareketlilik türleri hizmet merkezlerine göre değerlendirildiğinde; hizmet vermeyen yerleşimlerden başka bir yerleşime çalışmak için gidenlerin oranları kırsal yerleşimlerin ortalamasına yakın olmakla birlikte çalışmak için gelenlerin oranı bu yerleşimlerde ortalamanın çok altında kalmaktadır. 4B ve 4A hizmet merkezlerinde düzenli olarak çalışmak için gidilen ve gelinen yerleşimlerin oranları yüksek seyretmektedir. Bu durum bu hizmet merkezlerinde iktisadi hayatın görece canlılığına işaret etmektedir.

İş gücüne ait hareketlilik türleri coğrafi bölgelere göre değerlendirildiğinde; mevsimlik inşaat işleri için gidenlerin oranı Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha yüksekken, mevsimlik tarım işçiliği için gidenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha yüksektir. Mevsimlik tarım işçiliği için gelenlerin oranının en yüksek olduğu iki bölge sırasıyla Akdeniz ve Ege Bölgesi'dir. Düzenli olarak her gün çalışmak için gidenlerin ve gelenlerin oranının en yüksek olduğu bölgeler sırasıyla Marmara ve Ege Bölgeleridir. Bu sonuçlarda bölgelerin ekonomik yapıları, iş olanakları ve erişilebilirlik durumlarının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Raporda kırsal yerleşimlerde ikamet eden yabancı uyruklular da analiz edilmiştir. Kırsal yerleşimlerde yaklaşık 250.000 yabancı uyruklunun yaşadığı beyan edilmiş olup anket yapılan kırsal yerleşimlerin yüzde 14,87'sinde yabancı uyruklu bulunmaktadır. Yabancı uyruklu kişiler için başlıca geçim kaynaklarının hayvancılık, tarımsal ve bitkisel üretim ile diğer hizmet sektörleri (evde bakım vb.) olduğu görülmektedir.

Kırsal yerleşimlerin temel kamu hizmetlerine erişimi analiz edildiğinde kırsal alanın yüzde 33,93'ünde ilkokul, yüzde 17,62'sinde ortaokul, yüzde 2,17'sinde lise ve yüzde 1,84'ünde meslek lisesi bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kırsal yerleşimlerin yüzde 13,48'inde aile sağlığı merkezi/sağlık ocağı, yüzde 2,74'ünde eczane ve yüzde 0,41'inde hastane bulunmaktadır.

Örgün eğitime ait tesisler yerleşim türüne göre değerlendirildiğinde; bütün eğitim kademelerinde tesislerin beldelerde bulunma oranları diğer yerleşim türlerine göre daha yüksek düzeydedir. Kırsal hizmet merkezi derecelerine göre değerlendirildiğinde ise hizmet vermeyen yerleşimlerden en üst derece hizmet merkezlerine gidildikçe eğitim tesislerinin bulunma oranı artmaktadır. Bununla birlikte hizmet vermeyen yerleşimler ve en alt derece hizmet merkezlerinde bu tesislerin bulunma durumu diğerlerinden ciddi oranda farklıdır.

Aktif ilkokul ve ortaokul bulunma oranında Güneydoğu Anadolu Bölgesi öne çıkmaktadır. Bu sonuçta bölgedeki genç nüfus oranının yüksekliğinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Buna karşın ülkemizde en fazla göç veren bölgelerden olan Karadeniz Bölgesi'nin coğrafi yapısının da etkisiyle ilkokul bulunma oranı daha düşük seviyelerdedir. Lise bulunma oranında ise Akdeniz ve Marmara Bölgeleri yüksek değerlere sahiptir.

Anketlerden elde edilen veriler ile kırsal yerleşimlerin koordinat bilgileri birlikte analiz edilerek kırsal yerleşimlerde yaşayanların temel kamu hizmetlerine erişim için kat ettikleri ortalama mesafeler hesaplanmıştır. Buna göre en uzak mesafeden temin edilen hizmet hastane olmakta bunu meslek lisesi ve eczane takip etmektedir. En yakın mesafeden temin edilen hizmetin ise beklendiği gibi ilkokul olduğu görülmektedir.

Temel kamu hizmetlerini karşılamak için başka bir yerleşime gidilirken kat edilen ortalama mesafeler yerleşim türleri bazında incelendiğinde, beldeler tüm tesislere ulaşım açısından köy ve kırsal mahallelere göre daha avantajlıdır. Kırsal hizmet merkezi derecelerinde, hizmet vermeyen yerleşimler ortaokul, aile sağlığı merkezi, meslek lisesi ve hastane hizmetlerini karşılamak için en fazla mesafe kat eden yerleşimlerdir.

Coğrafi bölgeler bazında ise bütün hizmet türlerinde kat edilen ortalama mesafeler Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nde birbirine çok benzer ve diğer bölgelere göre daha yüksektir. Karadeniz Bölgesi'nin görece küçük yüzölçümüne sahip çok sayıda yerleşimden oluşması nedeniyle yerleşimlerin birbirine olan mesafesi de düşüktür. Ege ve Marmara Bölgesi'nin kırsal yerleşimlerinde yaşayanlar temel kamu hizmetlerine erişmek için diğer bölgelere göre daha kısa mesafeler kat etmektedirler.

Kat edilen ortalama mesafe kamu hizmetleri dışındaki temel bazı ihtiyaçların karşılandığı yerleşimler için de hesaplanmıştır. Buna göre, oto/traktör yedek parça kırsal yerleşimlerin en uzak mesafeyi kat ettiği ihtiyaç türü olurken en yakından temin edilen ihtiyaç ise yakıttır.

Yerleşim türlerine göre kamu hizmetleri dışındaki ihtiyaçların temin mesafesinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Hizmet merkezlerinin dereceleri açısından bakıldığında kamu hizmetleri dışındaki ihtiyaç türlerinin temin edildiği mesafelerin en yüksek olduğu hizmet merkezleri kendisinden başka bir yere hizmet vermeyen yerleşimler ile 4A hizmet merkezleridir. Hizmet vermeyen yerleşimler daha üst merkezlere, 4A hizmet merkezleri ise ilçe veya il merkezlerine bu ihtiyaçların karşılanması için gitmektedir.

Temel ihtiyaçların karşılandığı yerler coğrafi bölgeler bazında incelendiğinde, ihtiyaç türlerinin temin edildiği mesafelerin Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgeleri'nde daha yüksek olduğu görülmektedir. Marmara Bölgesi kat edilen ortalama mesafenin genel olarak en düşük olduğu bölge olmuştur. Bu sonuçlarda bölgenin yüzölçümü, nüfus yoğunluğu ve yaygın kentsel hizmet merkezlerinin varlığının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Kırsal yerleşimlerde belirli tesis ve donatılar ile altyapı hizmetlerinin varlığı bu yerleşimlerde yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, saha çalışmasında bunlara ilişkin bilgiler de edinilmiştir. Sonuçlara göre bakkal/market, sosyal tesis ve üretici birliği/kooperatifi kırsal yerleşimlerde en yaygın tesis veya donatılardır. Altyapı hizmetleri açısından ise şebeke suyu altyapısı, mobil internet erişimi ile atık su ve kanalizasyon altyapısı daha yaygın olan hizmetlerdir.

Tesis ve altyapı hizmetleri yerleşim türleri bazında incelendiğinde; bakkal/market bütün yerleşimlerde en yaygın bulunan tesistir. İkinci sırada kırsal mahalle ve beldelerde sosyal tesis, köylerde ise üretici birliği veya kooperatif gelmektedir. ATM hariç anket kapsamındaki bütün altyapı ve hizmetlerin köylerdeki yaygınlık oranının kırsal mahallelerden fazla olduğu tespit edilmiştir.

Hizmet merkezlerine göre kendisi dışında hiçbir yere hizmet vermeyen yerleşimlerden üst derece hizmet merkezlerine gidildikçe tesislerin yaygınlığı da genel bir artış görülmektedir. Bunun yanında hizmet vermeyen yerleşimler ile en altta yer alan üç hizmet merkezi derecesi arasında tesislerin yaygınlık oranı açısından nispeten daha belirgin bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır.

Altyapı hizmetlerinin mevcudiyeti kırsal yerleşimlerde tesislere göre daha fazla olmakla birlikte en alt derece hizmet merkezlerinden en üst hizmet merkezlerine gidildikçe altyapı hizmetlerinin kırsal yerleşimlerde bulunma oranının arttığı görülmektedir.

Sosyal tesisler en yaygın olarak Marmara Bölgesi'nde bulunurken diğer bölgelerde yaygınlık oranları düşük seviyelerde kalmaktadır. Üretici birliği veya kooperatifi Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde düşük oranlarda bulunmakla birlikte Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nde daha yaygındır. Sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi verileri bölgelerin genel ekonomik yapısı ile paralellik göstermektedir.

Kırsal yerleşimlerdeki toplu ulaşım araçlarının diğer merkezlere ulaşım bilgileri de saha çalışması kapsamında incelenmiştir. Ulaşım ile ilgili sorularda mükerrerliği önlemek adına sadece herhangi bir yerleşimden kalkış noktası olan seferler dikkate alınmıştır. Türkiye geneline bakıldığında kırsal yerleşim yerlerinin yarısından fazlasından çıkış yapan herhangi bir toplu ulaşım seferi bulunmadığı gözlemlenmektedir.

Yerleşim türleri bazında incelendiğinde, bütün kategorilerde kırsal mahallelerde diğer yerleşim türlerine göre daha az toplu ulaşım hattı bulunduğu görülmektedir. Bu durumun saha çalışmasında belediye hizmetlerinin kapsam dışı bırakılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Beldelerde ise bütün kategorilerde sefer yapan araçlar diğer yerleşim türlerine göre daha yaygındır.

Kırsal hizmet merkezleri açısından, hizmet vermeyen yerleşimlerden en üst hizmet merkezi derecesine doğru, birkaç istisna dışında, bütün sefer kategorilerinde genel bir artış eğiliminin olduğu görülmektedir. Bulunduğu yerden hem tek hem iki yerleşime sefer düzenleyen yerleşimlerin yaygınlığı incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesi'nin yaklaşık yüzde 40'lık bir oran ile diğer tüm bölgelere göre önde olduğu görülmektedir.

Kısal yerleşimler arası yol türlerinin değerlendirilmesinde, kırsal yerleşimlerin genelinde asfalt yolların yaygın olduğu, beton yolların ise Trabzon, Rize, Giresun ve Samsun'un kırsal yerleşimlerinde beton yol iklim koşullarına uygun olarak daha yoğun olduğu gözlemlenmektedir. Bolu ve Ordu illeri ise stabilize yol oranı açısından ülke kırsal yerleşimler ortalamasının oldukça üzerindedir. Beldelerin asfalt yol bağlantısı açısından ülke ortalamasının üzerinde olduğu, toprak yolların ise köy ve kırsal mahallelerde daha yaygın olduğu görülmektedir.

Saha çalışmasında kırsal yerleşimlere ihtiyaç ve beklentileri de sorulmuştur. Sosyal tesisler başlığının öne çıktığı ihtiyaçlar içerisinde çocuk parkı, kültür merkezi, okuma salonu, köy odası ve spor salonu en çok talep edilen tesislerdir. Bunları fabrika/atölye ve süt toplama merkezi talepleri izlemiştir. İktisadi nitelikli tesis türleri beldelerde ve en üstte yer alan üç hizmet merkezi derecesinde daha çok talep edilmektedir. Bununla birlikte, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sosyal tesisler ve fabrika/atölye, Doğu Anadolu Bölgesi'nde süt toplama merkezi, Ege Bölgesi'nde ise atık toplama/arıtma tesisi talebi öne çıkmaktadır. Turizm tesisleri konusunda Ege ve Karadeniz Bölgeleri'nde belirgin bir talep vardır.

Çalışmanın geneli değerlendirildiğinde Türkiye kırsalında tarımsal faaliyetlerin baskın üretim faaliyeti olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ülkemizde sanayi üretiminin yoğun olduğu bölgelerdeki sanayi faaliyetlerinin sınırlı da olsa yakın kırsal yerleşimlere yayıldığı tespit edilmiştir. Kırsal yerleşimlerin bulunduğu bölgelerin ekonomik yapıları, kentsel merkezlere yakınlıkları, coğrafi konumları, topoğrafyası ve iklim koşulları gibi pek çok faktör kırsal yerleşimlerin diğer yerleşimlerle olan ilişkilerinde etkili olmaktadır. Diğer taraftan kırsal yerleşimlerin temel kamu hizmetleri başta olmak üzere pek çok ihtiyacın karşılanması amacıyla kendi ilçe merkezleri ile öncelikli ve yoğun bir ilişkiye sahip olduğu söylenebilir. Farklı yasal düzenlemelerle mahalle statüsüne dönüştürülen köylerin genel itibarıyla köylerle benzer özellikler taşıdığı ve kırsal niteliğini sürdürdükleri gözlemlenmiştir.

*"Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu" T*ürkiye'deki kırsal yerleşimlerin tamamını içermesi, kapsamlı bir saha çalışmasına dayanması, derinlemesine analizler sunması ve internet tabanlı karar destek sistemi ile geniş bir veri altyapısı sağlaması açısından yenilikçi ve öncü bir çalışmadır. Kırsal yerleşimleri odağına alarak ülkemiz kentsel ve kırsal yerleşim sistemleri çalışmalarına girdi sağlayan bu rapor ulusal, bölgesel ve kırsal politikaların oluşturulmasına önemli katkılar sunacaktır.

EK: SAHA ÇALIŞMASI ANKET FORMU

TÜRKİYE'DE KENTSEL VE KIRSAL YERLEŞİM SİSTEMLERİ ARAŞTIRMASI KÖY/BELDE/MAHALLE ANKETİ

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan bu anket çalışması "Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması" kapsamında değerlendirilecektir. Bu çalışma il, ilçe, belde ve köylerin karşılıklı mal, hizmet ve insan akımları sonucu oluşan fonksiyonel bölgeleri tespit ederek kamu ve özel sektörün karar süreçlerinde yol gösterici olacaktır.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler sadece bu çalışma için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile kalkınma ajansları tarafından kullanılacak olup; başka kurum, kuruluş veya üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacak, teftiş vb. amaçlar için kullanılmayacaktır.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

İl :
İlçe :
Belde :
Köy :
Mahalle :
Anket No :
Anket Yapılan Yer :
a) Köy b) Belde c) Mahalle

BÖLÜM 1

Soru 1a. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde aşağıdaki gelir kaynaklarından hangilerinin bulunduğunu belirtir misiniz? (Kendiniz için üretiyor olsanız da belirtiniz.)

Soru 1b. Köyünüzdeki/beldenizdeki/mahallenizdeki bütün gelir kaynaklarını en önemlisi 1 olacak şekilde önem sırasına göre sıralayınız.

Ekonomik Faaliyet	**Soru 1a.**	**Soru 1b. Sıralama (1,2,3…)**
Tarımsal üretim faaliyetleri (ekme, biçme vs.)		
İcar faaliyetleri (Toprağın kiraya verilmesi)		
Hayvancılık faaliyetleri		
Fabrika işçiliği		
Maden işçiliği		
Tarım işçiliği (Başkasının tarlasında ücret karşılığında çalışılması)		
Ormancılık (odun ve odun dışı ürünler)		
Mantarcılık (orman dışı)		
Hizmet faaliyetleri (Otel, restoran, turizm vs.)		
Emekli maaşı ve sosyal yardımlar		
İnşaat işçiliği		
Koruculuk		
Nakliyecilik		
Diğer……		
Diğer……		

Soru 2a. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde aşağıdaki üretim faaliyetlerinden hangilerinin yapıldığını belirtiniz. (Kendiniz için üretiyor olsanız da belirtiniz.)

Soru 2b. Ne amaçla üretim yapıldığını belirtiniz. **(1-Kendileri için üretim; 2- Satış için üretim; 3-Her ikisi de)**

Soru 2c. Aşağıdaki ürünleri nüfusun yüzde kaçı üretiyor?

Ekonomik faaliyetler	**Soru 2a.**		**Soru 2b. Üretim nedeni? (1-Kendileri için üretim; 2- Satış için üretim; 3-Her ikisi de)**	**Soru 2c. Nüfusun yüzde kaçı bu ürünü üretiyor?**
	Üretim yapılıyor mu (var ise 1 /yok ise 0 yazınız)	**Faaliyetin/ ürünün adlarını yazınız.**		
Tahıl ve Baklagil Yetiştiriciliği (buğday, pirinç, nohut, mercimek, fasulye vb.)				
Yağlı Tohum Yetiştiriciliği (ayçiçeği, yer fıstığı, susam tohumu vb.)				
Kök ve Yumru Bitki Yetiştiriciliği (şeker pancarı, patates, havuç, soğan vb.)				
Lifli Bitkiler Yetiştiriciliği (pamuk, keten, kenevir, lif kabağı, kauçuk vb.)				
Yem Bitkileri (yonca, fiğ, korunga vb.)				
İçecek Üretimi Bitkileri (siyah çay, yeşil çay, kahve, vb.)				
Baharatlık ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği (karanfil, safran, kekik, ıhlamur vb.)				
Sebze Yetiştiriciliği (Sera Dışı)				
Meyve Yetiştiriciliği (Sera Dışı)				
Seracılık				
Süs Bitkisi ve Fidan Yetiştiriciliği (dış mekan, saksılı süs bitkileri, kesme çiçek vb.)				
Mantarcılık (orman dışı)				
Tütün Ürünleri Yetiştiriciliği				
Balıkçılık ve Su Ürünleri				
Büyükbaş Hayvancılık				
Küçükbaş Hayvancılık				
Arıcılık				
İpek Böcekçiliği				
Kümes Hayvancılığı (yumurta üretimi dahil)				
Hediyelik Eşya ve El Sanatları				
Süt ve Süt Ürünleri (süt, peynircilik, mandıracılık vs.)				
Orman Ürünleri				
Diğer (Belirtiniz……..……)				

Soru 3. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde üretilen ürünler nasıl pazarlanıyor?

Soru 3a. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde üretilen ürünlerin pazarlanmasında kullanılan yöntemleri en çok kullanılan yöntemden en az kullanılan yönteme doğru 1 den başlayarak sıralayınız.

Satış yöntemi	Sıralama
a) Kooperatif/toprak mahsulleri ofisi/ticaret borsası	
b) Toptancı/tüccar/aracı (köye gelip alanlar dahil)	
c) Doğrudan market/ fabrika/ değirmen	
d) İnternet üzerinden	
e) Semt pazarı/hayvan pazarı	
f) Doğrudan son tüketiciye (Semt pazarı dışında)	
g) Diğer (yazınız)……	

Soru 4. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde üretilen ürünlerin en fazla satışının yapıldığı yerleri ve satılan ürünlerin yüzde kaçının bu yerlere satıldığını belirtiniz.

Ürün/Faaliyet	İlçe-İl/Yurtdışı	Köy/Mahalle/Belde/ Ülke Adı	Satış Oranı
S2bden……..			
S2bden……..			
S2bden……..			
S2bden……..			
S2bden……..			

Açıklama:

- Köyünüzden/beldenizden/mahallenizden ürünlerinizi satmak için götürdüğünüz yerlerle birlikte ürünlerinizi almak için köye gelenlerin geldiği yerleri de belirtiniz.(toptancı vs.)
- Satış yapılan yer başka il sınırlarında da olabilir.
- Satış yapılan yerin sadece il bilgisi biliniyorsa büyükşehir belediyesi olan iller için il adı ve genel (Ankara Genel) şeklinde, büyükşehir olmayan illerde il adı ve merkez (Zonguldak Merkez) olarak ifade edilecektir. Dolayısıyla köy, mahalle ve belde adı boş bırakılacaktır.
- Satış yapılan yer yurtdışında ise ülke adı yazılacaktır.

Soru 5. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde üretilen ürünler aracı olmaksızın (doğrudan) fabrikalara hammadde olarak satılıyor mu? (Meyve suyu, reçel, gül suyu, çay, zeytinyağı vb. fabrikaları.)

a) Evet b) Hayır (Soru 7'ye geçiniz)

Soru 6. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde üretilen ürünleri, hammadde olarak kullanan fabrikalara ilişkin aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

	Tesisin türü (meyve suyu fabrikası, salça fabrikası vs.)	Satılan ürünlerin ne kadarı bu tesise veriliyor? (%)	İlçe-İl-Yurtdışı	Köy/Mahalle/Belde/Ülke
1.sırada				
2.sırada				
3.sırada				

Soru 7. Köyünüzdeki/mahallenizdeki/beldenizdeki kış dönemi nüfusu ve toplam hane sayısı yaklaşık olarak kaçtır?

Kış dönemi nüfusu (kişi)	Toplam hane sayısı (Kullanılabilir halde dolu veya boş olanlar)

Soru 8. Köyünüzdeki/beldenizdeki/mahallenizdeki yaz dönemi nüfusunuz değişiyor mu? Eğer değişiyorsa yaz dönemi nüfusu yaklaşık olarak kaç kişidir?

a) Değişmez aynı kalır b) Değişir (yaz dönemi toplam nüfusu) ……

c) Değişiyorsa nedenini belirtiniz. (akraba ziyareti, turizm, diğer)

Soru 9. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde yabancı uyruklu (TC vatandaşı olmayan) kişi yaşıyor mu? (dönemlik-mevsimlik işçiler değil, geçici barınma merkezleri dışında köyünüzde/ beldenizde/mahallenizde ikamet eden, yaşayanlar kastedilmektedir.)

a) Evet b) Hayır (Soru 11'e geçiniz)

Soru 10. Köyünüzde/beldenizde yaşayan yabancı uyruklu kişilerin, uyruğunu ve sayısını belirtiniz.

Uyruğu	Kişi sayısı

Soru 11. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde yaşayan yabancı uyruklu kişiler hangi sektörden gelir sağlıyor?

Geçim kaynağı (Birden fazla seçebilirsiniz)	Geçim kaynakları
Tarım-bitkisel üretim	
Hayvancılık	
Sanayi	
Turizm	
Emekli	
Diğer hizmet sektörleri (evde bakım vs.)	
Diğer (yazınız)……	

Soru 12a. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde aşağıda yer alan tesis, faaliyet ve hizmetlerden hangileri aktif olarak bulunmaktadır? Tesis var ise kaç adet tesis olduğunu, yok ise 0 yazınız.

Soru 12b. Bu tesislerde toplam kaç kişi çalıştığını belirtiniz.

Soru 12c. Bu tesislerde çalışanlardan kaçının köyünüzden/beldenizden/mahallenizden olduğunu belirtiniz.

Tesisin tanımı	Soru 12a. Tesis sayısı (Yok ise 0 yazınız)	Çalışan Sayısı	
		Soru 12b. Toplam Çalışan	Soru 12c. Köyden/Beldeden/Mahalleden Çalışan
Bakkal/market			
Zincir market			
PTT şubesi			
ATM			
Genişbant internet erişimi (internet altyapısı)			
Mobil internet erişimi			
Hayvan pazarı			
Meslek kursları veya faaliyetleri			
Yatılı ilköğretim bölge okulu			
Kütüphane			
Jandarma/Polis Karakolu			
Üniversite binası veya kampüsü			
Meslek yüksekokulu			
Değirmen			
Enerji üretim tesisi (GES, HES, RES, Jeotermal Tesisi, Termik Santral)			
Banka şubesi			
Pazar yeri			
Mezbaha			
Tavuk çiftliği			
Mandıra			
El sanatları ürünleri satış yeri			
Sosyal tesis (kültür merkezi, çocuk parkı, misafirhane vs.)			
Soğuk hava depolama tesisi			
Yeterli atık su ve kanalizasyon altyapısı			
Yeterli şebeke suyu altyapısı			
Üretici birliği veya kooperatifi			
Köy/Belde tanıtım/kalkındırma derneği			
Amatör spor kulübü			
Lisanslı depo			
Organize sanayi bölgesi			
Sanayi sitesi			
Diğer (Belirtiniz)……..			

Soru 13. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde aşağıdaki imalat sanayi tesislerinden hangileri bulunmaktadır?

Soru 13a. Tesis var ise kaç adet tesis olduğunu, yok ise 0 yazınız.

Soru 13b. Tesis var ise, bu tesislerde toplam kaç kişi çalıştığını belirtiniz.

Soru 13c. Tesis var ise bu tesislerde çalışanlardan kaçının köyünüzden/beldenizden/mahallenizden olduğunu belirtiniz.

Üretim faaliyeti	Soru 13a. Tesis sayısı (Yok ise 0 yazınız)	Çalışan Sayısı	
		Soru 13b. Toplam Çalışan	Soru 13c. Köyden/Beldeden/ Mahalleden Çalışan
Un ve nişastalı ürünler imalatı			
Fırın			
Balık çiftliği			
Zeytinyağı ve bitkisel yağ imalatı			
Süt ve süt ürünleri imalatı			
Et sucuk pastırma imalatı			
Kanatlı ürünler imalatı			
Hazır hayvan yemleri imalatı			
Sebze ve meyvelerin işlenmesi			
İçecek imalatı			
Tütün ürünleri imalatı			
Tekstil imalatı			
Giyim eşyaları imalatı			
Kauçuk ve deri imalatı			
Mobilya imalatı			
Mobilya dışında diğer ağaç ve ağaç ürünleri imalatı			
Tuğla/kiremit/briket imalatı			
Porselen ve seramik ürünler imalatı			
Demir doğrama			
Madencilik ve taş ocakçılığı			
Diğer imalat (açıklayınız)			

BÖLÜM 2
KÖYÜNÜZÜN/BELDENİZİN/MAHALLENİZİN TEMEL İHTİYAÇLARINI KARŞILADIĞI YERLER

Soru 14. Aşağıdaki tesis ve hizmetlerden hangileri köyünüzde/beldenizde/mahallenizde **aktif** olarak bulunmaktadır? Eğer köyünüzde/beldenizde/mahallenizde aktif olarak bulunmayan tesis veya hizmet var ise bu hizmetin nereden alındığını belirtiniz.

Hizmet alanı (faal)	Var ise 1 yok ise 0 yazınız	Bu hizmet köyünüzde/beldenizde yok ise gidilen yerler				
		1. sırada gidilen yer		2. sırada gidilen yer		1.sırada gidilen yer oranı %
		İlçe-İl	Köy/Mahalle/Belde	İlçe-İl	Köy/Mahalle/Belde	
İlkokul						
Ortaokul						
Lise						
Meslek lisesi						
Aile sağlığı merkezi/sağlık ocağı						
Hastane						
Eczane/ilaç						
Pazar (meyve-sebze)						
Soru 15. Aşağıdaki ürünleri ve/veya hizmetleri köyünüz/beldeniz/mahalleniz dışında nereden temin ediyorsunuz?						
		1. sırada temin edilen yer		2. sırada temin edilen yer		1.sırada temin edilen yer oranı %
		İlçe-İl	Köy/Mahalle/Belde	İlçe-İl	Köy/Mahalle/Belde	
Gıda maddeleri						
Giyim ve ev araçları						
Tamir, tadilat ve bakım işleri						
İnşaat malzemeleri						
Tohum, gübre ve tarım ilaçları						
Oto ve traktör yedek parça						
Yakıt						
Banka, mevduat ve kredi işlemleri						

Açıklamalar:

- Köy/belde/mahalle de tabloda yer alan hizmet alanı var ise 1 yok ise 0 olarak kodlanacaktır.
- Hizmet alanı var ise gidilme oranı ve nereye gidildiği yazılacaktır.
- "2.sırada gidilen yer" alanı aynı şekilde doldurulacaktır. 2. sırada gidilen yer yok ise boş bırakılacaktır.
- Gidilen yer başka il sınırlarında da olabilir.
- Gidilen yerin sadece il bilgisi biliniyorsa büyükşehir belediyesi olan iller için il adı ve genel (Ankara Genel) şeklinde, büyükşehir olmayan illerde il adı ve merkez (Zonguldak Merkez) olarak ifade edilecektir. Dolayısıyla köy, mahalle ve belde adı boş bırakılacaktır.
- Gidilen yer ilçe merkezi ise, il ve ilçe adı yazılacak köy ve belde boş bırakılacaktır.

BÖLÜM 3: HİZMET VE İŞ GÜCÜ HAREKETLİLİĞİ

Soru 16. Köy/belde/mahalle dışından gelen SEYYAR hizmet (giyim eşyası, ev araç gereçleri, ekmek vs.) bulunuyor mu?
1: Evet 2: Hayır (Hayır ise soru 18'e geçiniz)

Soru 17. Köyünüze gelen seyyar hizmetleri ve geldiği yerleri belirtiniz.

Hizmet alanı (faal)	Var ise 1, yok ise 0 yazınız	Bu hizmetin köyünüze geldiği yer					
		1. sırada gelinen yer			2. sırada gelinen yer		
		İlçe-il	Köy/ Mahalle/ Belde	Gelinme sıklığı (Ayda kaç kez geliyor)	İlçe-il	Köy/Mahalle/ Belde	Gelinme sıklığı (Ayda kaç kez geliyor)
Meyve ve sebze							
Gıda maddeleri							
Giyim ve mefruşat							
Ev araç ve gereçleri							
Diğer (belirtiniz)……							

Açıklamalar:

- Gelinen yer başka il sınırlarında da olabilir.
- Gelinen yerin sadece il bilgisi biliniyorsa büyükşehir belediyesi olan iller için il adı ve genel (Ankara Genel) şeklinde, büyükşehir olmayan illerde il adı ve merkez (Zonguldak Merkez) olarak ifade edilecektir. Dolayısıyla köy, mahalle ve belde adı boş bırakılacaktır.
- Gelinen yer ilçe merkezi ise, il ve ilçe adı yazılacak köy, mahalle ve belde boş bırakılacaktır.
- Gelinen yerler gelme sıklığına göre sıralanacak ve yüzde olarak yaklaşık belirtilecektir.

İŞ GÜCÜ HAREKETLİLİĞİ

Soru 18. Köyünüzden/beldenizden/mahallenizden dışarıya veya dışarıdan köyünüze/beldenize/mahallenize iş gücü hareketliliği var mı?

1- Dışarı giden var
2- Dışarıdan gelen var
3- Hem dışarı hem içeri iş gücü hareketi var
4- İş gücü hareketliliği yok (Bölüm 4 e geçiniz)

Soru 19. Hareket türleri 1 ve 2.sırada gelinen/gidilen yer bilgilerini belirtiniz.

Hareketin türü	Var ise 1 yok ise 0 yazınız	İş gücü hareketliliğinin gerçekleştiği yerler					
		1. sırada			2. sırada		
		Kişi Sayısı	İlçe-il	Köy/Mahalle/ Belde	Kişi Sayısı	İlçe-il	Köy/Mahalle/ Belde
Düzenli olarak her gün çalışmak için geliniyor							
Mevsimlik tarım işçiliği için geliniyor							
Mevsimlik turizm işçiliği için geliniyor							
Mevsimlik inşaat işleri için geliniyor							
Diğer işler için geliniyor							
Düzenli olarak her gün çalışmak için gidiliyor							
Mevsimlik tarım işçiliği için gidiliyor							
Mevsimlik turizm işçiliği için gidiliyor							
Mevsimlik inşaat işleri için gidiliyor							
Diğer işler için gidiliyor							

Açıklamalar:

- Gelinen/gidilen yer başka il sınırlarında da olabilir.
- Gelinen/gidilen yerin sadece il bilgisi biliniyorsa büyükşehir belediyesi olan iller için il adı ve genel (Ankara Genel) şeklinde, büyükşehir olmayan illerde il adı ve merkez (Zonguldak Merkez) olarak ifade edilecektir. Dolayısıyla köy, mahalle ve belde adı boş bırakılacaktır.
- Gelinen/gidilen yer ilçe merkezi ise, il ve ilçe adı yazılacak köy ve belde boş bırakılacaktır.

BÖLÜM 4: ULAŞIM

Soru 20. Çıkış noktası köyünüz/beldeniz/mahalleniz olan herhangi bir toplu ulaşım aracı var mı? (belediye otobüsü hariç; dolmuş, minibüs, otobüs gibi)

a) Evet var (devam et) b) Hayır yok (Soru 22'ye geç)

Soru 21. Köyünüzden/beldenizden/mahallenizden kaç merkeze (il-ilçe-belde) ulaşım sağlanmaktadır?.....

Soru 21a1. Köyünüzden/beldenizden/mahallenizden başlayan seferlerle ulaşım sağlanan yerleşim merkezlerini (il-ilçe-belde) seçiniz.

	Ulaşım sağlanan ilçe-il adı	Ulaşım sağlanan belde adı	Haftalık sefer sayısı	Taşıt türü			Düzenli ise 1 düzensiz ise 0 yazınız	Doluluk oranı (%)
				Minibüs	Otobüs	Diğer		
1								
2								
3								

Soru 22. Köyünüzden/beldenizden/mahallenizden YAKIN köy, belde, ilçe merkezi ve/veya il merkezine ulaşım nasıl sağlanmaktadır?

	Ulaşım Araç Türü
1	Özel taksi/dolmuş
2	Özel halk otobüsü
3	Belediye otobüsü
4	Şahsi araçları ile
5	Yoldan geçen rastgele araçlar ile
6	Diğer…….

Soru 23. Sınırınız olan ve araçla ulaşım sağladığınız yerleşim birimlerine ilişkin aşağıdaki tablo-yu doldurunuz.

	Ulaşım sağla-nan ilçe-il adı	Ulaşım sağlanan köy/mahalle/belde adı	Yol Türü 1-Toprak yol (ham yol), 2-Beton yol, 3-Stabilize yol, 4-Asfalt yol, 5-Parke yol 6-Diğer
1			
2			
3			

Soru 24. Bağlı olduğunuz ilçe merkezine uzaklığınız kaç kilometredir?

……. km.

BÖLÜM 5: İHTİYAÇ / BEKLENTİ

Soru 25. Kurulmasını istediğiniz tesislerin neler olduğunu ve bu tesisleri neden istediğinizi gerekçeleri ile birlikte açıklayınız.

		Soru 26. Gerekçesiyle birlikte açıklayınız.
1	Fabrika/atölye	
2	Semt pazarı (meyve-sebze)	
3	Soğuk hava deposu	
4	Turizm tesisi	
5	Atık toplama/arıtma tesisi	
6	Ürün toplama merkezi (TMO vs.)	
7	Mezbaha veya hayvan pazarı	
8	Sosyal tesisler (çocuk parkı, spor sahası, kültür merkezi vb.)	
9	Diğer (yazınız)	
10	Diğer (yazınız)	

Soru 27. Köyünüzün/beldenizin/mahallenizin en önemli sorunları nelerdir? Bu sorunlarla ilgili sizce neler yapılması gerekir? (Gerekçe ve çözüm önerilerinizi ayrıntılı bir şekilde belirtiniz)

		Gerekçesiyle birlikte açıklayınız
1	Eğitim hizmetleri	
2	Sağlık hizmetleri	
3	Ulaşım hizmetleri	
4	Elektrik altyapısı	
5	Kanalizasyon altyapısı	
6	Şebeke ve içme suyu altyapısı	
7	Sulama altyapısı (gölet ve tarla sulama sistemleri vs.)	
8	Mera ve arazi kullanımı	
9	İnternet altyapısı	
10	Telefon altyapısı (baz istasyonu)	
11	Çevre düzenlemeleri (ortak alanların düzenlenmesi, çöp toplanması, mezarlık alanının tadilatı vs.)	
12	Tapu kadastro hizmetleri	
13	Derelerin ıslahı	
14	Sosyal tesis (köy konağı, cami, çocuk parkları, spor kompleksi vs.)	
15	Yol (Köy yolları, köy içi yollar, tarla yolları)	
16	Turizm ve restorasyon işleri	
17	Ekonomik sorunlar (işsizlik, iş bulma vb.)	
18	Diğer (yazınız)	
19	Diğer (yazınız)	

Soru 28. Köyünüzde/beldenizde/mahallenizde bulunan atıl (kullanılmayan) tesisleri belirtiniz.

	Atıl Tesis Türü	**Var ise 1 yok ise 0 yazınız**	**S29:** Atıl tesisler ile ilgili aşağıdaki bilgileri doldurunuz.			
			Bina türü 1-Kerpiç, 2-Ahşap, 3-Kargir 4-Betonarme, 5-Çelik, 6-Prefabrik	**2. Bina Alanı m²**	**3. Binanın Bulunduğu Arazinin Büyüklüğü m²**	**4. Bina Yapım Yılı**
1	Okul					
2	Hastane					
3	Sağlık Ocağı					
4	Ahır					
5	Köy Konağı					
6	Fabrika					
7	Atölye					
8	Mandıra					
9	Lojman					
10	Cami					
11	Diğer					

Anketörün Adı Soyadı :
Cevaplayanın
Adı soyadı :
Görevi :
Tel :

Anketimiz bitmiştir, teşekkür ederiz.

Ulusal kalkınma sürecinin hızlandırılması, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve refahın ülke sathına dengeli dağılımının sağlanabilmesi için mekânsal farklılıkların ve ilişkilerin tespit edilerek bunlara cevap verecek nitelikte politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Kalkınmanın çok boyutlu yapısı, iller ve bölgeler arası ilişki sisteminin ve yerleşimlerin bu sistem içindeki rollerinin ortaya çıkarılmasını gerekli kılmaktadır.

Mekânın özelliklerini dikkate alan ulusal veya bölgesel politikalar, kaynakların daha etkin kullanılmasını ve daha etkili uygulamaların gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) kapsamında "*Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu*", *"Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu"* ve *"İller ve Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Ağ İlişkileri Raporu*" yayımlanmıştır.

"Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu", Türkiye'deki kırsal yerleşimlerin tamamını içermesi, kapsamlı bir saha çalışmasına dayanması, derinlemesine analizler sunması ve internet tabanlı karar destek sistemi ile geniş bir veri altyapısı sağlaması açısından yenilikçi ve öncü bir çalışmadır.

Ülkemizdeki kırsal yerleşimlerin sosyo-ekonomik yapısını derinlemesine inceleyen bu çalışma, ulusal ve bölgesel kalkınma alanında gerçekleştirilmiş diğer çalışmalar için tamamlayıcı bir rol üstlenecek ve kalkınma politikalarının daha sağlam bir zemine oturtulmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

www.yersis.gov.tr

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
KALKINMA AJANSLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ